youthinclusion.eu

inkluzív ifjúsági munka

Gyakorlati útmutató az akadálymentes ifjúsági munkához

• senki nem marad ki •

Az Európai Unió társfinanszírozásával

Erasmus+
Új lehetőség. Új szemlélet.

SALVA VITA

Sirius
Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje

Az andragoški zavod maribor
Ljudska univerza

IMPRESSZUM / KÖZREMŰKÖDŐK

A kiadvány címe: **Inkluzív ifjúsági munka – Gyakorlati útmutató az akadálymentes ifjúsági munkához**

Szerző, szakmai koncepció: **Zsiday-Galgóczy Krisztina**

A kiadvány szakmai koncepciójának és tartalmi struktúrájának megalkotása, a kézirat meghatározó részének megírása, valamint a teljes szakmai tartalom véglegesítése.

Szakmai közreműködők

- Adrijana Al-Nidawi
- Helena Matavž
- Lotka Uršnik
- Demjén Zita

A közreműködők szakmai észrevételekkel, javaslatokkal és egyes tartalmi elemek kidolgozásával járultak hozzá a kiadvány elkészítéséhez.

Szerkesztői átdolgozás:

- Ivana Belamarić
- Zahorecz Gabriella

Szakmai lektor

- Bàder Melinda
- Gyògypedagògiai Módszertani ès Reahabiitàciòs Intèzet
- ELTE Bárczi Gusztàv Gyógypedagògiai Kar

Projekt partnerek:

Salva Vita Alapítvány – Magyarország
Sirius – Centre for Psychological Counselling, Education and Research – Horvátország
Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza – Szlovénia

Kiadó: **Salva Vita Alapítvány**
1116 Budapest, Albertfalva utca 3/A

Honlap: www.salvavita.hu
E-mail: fiatalok@salvavita.hu

Kiadási adatok

Kiadás helye: Budapest

Tervezett megjelenés: 2026. augusztus 31.

Formátum: digitális kiadvány, PDF e-könyv

ISBN – magyar nyelvű PDF-kiadás: ISBN 978-963-87614-7-7

További nyelvi kiadások

Angol nyelvű kiadás

Youth Inclusion – A Practical Guide for Accessible Youth Work

ISBN – angol nyelvű PDF-kiadás: ISBN 978-963-87614-8-4

Horvát nyelvű kiadás

Inkluzija mladih – praktični vodič za pristupačan rad s mladima

ISBN – horvát nyelvű PDF-kiadás: ISBN 978-963-87614-9-1

Szlovén nyelvű kiadás

Vključevanje mladih – Praktični priročnik za dostopno delo z mladimi

ISBN – szlovén nyelvű PDF-kiadás: ISBN 978-615-83149-0-9

Szerzői jog és felhasználási feltételek

Szerző: **Zsiday-Galgóczy Krisztina**

A kiadvány kiadója: **Salva Vita Alapítvány**

© 2026 Salva Vita Alapítvány

Minden jog fenntartva.

A kiadvány ingyenesen hozzáférhető és letölthető.

A szerzői jogról szóló törvényben meghatározott szabad felhasználási esetek kivételével a kiadvány egésze vagy bármely része kizárólag a Salva Vita Alapítvány előzetes írásbeli engedélyével többszörözhető, terjeszthető, tehető közzé, dolgozható át, fordítható le, építhető be más kiadványba vagy használható fel más módon.

Minden engedélyezett felhasználás során jól látható módon fel kell tüntetni:

- a szerző nevét;
- a kiadvány teljes címét;
- a kiadó nevét;
- az eredeti kiadás évét.

Felhasználási engedély a következő e-mail-címen kérhető:

fiatalok@salvavita.hu

Szerkesztői megjegyzés

A kiadvány egy együttműködésen alapuló Erasmus+ partnerségi folyamat keretében készült.

Európai uniós támogatás

Az Európai Unió finanszírozásával, az Erasmus+ program keretében.

A kiadványban kifejtett nézetek és vélemények kizárólag a szerző, illetve a közreműködők álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy a támogatást nyújtó hatóság álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé értük.

Projektazonosító: **2023-1-HU01-KA220-YOU-000161744**

Módszertan a többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munkához

Tartalomjegyzék

Előszó és üdvözlés 3

1. BEVEZETÉS 5

A partnerekről 6

2. CÉLCSOPORT 7

2.1. A „többlet támogatást igénylő fiatalok” fogalmának meghatározása 7

2.2. A többlet támogatás fő területei 7

2.3. Miért éppen ők állnak a középpontban? 10

2.4 Fiatal felnőttek (18–30) és az átmeneti kihívások 10

2.5. Láthatatlan alcsoportok 11

3. HÁTTÉR ÉS A PROBLÉMA MEGHATÁROZÁSA 14

3.1. Befogadási hiányosságok és széttagolt támogatási rendszerek 15

3.2. Átfedő szükségletek és növekvő komplexitás az ifjúsági munkában 16

3.3. Mentális egészség, a fogyatékossággal élők befogadása és részvétele 16

3.4. Az ifjúsági munkások kompetenciái és korlátai 17

4. ELMÉLETI ÉS JOGI HÁTTÉR 18

4.1 A fogyatékosság társadalmi és emberi jogi modelljei 18

4.2. Következmények az ifjúsági munka gyakorlatára nézve 19

4.3. Jogi és politikai keretek 20

4.4. Ifjúsági módszertanunk célja 23

5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM 25

5.1 Az inkluzív ifjúsági munka alapelvei 25

5.2. Etika a gyakorlatban 33

5.3. Szakmai határok, titoktartás és elszámoltathatóság 35

5.4. Együttműködés és interdiszciplináris támogatás 42

5.5. Védelem és válságkezelés 46

5.6. Szervezeti felkészültség és akadálymentesség 71

6. AZ INKLUZÍV IFJÚSÁGI MUNKA ALAPELEMEI 73
6.1 A résztvevők és támogatási igényeik megértése 73
6.2. Gyakori rejtett és kevésbé látható állapotok 83
6.3. Célok és irányelvek a többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munkához 102
6.4 Szakemberek és készségek 106
6.5. Fizikai és műszaki feltételek 126
6.6 Módszertan és programszerkezet 131
6.7. Toborzás és bevonás 143
6.8. Barátságos és biztonságos környezet megteremtése és fenntartása 152
7. PROGRAMTERVEZÉS ÉS -MEGVALÓSÍTÁS 165
7.1. Két fő fejlődési terület: társadalmi és érzelmi fejlődés 170
7.2 Jellemző helyzetek és kihívások 174
7.3. A fiatalok részvétele és felhatalmazása 198
8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZACSATOLÁS 206
9. HÁLÓZATÉPÍTÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG 224
9.1 Átirányítási rendszerek a kielégítetlen szükségletek esetén 225
9.2 Szektorok közötti kapcsolatok kiépítése 225
9.3 Tudásmegosztás és szakmai fejlődés 226
9.4 Hosszú távú stratégia és folyamatos fejlesztés 227
10. FORRÁSOK, ÉRTÉKELÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG 228
11. AJÁNLÁSOK A POLITIKÁHOZ ÉS A GYAKORLATHOZ 242
11.1. Ajánlások a döntéshozók számára az inkluzív ifjúsági munkáról 242
11.2. Ajánlások ifjúsági munkások és szakemberek számára 249
MELLÉKLETEK ÉS KISEGÍTŐ FORRÁSOK 257
Gyakorlati példák a szakmai határokra az ifjúsági munkában
Öngyilkossági kockázat: gyakorlati útmutatás és reagálás eszközök
Biztonsági és biztonsági protokoll
Szervezeti önértékelő eszköz:
Önértékelő kérdőív ifjúsági munkások számára
Gyakorlati gyorsútmutató ifjúsági munkások és mentorok számára
Gyakorlati visszajelzési eszközök és alkalmazkodási példák
Gyakorlati mérési és nyomonkövetési eszközök
Etikai irányelvek és reflexiós eszközök az inkluzív ifjúsági munkához
Az adaptált ETS kompetenciakeret elhelyezkedése
SZÓJEGYZÉK 307
Hivatkozások 335

Előszó és üdvözlés

Talán emlékszel egy gyerekre az iskolai éveid elejéről, aki gyakran magára maradt az osztályteremben. Valakire, aki nehezen illeszkedett be a közösségbe – nem értette a vicceket, túl hangosan beszélt, vagy szokatlan módon viselkedett. Később az életben lehetett egy kollégád, akit néha elárasztottak az érzelmei, vagy egy fiatal, akinek a reakciói kiszámíthatatlannak vagy nehezen érthetőnek tűntek.

Ifjúsági munkásokként sok fiatallal találkozunk, akik mindegyike a saját személyiségét, stílusát és történetét hordozza. Néhányan közülük nehezen megközelíthetetlennek tűnnek, vagy nehezen értjük meg őket. Pedig nagyon gyakran éppen ezek azok a fiatalok, akik – látható vagy rejtett – akadálymentesítési igényekkel élnek, és akik a világot egész másként tapasztalják meg, mint a többség.

Tudás és gyakorlati tapasztalat nélkül még a legjobb szándék is kudarcba fulladhat. A bizonytalanság távolságtartáshoz, elszalasztott lehetőségekhez vagy burkolt kirekesztéshez vezethet. Ezért fontos, hogy szakemberként felkészüljünk arra, hogy olyan tereket teremtsünk, ahol minden fiatal megtalálja a helyét. Tudatossággal, önreflexióval és felkészüléssel olyan gyakorlatot alakíthatunk ki, ahol minden fiatalnak van helye. Olyan helye, ahol nem csupán jelen van, hanem fejlődhet és valóban részt vehet a közösségben.

Amikor ez a megértés kezd formát ölteni, valami megváltozik. Azok a fiatalok, akik egykor a legnehezebben elérhetőnek tűntek, azokká válhatnak, akik a legmélyebb benyomást teszik ránk. Bizalmuk, ha egyszer elnyertük, szívből jövő. Elkötelezettségük őszinte. Szemléletük új színt és értelmet ad a csoport életének. Lehet, hogy kihívások elé állítanak minket, feszegetik határainkat, és néha kimerítenek minket – de emlékeztetnek arra is, hogy az inklúzió miért nem kötelesség, hanem ajándék.

És amikor ez a kapcsolat létrejön, az egy valódi ajándék. Az ifjúsági munkát ritkán választják anyagi haszon reményében; ezt a hivatást az elkötelezettség, a kapcsolatok és a misszió tartja életben. A különféle akadálymentesítést igénylő fiatalok talán még erősebbé tehetik ezt a missziót. Emlékeztetnek bennünket arra, miért fontos a befogadás – nem mint elvont elv, hanem mint olyan élettapasztalat, amely egyszerre gazdagítja azokat, akiket támogatunk, és azokat, akik támogatják őket.

Sok ifjúsági munkás hordozza magában saját különbözőségeit, érzékenységeit vagy kihívásait. Önreflexió nélkül ezek akaratlanul is befolyásolhatják, hogyan reagálunk a fiatalokra; önreflexióval viszont az empátia, a türelem és az őszinte megértés forrásává válhatnak. Amikor megtanuljuk, hogy ne vetítsük ki saját küzdelmeinket azokra, akiket támogatunk, tapasztalataink teher helyett erőforrásként kezdhetnek működni. Ez a közös emberi mivolt nem korlát – hanem híd.

Egy ilyen híd azonban nem épül meg magától. Önreflexiót, őszinteséget követel és azt, hogy hajlandóak legyünk szembenézni saját sebezhetőségünkkel. Az ifjúsági munka gyakran arra hív minket, hogy kísérjük másokat a bizonytalanság, a kirekesztés vagy a fájdalom útján. Ahhoz, hogy ezt önazonosan tegyük, nekünk is készen kell állnunk arra, hogy felismerjük és feldolgozzuk a saját sebezhetőségünket. Ebből a nézőpontból az, ami egykor sebnek tűnt, a megértés, a törődés és az erő forrásává válhat.

Ez a füzet meghívás erre a munkára. Olyan perspektívákat, eszközöket és gondolatokat kínál, amelyek segítenek felismerni azokat a sokszínű szükségleteket, amelyek egyébként láthatatlanok maradnának, és magabiztosan, kreatívan és törődéssel reagálni rájuk. Arra hívunk benneteket, hogy legyetek nyitottak olvasás közben a saját tapasztalataitokra, a veletek találkozó fiatalokra, és mindarra, ami bennetek lehetővé teszi a kapcsolódást a témához.

Üdvözlünk ezen a közös úton, amely egy befogadóbb, tudatosabb és mélyebben emberi ifjúsági munka felé vezet.

Zsiday Kriszta

Saját tapasztalattal rendelkező ifjúsági munkás, Salva Vita Alapítvány

1. BEVEZETÉS

Ezt a füzetet azoknak az ifjúsági munkásoknak és szakembereknek készítettük, akik ifjúsági központokat vezetnek vagy szolgáltatásokat nyújtanak fiatalok számára, és akik munkájukat magabiztosabban szeretnék megnyitni azok előtt, akiknek többlet támogatásra van szükségük, ideértve a fogyatékossággal élő, a neurodivergens és a mentális egészségügyi nehézségekkel küzdő fiatalokat. Sok szakember motivált arra, hogy inkluzívabb környezetet teremtsen, de hiányoznak számukra a gyakorlati útmutatások vagy eszközök.

A kiadvány gyakorlatias, könnyen érthető és bátorító segédanyagot kínál a szakemberek számára az inkluzív ifjúsági programok megtervezéséhez és megvalósításához. Kíséri az olvasókat új megközelítések felfedezésében, a rutinok megkérdőjelezésében, az inkluzióról alkotott ismeretek bővítésében, miközben őszintén felfedezhetjük a helyzet komplexitását, a felmerülő bizonytalanságokat és a rendszerszintű akadályokat. Általános érvényű megoldások helyett rugalmasan alkalmazható elveket, módszereket, eszközöket és a gyakorlaton alapuló, valós esettanulmányokat nyújt.

Az olvasók a módszertani kiadvány melelt a kiegészítő online platformot is használhatják. A füzet ismerős, lineáris formátumot kínál, míg az online változat moduláris tartalmat, multimédiás anyagokat és további akadálymentesítési funkciókat biztosít. Mindkét formátum végigvezeti a szakembereket a többlet támogatást igénylő fiatalok igényeinek és valós helyzetének megértésétől kezdve a tevékenységek tervezésén, az érzékeny helyzetek kezelésén, a családokkal és partnerekkel való együttműködésen át egészen a fenntartható, inkluzív szolgáltatások kiépítéséig.

Egyre nagyobb szükség van ilyen iránymutatásra Európa-szerte, mivel egyre több fiatal küzd mentális egészségügyi problémákkal, neurodivergens, vagy fogyatékossággal él, miközben a támogatási rendszerek továbbra is egyenetlenek. Az ifjúsági munkások, pedagógusok, családtámogató szakemberek és közösségi szervezetek gyakran az első kapcsolattartók, mégis ritkán részesülnek speciális módszertani támogatásban. Ez a kézikönyv erre a kihívásra ad választ megalapozott, tapasztalatokon alapuló útmutatással, amely különböző szakmai kontextusokban egyaránt alkalmazható. Célközönsége az ifjúsági munkások, közösségi és családsegítő szolgáltatók, pedagógusok, szociális és gyógypedagógiai szakemberek, pszichológusok, valamint az ifjúságpolitikai döntéshozók, akik hisznek abban, hogy az inkluzív ifjúsági munka mind a programokat, mind a közösségeket erősíti.

A módszertant három partner szervezet dolgozta ki egy hároméves, az ifjúsági területen megvalósuló Erasmus+ együttműködési partnerségi projekt keretében (2023–2026). A projekt során a partnerek 32 hónapig működtettek 1-1 inkluzív ifjúsági központot, amelybe bevonták a többlettámogatást igénylő fiatalokat – köztük sok olyan fiatalt, aki nem dolgozik és nem vesz részt képzésben (NEET) –, és a tevékenységeket

élethelyzetükhöz és fejlődésükhöz igazították. Ez a tartós kísérleti gyakorlat képezte a jelen kiadványban bemutatott megközelítés magját.

Bár a hivatalos partnerség három évig tartott, a jelen füzetben szereplő ismeretek és gyakorlatok több országban, kultúrában és ifjúsági munkakörnyezetben szerzett, hosszabb távú szakmai tapasztalatokra épülnek. A módszereket valós helyzetekben, különböző fiatalcsoportokkal és kontextusokban tesztelték és finomították. Röviden: amit itt olvas, azt a gyakorlatban is kipróbálták – nemcsak a projekt időtartama alatt, hanem azon túl is.

Hálásak vagyunk azoknak a fiataloknak és szakembereknek, akik bizalmukkal és hozzájárulásukkal alakították ezt a módszertant. Reméljük, hogy ez az útmutató erősíti az önbizalmat, és támogatja olyan ifjúsági terek létrehozását, ahol minden fiatal biztonságban, elfogadva és értékesnek érezheti magát.

A partnerekről

Minden partner kiterjedt és egymást kiegészítő tapasztalatokkal rendelkezett a fiatalok támogatásában, beleértve a fogyatékossággal, mentális egészségügyi nehézségekkel, neurodivergenciával élőket, illetve a társadalmi hátrányokkal küzdőket is.

A projekt koordinátora, a **Salva Vita Alapítvány** (székhelye: Magyarország, Budapest) több mint 30 éve dolgozik a fogyatékossággal élők társadalmi befogadásának és önálló életvitelének előmozdításán. A szervezet komplex, személyközpontú szolgáltatásokat nyújt fogyatékossággal élő és neurodivergens embereknek, támogatva őket az életvezetési készségek fejlesztésében, a munkavállalásra való felkészülésben és a munkaerőpiacra való bejutásban. Munkájuk a sokszínűség, az esélyegyenlőség, a személyes autonómia és a teljes akadálymentesség értékeire épül. Emellett akadálymentességi auditok, fogyatékossággal kapcsolatos esélyegyenlőségi képzések, speciális toborzás és HR-tanácsadás révén támogatják a munkáltatókat is, és számos Erasmus+ és egyéb európai projekt révén jelentős tapasztalattal rendelkeznek a nemzetközi együttműködés terén. A Salva Vita szakmai bázisát sokszínű munkatársi gárda alkotja, amelynek tagjai között szerepelnek munkavállalási tanácsadók, mentorok, szociális munkások, ifjúsági munkások, fogyatékossági szakértők, pszichológusok és mentálhigiénés szakemberek. Munkájukat gyakran kiegészítik külső szakértők és terapeuták.

A Sirius – Pszichológiai Tanácsadó, Oktatási és Kutatási Központ (székhelye: Horvátország, Zágráb) mélyreható szakértelemmel rendelkezik a pszichoszociális támogatás, a mentális egészség, a tanácsadás és az oktatás területén. 2006-os alapítása óta a Sirius az egyének és családok jólétének és társadalmi befogadásának javítására összpontosít pszichológiai tanácsadás, megelőző programok, készségfejlesztő képzések, kutatások és közösségi tevékenységek biztosításával.

Interdiszciplináris csapatuk – amely pszichológusokból, szociális munkásból, közgazdászból és több mint 25 külső szakértőből áll – széles körű tapasztalattal rendelkezik a veszélyeztetett fiatalokkal való munkában, ideértve a mentális egészségügyi kihívásokkal, viselkedési nehézségekkel, gazdasági hátrányokkal vagy fogyatékossággal küzdőket is. Számos nemzeti és uniós finanszírozású projekt révén a Sirius komoly kompetenciákat fejlesztett ki a megelőzés, a fiatalok önállóságának erősítése, a foglalkoztathatóság támogatása és a szülők támogatása terén, ami különösen értékessé teszi hozzájárulásukat a mentális egészség és a fiatalok összetett igényeinek kezelésében.

Az Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza (AZM) (székhelye: Maribor, Szlovénia) egy állami felnőttképzési központ, amely több mint egy évszázados hagyományokkal rendelkezik a felnőttek és fiatalok számára nyújtott formális és nem formális tanulási lehetőségek biztosításában. A *„Project Learning for Young Adults" (PUM-O)* program regionális szolgáltatójaként az AZM jelentős tapasztalattal rendelkezik a 15–26 éves, NEET fiatalok támogatásában olyan holisztikus, projektalapú tanulás révén, amely fejleszti az életvezetési készségeket, a foglalkoztathatóságot, a szocio-érzelmi kompetenciákat és a motivációt. Az AZM körülbelül 20 alkalmazottat foglalkoztat, és több mint 100 külső oktatóval működik együtt. Szolgáltatásai között szerepelnek pályaorientációs központok, nyelvvizsgák, IKT-tanfolyamok és számos közösségi tanulási kezdeményezés. Az európai projektekben szerzett tapasztalatokkal rendelkező partnerként, valamint a befogadást előmozdító hálózatok tagjaként az AZM erős perspektívát hoz a mentorálás, a motiváció és a közösségi alapú ifjúsági támogatás terén.

Bár a partnerek különböző nemzeti kontextusokban működnek, közös víziójuk van: az inklúzió erősítése, az ifjúsági munka gyakorlatainak fejlesztése, valamint annak lehetővé tétele, hogy a többlet támogatást igénylő fiatalok teljes mértékben részt vehessenek a közösségi életben, az oktatásban, a foglalkoztatásban és az európai lehetőségekben. Kombinált szakértelmük biztosítja, hogy ez a módszertan egyrészt a valós gyakorlaton alapuljon, másrészt pedig a különböző ifjúsági munka környezetekhez igazítható legyen.

2. CÉLCSOPORT

2.1. A „többlet támogatást igénylő fiatalok" fogalmának meghatározása

A többlet támogatást igénylő fiatalok hosszú távú fizikai, értelmi, mentális, érzékszervi vagy egyéb kihívásokkal szembesülhetnek, amelyek különböző akadályokkal kölcsönhatásban gátolhatják teljes és hatékony társadalmi részvételüket. A fogyatékosság társadalmi modelljén alapuló, emberi jogi megközelítés szerint a

fogyatékosság nem kizárólag az egyénben gyökerezik, hanem az egyén és a társadalmi, környezeti és attitűdbeli akadályok közötti kölcsönhatás eredménye.

2.2. A többlet támogatás fő területei

A célcsoport a fiatalok széles és rendkívül sokszínű körét foglalja magában. E kézikönyv gyakorlati céljaira a következő csoportosítás elsősorban azokra a területekre összpontosít, amelyeken a fiataloknak többlettámogatásra lehet szükségük az ifjúsági munka keretében. A kategóriák inkább a lehetséges támogatási területeket írják le, mintsem egyértelműen elkülöníthető embercsoportokat.

A keretrendszer az európai befogadási gyakorlatban alkalmazott, tágabb értelemben vett, akadályalapú megközelítésen alapul, de azt tovább alakítottuk és az ifjúsági munkások által tapasztalható gyakorlati támogatási igények szerint osztottuk fel.

Ez nem diagnosztikai osztályozás. A kategóriák nem rögzítettek és nem zárják ki egymást, és előfordulhat, hogy egy fiatal egyszerre több területen is támogatásra szorul. Egy diagnózis vagy állapot nem határozza meg automatikusan a szükséges támogatást. A támogatási igények és azok intenzitása az egyes területeken belül is jelentősen változhat, és azonos diagnózissal, fogyatékossággal, állapottal vagy élettapasztalattal rendelkező fiatalok is nagyon különböző formájú és szintű támogatást igényelhetnek. A támogatásnak ezért mindig a fiatal egyéni erősségein, preferenciáin, tapasztalatain, környezetén és aktuális helyzetén kell alapulnia.

- **Fizikai hozzáférés és mobilitási támogatási igények:** Ide tartozhatnak a mozgáskorlátozottságok, a kerekesszék vagy más mozgást segítő eszközök használata, a csökkent fizikai állóképesség, illetve a mozgással, egyensúlyozással és koordinációval kapcsolatos nehézségek. A támogatás magában foglalhatja a lépcsőmentes hozzáférést, az akadálymentes mosdókat és közlekedési eszközöket, a megfelelő ülőhelyeket és teret, a testmozgási tevékenységek adaptálását, valamint a mozgáshoz, helyváltoztatáshoz szükséges többlet időt.
- **Érzékszervi hozzáférési és kommunikációs támogatási igények:** Ide tartozhat a vakság, a gyengénlátás, a siketség, a halláskárosodás, az érzékszervi feldolgozási eltérések, illetve a beszélt, írott vagy vizuális információkhoz való hozzáféréssel kapcsolatos nehézségek. A támogatás magában foglalja a jelnyelvi tolmácsolást, feliratokat, átiratokat, hangos leírást, tapintható vagy vizuális információkat, a háttérzaj csökkentését, akadálymentes anyagokat, segítő technológiákat, illetve az augmentatív és alternatív kommunikációt.
- **Tanulási, intellektuális és információfeldolgozási támogatási igények:** Ide tartozhatnak az értelmi fogyatékosságok, illetve a megértéssel, a memóriával, a

figyelemmel, a sorrendiség felismerésével, az absztrakt gondolkodással, az információk alkalmazásával vagy a megértés kifejezésével kapcsolatos nehézségek. Egyes neurodivergens fiataloknak ezen a területen is szükségük lehet támogatásra. A támogatás magában foglalhatja az egyszerű nyelvhasználatot, a könnyen érthető kommunikációt, a rövid és konkrét utasításokat, a vizuális segédeszközöket, az ismétlést, a hosszabb feldolgozási időt, a tevékenységek lépésekre bontását, a gyakorlati bemutatókat, valamint a megértés kommunikálásának vagy kifejezésének alternatív módjait.

- **Neurodivergenciával kapcsolatos támogatási igények:** A neurodivergencia egy tág fogalom, amely magában foglalhatja az autizmust, az ADHD-t, a diszlexiát, a diszkalkuliát, a diszgráfiát, a fejlődési koordinációs eltéréseket, a Tourette-szindrómát és egyéb neurológiai vagy idegfejlődési eltéréseket. Ezek az eltérések hatással lehetnek a tanulásra, a figyelemre, a kommunikációra, az érzékszervi feldolgozásra, a szervezettségre, az érzelmi szabályozásra, a mozgásra és a társadalmi részvételre, illetve ezek területei között átfedések is előfordulhatnak. A támogatás magában foglalhatja a kiszámítható struktúrát, az egyértelmű elvárásokat, az akadálymentes tanulási módszereket, az érzékszervi adaptációt, a vizuális ütemterveket, a változásokra való felkészítést, a mozgási szüneteket, a rugalmas kommunikációt, valamint az átmeneti időszakok alatti támogatást.
- **Mentális egészségügyi és érzelmi támogatási igények:** Ide tartozhatnak a szorongás, a depresszió, az étkezési zavarok, az önkárosító viselkedés, az érzelmi distressz és egyéb mentális egészségügyi állapotok. Bizonyos nehézségek felismeretlenek maradhatnak vagy nem kapnak megfelelő támogatást a megbélyegzés, az ítélkezéstől való félelem vagy a megfelelő szolgáltatásokhoz való hozzáférés akadályai miatt. A támogatás magában foglalhatja a pszichológiailag biztonságosabb környezetet, a kiszámítható és tiszteletteljes kommunikációt, a megbízható kapcsolattartókat, a rugalmas részvételt, a szünetekre való lehetőségeket, a világos szakmai határokat, a krízis eljárásokat, valamint szükség esetén a megfelelő szakemberekhez való továbbirányítást.
- **Traumával kapcsolatos biztonsági és kapcsolati támogatási igények:** Ezek olyan élményekhez kapcsolódhatnak, mint a bántalmazás, az elhanyagolás, az erőszak, a háború, a kitelepítés, a balesetek, a természeti katasztrófák, a gyermekkori negatív élmények vagy a krónikus stressz. A trauma hatással lehet a bizalomra, a kapcsolatokra, az érzelmi szabályozásra, a koncentrációra, a kommunikációra és a részvételre. A támogatás magában foglalhatja a trauma-tudatos kommunikációt, a kiszámítható kapcsolatokat, a választási és kontroll lehetőségeket, a fokozatos bizalomépítést, a felesleges nyomás elkerülését és az egyértelmű biztonsági eljárásokat.

- **Krónikus egészségügyi támogatási igények:** Ide tartozhat az epilepszia, a krónikus asztma, a cukorbetegség, a sclerosis multiplex, a krónikus fájdalom, a fáradtsággal kapcsolatos állapotok, a súlyos allergiák, valamint egyéb hosszú távú vagy ingadozó egészségügyi állapotok. A támogatás magában foglalhatja a rugalmas időbeosztást és jelenléti követelményeket, pihenő időket, csökkentett fizikai igénybevételt, az ételhez, vízhez, gyógyszerekhez vagy csendes helyiségekhez való hozzáférést, vészhelyzeti tervezést, valamint annak tudatosítását, hogy a fiatal képességei napról napra változhatnak.
- **Társadalmi és környezeti támogatási igények:** Ezek származhatnak szegénységből, bizonytalan lakhatási helyzetből, nevelőszülői vagy intézményi gondozásból, vidéki elszigeteltségből, a nem akadálymentes közlekedési lehetőségekből, korlátozott családi vagy kortárs támogatásból, migrációs vagy menekültélményekből, valamint etnikai hovatartozáshoz, szexuális irányultsághoz, nemi identitáshoz, fogyatékossághoz vagy egyéb személyes és társadalmi jellemzőkhöz kapcsolódó diszkriminációból vagy kirekesztésből. A támogatás magában foglalhatja a közlekedési vagy pénzügyi segítségnyújtást, az akadálymentes elérhetőséget, a rugalmas részvételi feltételeket, az érdekképviseletet, a szolgáltatások igénybevételében való segítségnyújtást, a társadalmi kapcsolatok kiépítését, valamint az együttműködést a családokkal, a szociális szolgálatokkal és a közösségi szervezetekkel.

Ezek a területek gyakorlati iránymutatást nyújtanak az ifjúsági munkások számára, de soha nem helyettesíthetik a fiatal személyre vonatkozó egyéni megértést. A központi kérdés nem csupán az, hogy milyen diagnózisa, fogyatékossága, állapota vagy élettapasztalata van egy fiatalnak, hanem az is, hogy milyen akadályokkal szembesül, és milyen támogatás vagy alkalmazkodás tenné lehetővé biztonságos és értelmes részvételét.

2.3. Miért éppen ők állnak a középpontban?

Azért ezekre a csoportokra fókuszálunk, mert ők olyan rendszerszintű és társadalmi akadályokkal szembesülnek, amelyek korlátozhatják részvételüket és megnehezíthetik a megfelelő támogatáshoz való hozzáférést. Sokan korlátozott támogató hálózattal rendelkeznek – akár családi körülmények, társadalmi megbélyegzés, akár a kihívásaik jellege miatt –, ami növelheti sebezhetőségüket. A kirekesztés, az alacsony önértékelés, valamint a szakemberek vagy kortársak negatív hozzáállása gyakori tapasztalatuk.

A „rejtett” fogyatékosságokkal, például a mentális egészségügyi problémákkal vagy bizonyos érzékszervi károsodásokkal élő emberek különösen veszélyeztetettek, mivel kihívásaik nem azonnal láthatóak, így igényeik észrevétlenek maradnak vagy nem kerülnek figyelembevételre. Célzott erőfeszítés nélkül nagyobb az esélye annak, hogy

kiszorulnak az ifjúsági programokból, szolgáltatásokból vagy az oktatási intézményekből.

Megfelelő tervezéssel és tudatossággal azonban csökkenthetők az akadályok. Az akadálymentes környezet, a személyre szabott támogatás és az inkluzív tevékenységek biztosítása lehetővé teszi, hogy ezek a fiatalok is teljes mértékben részt vegyenek a programokban, és azokból profitáljanak. Befogadásuk nemcsak lehetséges, hanem rendkívül sikeres is lehet, ha az ifjúsági munkások és a szervezők felismerik és figyelembe veszik speciális igényeiket.

2.4 Fiatal felnőttek (18–30) és az átmeneti kihívások

A szakpolitikák gyakran figyelmen kívül hagyják azokat a fiatalokat, akik az oktatásból a munkaerőpiacra lépnek át. Ez a korcsoport különösen veszélyeztetett, mivel ebben az időszakban veszíthetik el a korábban rendelkezésükre álló támogató hálózatot és szolgáltatásokat. Számos szakpolitika és program elsősorban vagy gyermekek vagy felnőttek számára készült, ami azt jelenti, hogy amint egy fiatal elhagyja az iskolát vagy a gyermekgyógyászati szolgáltatásokat, a támogatás hirtelen jelentősen csökkenhet.

A többlettámogatást igénylő fiatalok számos nehézséggel és korlátozással szembesülnek, amelyek nyomán jellemző, hogy a társaiktól eltérő tapasztalatokat szereznek. Míg a tipikus serdülők bizonyos biztonsági hálók mellett mernek kísérletezni, önállósodni és tanulni a kortárs közösségben, a többlettámogatást igénylő fiatalok gyakran fokozott korlátozásokkal, túlóvással és rendszerszintű akadályokkal szembesülnek, amelyek korlátozhatják személyes fejlődésüket, önbizalmukat és társadalmi beilleszkedésüket.

Az értelmi fogyatékossággal vagy tanulási nehézségekkel küzdő serdülőknek személyre szabott oktatási támogatásra lehet szükségük. Ennek hiányában nehézségeket tapasztalhatnak az írás-olvasás, a számolás vagy a szervezési készségek terén, ami hatással lehet az önbizalmukra és a jövőbeli karrierlehetőségeikre. A támogatás hiányosságai emellett az iskolai kudarcok következményeit is súlyosabbá tehetik.

A többlettámogatást igénylő fiatalok számára korlátozott lehet a hozzáférés az olyan tanórán kívüli tevékenységekhez, sportokhoz, táborokhoz vagy ifjúsági programokhoz, amelyek a fogyatékosság nélkül élő társaik számára könnyen elérhetők. Ez csökkenti a részvétel, az önkifejezés és az erősségek elismerésének lehetőségeit. A fogyatékossággal élők közül sokan kevesebb lehetőséget kapnak arra, hogy strukturálatlan társasági környezetben – például bulikon, sporteseményeken vagy közösségi csoportokban – kapcsolatba lépjenek társaikkal. Ezek a korlátozott lehetőségek csökkenthetik az esélyeiket a barátságok kialakítására, a társas készségek gyakorlására és a kortárs kapcsolatok építésére.

A többlettámogatást igénylő fiatalok nagyobb mértékben támaszkodhatnak szüleikre, gondozóikra vagy strukturált programokra, ami korlátozhatja önálló döntések meghozatalának lehetőségeit. Esetükben azok a mindennapi tevékenységek, amelyeket más fiatalok természetesnek vesznek – például a pénzkezelés, az utazás vagy a nyilvános terekben való eligazodás – felnőtt felügyeletet, támogatást vagy speciális alkalmazkodást igényelhetnek, ami lassíthatja az életvezetési készségek fejlődését.

Sokan közülük fokozottan ki vannak téve a depresszió, a szorongás vagy a társadalmi elszigetelődés kockázatának. Az olyan élmények, mint a zaklatás, a diszkrimináció vagy a felnőttek általi alábecsülés, tovább ronthatják az önbecsülésüket és a motivációjukat.

Támogatásukhoz célzott tervezésre, hozzáférhető programokra és olyan iránymutatásra van szükség, amely egyensúlyt teremt a biztonság, az önállóságra irányuló lehetőségek és a hibákból való tanulás között. A többlet támogatást igénylő fiatalok esetében a tipikus serdülőkori fejlődéshez tartozó hibák – mint például a kisebb társas baklövések, az önállóság kipróbálása vagy a kudarcok kezelése – fizikai, kognitív vagy társas sebezhetőségük miatt súlyosabb vagy tartósabb következményekkel járhatnak. Ezért szüleik vagy gondviselőik túlzottan védelmezővé válhatnak. A mindennapi kockázatokkal való csökkentett érintkezés szintén korlátozhatja az önállóság fejlesztésének és a tapasztalatokból való tanulásnak a lehetőségeit.

2.5. Láthatatlan alcsoportok

Egyes fiatalok csoportjai láthatatlanok maradnak, mert igényeiket a szakpolitikai kategóriák eltakarják, míg másokat a megbélyegzés, kulturális tényezők vagy személyes körülmények rejtenek el. Ezeket a csoportokat célzottan kell feltárni és megkeresni ahhoz, hogy hatékonyan elérjük és támogassuk őket.

2.5.1. Politikai láthatatlanság

Sok, akadálymentesítést igénylő fiatal láthatatlan marad a tágabb értelemben vett ifjúsági támogatási rendszerben. Nehézségeiket gyakran nem ismerjük fel, mert azokat kizárólag társadalmi vagy gazdasági problémáknak tekintjük, ahelyett, hogy fogyatékossággal kapcsolatos akadályokként értelmeznénk őket. Ennek következtében a támogatási intézkedések figyelmen kívül hagyhatják a kirekesztés mögöttes okait.

Ezekben a csoportokban közös probléma, hogy az egyéni támogatási igényeket eltakarják a marginalizáció és a kirekesztés tágabb kategóriái. Amikor a szakpolitikák kizárólag a foglalkoztatási státuszt, a földrajzi elhelyezkedést vagy az iskolai hátteret vizsgálják, fennáll annak a kockázata, hogy figyelmen kívül hagyják a fogyatékossággal kapcsolatos akadályokat, amelyekhez adaptált megközelítésekre van szükség. A hatékony befogadás ezért attól függ, hogy felismerjük: sok, „nehezen elérhetőnek” vagy „inaktívnak” minősített fiatal nem saját döntéséből áll távol a

társadalomtól, hanem akadályokkal és kielégítetlen támogatási igényekkel szembesül. Ezen igények felismerése lehetővé teszi, hogy a programok átálljanak a hozzáférhető szolgáltatásokra, az egyénre szabott pályákra és a tartós átmeneti támogatásra.

Egy lehetséges példa a NEET kategóriába sorolt fiatalok esete. Noha a politikai diskurzusokban a NEET státuszt néha a motiváció hiányának tulajdonítják, e fiatalok jelentős hányada olyan kognitív, pszichológiai, érzékszervi vagy fizikai akadályokkal szembesül, amelyek megfelelő támogatás nélkül megnehezítik a társadalmi részvételt. Elidegenedésük ezért gyakran inkább strukturális jellegű, mint önkéntes. Például a speciális vagy korrepetáló oktatást elhagyó fiatalok gyakran hirtelen átmenettel szembesülnek a felnőttkori rendszerekbe való beilleszkedés során. Hiányozhat számukra a folyamatos munkavállalási tanácsadás, a munkahelyi alkalmazkodás vagy az önálló életvitelhez szükséges életvezetési készségek elsajátítása. A szakpolitikák ugyan „alkalmasnak" tekinthetik őket, de a munkáltatók és a szolgáltatók nem biztosítják számukra azt a strukturált támogatást, amelyre még mindig szükségük lenne.

Hasonló láthatatlanság jellemzi a vidéki térségekben élő fiatalokat is. A korlátozott közlekedési lehetőségek, a kevesebb inkluzív szolgáltatás és a csökkentett anonimitás további akadályokat teremthetnek. A földrajzi elszigeteltség korlátozhatja az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a közlekedéshez és az ifjúsági szolgáltatásokhoz való hozzáférést, míg a megbélyegzés és a tabuk – különösen a mentális egészség, a neurodevelopmentális rendellenességek és a tanulási nehézségek körében – kisebb közösségekben erőteljesebbek lehetnek. Előfordulhat, hogy a családok elkerülik a diagnózist vagy a külső támogatást, és a szolgáltatásoknál hiányozhat a szakértői háttér. Ennek következtében a fiatalok fejlődési és szociális igényei felismeretlenek maradhatnak, és nem kapnak megfelelő támogatást.

2.5.2. Társadalmi-kulturális láthatatlanság

Egyes fogyatékossággal élő fiatalok nagyrészt a családi támogató hálózatokon belül maradnak. Bár ez biztonságot nyújt, a túlóvás vagy az alacsony elvárások korlátozhatják az önállóságot, a kockázatvállalást, valamint az oktatásban, a munkában vagy az ifjúsági programokban való részvételt. A közszolgáltatásokból való hiányuk elrejtheti a folyamatos függőséget és a társadalmi kirekesztést.

Diagnosztizálatlan vagy „enyhe" akadálymentesítési igényű fiatalok. Azok, akiknek kevésbé látható tanulási nehézségeik, figyelemzavaruk, mentális egészségügyi problémáik vagy érzékszervi fogyatékosságuk van, nem feltétlenül felelnek meg a speciális szolgáltatások igénybevételéhez szükséges hivatalos küszöbértékeknek. Gyakran küzdenek a hagyományos rendszerekben megfelelő támogatás nélkül, ami lemorzsolódáshoz, inaktivitáshoz, szerhasználathoz vagy alulfoglalkoztatottsághoz vezet, ami látszólag nem áll kapcsolatban a fogyatékossággal.

Töblettámogatást igénylő kisebbségi vagy migráns fiatalok. A kulturális megbélyegzés, a nyelvi akadályok és a támogatási rendszerek nem ismerete késleltetheti a

fogyatékosság felismerését és a szolgáltatásokhoz való hozzáférést. A fogyatékosságokat inkább kulturális vagy társadalmi szemszögből értelmezhetik, mint oktatási vagy egészségügyi keretekből, ami növeli a láthatatlanságukat a szakpolitikai adatokban.

Bizonytalan foglalkoztatási helyzetben vagy illegális munkát végző fiatalok. Néhány, akadálymentesítést igénylő fiatal a képzettségi szintjük alatt álló, instabil munkahelyeket váltogat, mert a munkahelyeken nem valósul meg a szükséges alkalmazkodás vagy hiányzik a megértés. Lehet, hogy nem jelennek meg a munkanélküliségi statisztikákban, mégis kizárva maradnak a fenntartható karrierfejlesztésből.

3. HÁTTÉR ÉS A PROBLÉMA MEGHATÁROZÁSA

Európa-szerte a fogyatékossággal élő, speciális oktatási igényű fiatalok, valamint azok, akik formális képesítés megszerzése nélkül hagyták el az oktatási rendszert, a munkaerőpiac és a társadalom egyik legsebezhetőbb csoportját képviselik. Az inklúziót előmozdító meglévő politikai keretek – mint például az Európai Ifjúsági Stratégia (2019–2027) és az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogairól szóló Egyezménye – ellenére nincs olyan egységes vagy átfogó nemzeti rendszer, amely összehangolt és fenntartható támogatást nyújtana ezeknek a fiataloknak a formális oktatásból való kilépésüket követően. Horvátországban, Szlovéniában és Magyarországon, de az egész európai régióban is a támogatás széttagolt, rövid távú és gyakran inkább projektfinanszírozástól függ, mint rendszerszintű beruházásoktól.

- EU-szerte a fogyatékossággal élő fiatalok (15–29 évesek) 47%-a nem dolgozik, nem tanul és nem vesz részt szakképzésben (NEET) – ez közel kétszerese a fogyatékosság nélkül élő társaik hasonló arányának (Eurostat, 2024).
- A fogyatékossággal élő fiatalok mindössze 38%-a fejezi be a középfokú oktatást, szemben a fogyatékosság nélkül élők 69%-ával.
- A korai, személyre szabott támogatás jelentősen növeli a szakképzési programokban való részvételi arányt és a fenntartható foglalkoztatottságot.
- A támogatási rendszerek széttagoltsága – gyenge koordináció az oktatási intézmények, a foglalkoztatási szolgálatok és a szociális ellátás között.
- Korlátozott akadálymentesség – az EU akadálymentességi törvénye (2019/882 irányelv) ellenére továbbra is fennállnak fizikai, digitális és kommunikációs akadályok.
- Alacsony elvárások és megbélyegzés – az intézményi előítéletek korlátozzák a pályaorientációt és a szakmai pályákkal való ismerkedést.

- Elégtelen átmeneti tervezés – késői beavatkozások és a személyre szabott oktatási vagy foglalkoztatási tervek hiánya.

3.1. Befogadási hiányosságok és széttagolt támogatási rendszerek

Európai szinten a többlettámogatást igénylő fiatalok részvétele olyan jelentős ifjúsági programokban, mint az Erasmus+ és az Európai Szolidaritási Testület, formálisan továbbra is lehetséges, de strukturálisan korlátozott. Noha ezek a programok hangsúlyozzák a „kevésbé kedvező helyzetű fiatalok" befogadását, a működési fókusz és a célzott intézkedések aránytalanul bizonyos csoportokra – például a vidéki fiatalokra, a migránsokra vagy az LGBTQ+ fiatalokra – irányulnak, míg a fogyatékossággal élők befogadása viszonylag alulfejlett és gyakran inkább implicit, mint explicit prioritásként kezelik.

A gyakorlatban a részvétel több szakaszában is akadályokba ütköznek a hozzáférés során. A mobilitási vagy szolidaritási projektekre való jelentkezési folyamatok gyakran bonyolult írott nyelvet, vizuálisan túlterhelt online űrlapokat és implicit kompetenciafeltételezéseket (pl. önálló utazás, önálló életvitelhez szükséges készségek, gyors társadalmi alkalmazkodás) alkalmaznak. Bár a programokat hivatalosan „alacsony küszöbűnek" írják le, ezek a követelmények gyakorlatilag kizárják az értelmi fogyatékossággal, tanulási nehézségekkel, érzékszervi feldolgozási eltérésekkel vagy idegfejlődési rendellenességekkel élő fiatalok nagy részét. A jelenlegi iránymutatások és az akadálymentesítési keretrendszerek a fogyatékosságot elsősorban fizikai szempontból – leggyakrabban a kerekesszékes hozzáférés szempontjából – fogalmazzák meg, míg a funkcionális szükségletek sokféleségére csak korlátozott figyelmet fordítanak. Ennek eredményeként sok, nem látható fogyatékossággal vagy értelmi fogyatékossággal élő fiatal de facto kizárásra kerül a nemzetközi mobilitásból.

Sok esetben „látszólagos integráció"-ról van szó, ahol a befogadás csupán formálisan létezik: a fogyatékossággal élő vagy egyéb támogatást igénylő fiatalokat megfelelő támogatás nélkül helyezik el a hagyományos oktatási környezetben, ami aláásható önbecsülésüket és fokozhatja kirekesztésüket. Ha a támogatás a hagyományos programon kívül, a fő tevékenységekkel párhuzamosan történik, az akaratlanul is azt sugallhatja, hogy a fogyatékossággal élő fiatalok nem tartoznak oda.

Egy kapcsolódó rendszerbeli hiányosság az ifjúsági munka kapacitását érinti. Míg európai szinten jelentős képzési erőforrások állnak rendelkezésre a vidéki fiatalok, a migráns fiatalok vagy más hátrányos helyzetű csoportok bevonására, viszonylag kevés strukturált támogatás létezik az ifjúsági munkások és oktatók számára a fogyatékossággal élő fiatalokkal való inkluzív gyakorlatra vonatkozóan, a szükségletek teljes spektrumát tekintve. Ennek következtében a szakemberek gyakran csak véletlenszerűen találkoznak ilyen résztvevőkkel, megfelelő felkészülés vagy eszközök nélkül. A jelenlegi uniós szintű diskurzus a közelmúltban – különösen a COVID-19-

járvány óta – a fiatalok mentális egészségét helyezte előtérbe, de ez a fókusz azzal a kockázattal jár, hogy összekeveri a pszichoszociális jólétet a fogyatékossággal élők befogadásával. Az ifjúsági munkásoktól nem várható el, hogy mentálhigiénés szakemberekként járjanak el; inkább olyan kompetenciákra van szükségük, amelyek az inkluzív moderáláshoz, az ésszerű alkalmazkodáshoz és a különböző szükségletekkel rendelkező résztvevők differenciált támogatásához kapcsolódnak.

Összességében a jelenlegi európai ifjúsági programszerkezet retorikailag elismeri a fogyatékossággal élők befogadását, de azt nem valósítja meg kellő mértékben a gyakorlatban. Akadálymentes eljárások, diverzifikált alkalmazkodási modellek és szisztematikus munkaerő-fejlesztés nélkül a fogyatékossággal élő fiatalok részvétele inkább vágyálom marad, mint reális cél.

Országonkénti különbségek

Az ifjúsági munka szerkezetében és minőségében is jelentős különbségek vannak az egyes országok között. Magyarországon, Szlovéniában és Horvátországban az ifjúsági munka gyorsan, de egyenetlenül fejlődik. Magyarországon mind a fiatalok, mind a munkáltatók körében továbbra is irreális elvárások élnek a foglalkoztatási eredményeket illetően, ami frusztrációhoz és alacsony megtartási arányhoz vezet a munkaerőpiaci programokban. Szlovéniában az ifjúsági munka formalizáltabb és intézményi támogatást élvez, míg Horvátországban – az előrelépések ellenére – továbbra is hiányzik a koordináció az oktatási rendszer, a szociális ellátás és az ifjúsági szervezetek között. Ezek az eltérések aláhúzzák a közös módszertani szabványok és a helyi kontextusokhoz igazítható gyakorlati eszközök szükségességét.

3.2. Átfedő szükségletek és növekvő komplexitás az ifjúsági munkában

Az ifjúsági központok és a fiatalokkal foglalkozó szervezetek egyre gyakrabban találkoznak olyan összetett esetekkel, amelyek túllépnek az ifjúsági munka hagyományos keretein. A szakemberek gyakran találkoznak olyan személyekkel, akiknek több, egymást átfedő igénye van – mentális egészségügyi kihívások, tanulási nehézségek, társadalmi elszigeteltség vagy tartós munkanélküliség. Ezek a kérdések interdiszciplináris együttműködést, speciális ismereteket és etikai kereteket igényelnek, amelyek a gyakorlatban még mindig nem elégségesen kidolgozottak. Számos ifjúsági szervezetben a munkatársak bizonytalanságról számolnak be a szakmai határok kijelölése, az empátia és a felelősség közötti egyensúly megteremtése, valamint a fiatalok körében előforduló válsághelyzetekre – például kiégés, önkárosítás vagy akut pszichológiai distressz – való megfelelő reagálás terén.

3.3. Mentális egészség, a fogyatékossággal élők befogadása és részvétele

A mentális egészségügyi problémák egyre nagyobb mértékben érintik a fiatalokat, és az ifjúsági munka egyik fontos témájává váltak. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) adatai szerint évente minden ötödik fiatal szembesül mentális egészségügyi

problémákkal, és sokan közülük nem részesülnek megfelelő elismerésben vagy támogatásban (WHO, 2022). A COVID-19-világjárvány tovább fokozta ezeket a kihívásokat, növelve a szorongást, a depressziót és a visszahúzódást azoknál a fiataloknál, akik NEET-helyzetben vannak vagy fogyatékossággal élnek. Ugyanakkor a rendelkezésre álló támogatási rendszer – pszichológiai tanácsadás, szociális szolgáltatások, inkluzív oktatás – továbbra is széttagolt és alulfinanszírozott.

A jelenlegi ifjúsági befogadási diskurzus további korlátja az a tendencia, hogy a fiatalok előtt álló kihívásokat túlnyomórészt a mentális egészség szemszögéből értelmezik. Bár a pszichoszociális jólét releváns, egy ilyen leegyszerűsítés figyelmen kívül hagyja a fogyatékossággal kapcsolatos hátrányok többdimenziós jellegét. Sok, többlettámogatást igénylő fiatal esetében az alacsony önbizalom, a szociális szorongás vagy a visszahúzódás nem feltétlenül tekinthető önálló pszichológiai állapotnak, hanem strukturális és fejlődési tényezők következménye is lehet, ideértve az önállóság korlátozott lehetőségeit, a kortársakkal való interakció korlátozottságát, az oktatási pályához kapcsolódó készséghiányokat, valamint a foglalkoztatáshoz vagy az önálló életvitelhez vezető korlátozott lehetőségeket.

Ha ezeket a következményeket kizárólag pszichológiai vagy terápiás szemszögből kezeljük, fennáll a veszélye, hogy figyelmen kívül hagyjuk a tágabb társadalmi okokat és a rendszerszintű megoldásokat. A többlettámogatást igénylő fiatalok önbizalma, cselekvőképessége és részvétele a tapasztalati tanulás, a kortársakkal való kapcsolattartás, a kompetenciák fejlesztése, a pályaválasztási lehetőségek feltárása, valamint a függetlenség fokozatos kiterjesztése révén is kialakul a valós élethelyzetekben. Pontosan ezek azok a területek, ahol az ifjúsági munka és a mobilitási programok jelentős pozitív hatást gyakorolhatnak, ha megfelelően vannak megtervezve és támogatva.

Ezért elsősorban a mentális egészségre összpontosító befogadási megközelítés nem megfelelő válasz a hozzáférhetőségi igényű fiatalok számára. Helyzetük természeténél fogva összefügg: a fejlődési készségek, a társadalmi tartozás, az önállóság és a jövőorientáció kölcsönhatásban állnak az érzelmi jóléttel. Az ifjúsági programokban való hatékony részvételhez olyan holisztikus támogatási modellekre lenne szükség, amelyek ötvözik a hozzáférhető környezetet, a differenciált tanulási lehetőségeket, a támogatott kortárs interakciót, valamint a kompetenciákhoz és az önállósághoz vezető utakat.

3.4. Az ifjúsági munkások kompetenciái és korlátai

További aggodalomra ad okot, hogy az egyes speciális igényű fiatalok megfelelő támogatásához szükséges szakértelem nagy része hagyományosan nem tartozik az ifjúsági munkások, oktatók vagy facilitátorok szakmai területéhez. Az ifjúsági munka a nem formális oktatáson, az önállóságra való felkészítésen, a részvételen és a közösségi elköteleződésen alapul. Nem arra szolgál, hogy helyettesítse a speciális oktatást, a terápiás szolgáltatásokat, a foglalkozási terápiát vagy a klinikai támogatási rendszereket. Ezért elengedhetetlen az általános ifjúsági munkások, a mentorok és a

szakosodott szakemberek közötti együttműködés, ám ez gyakran korlátozott, és a közös tervezés továbbra is ritka.

Az ifjúsági munkások gyakran nem rendelkeznek megfelelő felkészültséggel az akadálymentesítési igényű fiatalokkal való munkához. Bár az empátia és a motiváció erős, a formális képzés és a referenciaanyagok korlátozottak. A szabványosított etikai protokollok és felügyeleti struktúrák hiánya hozzájárul a szakmai kiégéshez és a támogatás minőségének ingadozásához. Következésképpen a beavatkozások hatékonysága nagyrészt az egyéni elkötelezettségtől függ, nem pedig az intézményi kapacitástól.

A fogyatékossággal élő fiatalok és társaik közötti rendszerszintű foglalkoztatási szakadék továbbra is jelentős. Az Eurostat (2023) adatai szerint a 20–34 éves fogyatékossággal élő személyek csupán körülbelül fele áll munkaviszonyban, szemben a fogyatékosság nélkül élők több mint háromnegyedével. Ez az egyenlőtlenség nem csupán gazdasági, hanem társadalmi jellegű is – korlátozza a fiatalok részvételét, önállóságát és a közösséghez tartozás érzését. Célzott intézkedések hiányában a fogyatékossággal élő, NEET-helyzetben lévő fiatalok hosszú távú kirekesztés, függőség és a részvétel iránti motiváció elvesztésének kockázatának vannak kitéve.

A jelen módszertan ezekre a rendszerszintű hiányosságokra reagál azzal, hogy strukturált, inkluzív és etikus megközelítést javasol a fogyatékossággal élő, NEET-helyzetben lévő fiatalokkal való munkához. Elősegíti a szakemberek, a családok és a közösségek közötti együttműködést, és támogatja az ifjúsági munkásokat abban, hogy fejlesszék azokat a kompetenciákat, amelyekre szükségük van a mindennapi gyakorlatban felmerülő összetett, valós életbeli kihívások kezeléséhez.

4. ELMÉLETI ÉS JOGI HÁTTÉR

4.1 A fogyatékosság társadalmi és emberi jogi modelljei

Ez a módszertan a fogyatékosság társadalmi és emberi jogi modelljein alapul. A társadalmi modell elismeri, hogy a részvétel akadályai nem csupán az egyén fogyatékosságából vagy támogatási igényeiből fakadnak, hanem olyan társadalmi struktúrákból, attitűdökből és környezetekből is, amelyek nem veszik figyelembe a sokszínűséget. A hozzáférhetetlen infrastruktúra, a merev oktatási rendszerek, a rugalmatlan munkakörülmények és a diszkriminatív attitűdök megakadályozhatják a fiatalokat abban, hogy hozzáférjenek a lehetőségekhez és teljes mértékben részt vegyenek a közösségi életben.

Ez a szemlélet különösen releváns a NEET-helyzetben lévő fiatalok számára, akiknek támogatási igényei esetleg felismeretlenek maradnak. A megbélyegzés, valamint az információkhoz, tanácsadáshoz, képzéshez és akadálymentes szolgáltatásokhoz való

korlátozott hozzáférés tovább szűkítheti lehetőségeiket. A társadalmi modell alkalmazása segít a szakembereknek megérteni, hogy ezek a kihívások nem csupán egyéni hiányosságok, hanem társadalmi és intézményi akadályokból is eredhetnek. Ez olyan beavatkozásokat ösztönöz, amelyek támogatják és felhatalmazzák a fiatalokat, ahelyett, hogy problémaként kezelnék őket.

Ez a megközelítés ellentétben áll a fogyatékosság orvosi modelljével, amely a fogyatékosságot elsősorban az egyénben meglévő egészségügyi állapotnak vagy rendellenességnek tekinti, amely orvosi kezelést, rehabilitációt vagy korrekciót igényel. Az orvosi modell abból indul ki, hogy a fő cél az, hogy az illetőt „megjavítsák" vagy „meggyógyítsák", hogy közelebb kerüljön az úgynevezett működési normához. Bár ez a modell hasznos lehet az egészségügyi vagy klinikai kontextusban, gyakran azt a felfogást eredményezi, hogy az egyén a probléma – ahelyett, hogy a körülötte lévő rendszer vagy környezet lenne az. Ennek következtében a kizárólag az orvosi modellen alapuló beavatkozások inkább a korlátokra, mint az erősségekre, és inkább az egyén alkalmazkodására, mint a környezet átalakítására összpontosítanak.

Az emberi jogi modell a méltóságot, az önállóságot, a részvételt, az oktatást, a foglalkoztatást és a társadalmi befogadást jogi kérdésként, nem pedig jótékonysági vagy segélyezési ügyként fogalmazza meg. Hangsúlyozza továbbá az intézmények és a társadalom felelősségét a strukturális akadályok felszámolásában, az esélyegyenlőség biztosításában, valamint abban, hogy a fiatalok számára biztosítsák a jogaik gyakorlásához szükséges támogatást. A fiatalokat ezért nem passzív támogatásban részesülőknek, hanem saját céljaik és döntéseik meghatározásában aktív résztvevőknek kell tekinteni. A társadalmi és emberi jogi keret összhangban áll az ENSZ fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezményével (UN CRPD) és a 2019–2027-es európai ifjúsági stratégiával – elméleti alapot biztosít a következő szakaszban bemutatott gyakorlati elvekhez.

Példa a gyakorlatból:

„Egy mozgáskorlátozott fiatal részt akart venni egy ifjúsági központ által szervezett közösségi kertészeti műhelymunkán. A szociális modell szemszögéből a hangsúly a környezetre helyeződik: hogyan lehet a teret akadálymentessé tenni, milyen segítő eszközökre van szükség, és hogyan lehet eltávolítani a részvétel előtt álló akadályokat? Az emberi jogi megközelítés szintén hangsúlyozza a fiatal döntéshozatali jogát, a megfelelő támogatáshoz való jogát, valamint azt, hogy másokkal egyenlő alapon vehessen részt a tevékenységekben. Az eredmény a közös felelősségvállalás és az egyenlő részvétel, nem pedig a kirekesztés."

4.2. Következmények az ifjúsági munka gyakorlatára nézve

„Az ifjúsági munkások számára e modellek megértése megváltoztatja a programok tervezésének és megvalósításának módját. Ahelyett, hogy arra koncentrálnának, amit a fiatalok nem tudnak megtenni, a szakemberek azt határozzák meg, mit tudnak

megtenni – és mit kell megváltoztatni a környezetben ahhoz, hogy a részvétel lehetségessé váljon. Ez magában foglalja az anyagok adaptálását, rugalmas tanulási módszerek biztosítását, az akadálymentes helyszín biztosítását, valamint a fiatalok bevonását a megoldások közös kidolgozásába. A szociális modell így nem csupán elméleti szemüveggé válik, hanem gyakorlati keretrendszerré is az inkluzív ifjúsági munkatevékenységek tervezéséhez."

A gyakorlatban az ifjúsági munkásoknak ezt a társadalmi és emberi jogi keretrendszert a programtervezés és -megvalósítás során végig alkalmazniuk kell, biztosítva, hogy a támogatás hozzáférhető és ne paternalista legyen, valamint, hogy a fiatalokkal együtt, nem pedig helyettük dolgozzák ki.

„Semmit rólunk, nélkülünk." A globális, fogyatékossággal élők jogaiért küzdő mozgalomból származó elv kimondja, hogy a többlettámogatást igénylő fiatalokat érintő egyetlen politika, program vagy módszertan sem dolgozható ki az ő érdemi bevonásuk nélkül.

4.3. Jogi és politikai keretek

Az e módszertant irányító jogi és politikai keretek nemzetközi és nemzeti jogi eszközöket egyaránt magukban foglalnak. Európai szinten a legfontosabb hivatkozási pontok a következők:

- az ENSZ fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezménye (2006),
- az európai szociális jogok pillére (2017),
- az Európai Ifjúsági Munka Program (2020), valamint
- az Európa Tanács felülvizsgált Európai Chartája a fiatalok helyi és regionális életben való részvételéről (2019).

Horvátországban nemzeti szinten a következő dokumentumok tartoznak ide:

- 2022–2025-ös nemzeti ifjúsági stratégia
- A fogyatékossággal élők jogaira vonatkozó nemzeti terv 2021–2027
- Nemzeti szociális szolgáltatások fejlesztési terve
- Nemzeti oktatási rendszerfejlesztési terv 2027-ig
- A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre vonatkozó stratégia
- Az ifjúsági tanácsokról szóló törvény (Zakon o savjetima mladih), NN 41/14

Ezek a keretrendszerek együttesen biztosítják minden fiatal – beleértve a fogyatékossággal élőket és a NEET-helyzetben lévőket is – jogát az aktív részvételhez, az akadálymentes környezethez, valamint a társadalmi befogadás és az önállóság érdekében nyújtott folyamatos támogatáshoz. Noha a nemzeti keretrendszerek formálisan garantálják a részvételt és a befogadást, a horvátországi ifjúsági munka gyakorlatában gyakran jelentős szakadék tárul fel a politika és a végrehajtás között. Például a helyi ifjúsági tanácsokat jogilag az ifjúsági részvétel mechanizmusaként hozták létre, de a gyakorlatban ritkán vonják be a fogyatékossággal élő vagy NEET-helyzetben lévő fiatalokat. Az ülések gyakran nem akadálymentesek, a kommunikáció nem elégségesen adaptált (pl. hiányoznak a könnyen olvasható anyagok), és a marginalizált fiatalok felé irányuló elérési tevékenységek továbbra is korlátozottak. Ennek eredményeként a részvétel gyakran csupán formális vagy szimbolikus szerepvállalásra korlátozódik, és általában a társadalmilag privilegizáltabb, már aktív fiatalok dominálják.

Ezen felül az inkluzív ifjúsági munka az egész régióban továbbra is nagymértékben függ a rövid távú projektfinanszírozástól és a civil társadalmi kezdeményezésektől, ami a szolgáltatások folytonosságának hiányát és a városi és vidéki területek közötti egyenlőtlen hozzáférést eredményez. Az ifjúsági munka szempontjából ez gyakran az inkluzió felelősségét elsősorban az egyes ifjúsági munkásokra hárítja, ahelyett, hogy stabil intézményi rendszerekre támaszkodna. Bár a jogi keretek egyre inkább elősegítik a részvételt és az akadálymentességet, a szakemberek a gyakorlatban gyakran nem rendelkeznek megfelelő képzéssel, felügyelettel, módszertani iránymutatással és interdiszciplináris támogatással, amelyekre szükségük van, amikor komplex érzelmi, viselkedési, idegfejlődési igényű fiatalokkal vagy további akadálymentességi igényű fiatalokkal dolgoznak. Következésképpen az inkluzió inkább deklaratív, mint strukturális jellegű maradhat, hacsak nem kíséri hosszú távú beruházás az akadálymentes infrastruktúrába, a szakmai fejlődésbe és a fenntartható támogatási rendszerekbe.

Magyarországon országos szinten a releváns dokumentumok a következők:

- a 2009–2024-es Nemzeti Ifjúsági Stratégia,
- a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló 1998. évi XXVI. törvény,
- az Alaptörvényben az egyenlőségre és a megkülönböztetésmentességre vonatkozó rendelkezések, valamint
- a szociális és oktatási törvények, például a nemzeti közoktatásról szóló 2011. évi CXC. törvény, amelyek biztosítják az akadálymentesítési igényű tanulók egyéni fejlődését és támogatását.

Ezek a keretek elvileg garantálják minden fiatal – beleértve a többlettámogatást igénylőket is – aktív részvételi jogát, az akadálymentes környezetet, valamint a társadalmi integráció és az önállóság érdekében nyújtott folyamatos támogatást.

A jogszabályok és stratégiák azonban gyakran horizontális jellegűek, és nem kifejezetten az ifjúsági munkára vannak szabva, így a többlettámogatást igénylő fiatalok bevonása az ifjúsági szolgáltatásokba nem garantált. Az inkluzív ifjúsági munka elsősorban projektalapú, és civil társadalmi szervezetek támogatják; a hivatalos jogi keretben nincs olyan kötelező érvényű mechanizmus, amely biztosítaná az akadálymentesítési igényű fiatalok részvételét és támogatását minden ifjúsági szervezetben.

Magyarországon nincs olyan jogszabály, amely kifejezetten a többlettámogatást igénylő fiatalok inkluzív részvételét célozná az ifjúsági munkában (pl. olyan jogszabály, amely előírná a helyi ifjúsági szolgáltatásoknak vagy ifjúsági központoknak, hogy speciális támogatást nyújtsanak a fogyatékossággal élő fiataloknak). A jelenlegi magyar ifjúságpolitikai jogszabályok és stratégiák nem tartalmaznak ilyen *konkrét jogi kötelezettséget* a fogyatékossággal élő fiatalok ifjúsági munkába való bevonására, hanem inkább horizontális megközelítést alkalmaznak a diszkrimináció tilalmára és „minden fiatal egyenlő részvételének” előmozdítására, mint általános célra.

A helyzet a következőképpen foglalható össze:

- Magyarországon nincs olyan ifjúsági stratégia, amely kifejezetten a fogyatékossággal élő fiatalok társadalmi integrációját célozná; a korábbi Nemzeti Ifjúsági Stratégia (2009–2024) ugyan kitűzte az esélyegyenlőség és a társadalmi részvétel támogatását, de nem hozott létre külön befogadási keretrendszert a fogyatékossággal élők számára az ifjúsági munka területén.
- A nemzeti társadalmi befogadási stratégiák (például a 2030-ig szóló magyar nemzeti társadalmi befogadási stratégia) horizontális módon foglalkoznak a társadalmi befogadással és az esélyegyenlőséggel, és ezért hatással lehetnek a fiatalokra is, de nem feltétlenül ifjúságközpontú jogi dokumentumok.
- A magyar ifjúságpolitikából hiányzik egy olyan egyértelmű, jogilag kötelező erejű elem, amely meghatározná az ifjúsági munka tartalmát és céljait, beleértve a társadalmi sokszínűséget és az akadálymentesítésre szoruló

személyek bevonását is. Az ifjúsági munka, az ifjúsági tájékoztatás és a tanácsadás jelenleg inkább önkéntes, projektalapú támogatási formák keretében valósul meg, mintsem egységesen szabályozott politikai kötelezettségként.

- Jogszabályok és pályázati felhívások (pl. szociális vagy munkaerőpiaci támogatások) léteznek olyan keretekben, amelyek támogatják a speciális oktatási igényű vagy fogyatékossággal élő fiatalok munkatapasztalatának és készségfejlesztésének elősegítését, de ezek nem kapcsolódnak kifejezetten az ifjúsági munka profiljához (gyakran szociális vagy foglalkoztatási programok részeként).
- A civil, országos és helyi ifjúsági szervezetek és egyesületek (pl. fogyatékossággal élők szervezetei) olyan ifjúsági csoportokat, klubokat vagy önérvényesítő szekciókat működtetnek, amelyek segítik a fogyatékossággal élő fiatalok társadalmi részvételét; ezek azonban nem jogi kötelezettségek, hanem gyakorlati tevékenységek.

A gyakorlatban tehát az ifjúsági munka és a fogyatékossággal élők befogadása többnyire projektalapú, civil szervezetek által vezetett vagy támogatásokból megvalósított tevékenység, nem pedig olyan jogi kötelezettségek keretében történik, amelyek minden ifjúsági szolgáltatóra vonatkoznának. Az ifjúsági munka szakmai keretei, a képzés és a sokszínűségi kérdések – beleértve a hozzáférhetőségi igényű fiatalok részvételét is – a hivatalos stratégiákban szereplő célkitűzések, de a jogszabályokban nem szerepelnek konkrét inkluzív intézkedések formájában.

Bár ezek a kihívások egész Európában megfigyelhetők, konkrét formájuk és intenzitásuk az egyes országok kontextusától függően eltérő.

A szociális modell és az emberi jogokon alapuló modell együttesen képezik e módszertan gerincét. A gyakorlati tapasztalatokra épülő keretrendszer a nemzeti és európai politikák kidolgozásához is iránymutatást nyújthat. Ezek a modellek egyaránt meghatározzák az ifjúsági munkások etikai álláspontját és a rendelkezésükre álló gyakorlati eszközöket, biztosítva, hogy a hangsúly ne csupán az egyéni kihívások enyhítésén maradjon, hanem a kirekesztést fenntartó rendszerek és attitűdök átalakításán is.

4.4. Ifjúsági módszertanunk célja

A fiatalok érdekében

- A többlettámogatást igénylő fiatalok felhatalmazása arra, hogy felismerjék erősségeiket, önbizalmat építsenek ki, és elsajátítsák az élethez és a munkához elengedhetetlen készségeket.

- Elősegíteni az aktív részvételt, a befogadást és a közös alkotást az ifjúsági programok minden területén.

- Biztonságos és akadálymentes környezetet biztosítani, amely támogatja a mentális jólétet, az önállóságot és a személyes fejlődést.
- A társaktól kapott támogatás, az önkéntesség és az ifjúsági vezetői szerepvállalás ösztönzése a valahova tartozás érzésének és a társadalmi hozzájárulásnak a fokozása érdekében.

A szakemberek felé

- Erősíteni az ifjúsági munkások és szakemberek kompetenciáit az inkluzív és etikus gyakorlat érdekében képzések, példák, folyamatos reflexió és a szupervízió iránti nyitottság révén.
- Gyakorlati eszközök, módszertanok és önértékelési eszközök biztosítása az ifjúsági munka minőségének és következetességének javítása érdekében.
- Támogatni a pszichológusok, pedagógusok, szociális munkások, mentorok és minden szükséges szakember közötti interdiszciplináris együttműködést.
- Interdiszciplináris csapatokat alakítani, és támogatni az interdiszciplináris együttműködést az ifjúsági munkában.
- A kiégés megelőzése érdekében ösztönözni a reflektív gyakorlatot és a szakmai reziliencia fejlesztését.

A döntéshozók felé

- Fokozni kell a tudatosságot a többlettámogatást igénylő fiatalok jogairól, képességeiről és hozzájárulásairól.
- Támogatni az inkluzív politikákat és a rendszerszintű akadályok felszámolását az oktatásban, a foglalkoztatásban és a társadalmi életben.
- Támogatni az intézmények, a helyi önkormányzatok, a civil társadalom és a vállalkozások közötti együttműködést egy igazságosabb társadalom megteremtése érdekében.
- Hozzájárulni a hosszú távú kulturális változáshoz a szolidaritás, az akadálymentesség és a részvétel értékeinek népszerűsítésével.

„Az inklúzió nem akkor kezdődik, amikor a fiatal alkalmazkodik a rendszerhez, hanem amikor a rendszer alkalmazkodik a fiatalhoz.”

---

5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM

Az inkluzív ifjúsági munka az etikai felelősség, a szakmai kompetencia, az akadálymentesség, a védelem és a reflektív gyakorlat kombinációján alapul. A többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munka nemcsak gyakorlati készségeket, hanem egyértelmű értékeket, szakmai határokat és következetes szervezeti megközelítéseket is igényel.

Ez a fejezet felvázolja azokat az alapelveket, etikai alapokat, biztonságra vonatkozó megközelítéseket és szervezeti felelősségeket, amelyek támogatják a biztonságos, tiszteletteljes és inkluzív ifjúsági munka gyakorlatát.

5.1 Az inkluzív ifjúsági munka alapelvei

Általános elvek és etika

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett hatékony ifjúsági munka szilárd etikai alapot, egyértelmű szakmai határokat és jól meghatározott protokollokat igényel.

Az ilyen fiataloknak gyakran többféle stresszfaktorral kell szembenézniük – érzelmi instabilitás, traumás múlt, mentális egészségügyi kihívások, társadalmi kirekesztés vagy támogató felnőttek hiánya.

Ezen okok miatt az ifjúsági munkásoknak olyan keretek között kell dolgozniuk, amelyek garantálják a biztonságot, a kiszámíthatóságot, a méltóságot és a károsodás megelőzését.

Ez a fejezet felvázolja azokat az alapelveket és szakmai irányelveket, amelyek az ifjúsági központban zajló minden interakció alapját képezik. Emellett bemutatja azokat a nélkülözhetetlen gyakorlati protokollokat is, amelyek biztosítják a komplex helyzetekre – például érzelmi válságokra vagy öngyilkossági kockázatra – adott következetes, felelősségteljes és etikai szempontból megfelelő válaszokat.

A cél nem az, hogy az ifjúsági munkásokat pszichológusokká vagy klinikusokká alakítsuk, hanem hogy egyértelmű lépéseket, biztonságos határokat és eljárásokat biztosítsunk számukra, amelyek segítenek abban, hogy magabiztosan reagáljanak, kompetenciájuk határain belül maradjanak, és elkerüljék azokat a gyakorlatokat, amelyek akaratlanul is kárt okozhatnak.

Az alapelvek biztosítják az ifjúsági munka gyakorlatának strukturális keretét, míg az etika határozza meg, hogy ezeket az alapelveket hogyan kell tiszteletteljes, felelősségteljes és emberközpontú módon alkalmazni. Együttesen hozzájárulnak ahhoz, hogy az inkluzív ifjúsági munka biztonságos, következetes és a fiatalok igényeire reagáló maradjon.

A gyakorlatban az alapelvek és az etika kiegészítik egymást. Az alapelvek biztosítják a vázszerkezetet, lehetővé téve az etikus cselekvést, míg az etika gondoskodik arról,

hogy az alapelvek betartása ne váljon mechanikussá, és ne legyen vak az emberi szükségletek iránt. Például az ifjúsági munka méltányosságának alapelve keretet teremt, de az etikai felelősség megköveteli a szakembertől, hogy a megközelítéseket az egyéni körülményekhez igazítsa, tiszteletben tartva a személyes méltóságot és elősegítve a bizalom kialakulását.

Alapelveink

Az alapelvek olyan **szabványok, szabályok és megállapodások**, amelyek lehetővé teszik egy szervezet következetes működését. Külsőleg kodifikáltak és mérhetőek, és választ adnak a következő alapvető kérdésre: **„Mi vezérelje munkánkat?**”. Az inkluzív ifjúsági munkában ezek az alapelvek biztosítják az etikus gyakorlathoz szükséges vázszerkezetet, garantálva, hogy a szakemberek kiszámítható, tiszteletteljes és biztonságos környezetet tartsanak fenn a többlettámogatást igénylő fiatalok számára.

1. Ne okozz kárt

A „ne okozz kárt” az ifjúsági munka legalapvetőbb elve. Ez azt jelenti, hogy minden beavatkozásnak, tevékenységnek, beszélgetésnek vagy döntésnek védenie kell a fiatal érzelmi és fizikai biztonságát.

Az ifjúsági munkások gyakran jó szándékkal cselekszenek. Azonban még a jó szándékú cselekedetek is kárt okozhatnak, ha nem kezelik őket érzékenységgel, a magánélet tiszteletben tartásával, megfelelő felkészüléssel vagy eljárással. Ez különösen fontos, ha a fiatalok traumát, kirekesztést, megbélyegzést, zaklatást, túlóvást, diszkriminációt vagy ismételt kudarcokat tapasztaltak intézményi környezetben.

A gyakorlatban a „ne okozz kárt” elv azt jelenti, hogy az ifjúsági munkásoknak el kell kerülniük:

- a fiatalok újbóli traumatizálását
- a megbélyegzés erősítését
- a részvétel kikényszerítését
- a fiatalok nyomás alá helyezése, hogy beszéljenek vagy személyes információkat adjanak ki
- a megszégyenítést, a büntetést vagy a nyilvános megrovást
- szarkazmust, kritikusságot vagy megalázást
- személyes adatok nyilvánosságra hozatalát
- a szorongás jeleinek figyelmen kívül hagyását
- érzelmi támogatás nélküli, nem biztonságos csoportbeszélgetéseket

- Támogatás nélküli kísérletezést a fiatalok igényeivel
- függőség kialakítását vagy egészségtelen hatalmi helyzeteket
- megfelelő képzettség nélküli klinikai tanácsadást
- olyan intézkedések meghozatalát, amelyek rontják a fiatal helyzetét

A káros gyakorlatok közé tartozhat például az, ha azt mondjuk: „Nem olyan nagy a baj”, ha nyomást gyakorlunk egy fiatalra, hogy vegyen részt egy tevékenységben, amikor nyilvánvalóan túlterhelt, ha nyilvánosan kijavítunk valakit, ha mások előtt személyes kérdéseket teszünk fel, vagy ha a szorongást „rossz viselkedésnek” tekintjük.

A legfontosabb üzenet egyszerű: a biztonságnak és a méltóságnak elsőbbséget kell élveznie az oktatási, társadalmi vagy részvételi célokkal szemben. Egy tevékenység nem tekinthető sikeresnek, ha a fiatal bizonytalanságot, szégyent, kiszolgáltatottságot vagy sérelmet érez miatta.

2. Határozzuk meg és tartsuk be a szakmai határokat

A szakmai határok elengedhetetlenek az ifjúsági munkában. Védelmet nyújtanak mind a fiataloknak, mind az ifjúsági munkásoknak. A határok nem a törődés hiányát jelentik. Biztonságosabbá, egyértelműbbé és fenntarthatóbbá teszik a törődést.

Az ifjúsági munkások nem terapeuták, gyógypedagógusok, orvosok vagy klinikai szakemberek. Feladatuk az, hogy támogassák a fiatalokat, miközben a szakmai kompetenciájuk határain belül maradnak. Ha speciális támogatásra van szükség, az ifjúsági munkásoknak más szakemberekkel kell együttműködniük, ahelyett, hogy mindent maguk próbálnának megoldani.

A határoknak kiszámíthatónak, tiszteletteljesnek és érthető nyelven megfogalmazottnak kell lenniük. Különösen fontosak azoknak a fiataloknak, akik következetlen gondoskodást, tisztázatlan hatalmi viszonyokat, intézményi ellenőrzést, traumát vagy társadalmi kirekesztést tapasztaltak. Ezt a témát részletesebben az 5.3. fejezet tárgyalja.

3. Személyközpontú megközelítés

Az inkluzív ifjúsági munka azzal kezdődik, hogy az embert egészében látjuk, ahelyett, hogy fogyatékossága, diagnózisa, tapasztalatai vagy támogatási igénye alapján határoznánk meg.

Minden fiatalnak megvannak a saját érdeklődési körei, erősségei, álmai, félelmei, kapcsolatai, preferenciái és céljai. A fogyatékosság, a károsodás, a diagnózis vagy a támogatási igény fontos lehet, és identitásuk részét képezheti, de nem határozza meg őket teljes egészükben.

A személyközpontú megközelítés azt jelenti, hogy:

- a fiatal méltóságának és értékének tiszteletben tartása
- a sajnálat és a hiányosságokon alapuló feltételezések elkerülése
- a fiatalokat nem redukáljuk egy címkére
- feltételezzük, hogy vannak kompetenciáik
- megkérdezzük őket az igényeikről és preferenciáikról
- az erősségekre, érdeklődési körökre és célokra összpontosítunk
- úgy szervezzük a támogatást, hogy a fiatalok ne érezzék magukat „kevésbé értékesnek”
- elismerjük, hogy minden ember más, még akkor is, ha hasonló diagnózisuk vagy támogatási igényük van

Az ifjúsági munkásoknak kerülniük kell az olyan feltételezéseket, mint „ezt nem tudják megcsinálni”, „ezt nem fogják megérteni”, „ez túl nehéz nekik” vagy „mi tudjuk, mi a legjobb”. Ehelyett azt kell megkérdezniük: Mit szeretne ez a fiatal? Mi segít neki a részvételben? Milyen akadályok állnak az útjában? Milyen támogatás tenné lehetővé a részvételét?

A személyközpontú megközelítés bizalmat, önállóságot és valódi befogadást teremt.

4. Részvétel és önállóság

A „Semmit rólunk, nélkülünk” elv központi szerepet játszik az inkluzív ifjúsági munkában. Ez azt jelenti, hogy a töblettámogatást igénylő fiatalokat be kell vonni az őket érintő döntésekbe, programokba és irányelvekbe.

A részvételt nem szabad szűken értelmezni. Nem minden fiatal kommunikál ugyanúgy, és nem minden hozzájárulás formális megbeszélés formájában valósul meg. Egy fiatal beszéddel, írással, rajzolással, lehetőségek közötti választással, gesztusokkal, kommunikációt segítő eszközök használatával, viselkedésén keresztül kifejezett preferenciákkal vagy támogatással nyújtott visszajelzéssel is részt vehet a folyamatban.

Minden hozzájárulás számít.

Az ifjúsági munkásoknak kerülniük kell a részvételre vonatkozó merev elvárásokat, például azt, hogy mindenki szólaljon meg egy csoportos megbeszélésen, ugyanúgy hajtsa végre ugyanazt a feladatot vagy gyorsan és szóban fejezze ki véleményét.

Az önállóságra való felkészítés azt jelenti, hogy támogatjuk a fiatalokat abban, hogy:

- döntéseket hozzanak
- kifejezzék preferenciáikat
- befolyásolják az őket érintő tevékenységeket
- saját tanulási célokat tűzzenek ki
- fejlődjön az önbizalmuk
- gyakorolják az önérvényesítést
- felelősséget vállaljanak saját fejlődésükért
- aktív szereplőkké váljanak saját életükben

Ez nem azt jelenti, hogy a fiatalokat olyan felelősséggel hagyjuk magukra, amelyre még nem állnak készen. Az önrendelkezésnek támogatottnak, elérhetőnek és reálisnak kell lennie. Az ifjúsági munkásoknak értelmes választási lehetőségeket kell teremteniük és megfelelő szintű támogatást kell nyújtaniuk ahhoz, hogy a fiatalok méltóságteljesen vehessenek részt a folyamatokban.

A részvétel egy folyamat. Egy apró döntés, egy egyszerű gesztus vagy egy csendes preferencia kifejezése is fontos lépés lehet az önrendelkezés felé.

5. Hozzáférhetőség és méltányosság

A hozzáférhetőség nem valami extra szívesség. Ez szakmai felelősség, valamint a jogok, a méltányosság és az érdemi részvétel kérdése.

Az ifjúsági munkát végző szervezeteknek kötelességük ésszerű alkalmazkodást biztosítani. Ezek olyan szükséges és megfelelő kiigazítások, amelyek segítik a fiatalok részvételét anélkül, hogy indokolatlan terhet rónának a szervezetre.

Az ésszerű alkalmazkodási intézkedések közé tartozhatnak:

- fizikai átalakítások
- akadálymentes helyiségek
- segítő technológiák
- adaptált kommunikáció
- vizuális segédeszközök
- érzékszervi adaptáció
- rugalmas időbeosztás
- alternatív részvételi lehetőségek

- szabályzatok módosítása
- további támogatás a tevékenységek során

Az inkluzív ifjúsági munka nemcsak akkor reagál, amikor egy fiatal támogatást kér. A programokat a kezdetektől fogva a lehető leginkább akadálymentesen kell megtervezni. Itt jön képbe az univerzális tervezés: a tevékenységeket, a tereket, az információkat és a kommunikációt úgy kell megtervezni, hogy azok a lehető legtöbb fiatal számára használhatók legyenek.

Az inkluziót a társadalmi igazságosság szemszögéből kell értelmezni. Ez azt jelenti, hogy el kell ismerni: a részvétel összefügg a méltányossággal, a jogokkal és a hatalommal – nem csupán az egyéni motivációval vagy képességekkel.

Öt alapelv különösen fontos:

1. **Hozzáférés** – a fiatalok beléphetnek a programba, a térbe, valamint hozzáférhetnek az információkhoz és a kommunikációhoz
2. **Egyenlő esélyek/méltányosság** – a támogatás igazodik a valós szükségletekhez
3. **Jogok** – a részvétel nem jótékonyság; összefügg a méltósággal és az egyenlő jogokkal.
4. **Részvétel** – a fiatalok érdemben befolyásolhatják az őket érintő történéseket
5. **Sokszínűség** — a különböző identitások, támogatási igények és tapasztalatok tiszteletben tartása

A méltányosság eltér a formális egyenlőségtől. Az egyenlőség azt jelenti, hogy mindenkinek ugyanazt adjuk. Az egyenlő esély vagy méltányosság azt jelenti, hogy a fiataloknak azt adjuk, amire szükségük van ahhoz, hogy egyenlő esélyekkel tudjanak részt venni a programokban.

Az ifjúsági munkások számára ez azt jelenti, hogy nemcsak azt kell megkérdezniük: „Ugyanazt a programot kínáljuk-e mindenkinek?”, hanem azt is: „Ténylegesen mindenki tud-e érdemben részt venni benne?”

6. Biztonság és jóllét

A biztonság a részvétel alapvető feltétele. A fiatalok nem tudnak tanulni, kapcsolatokat építeni vagy érdemben kifejezni magukat, ha nem érzik magukat biztonságban.

Az inkluzív ifjúsági munkának mind a fizikai, mind a pszichológiai biztonságot védenie kell. A környezetnek mentesnek kell lennie az erőszaktól, a zaklatástól, a megfélemlítéstől és a diszkriminációtól. A fogyatékosságon alapuló diszkrimináció a fogyatékosságon vagy a vélt képességeken alapuló megkülönböztetést, kirekesztést vagy negatív feltételezéseket jelenti. A biztonsághoz egyértelmű elvárásokra,

kiszámítható struktúrákra és a szorongás jeleire való hozzáférhető kommunikációra van szükség.

Az abszolút biztonságot soha nem lehet teljes mértékben garantálni. Reálisabb szakmai cél a „biztonságosabb terek” létrehozása – olyan környezetek, ahol a kockázatokat aktívan csökkentik, az identitásokat tiszteletben tartják, és a fiatalok hangját meghallgatják.

A biztonságosabb tér a következők révén jön létre:

- tisztelet
- egyértelmű szabályok
- előre látható struktúra
- érzelmi támogatás
- könnyen érthető kommunikáció
- titoktartás
- átláthatóság
- beleegyezés
- zaklatás kizáró gyakorlat
- befogadó csoportkultúra
- a szorongás jeleire való odafigyelés

A magas színvonalú, befogadó ifjúsági munka során a traumaérzékeny megközelítést kell alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy tisztában kell lenni azzal, hogy egyes fiatalok traumát, kirekesztést, intézményi sérelmet, zaklatást, családi stresszt, diszkriminációt vagy ismételt kudarcokat élhettek át. Reakcióikat ezek a tapasztalatok alakíthatják.

A traumára érzékeny megközelítést a következők vezérlik:

- biztonság
- megbízhatóság
- átláthatóság
- választási lehetőség
- felhatalmazás
- együttműködés
- kulturális érzékenység

A titoktartás szintén elengedhetetlen. A fiatal fogyatékosságával, diagnózisával, támogatási igényével vagy személyes helyzetével kapcsolatos információkat védeni kell. Ezeket csak akkor szabad megosztani, ha szükséges, lehetőség szerint hozzájárulás mellett, és mindig a biztonsági követelményekkel összhangban. Ezt a témát részletesebben az 5.3. fejezet tárgyalja.

7. Célirányos módszertan és támogatás

Az inkluzív ifjúsági munka nem véletlenül jön létre. Célzott tervezést, kapcsolatteremtő munkát és együttműködést igényel.

A többlettámogatást igénylő fiataloknak gyakran nem csupán a programhoz való fizikai hozzáférésre van szükségük. Szükségük lehet bizalomra, kiszámíthatóságra, érzelmi biztonságra, akadálymentes kommunikációra, hozzájuk igazított tevékenységekre, hosszú távú kapcsolatokra és támogatásra a társadalmi helyzetek kezeléséhez.

A célirányos ifjúsági munka magában foglalja:

- aktív figyelem
- a közös érdeklődési körök felismerése
- a bizalom fokozatos kiépítése
- a kapcsolatok következetes ápolása
- világos és érthető kommunikáció
- megfigyelni, mi segít és mi jelent akadályt
- a tevékenységek hozzáigazítása a méltóság sérelme nélkül
- választási lehetőségek felkínálása
- az önállóság lépésről lépésre történő támogatása
- a gyakorlat rendszeres átgondolása

A hosszú távú kapcsolatok fontosak. A következetesség segít a fiataloknak abban, hogy biztonságban érezzék magukat, megértsék az elvárásokat és önbizalmat fejlesszenek ki. Ez különösen fontos azoknak a fiataloknak, akik elutasítást, bizonytalan támogatást, intézményi akadályokat vagy ismételt kirekesztést tapasztaltak.

A befogadás több szektorra kiterjedő felelősség is. Nem szabad, hogy a fogyatékosságra specializálódott programokra korlátozódjon. Az ifjúsági munkában, az oktatásban, az egészségügyben, a szociális szolgáltatásokban, a családokban, a gondozók körében és a közösségi szervezetekben egyaránt van szerepük.

Az ifjúsági munkásoknak szükség esetén együtt kell működniük más szakemberekkel, különösen akkor, ha a támogatási igények túlmutatnak az ifjúsági munkás szerepkörén. Ez az együttműködés segít biztosítani, hogy a fiatalok megfelelő támogatást kapjanak, miközben az ifjúsági munkások a szakmai határaikon belül maradnak.

A családok és a gondozók szintén fontos partnerek lehetnek. Alapvető ismereteket nyújthatnak a kommunikációról, a napi rutinokról, a stresszjelekről, az egészségügyi szükségletekről, az akadálymentesítési követelményekről vagy az érzelmi támogatásról. Ugyanakkor az ifjúsági munkásoknak támogatniuk kell a fiatal önállóságát, és kerülniük kell, hogy kizárólag a fiatal körül lévő felnőttekkel kommunikáljanak.

A kiegyensúlyozott megközelítés azt jelenti, hogy szükség esetén bevonjuk a családokat és a gondviselőket, miközben tiszteletben tartjuk a fiatalok véleményét, magánéletét és önrendelkezési jogát.

A mentorok és a fogyatékossággal élő szakemberek is fontos szerepet játszhatnak. Hiteles közvetítőként és példaképként működhetnek. Ha a fiatalok látják, hogy a saját tapasztalataikkal rendelkező emberek szakmai, vezetői vagy mentori szerepet töltenek be, az erősítheti önbizalmukat, képviseletüket és törekvéseiket.

5.2. Etika a gyakorlatban

Etika az inkluzív ifjúsági munkában: Hogyan valósul meg?

1. Tisztelet kontra sajnálat – Az interakcióknak a sajnálat helyett a tiszteleten kell alapulniuk. A szakemberek kerüljék a fiatalokkal való lekezelő hangnemet, illetve azt, hogy képtelennek tekintsék őket, ezzel elősegítve a méltóságot és az önbizalmat.
2. Az etikai határok fenntartása – A szakembereknek egyértelmű határokat kell fenntartaniuk, elkerülve a terápiás szerepeket, hacsak nem rendelkeznek megfelelő képesítéssel, miközben empatikusak maradnak és reagálnak az érzelmi szükségletekre.
3. Ítélkezésmentes hozzáállás – Az inkluzív környezet megköveteli a szakemberektől, hogy ítélkezés helyett az elfogadás példáját mutassák. A hibákat tanulási lehetőségként kezeljük, ösztönözve a kísérletezést és a részvételt.
4. Etika a kommunikációban
    - Előnyben részesített terminológia: A fiataloknak kell irányítaniuk a személyközpontú nyelvhasználatot („fogyatékossággal élő személy”) vagy az identitásközpontú nyelvhasználatot („fogyatékos személy”), illetve a diagnózis helyett az akadálymentességre vagy a támogatási igényekre utaló kifejezések használatát.

- Akadálymentes és közérthető nyelv: Az információkat olyan formátumokban kell biztosítani, amelyek figyelembe veszik a kognitív vagy érzékszervi fogyatékosságokat (nagy betűméret, vizuális segédeszközök, könnyen olvasható szöveg, feliratozás).
- A fogyatékosság miatti diszkrimináció és a gyűlöletbeszéd kezelése: A szakemberek felismerik a csoportban a diszkriminációt, a mikrotámadásokat vagy a bántó nyelvhasználatot, és felhívják rá a figyelmet, megakadályozzák ezek használatát.

5. Biztonság, magánélet és jóllét
   - Biztonságosabb terek létrehozása: A szakemberek elsődlegesnek tekintik a pszichológiai és fizikai biztonságot, tiszteletben tartják az identitásokat, és bátorítják a fiatalokat, hogy szabadon fejezzék ki érzelmeiket.
   - Titoktartás és információk közlése: A fiatalok magánéletét tiszteletben tartják; az információkat kizárólag beleegyezéssel osztják meg. A titoktartás korlátait (pl. kötelező bejelentés, életveszélyes helyzetek) egyértelműen közlik.
   - Trauma-tudatos ellátás: A programok olyan trauma-tudatos megközelítést alkalmaznak, amely a bizalmat, az átláthatóságot, az együttműködést és a kulturális érzékenységet helyezi előtérbe.
6. Felelősségvállalás és folyamatos felülvizsgálat
   - Önreflexió: annak érdekében, hogy felismerjék az előítéleteket, a feltételezéseket vagy a „tanult tehetetlenség” akaratlan megerősítését.
   - Esélyegyenlőséget támogató erőforrás-elosztás: Az inkluziót célzott költségvetések, hozzáférhető tervezés és rugalmas programok támogatják a változatos igények kielégítése érdekében.
   - Visszacsatolási mechanizmusok: A fiatalok biztonságos, hozzáférhető csatornákon keresztül jelenthetik a nem megfelelő gyakorlatokat, a zaklatást vagy a diszkriminációt anélkül, hogy megtorlástól kellene tartaniuk.

Gyakorlati részletek a kommunikációról, mint a biztonságos, professzionális ifjúsági munka központi eleméről.

A fiatalok, különösen azok, akiknek többlettámogatásra van szükségük, rendkívül érzékenyek arra, ahogyan a felnőttek hozzájuk szólnak. A szavak szabályozhatnak vagy szabályozhatatlanná tehetnek, erőt adhatnak vagy megszégyeníthetnek, bizalmat építhetnek vagy rombolhatnak.

Az etikus kommunikáció biztosítja, hogy az ifjúsági központ olyan tér maradjon, ahol a fiatalok úgy érzik, hogy meghallgatják, tisztelik és megértik őket, még akkor is, ha viselkedésük kihívást jelent, vagy érzelmeik hevesek.

Az ifjúsági munkában a kommunikáció nem csupán információátadásról szól; ez egy kapcsolati eszköz, amely a csoport teljes légkörét alakítja. Sok fiatal számára – különösen azok számára, akik korábban ítélkezéssel, elhanyagolással vagy

kritizálással szembesültek – az a mód, ahogyan egy szakember hozzájuk szól, lehet az első olyan élményük, amikor következetes, tiszteletteljes felnőtt kommunikációt tapasztalnak. Az etikus kommunikáció azt jelenti, hogy az ifjúsági munkások tudatosan választják meg szavaikat, hangnemüket, az időzítést és a testbeszédüket. Ehhez szükséges a tevékenység ütemének lassítása, az egyértelműség biztosítása, valamint az empátiával való reagálás a reflexszerű reakciók helyett. A cél annak biztosítása, hogy a kölcsönhatások soha ne okozzanak szégyent, félelmet vagy zavart, hanem éppen ellenkezőleg: támogassák az érzelmek szabályozását, az önbizalmat és az önállóságot.

Az alábbiakban bemutatjuk az ifjúsági munkában alkalmazott etikus kommunikáció legfontosabb alapelveit:

- **Használjunk világos, ítélkezésmentes nyelvet –** A rövid mondatok, az egyszerű szavak és a közvetlen szerkezet csökkentik a szorongást és a félreértéseket.
- **Kerüljük a címkéket és a megbélyegzést –** Fókuszáljunk a viselkedésre vagy az igényekre, ne pedig az identitásra („*Zavarod a* csoportot"), a diagnózisra („*Autista* vagy") vagy a jellemre vonatkozó ítéletekre.
- **Normalizálja az érzelmi élményeket –** Kommunikálni szükséges, hogy az erős érzelmek emberi dolgok és elfogadhatóak („*Semmi baj, ha frusztrált vagy, nézzük meg, mire van most szükséged*").
- **Ismerjük el az érzéseket –** Mutass megértést és elfogadást, még akkor is, ha nem értesz egyet a viselkedéssel („*Látom, hogy ez nagyon nehéz neked*").
- **Kerüljük a klinikai diagnózisok vagy garanciák megadását –** az ifjúsági munkások soha ne adjanak orvosi értelmezéseket („*Depressziód* van") vagy hamis biztosítékokat („*Megígérem, hogy minden rendben lesz*").

5.3. Szakmai határok, titoktartás és elszámoltathatóság

Szakmai határok

A szakmai határok elengedhetetlenek a biztonságos, etikus és kiszámítható ifjúsági munka gyakorlásához. Védik mind a fiatalokat, mind a szakembereket azáltal, hogy egyértelműen meghatározzák a szerepeket, a felelősségeket, a kommunikáció határait és az elvárásokat a támogató kapcsolatokon belül.

A világos határok segítenek a fiataloknak megérteni, mit várhatnak el a szakmai kapcsolattól. Ezenkívül csökkentik a zavar, a részrehajlás, az érzelmi túlterhelés, a függőség és a biztonsági aggályok kockázatát.

A szakmai határok főbb elvei és dimenziói, valamint azok alkalmazási területei és konkrét helyzetek a következők:

1. **A megfelelő kommunikációs határok fenntartása**
    - elérhetőség és munkaidő;
    - digitális kommunikáció.
2. **A kettős kapcsolatok elkerülése**
    - az ifjúsági munkás szakmai szerepe;
    - együttműködés a családokkal és más szakemberekkel, a szerepek és felelősségek egyértelmű megkülönböztetése mellett.
3. **A fizikai és érzelmi határok tiszteletben tartása**
    - fizikai érintkezés;
    - érzelmi támogatás;
    - krízishelyzetek.
4. **A titoktartás és az információ-megosztás elveinek tiszteletben tartása**
    - titoktartás;
    - döntések arról, hogy mikor, hogyan és kivel oszthatók meg az információk;
    - együttműködés a családokkal és más szakemberekkel.
5. **A megfelelő önfeltárás alkalmazása**
    - személyes információk megosztása;
    - annak eldöntése, hogy milyen személyes információk közlése megfelelő egy szakmai kapcsolat keretében.
6. **A támogatás és a szakmai felelősség egyensúlyának megteremtése**
    - az ifjúsági munkás szakmai szerepe;
    - döntéshozatal;
    - érzelmi támogatás;
    - krízishelyzetek;
    - együttműködés a családokkal és más szakemberekkel.

Miért fontosak a határok a gyakorlatban

Terület	**Amikor a határok nem egyértelműek**	**Amikor a határok egyértelműek**	**Gyakorlati útmutató ifjúsági munkások számára**
Bizalom és a kapcsolat minősége	A fiatalok zavarodottnak, bizonytalannak érezhetik magukat vagy nem tudják, mire számíthatnak. Ha a munkatárs túl sokat oszt meg magáról, az elmoshatja a szerepeket.	A szerepek, a felelősségek és a határok egyértelműek. A fiatalok tudják, mire számíthatnak.	Magyarázza el világosan a szerepét. Kerülje a személyes élmények túlzott megosztását, kivéve, ha az közvetlenül támogatja a fiatalokat.
Csoportdinamik	Egyes fiatalok	A szabályokat és	Legyen

Terület	Amikor a határok nem egyértelműek	Amikor a határok egyértelműek	Gyakorlati útmutató ifjúsági munkások számára
a és méltányosság	előnyben részesítést vagy egyenlőtlen figyelmet érzékelhetnek. Ez irigységhez, konfliktusokhoz vagy kirekesztéshez vezethet.	a figyelmet következetesen alkalmazzák. A csoport kohézióját könnyebb fenntartani.	következetes. Ha kivételekre van szükség, magyarázza el azokat átláthatóan, anélkül, hogy magánjellegű információkat fedne fel.
Biztonság és védelem	A fizikai érintéssel, a magánjellegű kommunikációval vagy a kríziskezeléssel növelhetik a visszaélés kockázatát.	A biztonsági eljárások átláthatók és védelmet nyújtanak mind a fiatalok, mind a személyzet számára.	Kövesse a biztonsági protokollokat. Magyarázza el a titoktartás határait. A fiatalok biztonsága érdekében cselekedjen.

Szakmai hitelesség és etika	A döntések önkényesnek vagy személyesnek tűnhetnek. Kérdésessé válhat az ifjúsági munkás tekintélye és etikai integritása.	A következetes szakmai szabványok erősítik a hitelességet és az etikus gyakorlatot.	Használja a megegyezés szerinti eljárásokat és szakmai irányelveket. Legyen következetes a döntéshozatalban.
Érzelmi és kognitív terhelés	Az ifjúsági munkások úgy érezhetik, hogy mindenért ők a felelősek, munkaidőn kívül is reagálnak vagy érzelmileg túlterheltté válnak.	A világos határok védik a személyzet jólétét és segítik a munkatársakat abban, hogy fenntartható módon támogassák az egész csoportot.	Határozzon meg határokat az elérhetőség és a felelősség tekintetében. Szükség esetén ösztönözze a megfelelő külső támogatás igénybevételét.
A tanulás és a támogatás következetessége	Előfordulhat, hogy a fiatalok kiszámíthatatlan rutinokkal vagy következetlen iránymutatással szembesülnek, ami csökkentheti az elkötelezettségüket és a tanulási eredményeiket.	A kiszámítható struktúra és az egyértelmű iránymutatás elősegítik a részvételt, a tanulást és az önállóságot.	Legyenek a rutinok világosak és következetesek. A megfigyelések, a konzultációk és a valós szükségletek alapján alakítsa az aktivitásokat.
Digitális kommunikáció	A fiatalok korlátlan hozzáférést várhatnak el a közösségi médián, üzenetküldő alkalmazásokon vagy e-mailen keresztül. Ez függőséget vagy nem biztonságos kommunikációt	A szakmai csatornák és szabályok biztonságosabbá és átláthatóbbá teszik a kommunikációt.	Amennyiben lehetséges, használjon munkahelyi fiókokat. Tájékoztassa a fiatalokat a munkaidőről, az online kapcsolat céljáról és

	eredményezhet.		korlátairól.
Fizikai érintkezés és érzékszervi határok	A félreértések vagy a nem kívánt érintés szorongást, traumás reakciókat vagy túlzott függőséget okozhat.	A fizikai interakció a beleegyezésen, az egyéni preferenciákon és az átlátható csoportnormákon alapul.	Kérj beleegyezést! Tartsd tiszteletben a személyes teret! Ismerd meg az egyes fiatalok érzékszervi preferenciáit!

A határok különösen fontosak az inkluzív ifjúsági munkában, ahol gyakrabban fordulhat elő érzelmi függőség, kötődési dinamikák, válsághelyzetek vagy biztonsággal kapcsolatos aggályok. A következetes határok segítik az érzelmileg biztonságos, átláthatóbb és fenntarthatóbb támogató környezet megteremtését.

A szakembereknek tisztában kell lenniük azzal, hogy a túlzott bevonódás, a szerepek elmosódása, a túlzott érzelmi elérhetőség vagy az inkonzisztens kommunikáció akaratlanul is aláásható a bizalmat, növelheti a függőséget vagy hozzájárulhat a kiégéshez.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok a mellékletekben találhatók.

A titoktartás az ifjúsági munka gyakorlatában a bizalomépítés központi eleme.

A fiatalok, különösen azok, akiknek akadálymentesítési igényeik vannak, gyakran hordoznak magukban következetlen felnőttekkel kapcsolatos tapasztalatokat, pl. árulás, pletyka, ítélkezés. Ezért elengedhetetlen olyan teret teremteni, ahol biztonságban érzik magukat és nyíltan beszélhetnek. Az ifjúsági munkában azonban a titoktartás nem abszolút. Az ifjúsági munkásoknak egyensúlyt kell teremteniük a bizalom, a biztonság és a jogi felelősség között. Az etikus titoktartás megköveteli, hogy egyértelműen közöljék, mi maradhat magánügy, mit kell esetleg biztonsági okból megosztani, és hogyan kezelik az információkat a szervezeten belül.

Miért fontos a titoktartás?

- bátorítja a fiatalokat a megnyílásra;
- csökkenti az ítélkezéstől való félelmet;
- hosszú távú bizalmat épít;
- támogatja az érzelmi és pszichológiai biztonságot;
- tiszteletteljes és kiszámítható környezetet teremt;
- megakadályozza a szégyenérzetet és az újbóli traumatizálódást.

A titoktartás határai

Az ifjúsági munkásoknak a kezdetektől fogva egyértelműen el kell magyaráznia:

„Amit velem megosztasz, az titokban marad, kivéve, ha te vagy valaki más veszélyben lehet. Ha ez megtörténik, nem fogom titokban tartani, de lépésről lépésre elmondom neked, mi történik."

Ez az átláthatóság mind a fiatal, mind a szakember védelmét szolgálja.

Olyan helyzetek, amikor a titoktartást meg kell szegni

A titoktartást az alkalmazandó jogszabályoknak és a szervezet biztonsági eljárásainak megfelelően meg kell törni az alábbi helyzetekben:

- önkárosítás vagy öngyilkossági kockázat;
- más személyt fenyegető veszély;
- bántalmazás vagy elhanyagolás feltárása;
- a biztonságot veszélyeztető bűncselekmény;
- súlyos mentális egészségügyi válság;
- egyéb biztonsági kockázatok.

A titoktartást soha nem szabad magyarázat nélkül vagy a fiatal tudta nélkül megszegni. Az ifjúsági munkásnak a lehető legnagyobb mértékben be kell vonnia a fiatalt a folyamatba, kivéve, ha ez növelné a közvetlen kockázatot.

Gyakorlati példák

a) Amikor a titoktartást nem kezelték megfelelően

Egy fiatal önkárosítási gondolatokról beszélt. A szakember pánikba esett, és azonnal értesítette a vezetőt anélkül, hogy bármit is elmagyarázott volna a fiatalnak.

A fiatal elárulva érezte magát és soha többé nem tért vissza.

b) Amikor a titoktartást helyesen kezelték

Egy fiatal elmondta, hogy öngyilkossági gondolatai vannak. A szakember így válaszolt:

„Köszönöm, hogy elmondtad. Örülök, hogy bízol bennem. Nem tarthatom ezt titokban, mert a biztonságod fontos. Veled maradok, és együtt bevonjuk a megfelelő szakembereket."

A fiatal tiszteletben tartottnak és biztonságban érezte magát, nem pedig büntetettnek vagy leleplezettnek.

Elszámoltathatóság és dokumentáció

A dokumentáció elősegíti az elszámoltathatóságot, a védelmet, a támogatás folytonosságát és a szakmai átláthatóságot. Az etikus dokumentációhoz elengedhetetlen a titoktartás, a méltóság, a tájékozott beleegyezés és az adatbiztonsági elvek tiszteletben tartása is.

A dokumentáció az etikus és biztonságos ifjúsági munka elengedhetetlen része. Átláthatóságot, elszámoltathatóságot és a támogatás folytonosságát biztosítja, különösen akkor, ha több szakember is ugyanazzal a fiatalral dolgozik. A megfelelő dokumentáció védi a fiatalokat és a szakembereket, valamint biztosítja, hogy a személyzet cseréje vagy a válságok eszkalálódása esetén sem vesszenek el a fontos részletek.

Miért fontos a dokumentáció?

A pontos dokumentáció több alapvető funkciót is betölt:

- biztosítja, hogy a fiatalok következetes és összehangolt támogatást kapjanak;
- megakadályozza a személyzet közötti félreértéseket;
- hivatalos bizonyítékot nyújt, ha biztonsági aggályok merülnek fel;
- lehetővé teszi a kockázatos viselkedésminták vagy a fokozódó kockázati viselkedés korai felismerését;
- a tényeken alapuló nyilvántartás vezetésével megvédi a személyzetet a hamis vádaktól;
- javítja a szakmai elszámoltathatóságot és a minőségbiztosítást.

Mit kell dokumentálni

Az ifjúsági munkások kötelesek rögzíteni azokat az információkat, amelyek hatással vannak a biztonságra, a jólétre vagy a szakmai elszámoltathatóságra. Ide tartoznak:

- krízishelyzetek, például pánikrohamok, agresszió vagy érzelmi összeomlások;
- a sérelem bejelentése, beleértve az elhanyagolást, a bántalmazást, az önkárosítás kockázatát vagy a kizsákmányolást;
- a védelemmel kapcsolatos aggályok, még ha azok csak előzetesek is;

- pszichológushoz, szociális munkáshoz, krízis csapathoz vagy más releváns szakemberhez történő beutalás;
- az incidens után tett nyomonkövetési lépéseket;
- a fiatalokkal kötött megállapodások, például biztonsági tervek, viselkedési megállapodások vagy a részvételre vonatkozó kiigazítások;
- megfigyelhető viselkedési minták, amennyiben azok befolyásolják a biztonságot, a befogadást vagy a részvételt.

A dokumentáció megírásának módja

A rutin jellegű dokumentációnak arányosnak kell lennie. Nem minden interakciót kell rögzíteni; csak a támogatás, a biztonság vagy az elszámoltathatóság szempontjából releváns információkat kell dokumentálni. Az etikus dokumentációhoz szakmaiság és pontosság szükséges.

A dokumentációnak:

- **objektív:** írjuk azt, hogy „A fiatal azt mondta…”, ahelyett, hogy „Szerintem…”;
- **tényeken alapulónak:** kerülje a feltételezéseket és az értelmezéseket;
- **egyértelműnek és konkrétnak kell lennie:** tartalmaznia kell a dátumokat, az időpontokat, a kontextust és – amennyiben releváns – a pontos szavakat;
- **biztonságosan tárolt:** kövesse a szervezeti irányelveket és az alkalmazandó adatbiztonsági előírásokat, különös figyelmet fordítva az érzékeny adatokra;
- **szigorúan a „szükség szerinti” elv alapján osztva meg:** csak az arra jogosult személyzet férhessen hozzá az információkhoz.

A megfelelő dokumentációval kapcsolatos további útmutatást az 5.5. fejezet, **„Biztonsági és válságkezelési protokollok”** tartalmazza.

5.4. Együttműködés és interdiszciplináris támogatás

A szakemberekkel, szolgáltatásokkal és közösségi partnerekkel való együttműködés a magas színvonalú, inkluzív ifjúsági munka alapvető eleme. A többlettámogatást igénylő fiatalok esetében előfordulhat, hogy olyan támogatásra van szükségük, amely meghaladja egy adott szakember vagy szervezet kompetenciáját. Az interdiszciplináris, szektorokon átívelő együttműködés segít biztosítani, hogy a támogatás biztonságos, összehangolt, jogokon alapuló maradjon, és figyelembe vegye a fiatal fejlődési, érzelmi, társadalmi, egészségügyi, biztonsági és akadálymentességi igényeit.

Miért fontos az együttműködés?

- segít a fiataloknak hozzáférni a megfelelő támogatásokhoz;
- megakadályozza, hogy az ifjúsági munkások szakmai kompetenciájukon túlmenő feladatokat lássanak el;
- csökkenti a kockázatot válság- és biztonsági helyzetekben;
- támogatja a tájékozott és összehangolt döntéshozatalt;
- elősegíti a közös szakmai felelősségvállalást;
- csökkenti a szolgáltatások közötti hiányosságokat, széttagoltságot és felesleges párhuzamosságokat;
- támogatja az ellátás és a támogatás folytonosságát;
- összeköti az ifjúsági munkát a szélesebb körű oktatási, egészségügyi, szociális, foglalkoztatási és közösségi rendszerekkel.

Szakmai szerepek és kompetenciahatárok

Az ifjúsági munkások fontos szerepet játszanak a támogató kapcsolatok kiépítésében, a részvétel előmozdításában, a nem formális tanulás elősegítésében, az inkluzív környezet megteremtésében és a felmerülő szükségletek felismerésében. Ugyanakkor nem várható el tőlük, hogy helyettesítsék a pszichológusokat, pszichiátereket, szociális munkásokat, gyógypedagógusokat, egészségügyi szakembereket, terapeutákat vagy biztonsági szakértőket.

A szakmai határok felismerése és a megfelelő szakértelem bevonása a felelősségteljes ifjúsági munka elengedhetetlen része. Az együttműködés lehetővé teszi az ifjúsági munkások számára, hogy szakmai szerepük keretein belül maradjanak, miközben biztosítják, hogy a fiatalok olyan támogatáshoz jussanak, amelyet az ifjúsági munka önmagában nem tud nyújtani.

Az együttműködés alapelvei

Az együttműködést a következő alapelveknek kell irányítaniuk:

- **A fiatal aktív részvétele:** A fiatalokat aktív partnerként kell kezelni, nem pedig a szakmai megbeszélések passzív alanyaiként. Céljaik, preferenciáik, erősségeik, tapasztalataik, kommunikációs igényeik és véleményük kell, hogy irányítsa a tervezést és a döntéshozatalt.
- **Tájékozott részvétel és hozzájárulás:** A fiataloknak meg kell érteniük, miért javasoljuk az együttműködést, kik vehetnek részt benne, mi lesz a szerepük és milyen információkat kell esetleg megosztani. A hozzájárulást – amennyiben

lehetséges – a biztonsági kötelezettségeknek és az alkalmazandó jogszabályoknak megfelelően kell kérni.

- **Jogokon alapuló és részvételi gyakorlat:** Az együttműködésnek tiszteletben kell tartania a méltóságot, az autonómiát, a magánéletet, az akadálymentességet és az önrendelkezést. A „Semmit rólunk, nélkülünk” elvnek kell irányadónak lennie a támogatás tervezése, végrehajtása és felülvizsgálata során.
- **Egyértelmű szakmai szerepek és felelősségek:** Minden szakembernek tisztában kell lennie a szerepével, felelősségeivel, hatáskörével, kompetenciájának határaival és az elvárt hozzájárulásával. A megosztott felelősség nem eredményezhet tisztázatlan elszámoltathatóságot.
- **Releváns, szükséges és arányos információmegosztás:** Információt csak akkor szabad megosztani, ha erre egyértelmű szakmai, biztonsági vagy jogi ok áll fenn. Csak a szükséges minimális információt szabad megosztani az arra jogosult személyekkel.
- **Folyamatos együttműködés és koordináció:** Az együttműködésnek csökkentenie kell a szolgáltatások közötti hiányosságokat és meg kell akadályoznia, hogy a fiataloknak újra és újra el kelljen magyarázniuk a helyzetüket vagy egyedül kelljen eligazodniuk az egymástól elszigetelt szakmai rendszerekben.
- **Akadálymentesség:** A találkozóknak, a kommunikációnak, az információknak és a döntéshozatali folyamatoknak a fiatalok számára hozzáférhetőnek kell lenniük, és igazodniuk kell a fiatalok kommunikációs és részvételi igényeihez.

Lehetséges szakemberek és partnerek

A magas színvonalú, inkluzív ifjúsági munka olyan összehangolt támogatási rendszereken alapul, amelyekben a különböző szakemberek a fiatalokkal közösen kitűzött célok eléréséért dolgoznak.

A fiatal helyzetétől és támogatási igényeitől függően az együttműködésbe bevonhatók:

- ifjúsági munkások, mentorok, oktatók és pedagógusok;
- tanárok, gyógypedagógusok, tanulást támogató szakemberek és kísérők;
- pszichológusok, tanácsadók, pszichiáterek és mentálhigiénés csapatok;
- szociális munkások, családtámogató szolgálatok és gyermekbiztonsági szakemberek;
- foglalkozási terapeuták, gyógytornászok, logopédusok és egyéb terápiás szakemberek;

- egészségügyi szakemberek, valamint sürgősségi és kríziskezelő szolgálatok;
- foglalkoztatási szolgálatok, pályaorientációs tanácsadók, munkavállalási mentorok és munkáltatók;
- jogi tanácsadók és az illetékes hatóságok;
- családok, gondozók és a fiatal támogató hálózatának megbízható tagjai;
- fogyatékossággal élők szervezetei, önérvényesítő csoportok és önálló életvitelért felelős központok;
- szakemberek, mentorok és példaképek, akik releváns saját tapasztalatokkal rendelkeznek;
- helyi önkormányzatok, kulturális intézmények, sportszervezetek, közösségi szervezetek, helyi vállalkozások és egyéb közösségi partnerek.

A támogató hálózat összetételét a fiatal tényleges céljainak és igényeinek megfelelően kell kialakítani.

Együttműködési megközelítések

Különböző helyzetekben különböző együttműködési formák lehetnek megfelelőek.

A multidiszciplináris együttműködés során a szakemberek saját szakterületükön nyújtanak hozzájárulást és cserélnek releváns információkat, miközben értékeléseik, terveik és beavatkozásaik viszonylag elkülönülhetnek egymástól.

Az interdiszciplináris együttműködés során a szakemberek közös megértést alakítanak ki a helyzetről, közös célokban állapodnak meg, összehangolják megközelítéseiket, és a fiatalokkal együtt hoznak döntéseket. Az interdiszciplináris csapatokat és az együttműködést lehetőség szerint minden esetben ki kell alakítani, különösen akkor, ha a támogatási igények átfedik egymást vagy hosszú távú, összehangolt támogatásra van szükség.

Az intézményközi vagy szektorok közötti együttműködés összeköti a különböző rendszerekhez tartozó szervezeteket, például az ifjúsági munkát, az oktatást, az egészségügyet, a szociális ellátást, a foglalkoztatást és a közösségi szolgáltatásokat. Ez különösen fontos az átmeneti időszakokban vagy amikor a támogatás egyébként széttöredezetté válna.

Az együttműködés magában foglalhatja továbbá a kiegészítő szakértelemmel rendelkező szakemberek általi közös facilitálást, a közös programfejlesztést, a fiatalokkal való közös alkotást, valamint a szakértőkkel és saját tapasztalattal rendelkező személyekkel együtt végzett akadálymentességi felülvizsgálatokat.

Fogyatékossággal élők szervezetei és a saját tapasztalat

A fogyatékossággal élők szervezeteivel, önérvényesítő csoportokkal, önálló életvitelért felelős központokkal, valamint releváns saját tapasztalattal rendelkező szakemberekkel kialakított partnerségek hozzájárulnak ahhoz, hogy a szolgáltatások ne csupán szakmai feltételezéseken alapuljanak, hanem valós tapasztalatokra is támaszkodjanak.

Hozzájárulhatnak a következőkhöz:

- a programok tervezéséhez és értékeléséhez;
- az akadálymentességi felülvizsgálatokhoz;
- a személyzet képzéséhez és szakmai fejlődéséhez;
- a mentoráláshoz és a társaktól kapott támogatáshoz;
- szervezeti döntéshozatalhoz;
- az érdekérvényesítéshez és közösségi szemléletformáláshoz;
- akadálymentesebb szolgáltatások és részvételi lehetőségek fejlesztéséhez.

Részvételük erősíti azt a váltást, amely a fiatalok számára tervezett szolgáltatásokról a fiatalokkal közösen kialakított támogatás felé vezet.

Konzultáció, mentorálás és reflektív szupervízió

A szakmai konzultáció, a mentorálás és a reflektív szupervízió az együttműködésen alapuló gyakorlat fontos elemei. Lehetővé teszik a fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára, hogy szakértői útmutatást kérjenek, szakmai dilemmákat vizsgáljanak meg, felismerjék a tudatalatti feltételezéseket, kezeljék az érzelmileg megterhelő helyzeteket és a kompetenciájuk határain belül maradjanak.

Ezek a támogatási formák hozzájárulnak a szakmai tanuláshoz, a személyzet jóllétéhez, a következetes gyakorlathoz, valamint az elszigetelt döntéshozatal és a kiégés megelőzéséhez. A reflektív szupervíziónak biztonságos szakmai teret kell biztosítania a gyakorlat vizsgálatához, nem pedig csupán a teljesítmény ellenőrzését kell szolgálnia.

A csapatmunka, a szakmai konzultáció, a szupervízió, a külső együttműködés és a közösségi partnerségek gyakorlati megvalósítását a 6.4. fejezet ismerteti.

5.5. Védelem és válságkezelés

Miért fontosak a protokollok

A kiszolgáltatott és sokszínű fiatalcsoportokkal való munka egyértelmű, következetes és etikai alapon nyugvó eljárásokat igényel, amelyek iránymutatást nyújtanak az ifjúsági munkásoknak mind a mindennapi gyakorlatban, mind a magas kockázatú helyzetekben. A protokollok biztosítják, hogy a válaszlépések biztonságosak, kiszámíthatók és összhangban állnak a szakmai szabványokkal, függetlenül attól, hogy melyik munkatárs van jelen vagy mennyire bonyolult a helyzet.

A különböző szervezeteknek eltérő protokollokra van szükségük, amelyek tükrözik az általuk támogatott fiatalok jellemzőit, az őket fenyegető kockázatokat, a személyzeti összetételt, a szervezet megbízatását, valamint az rájuk vonatkozó jogi és szabályozási követelményeket. Egy kis közösségi ifjúsági klub, egy iskolai program, egy bentlakásos intézmény és egy klinikai szolgáltatásokhoz kapcsolódó ifjúsági központ különböző kontextusokban működik, ezért nem követhetik pontosan ugyanazt az eljárást.

A protokollokkal kapcsolatos stratégiai szempontok

A cél nem az eljárások túlterhelése, hanem a strukturált egyértelműség. A hatékony protokollok csökkentik a kétértelműséget, megosztják a felelősséget és kiszámítható biztonsági struktúrákat hoznak létre mind a fiatalok, mind a személyzet számára. A protokolloknak a következő tulajdonságokkal kell rendelkezniük:

1. **Kockázati szempontból kalibráltak**: Az intézkedéseket, beavatkozásokat vagy támogatásokat a fiatalok profiljához kell igazítani, figyelembe véve fejlődési szakaszukat, sebezhetőségüket és a környezeti tényezőket. A kockázatértékeléseknek bizonyítékokon alapulónak és arányosnak kell lenniük, elkerülve az univerzális megközelítéseket.
2. **Megfelelnek a vonatkozó jogszabályoknak**: Minden folyamatnak be kell tartania a vonatkozó törvényeket, a gyermekbiztonsági szabályozásokat és a helyi jogszabályokat. Az irányelveket rendszeresen felül kell vizsgálni, hogy tükrözzék a jogi kötelezettségek változásait, biztosítva az egyértelmű dokumentációt és a jelentési csatornákat.
3. **Figyelembe veszi a kapacitásokat**: A programnak vagy a beavatkozásnak reálisan tükröznie kell a rendelkezésre álló erőforrásokat, a személyzet szakértelmét és a működési korlátokat. Az ambiciózus célokat a gyakorlati megvalósíthatósággal kell egyensúlyba hozni a rendszerszintű kudarcok vagy a kiégés elkerülése érdekében.
4. **Rendszeres felülvizsgálat és stressztesztelés**: Az irányelveket, kockázatértékeléseket és működési eljárásokat rendszeresen felül kell vizsgálni. A forgatókönyveknek és a stressztesztnek értékelniük kell a rendszer ellenállóképességét rendkívüli vagy magas kockázatú körülmények

között, és még az incidensek bekövetkezte előtt fel kell tárniuk az esetleges hiányosságokat.

A szervezeteknek – különösen a nagyobb kapacitású intézményeknek – írásbeli eskalációs rendszert és ügyeleti eljárásokat kell fenntartaniuk.

A fiatalok az ifjúsági munkásokra támaszkodnak az érzelmi biztonság, a stabilitás és a felelősségteljes döntéshozatal terén. Válságos, szorongásos helyzetekben vagy bizalmas információk közlése során a felnőttek reakciójának minősége jelentősen befolyásolhatja a közvetlen kimenetelt és a hosszú távú jólétet. Emiatt minden szervezetnek rendelkeznie kell olyan strukturált protokollokkal, amelyek meghatározzák:

- mit kell figyelniük az ifjúsági munkásoknak
- milyen intézkedéseket kell tenniük
- mikor kell a helyzetet magasabb szintre emelniük
- hogyan kell etikus módon kommunikálni
- hogyan kell dokumentálni az aggályokat
- hogyan kell együttműködni más szakemberekkel
- hogyan maradjanak a szakmai szerepük keretein belül

Ezek az irányelvek nem hivatottak helyettesíteni a szakmai megítélést; inkább olyan keretrendszert biztosítanak, amely elősegíti az egyértelműséget, csökkenti a bizonytalanságot és megakadályozza a nem biztonságos vagy következetlen reagálásokat. Segítséget nyújtanak például az ifjúsági munkásoknak:

- a szorongás korai jeleinek felismerésében
- a válságok kezelésében anélkül, hogy azok tovább súlyosbodnának
- átláthatóan és biztonságosan reagálni a bizalmas információkra
- megvédeni a fiatalokat a bántalmazástól és a kizsákmányolástól
- az egészséges szakmai határok fenntartásában
- biztosítani a titoktartást a biztonsági kötelezettségek betartása mellett
- az eseményeket szakszerűen és a jogszabályoknak megfelelően dokumentálni

A protokoll területei

Az ifjúsági munkások fontos szerepet játszanak az érzelmi biztonság, a stabilitás és a támogatás biztosításában.

Az alábbiakban a protokoll területeinek strukturált összefoglalása található, amelyeket nem általános érvényű előírásokként, hanem rugalmasan alkalmazható modulokként fogalmaztunk meg.

I. Biztonsági és válságkezelési protokollok

A szervezeteknek a válságkezelési eljárásokat az ifjúsági kockázati profilokhoz kell igazítaniuk. Az alacsony kockázatú szabadidős programok esetében egyszerűsített változatok is alkalmazhatók, míg a magas kockázatú környezetekben formalizált eljárásokra van szükség.

Példák a szükséges protokollokra:

A) *A megalázó beszédre, a lekicsinylésre vagy a fogyatékosságon alapuló diszkriminációra adott válaszként* fokozatos reagálási modell alkalmazása ajánlott:

1. Edukáció: Magyarázza el, mit jelent a szó és miért sértő.
2. Irányítás: Nevezzük meg a viselkedést és kérjük meg a fiatalt a pozitív nyelvhasználatra.
3. Korlátozás: Ha a fiatal továbbra sem megfelelő nyelvezetet használ, korlátozzuk a lehetőségeit.
4. Következmény: Lépjünk tovább a közvetlen következményekre – a program szabályainak megfelelően.
5. Támogatás az érintett számára: Hívja félre az érintett fiatalt, és kérdezze meg, mire van szüksége.

B) *Öngyilkosság-megelőzési terv*: amennyiben a fiatal önkárosító gondolatokat fogalmaz meg, strukturált biztonsági tervet kell végrehajtani:

- Sürgősségi kapcsolattartók felkutatása (megbízható felnőttek, krízis szolgálatok).
- Azonnali megbirkózási stratégiák (földelés, naplóírás, érzékszervi eszközök).
- A védő tényezők és a közelgő pozitív események azonosítása.
- Kötelező beutalás engedéllyel rendelkező mentálhigiénés szakemberekhez hivatalos kockázatértékelés céljából.

C) *„Coming out”*, identitásnyilvánítás támogatása (pl. szexuális orientáció vagy nemi identitás)
A személyzet:

- Hallgassa a fiatalt előítéletek nélkül, és ne kérdezgesse
- Fogadja el a fiatal által megfogalmazott identitását.

- Biztosítsa a titoktartást a törvényi keretek között. A gyámoknak vagy másoknak történő tájékoztatás soha nem történhet az érintett beleegyezése nélkül, kivéve, ha a biztonsági szempontok merülnek fel.
- Tájékoztassa a többi szakembert **a fiatal által kért** megszólításról.

II. Viselkedéskezelés és a feszültség enyhítése

A viselkedéskezelési protokollnak arányosnak kell lennie a viselkedés intenzitásával, és büntetés helyett a kihívó viselkedés mögötti „miért” megértését kell céloznia.

A) *ABC funkcionális elemzési keretrendszer:* ez a modell a gyakorlatot a büntetésről a funkcionális megértésre helyezi át. A személyzet dokumentálja:

A — Előzmények (kiváltó okok, például érzékszervi túlterhelés vagy kortárs konfliktus).

B — Viselkedés (megfigyelhető, mérhető cselekvések).

C — Következmények (mi történt utána és bekövetkezett-e megerősítés).

B) A „Bringing Youth Back” de-eszkalációs protokoll:
1. Figyelem: Avatkozz be, mielőtt a viselkedés eszkalálódna.
2. Nyugodjon meg: Vegyél egy mély levegőt, hogy nyugodt viselkedéssel példát tudj mutatni.
3. Nyugtasd meg a fiatalt: Kérd, hogy vegyen egy mély levegőt, ismerje fel, fogalmazza meg az érzéseit.
4. Kapcsolatépítés: Emlékeztesd arra, hogy törődsz vele, és beszélgess vele az érdeklődési köreiről (1–5 perc).
5. Bátorítás: Segíts a fiatalnak újra bekapcsolódni a közösségbe és a közös tevékenységekbe.

III. Szervezeti szintű befogadási protokollok

A befogadás fenntartása érdekében a szervezeteket arra ösztönözzük, hogy kövessék a *„8 lépés az inkluzív ifjúsági* munkához” keretrendszert, amelyet méretükhöz és kapacitásukhoz igazíthatnak. A kisebb szervezetek egyszerűsített változatokat alkalmazhatnak; a nagyobb intézményeknek pedig hivatalossá kell tenniük az irányítást és a felügyeletet.

1. Szervezeti felülvizsgálat: A demográfiai adatok, a fiatalok igényeinek és a jelenlegi kapacitások felmérése.
2. Politika és irányelvek: Olyan terv kidolgozása, amely azonosítja azokat a támogatási igényeket, amelyekkel a szervezet foglalkozni kíván, és meghatározza a végrehajtási terveket.

3. Tér és környezet: A fizikai és érzékszervi akadálymentesség felmérése.
4. Személyzet és önkéntesek: Képzés biztosítása az akadálymentességi igényekről, az akadálymentes ifjúsági munkáról, a rendszerszintű igazságtalanságról, valamint reflexív szupervízió biztosítása.
5. Tevékenységek: Annak értékelése, hogy a tevékenységeknek inkluzívnak vagy egyetlen identitásra összpontosítónak kell-e lenniük, a fiatalok választásai és igényei alapján.
6. Erőforrások: Költségvetés biztosítása, amely megfelelően támogatja az inkluziót, ahelyett, hogy azt „kiegészítő elemként" kezelnék.
7. Hálózatépítés: Megbízható beutalási útvonalak kidolgozása, az esélyegyenlőség szem előtt tartásával.
8. Nyomon követés és értékelés: Alapértékek meghatározása a részvétel és az inkluzió terén elért eredmények nyomon követése érdekében.

Protokollok a gyakori kockázati területek szerint

A fejezetben szereplő egyes protokollok az ifjúsági munka kockázatkezelésének különböző területeit érintik:

1. **Mentális egészségügyi támogatási protokoll** – útmutatás a korai felismeréshez, a szabályozáshoz és a támogató beszélgetésekhez
2. **Krízis intervenciós protokoll** – az akut szorongás, pánik, szenzoros túlterhelődés vagy érzelmi összeomlás kezelése
3. **Öngyilkossági kockázatra való reagálási protokoll** – a biztonság biztosítása, amikor a fiatalok öngyilkossági gondolatokat vagy szándékokat fejeznek ki
4. **Biztonsági protokoll** – a bántalmazás, elhanyagolás, kizsákmányolás vagy a nem biztonságos környezettel kapcsolatos kockázatok kezelése
5. **Titoktartási és információmegosztási protokoll** – annak meghatározása, hogy mit lehet megosztani, kivel, mikor, és hogyan kell ezt közölni a fiatalokkal

Ezek a protokollok együttesen egy átfogó biztonsági rendszert alkotnak. Céljuk a fiatalok védelme, a személyzet döntéseinek támogatása, valamint a felelősségvállalás, az átláthatóság és a gondoskodás kultúrájának előmozdítása. Minden ifjúsági munkásnak el kell végeznie ezekkel az eljárásokkal kapcsolatos képzést, rendszeresen felül kell vizsgálnia azokat és következetesen alkalmaznia kell őket a mindennapi munkája során.

1. protokoll: Mentális egészségügyi támogatási protokoll

Cél: Útmutatást nyújtani az ifjúsági munkásoknak ahhoz, hogy biztonságosan, etikusan és következetesen reagáljanak a fiatalok mentális egészségügyi problémáira. Az ifjúsági munkások *első vonalbeli támogatók*; nem állapítanak meg diagnózist és nem kezelnek mentális egészségügyi állapotokat, hanem stabilitást, korai felismerést, érzelmi támogatást nyújtanak és szükség esetén továbbirányítják a fiatalokat.

Lépések:

1. Ismerjük fel a korai jeleket

A mentális egészségügyi problémák gyakran inkább *a viselkedésben* mint a szavakban nyilvánulnak meg. Az ifjúsági munkásoknak figyelniük kell az olyan látható jelekre, mint:

- visszahúzódás vagy elszigetelődés
- ingerlékenység, hirtelen dühkitörések vagy érzékenység
- nyugtalanság, fel-alá járkálás vagy koncentrációs nehézségek
- sírás, könnyezés vagy érzelmi elzárkózás
- alacsony motiváció, fáradtság, érdeklődés hiánya a tevékenységek iránt
- egyszerű feladatok elvégzése közbeni túlterheltség
- szokatlan kockázatvállalás vagy impulzív viselkedés
- változások a testápolásban, az étvágyban vagy az alvási szokásokban
- a reménytelenségről szóló kijelentések (*„Semmi sem* számít", *„Nem bírom* tovább")

A korai felismerés megakadályozza a helyzet súlyosbodását és lehetőséget teremt a megfelelő időben nyújtott támogatásra.

2. Nyugodtan és négyszemközt közelítsünk hozzájuk

Az, ahogyan a fiatalokkal foglalkozó szakember megközelíti a fiatalokat, meghatározza a biztonság érzését. Kerülje el, hogy mások előtt szembesítse őket vagy tolakodó kérdéseket tegyen fel. Használjon meleg, semleges hangnemet és egyszerű kérdéseket:

„Észrevettem, hogy ma kicsit másnak tűnsz. Szeretnél beszélni valahol csendesen?"

Főbb alapelvek:

- biztosítson magánszférát
- kerülje a nyomást – lehet, hogy időre van szükségük
- kerülje a feltételezéseket (A „Depressziós vagy?" nem megfelelő kérdés.)
- Ez a lépés bizalmat épít és csökkenti a védekező magatartást.

3. Hallgassunk ítélkezés nélkül

A cél az *érzelmi jelenlét*, nem a problémamegoldás.

Tegyük a következőket:

- többet hallgassunk, mint amennyit beszélünk
- mutassunk empátiát („Ez nagyon nehéz lehet”)
- nyitott kérdéseket tegyünk fel („Mióta érzed így magad?”)
- normalizáljuk az érzéseket („Sokan így érzik magukat, amikor túlterheltek”)

Kerüljük:

- a bagatellizálást („Annyira nem is rossz”)
- a megoldás kínálást („Próbáld meg…”)
- a diagnosztizálást („Ez úgy hangzik, mint egy szorongásos zavar”)
- az erkölcsi ítélkezést („Miért nem beszéltél valakivel korábban?”)

A fiatalok gyakran már attól is megkönnyebbülnek, ha valaki ítélkezés nélkül meghallgatja őket.

4. Mérjük fel az azonnali kockázatokat

Az ifjúsági munkások nem klinikusok, de fel kell ismerniük, ha a biztonság veszélybe kerül.

Kérdezzük meg magunktól:

- A fiatal jelenleg nem érzi magát biztonságban?
- Megfogalmazott-e reménytelenséget vagy azt, hogy feladja?
- Kifejez-e (közvetlenül vagy közvetve) öngyilkossági gondolatokat?
- Képtelen szabályozni az érzelmeit?
- Zavarodott, pánikba esett vagy bezárkózott?

Sürgős beavatkozást igénylő vészjelzések:

- *„Nem akarok többé itt lenni.”*
- *„Semmi sem számít.”*
- *„Szerintem mindenki jobban lenne nélkülem.”*

- önkárosító nyomok vagy fizikai bizonyítékok
- fizikai vagy érzelmi önkontroll elvesztése
- kijelentések arról, hogy bántani akar valakit

Ha bármilyen figyelmeztető jel jelenik meg → azonnal lépjen a biztonsági/krízis protokoll szerint.

5. Nyújtsunk stabilitást és szabályozást

Bármilyen problémamegoldás vagy döntés meghozatala előtt a fiatalnak *fizikailag és érzelmileg is stabilnak* kell éreznie magát.

Biztosítson számára olyan eszközöket, mint például:

- légzési technikák (dobozos légzés, 4–6-os légzés)
- földelő gyakorlatok (5–4–3–2–1 érzék)
- mozgási szünet (séta, nyújtás, friss levegő)
- csendes sarok érzékszervi eszközökkel
- rajzolás vagy írás
- vízivás
- súlyos tárgy vagy fidget eszköz használata

Példa arra, hogy mit mondjunk: *„Szánjunk egy pillanatot arra, hogy segítsünk a testednek megnyugodni. Gondolkodjunk együtt!* A további beszélgetés **előtt** el kell érnünk egy stabilabb állapotot.

6. Javasoljunk egy rövid távú biztonsági lépést

Ez egy ideiglenes terv, amely abban a pillanatban stabilizálja a fiatal állapotát.

Példák:

- *„Beszéljünk róla újra 10 perc múlva.”*
- *„Szeretnéd, ha valaki egy kicsit melléd ülne?”*
- *„Melyik munkatárs mellett éreznéd magad most biztonságban?”*
- *„Maradjunk itt, amíg jobban érzed magad.”*
- *„Szeretnél valami csendes tevékenységet csinálni, amíg megnyugszol?”*

A cél a folytonosság és a kiszámíthatóság biztosítása. A rövid távú támogatás csökkenti a pánikot és bizalmat épít.

7. Forduljunk a megfelelő szakemberekhez

Ha a tünetek továbbra is fennállnak, súlyosbodnak vagy zavarják a mindennapi életet, a fiatalokkal foglalkozó szakemberek **nem** kezelhetik a helyzetet egyedül.

Az alábbi szakemberekhez irányíthatjuk a fiatalt:

- pszichológus (érzelmi vagy viselkedési problémák)
- pszichiáter (öngyilkossági kockázat, súlyos tünetek)
- szociális munkás (elhanyagolás, bántalmazás, hajléktalanság, védelem)
- krízisintervenciós csapat
- iskolai tanácsadó
- háziorvos vagy egészségügyi szakember

Alapvető szabály: Ha bármilyen kockázati jel mutatkozik → azonnal forduljunk gyermekbiztonsági vagy klinikai szakemberhez. Az ifjúsági munkások támogatják a fiatalokat a folyamat során, de nem lépnek a szakemberek helyébe.

8. Mindent dokumentáljunk

A dokumentáció legyen:

- **Objektív** („A fiatal azt mondta…”, nem pedig „Szerintem úgy érezte…”)
- **Azonnali** (a lehető leghamarabb írásba kell foglalni)
- **Egyértelmű és konkrét** (dátum, időpont, adott esetben a pontos szavak)
- **A szervezet irányelveinek megfelelően tárolva**

Feljegyzés:

- mit figyeltél meg
- mit mondott a fiatal
- milyen intézkedéseket tettél
- kivel konzultáltál

- kihez irányítottad tovább a fiatalt
- milyen következő lépésekben állapodtunk meg
- biztonsági terv (ha készült)
- kockázati szint

A megfelelő dokumentáció:

- védi a fiatalokat
- védi az ifjúsági munkást
- biztosítja a folytonosságot, ha egy másik munkatársnak kell átvennie a feladatot
- biztosítja a jogi és biztonsági előírások betartását

2. protokoll: Krízis kezelési protokoll

Cél: Az ifjúsági munkások számára egyértelmű, biztonságos és következetes eljárás biztosítása akut szorongás, pánik, konfliktus eszkalációja, agresszió, érzelmi lezárkózás vagy túlterheltség esetén. A válsághelyzetek strukturáltságot, nyugalmat és visszafogottságot igényelnek, nem pedig problémamegoldást vagy fegyelmezést.

1. lépés: A fizikai biztonság biztosítása

Az elsődleges prioritás mindig a biztonság – a fiatal, a társaik és a személyzet számára egyaránt.

A teendők között szerepelhet:

- a többi fiatal eltávolítása a helyszínről
- a sérülést okozó tárgyak eltávolítása
- a felnőttek jelenlétének növelése a helyszínen
- a szorongó fiatal elvezetése a helyszín egy csendesebb részébe
- nyugodt hangnem használata a helyzet enyhítésére

Soha ne alkalmazzunk fizikai kényszerítő eszközöket, kivéve, ha a szervezet szabályzata kifejezetten megengedi és csak végső esetben.

Jelek, amelyek azonnali biztonsági beavatkozást igényelnek:

- tárgyak dobálása
- falak vagy bútorok ütése
- önkárosító kísérletek
- agresszív testtartás
- hiperventilláció
- disszocáció (üres tekintet, reagálásképtelenség)

Példa: *„Menjünk egy biztonságosabb helyre, hogy senki ne sérüljön meg. Veled megyek*."

2. lépés: Nyugodt, stabil jelenlét

Krízishelyzetben a fiatalok tükrözik a felnőtt érzelmi állapotát. A te nyugalmad lesz az ő horgonyuk.

Alapelvek:

- lassítsd a légzésedet
- csökkentsd az arckifejezésed intenzitását
- legyen a testtartásod nyitott és stabil
- beszélj halkan, kevés szóval
- kerüld a gyors mozdulatokat és az éles gesztusokat

Példa: *„Itt vagyok. Biztonságban vagy. Lassan fogjuk csinálni*."

Kerüljük a:

- kiabálást
- hosszú magyarázatokat
- vádaskodást
- érzelmi nyomásgyakorlást
- félelemmel vagy haraggal reagálást

3. lépés: Nyújtsunk stabilizáló támogatást

A cél a fiziológiai szabályozás, nem pedig a beszélgetés.

Használj földelő utasításokat:

- *„Érezd, ahogy a lábad a padlón van.”*
- *„Tedd a kezed a mellkasodra, és lélegezz velem együtt lassan.”*
- *„Nézz körül, és nevezz meg valamit, amit látsz.”*
- *„Lélegezz be 4 másodpercig… és ki 6 másodpercig.”*

Példák földelő eszközökre:

- hideg víz vagy nedves törülköző
- nehezékek
- érzékszervi sarok
- fidget eszközök
- lassú, ismétlődő mozgás (séta, hintázás)

Ez a lépés segít az idegrendszernek átállni a válságállapotból a szabályozott állapotba.

4. lépés: Csökkentsük az ingereket

Sok krízis a szenzoros túlterhelés miatt eszkalálódik, különösen, ha a fiatal:

- autista
- ADHD-s
- vagy traumatikus élményeket élt át

A stimuláció csökkentését célzó intézkedések:

- csökkentsük a világítást
- csukjuk be az ajtókat
- csökkentésük a zajt
- távolodjunk el a tömegtől
- korlátozzuk a verbális ingereket
- kerüljük a fizikai érintést, hacsak azt kifejezetten nem kérik

Példa: *„Menjünk egy csendesebb helyre, ahol a tested megnyugodhat*."

5. lépés: NE oktassuk ki, és kerüljük a konfliktust

A krízis helyzet nem alkalmas a tanításra. Az agy gondolkodó része (a prefrontális kéreg) ilyenkor nem működik.

Kerüljük a hasonló mondatokat:

- *„Miért csinálod ezt?"*
- *„Abba kell hagynod ezt a viselkedést."*
- *„Azonnal nyugodj meg!"*
- *„Ez elfogadhatatlan viselkedés."*

Ez fokozza a szégyenérzetet és súlyosbítja a szorongást. Ehelyett inkább a következőkre összpontosítsunk:

- biztonság
- légzés
- földelés
- jelenlét

A tanulás és a reflexió a szabályozás után történik – soha nem a krízis alatt.

6. lépés: Stabilizálódás a beszélgetés előtt

Amikor a fiatal újra szabályosan kezd lélegezni, abbahagyja a remegést vagy reagálóképesebbé válik, óvatosan továbbléphetünk a következő szakaszra.

Példa: *„Várjunk, amíg a tested megnyugszik. Még nem kell beszélnünk*."

A stabilizálódás jelei:

- lassabb légzés
- csökkent izomfeszültség
- fokozottabb szemkontaktus
- lágyabb hangnem

- képesség egyszerű kérdések megválaszolására

Ha a fiatal állapota nem stabilizálódik, térjünk vissza a 2–4. lépéshez.

7. lépés: A szabályozás után vizsgáljuk meg újra a helyzetet

Ez a lépés együttműködésen alapul, nem fegyelmezésen.

Tegyünk fel egyszerű, nyitott kérdéseket:

- *„Mit gondolsz, mi váltotta ki ezt?”*
- *„Mi volt számodra a legnehezebb pillanat?”*
- *„Mi segített megnyugtatni a testedet?”*
- *„Mire van most szükséged ahhoz, hogy biztonságban érezd magad?”*
- *„Van valami, amit legközelebb másképp szeretnél, hogy csináljunk?”*

Célok:

- segítsünk visszanyerni az önállóságot
- a kiváltó tényezők azonosítása
- megfelelő megbirkózási stratégiák kidolgozása
- a bizalom erősítése
- tervezni a következő alkalomra

Kerüljük a kihallgatást és a vádaskodást.

8. lépés: Szükség esetén vegyünk igénybe külső támogatást

Jelentsük az ügyet, ha:

- a veszély fennáll
- a krízis gyakran ismétlődik
- a fiatal öngyilkossági gondolatokat fejez ki
- bántalmazás vagy elhanyagolás jelei mutatkoznak
- az érzelmi szabályozás nem áll helyre

Lehetséges külső támogatások:

- gondviselők / törvényes gyámok
- pszichológus vagy tanácsadó
- szociális munkás
- pszichiáter
- krízisintervenciós csapat
- sürgősségi szolgálatok (magas kockázat esetén)

Fontos alapelv: Az ifjúsági munkások nem terapeuták. Ha a helyzet túllépi a szakmai szerepkörödet, azonnal keress segítséget.

9. lépés: Dokumentálás és nyomon követés

A dokumentációnak objektívnek, időszerűnek és pontosnak kell lennie. Írjuk le:

- mi történt (csak a tényeket)
- mit mondott a fiatal (ha fontos, idézzük)
- a látható viselkedést
- az alkalmazott de-eszkalációs módszereket
- kit értesítettünk
- milyen intézkedésekre került sor
- megállapodások a következő lépésekről

Az eset utáni teendők:

- ellenőrizzük a fiatal állapotát a következő napon / foglalkozáson
- szükség esetén módosítsuk a támogatási stratégiákat
- kommunikáljunk a csapattal
- gondolkodjon el azon, mi működött jól és mi javítható

A nyomon követés megakadályozza a krízisek ismétlődését és megmutatja a fiatalnak, hogy a kapcsolat továbbra is stabil.

3. protokoll: Öngyilkossági kockázatra vonatkozó reagálási protokoll

Cél: Világos, biztonságos és a traumára érzékeny reagálás biztosítása, amikor egy fiatal öngyilkossági gondolatokat, terveket vagy szándékokat fejez ki. A cél a fiatal állapotának stabilizálása, biztonságának garantálása és a megfelelő szakmai segítség igénybevétele.

A beavatkozás alapelvei a következők:

- nyugodtnak és jelenlévőnek maradni,
- ítélkezés nélküli meghallgatás,
- az érzelmek lekicsinyítésének vagy elutasításának elkerülése,
- az azonnali biztonság biztosítása,
- a megfelelő szakemberek bevonása,

  és betartani a szervezet biztonsági eljárásait.

1. lépés: Maradj nyugodt, és teremts magánszférát

Egy nyugodt felnőtt jelenléte megnyugtatja a szorongó fiatalt.

- keress egy magánszférát biztosító, csendes helyet
- beszélj halkan és nyugodt hangon
- kerüld a sokkot és a pánikot
- ne hagyd egyedül a fiatal embert

Példa: *„Köszönöm, hogy elmondtad. Üljünk le valahova csendesen, hogy segíthessek neked.”*

2. lépés: Minden megosztott információt vegyél komolyan

Soha ne bagatellizáld *a dolgot,* és ne feltételezd, hogy a fiatal *„nem gondolta komolyan*”.

Kerülendő:

- *„Ugye nem gondolod komolyan?”*

- *„Te nem tennél ilyet.”*
- *„Csak figyelmet akarsz*.”

Ehelyett használj megerősítést:

Példa: *„Köszönöm, hogy elmondtad. Itt vagyok veled.”*

3. lépés: Mérd fel a kockázati szintet

Kérdezz közvetlenül és nyugodtan. Ezek a kérdések NEM növelik a kockázatot:

- *„Arra gondolsz, hogy kárt tennél magadban?”*
- *„Van terved?”*
- *„Biztonságban érzed magad most?”*

Kockázati szintek

- **Alacsony kockázat:** passzív gondolatok (*„Nem akarok élni*”)
- **Közepes kockázat:** Gondolatok + nem egyértelmű módszer, érzelmi labilitás
- **Magas kockázat:** Terv, szándék, eszközökhöz való hozzáférés, korábbi kísérlet → VÉSZHELYZET

4. lépés: Gondoskodj az azonnali biztonságról

- maradj a helyszínen
- akadályozd meg a veszélyes tárgyakhoz való hozzáférést
- csökkentsd a zajt és az érzékszervi túlterhelést
- kérj meg egy másik munkatársat, hogy segítse a csoport felügyeletét
- vezesd a fiatalt egy biztonságos helyre

Kijelentés: *„Nem vagy egyedül. Veled maradok.”*

5. lépés: Indítsd el a vészhelyzeti protokollt

Ha a fiatal nagy veszélyben van:

- hívd a mentőket
- vedd fel a kapcsolatot a krízisvonallal
- értesítsd a biztonsági felelőst
- tartsd be a jogi bejelentési kötelezettségeket

Az ifjúsági munkások nem kezelhetik egyedül a magas kockázatú eseményeket.

6. lépés: NE ígérj titoktartást

A fiatalok gyakran mondják: *„Ne mondd el senkinek*!” De a biztonság fontosabb, mint a titoktartás.

Biztonságos példa: *„Ezt nem tarthatom titokban, mert a biztonságod fontos, de végig veled leszek az egész folyamat során.”*

7. lépés: Lépj kapcsolatba a gondviselőkkel vagy a törvényes gyámokkal

(Kivéve, ha biztonsági aggályok merülnek fel)

Érzékenyen kommunikálj és kerüld a klinikai címkéket.

8. lépés: Gondoskodj az utánkövetésről

Példák:

- pszichológus
- pszichiáter
- közösségi mentálhigiénés csapat
- szociális munkás
- háziorvos
- krízisintervenciós program

Támogasd a fiatalt az átirányítási folyamat során.

9. lépés: Haladéktalanul dokumentáld az eseményeket

A dokumentáció tartalmazza:

- a fiatal pontos szavait
- a megfigyelt viselkedést
- a kockázatértékelés részleteit
- a megtett intézkedéseket
- az értesített személyeket
- a beutalásokat és nyomonkövetési tervet

Nincs helye értelmezésnek. Csak tényeket írj.

10. lépés: Utánkövetés 24–48 órán belül

Legyen ez egy barátságos, támogató érdeklődés:

- figyeld meg a fiatal érzelmi állapotát
- aktualizáld a biztonsági tervet
- működj együtt a szakemberekkel
- építsd újra a kapcsolatot a fiatallal

Példa: *„Örülök, hogy ma látlak. Hogy vagy azóta, hogy utoljára beszéltünk?”*

Reagálás az öngyilkossági kockázatra

Az ifjúsági munkások időnként találkozhatnak olyan fiatalokkal, akik öngyilkossági gondolatokat, reménytelenséget vagy érzelmi válságot fejeznek ki. Bár az ifjúsági munkásoktól nem várják el, hogy klinikai beavatkozást nyújtsanak, nyugodtan kell reagálniuk és komolyan kell venniük az öngyilkossági kockázatra utaló minden jelzést.

A mellékletben részletes gyakorlati útmutatások, figyelmeztető jelek, tévhitek és tények, valamint példák a reagálási stratégiákra találhatók.

Az önkárosításra való reagálás

- Vedd komolyan,
- maradj nyugodt,
- kerüld a büntetést/sokkot,
- biztosítsd a biztonságot,
- irányítsd megfelelő szakemberhez.

Az önkárosítással kapcsolatos további gyakorlati útmutatások, figyelmeztető jelek és támogató kommunikációs példák a mellékletben találhatók.

4. protokoll: Titoktartási és információ-megosztási protokoll a védelem és a jogi szempontok tekintetében

A titoktartás, az információmegosztás és a dokumentálás általános etikai elveit az 5.3. fejezet ismerteti. Ez az irányelv kifejezetten azokra a helyzetekre összpontosít, amikor a fiatalokkal foglalkozó szakembernek el kell döntenie, hogy szükséges-e információt megosztania biztonsági aggályok, a fiatalra vagy más személyre irányuló kockázat, az egészségre vagy biztonságra jelentkező közvetlen veszély, illetve esetleges jogi bejelentési kötelezettség miatt.

Célja annak biztosítása, hogy a fiatalok által megosztott érzékeny információkat etikus, biztonságos, jogszerű és átlátható módon kezeljék. Az irányelv útmutatást nyújt az ifjúsági munkásoknak annak eldöntéséhez, hogy:

- szükséges-e az információ megosztása;
- ki kapja meg az információt;
- mennyi információt kell megosztani;
- hogyan kell tájékoztatni és bevonni a fiatalokat;
- hogyan kell dokumentálni a döntést és az azt követő intézkedéseket.

Ezt az eljárási rendet a szervezet biztonsági eljárásaival és az alkalmazandó nemzeti joggal együtt kell alkalmazni.

1. Azok a helyzetek, amelyekre a protokoll vonatkozik

Ezt az eljárást akkor kell követni, ha fennáll a következő kockázatok valamelyike:

- önkárosítás vagy öngyilkosság;
- más személy megsérülhet;
- bántalmazás vagy elhanyagolás gyanúja;
- súlyos mentális egészségügyi krízis;
- az egészségre vagy a biztonságra jelentkező közvetlen veszély;
- gyermekvédelmi aggály;
- valakinek a biztonságát veszélyeztető bűncselekmény;
- jogi kötelezettség a bejelentésre vagy az információk megosztására.

Az ifjúsági munkások nem vizsgálják ki a bejelentéseket és nem döntik el, hogy az információ igaz-e. Feladatuk a potenciális kockázat felismerése, az ítélkezés nélküli meghallgatás, az elhangzottak vagy megfigyelések rögzítése, valamint a szervezet biztonsági eljárásának betartása.

2. A szükséges minimális információ

Csak a védelem, a biztonság, a jogi előírások betartása vagy a koordinált szakmai támogatás szempontjából elengedhetetlen információkat szabad megosztani. Semmi irrelevánsat, spekulatívat vagy szükségtelenül személyeset nem szabad közölni.

Az információknak:

- az azonosított problémához kell kapcsolódni;
- tényeken kell alapulni: ami elhangzott, vagy amit megfigyeltünk;
- arra kell korlátozódni, amit a fogadó szakembernek feltétlenül tudnia kell;
- kizárólag egyértelmű biztonsági, jogi vagy szakmai célból oszthatók meg.

Az ifjúsági munkások nem oszthatnak meg személyes véleményeket, feltételezéseket, meg nem erősített diagnózisokat vagy felesleges háttérinformációkat.

3. Ki kaphatja meg az információkat

A helyzettől és a szervezeti szabályoktól függően az információk megoszthatók az arra felhatalmazott szakemberekkel, például:

- gyermekvédelmi szakemberek;
- szupervízorok vagy vezetők;
- pszichológusok;

- szociális munkások;
- mentálhigiénés szakemberek;
- egészségügyi vagy kríziskezelő szakemberek;
- sürgősségi szolgálatok;
- jogi vagy biztonsági hatóságok, amennyiben szükséges.

Az információkat nem szabad olyan személyekkel megosztani, akiknek nincs szakmai szükségük vagy felhatalmazásuk azok fogadására. Ide tartoznak:

- más fiatalok;
- olyan önkéntesek, akik nem kaptak képzést vagy felhatalmazást a biztonsági információk kezelésére;
- az ügyben nem érintett kollégák;
- a tágabb értelemben vett csapat tagjai, akik az információt kizárólag „a kontextus megértése érdekében” vagy puszta kíváncsiságból kérik;
- családtagok vagy szülők, ha az információ megosztása nagyobb kockázatnak teheti ki a fiatal személyt.

4. A titoktartás korlátainak közlése

A titoktartás általános határait már el kellett magyarázni a fiatalnak, az 5.3. fejezetben leírtak szerint. Az ifjúsági munkások soha nem ígérhetnek abszolút titoktartást és nem mondhatják, hogy:

- „Senkinek sem mondom el.”
- „Ez mindenképpen köztünk marad.”

Ha az információt meg kell osztani, az ifjúsági munkásnak el kell magyaráznia:

- miért nem maradhat az információ teljes mértékben titokban;
- kinek kell megkapnia;
- milyen információkat fog megosztani;
- mi fog történni ezután;
- hogyan fogják támogatni a fiatalt.

Hacsak a fiatal tájékoztatása nem növelné a közvetlen kockázatot, az ifjúsági munkásnak be kell vonnia őt a folyamatba és minden szakaszban tájékoztatnia kell őt.

5. Az információk megosztásával kapcsolatos döntéshozatali lépések

1. lépés: A probléma azonosítása

Fontold meg, hogy:

- a fiatalra nézve fennáll-e kockázat;
- fennáll-e más személyt fenyegető veszély;
- van-e bármilyen biztonsági kockázat;
- van-e bejelentési kötelezettség;
- fennáll-e az egészségre vagy a biztonságra jelentett közvetlen veszély.

2. lépés: A sürgősség mértékének felmérése

- **Közvetlen veszély:** értesítsd a mentőket vagy kövesd a szervezet vészhelyzeti eljárását.
- **Jelentős biztonsági kockázat:** késedelem nélkül lépj kapcsolatba biztonsági szakemberrel, a vezetővel vagy az illetékes szakemberrel.
- **Alacsonyabb vagy bizonytalan kockázat:** konzultálj biztonsági szakemberrel vagy a vezetővel és fontold meg egy megfelelő támogatási és nyomonkövetési terv kidolgozását.

Az ifjúsági munkások ne próbálják meg egyedül kezelni a magas kockázatú helyzeteket.

3. lépés: Konzultálj

Konzultálj a szervezet biztonsági felelősével vagy a felettesedel. Amennyiben lehetséges, az érzékeny információk megosztásával kapcsolatos döntéseket ne egy ifjúsági munkás hozza meg egyedül.

Ha közvetlen egészségügyi vagy biztonsági vészhelyzet áll fenn, akkor nincs idő konzultációra.

4. lépés: Dönts róla, hogy meg kell-e osztani az információt

A döntés során figyelembe kell venni:

- a kockázat jellegét és súlyosságát;
- a kár bekövetkezésének valószínűségét és sürgősségét;

- a fiatal véleményét és kívánságait;
- az információ megosztásának vagy meg nem osztásának lehetséges következményeit;
- a szervezet irányelveit;
- az alkalmazandó jogi előírásokat

5. lépés: Csak a minimálisan szükséges információt oszd meg

Csak azokat a tényszerű információkat oszd meg, amelyekre a fogadó szakembernek szüksége van ahhoz, hogy megértse a problémát és reagálhasson rá.

Ne adj meg:

- spekulációkat;
- személyes véleményeket;
- érzelmi értelmezéseket;
- meg nem erősített diagnózisokat;
- a témához nem kapcsolódó személyes információkat.

6. lépés: Tájékoztasd és vond be a fiatalt

Hacsak ez nem növeli az azonnali kockázatot, magyarázd el:

- milyen információkat osztasz meg;
- kivel;
- miért kell azokat megosztani;
- milyen intézkedések várhatók;
- hogyan vehet részt a fiatal a következő lépésekben.

A fiatalokkal foglalkozó szakembernek továbbra is támogatóan kell viselkednie és kerülnie kell, hogy a fiatal úgy érezze, büntetik, leleplezik vagy hibáztatják a közlés miatt.

7. lépés: A döntés és a további lépések dokumentálása

Rögzítsd:

- a kockázatot vagy a fiatal által közölt információkat;

- a fiatal pontos szavait, amennyiben releváns;
- a megfigyelhető viselkedést vagy fizikai jeleket;
- a kockázat értékelését;
- milyen információkat osztottál meg;
- kivel osztottad meg;
- mikor és hogyan osztottad meg;
- a megosztás okát;
- kivel konzultáltál;
- hogyan tájékoztattad vagy vontad be a fiatalt;
- milyen intézkedéseket hoztál;
- a megállapodott nyomonkövetési tervet.

Minden nyilvántartásnak meg kell felelnie az 5.3. fejezetben leírt dokumentációs elveknek, valamint a szervezet adatbiztonsági és nyilvántartási szabályainak.

6. Nem megfelelő információmegosztás

A következő gyakorlatok nem megfelelőek és kárt okozhatnak:

- a fiatal történetének megosztása más fiatalokkal;
- érzékeny információk megosztása képzetlen vagy felhatalmazás nélküli önkéntesekkel;
- az információk „kontextusba helyezése” céljából történő közlése olyan kollégákkal, akiknek nincs szükségük az információra;
- bizalmas esetek informális megbeszélése vagy munkahelyi pletykaként való terjesztése;
- a diagnózis szükségtelenül széles körben történő megosztása;
- személyes spekulációk tényként való bemutatása, például: „Szerintem depressziós”;
- az információk megosztása a szülőkkel vagy családtagokkal, ha ők maguk jelenthetnek kockázatot;
- a védelemhez vagy a szakmai támogatáshoz szükségesnél több személyes részlet közlése.

7. Dokumentációs követelmények az információ-megosztási esetekben

Minden, a biztonsági célú közzétételhez vagy az információ-megosztási döntéshez kapcsolódó feljegyzésnek tartalmaznia kell:

- a dátumot, az időpontot és a kontextust;
- a fiatal pontos szavait, amennyiben releváns;
- a megfigyelt viselkedést vagy látható jeleket;
- az azonosított kockázatot;
- a kockázat értékelését;
- hogy kiket és mikor tájékoztattak;
- az információ megosztásának okát;
- a megosztott információkat;
- az esetlegesen meghozott azonnali intézkedéseket;
- hogy hogyan tájékoztatták vagy vonták be a fiatalt;
- a további intézkedések tervét.

A dokumentáció nem tartalmazhat:

- alaptalan véleményeket;
- feltételezéseket;
- ítélkező nyelvhasználatot;
- felesleges érzelmi leírásokat;
- meg nem erősített diagnózisokat;
- irreleváns személyes részleteket.

Példa a megfelelő dokumentációra

„A fiatal így nyilatkozott: »Tegnap este megsebesítettem magam.« A bal alkarján apró vágások voltak láthatók. A gyermekvédelmi szakembert 15:20-kor értesítettük. A fiatalt tájékoztattuk arról, hogy milyen információkat osztunk meg és miért. Másnapra időpontot egyeztettünk a pszichológussal egy utánkövető konzultációra.”

8. Gyakorlati példa a protokoll alkalmazására

Egy fiatal elárulja, hogy nemrég önkárosítást követett el. Az ifjúsági munkás nyugodtan hallgatja, nem nyomoz és nem tesz fel sugalló kérdéseket. Elmagyarázza a fiatalnak, hogy az információ nem maradhat teljes mértékben titokban, mert a fiatal biztonsága veszélyben lehet.

Az ifjúsági munkás konzultál egy biztonsági szakemberrel, csak a szükséges tényadatokat osztja meg, és a következő lépésekbe a lehető legnagyobb mértékben bevonja a fiatalt. A beismerést, a kockázatértékelést, az információmegosztásra vonatkozó döntést, a megtett intézkedéseket és a nyomonkövetési tervet ezután a szervezeti szabályoknak megfelelően dokumentálja.

A titoktartással, az információmegosztással és a dokumentálással kapcsolatos további gyakorlati példák a mellékletekben találhatók.

Az ajánlott eszközök a mellékletben találhatók.

5.6. Szervezeti felkészültség és akadálymentesség

Szervezeti önértékelési eszköz: Felkészültség az inkluzív ifjúsági munkára a többlettámogatást igénylő fiatalokkal.

Cél

Az inkluzív ifjúsági munka nem csupán motivált szakembereket igényel, hanem szervezeti felkészültséget, akadálymentes környezetet és támogató intézményi gyakorlatokat is. A reflexió és a hosszú távú szervezeti fejlődés elősegítése érdekében ez a módszertan tartalmaz egy önértékelő eszközt, amelynek célja, hogy segítse a szervezeteket a jelenlegi inkluzivitási és akadálymentességi szintjük értékelésében.

Az eszköz a szervezeti felkészültség több kulcsfontosságú területét vizsgálja, többek között:

- vezetés és szervezeti elkötelezettség,
- irányelvek és biztonsági eljárások,
- fizikai és info-kommunikációs akadálymentesség,
- a személyzet kompetenciái és szervezeti tanulás,
- inkluzív programtervezés,
- a fiatalok részvétele és felhatalmazása,

- partnerségek és közösségi együttműködés,
- szervezeti kultúra, valamint
- értékelés és folyamatos fejlesztés.

Az önértékelési eszköz elsősorban belső reflexióra, stratégiai tervezésre és a további fejlesztésre szoruló területek azonosítására szolgál, nem pedig külső értékelésre. A folyamatos minőségfejlesztési folyamatok részeként egyénileg vagy csoportosan is kitölthető a csapatok által.

A keretrendszer a Partners for Youth with Disabilities (PYD) szervezeti befogadási értékelésének elveire és megközelítéseire, az Ír Nemzeti Ifjúsági Tanács (NYCI) „8 lépés az inkluzív ifjúsági munkához” című kiadványára, az Európa Tanács által támogatott akadálymentességi ellenőrzési gyakorlatokra, valamint az UNICEF által kidolgozott viselkedésváltozás-értékelési megközelítésekre épül.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok, például a szervezeti önértékelési eszköz, a mellékletekben találhatók.

Akadálymentességi ellenőrzési eljárások szervezetek számára

Mielőtt bármilyen további lépést tennének vagy intézkedéseket hajtanának végre, strukturált akadálymentességi ellenőrzést kell végezni, amelybe közvetlenül be kell vonni a többlettámogatást igénylő fiatalokat is. Ez lehetővé teszi a szervezetek számára, hogy felmérjék, tervezett intézkedéseik és elképzeléseik reálisak-e és megfelelőek-e. Az ellenőrzést rendszeresen meg kell ismételni, mivel a körülmények változhatnak, akár javulhatnak, akár romolhatnak. Ha bármilyen kétség merül fel, a helyi vagy országos szervezetek, például a magyarországi Access4you, útmutatást és támogatást nyújthatnak.

A fogyatékossággal élők számára biztosított akadálymentességi ellenőrzési eljárás:

1. Végezzen bejárásokat szakértőkkel és a fiatalok képviselőivel.
2. A megállapítások kategorizálása:
    - Kisebb, a munkavégzési gyakorlatot érintő kiigazítások.
    - Karbantartási szintű átalakítások (pl. vizuális jelölések, Braille-feliratok).
    - Beruházási igények.
3. A fejlesztéseket összhangba kell hozni az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogairól szóló Egyezményében foglalt „ésszerű alkalmazkodás” elvével. Az akadálymentességi felmérés eredményeit fel kell használni az akadálymentesség egyértelmű mutatóinak és szabványainak kidolgozásához.

6. AZ INKLUZÍV IFJÚSÁGI MUNKA ALAPELEMEI

Az inkluzív ifjúsági munka a kapcsolatok, az akadálymentesség, a rugalmasság, a struktúra és a rugalmas támogatás kombinációján alapul. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy meg kell érteni a fiatalok sokszínű valóságát, fel kell ismerni a részvétel előtt álló akadályokat, és olyan környezetet kell teremteni, amely támogatja a biztonságot, az önállóságot, a tartozás érzését, és a részvételt.

Ez a fejezet azt vizsgálja, hogy ezek az elvek hogyan alkalmazhatók a gyakorlatban a szükségleteken alapuló módszertanok, az interdiszciplináris együttműködés, a környezet és a tevékenységek adaptációja, valamint a részvételre és a személyes fejlődésre irányuló rugalmas útvonalak révén.

6.1 A résztvevők és támogatási igényeik megértése

Az inkluzív ifjúsági munka azzal kezdődik, hogy megértjük, kik is ezek a fiatalok, milyen akadályokkal szembesülnek, és milyen típusú támogatás teszi lehetővé az értelmes részvételt.

A 18 és 30 év közötti korosztályból a támogató programokba belépő fiatal felnőttek rendkívül heterogén, kiszolgáltatott népességcsoportot alkotnak. Tapasztalataikat a strukturális hátrányok, a fejlődési átmenetek, a családi környezet, az oktatási tapasztalatok és a tágabb társadalmi körülmények közötti kölcsönhatások alakítják.

A fogyatékossággal élő fiatalok és azok, akik NEET-helyzetben (nem tanulnak, nem dolgoznak és nem vesznek részt képzésben) vannak, egymást keresztező rendszerszintű, gazdasági, társadalmi és egyéni akadályokkal szembesülhetnek, amelyek korlátozzák lehetőségeiket és részvételüket.

A kiindulási pont

Sok, ifjúsági központba belépő fiatalnak negatív tapasztalatai voltak az intézményi környezetben zajló „értékelésekkel” vagy „esetmegbeszélésekkel” kapcsolatban, és gyakran elkerülik azokat az intézményeket, amelyekkel korábban kapcsolatba kerültek. A legtöbbjük arról számol be, hogy a tanácsadókkal való korábbi beszélgetésekre csak akkor került sor, amikor valamit rosszul tettek, ami fegyelmi intézkedésekhez vezetett.

Ezért a többlettámogatást igénylő fiatalokkal folytatott kezdeti egyéni megbeszélések különös tapintatot igényelnek. Az ifjúsági munkásnak először bizalmi kapcsolatot kell kiépítenie, és egyértelműen ki kell jelentenie, hogy a résztvevő engedélye nélkül semmi sem történik. Az ifjúsági munkás általában elmagyarázza, hogy nem pszichológusként vagy gyógypedagógusként jár el, hanem azért van ott, hogy a résztvevővel közösen kidolgozzanak egy tervet, amely lehetővé teszi, hogy a

résztvevő elérje, amit szeretne. E mellett tájékoztatást ad a rendelkezésre álló támogató csapatról és a képviselt szakterületekről is.

A vágyakat fokozatosan célokká kell átfogalmazni, mivel a célokhoz konkrét feladatokra, határidőkre, lépésekre és támogató erőforrásokra van szükség. Az ifjúsági munkás szerepe a résztvevő előrehaladásának ösztönzése, támogatása, nyomon követése és értékelése.

A tapasztalatok alapján hasznos, ha az ifjúsági munkás és a résztvevő közösen azonosítják a résztvevő társadalmi támogató hálózatát, felsorolva azokat a személyeket és intézményeket, amelyek támogatást nyújthatnak.

A helyi és rendszerbeli hiányosságok megértése

A helyi és rendszerszintű hiányosságok azonosítása

Ez az alfejezet a töblettámogatást igénylő fiatalok teljes körű befogadását gátló helyi és rendszerszintű hiányosságok azonosítására összpontosít. Kutatási eredmények, gyakorlati tapasztalatok és különböző kontextusokban végzett, fiatalokkal kapcsolatos munka alapján számos kulcsfontosságú kihívás azonosítható.

Fontos hangsúlyozni, hogy a hiányosságok azonosítása nem a hibáztatásról szól, hanem a jelenlegi helyzet megértéséről és azoknak a területeknek a felismeréséről, amelyek további fejlesztést igényelnek. Az ilyen elemzés fontos alapot nyújt a társadalmi és viselkedésbeli változást (SBC) célzó stratégiákhoz, a szakmai fejlesztési tervekhez és a hosszú távú rendszerszintű fejlesztéshez.

Rendszerszintű hiányosságok

A rendszerszintű akadályok gyakran a politikák, a jogszabályok, a finanszírozási struktúrák és az intézményi szervezet szintjén merülnek fel.

Az egyik leggyakoribb probléma a politikák széttagoltsága és elszigeteltsége. Az oktatási, egészségügyi, foglalkoztatási és szociális szektorok gyakran egymástól függetlenül működnek, anélkül, hogy kellően összehangolt stratégiákkal vagy közös megközelítésekkel rendelkeznének. Ennek következtében a fiatalok a kritikus átmeneti időszakokban „kieshetnek a rendszerből”.

Különösen jelentős probléma a serdülőkor és a felnőttkor közötti átmeneti szakasz láthatatlansága. A rendszerek általában elsősorban a gyermekekre vagy a felnőttekre koncentrálnak, miközben figyelmen kívül hagyják a körülbelül 16–30 éves fiatalokat, akik az oktatásból a munkaerőpiacra és az önálló felnőttkorba lépnek át.

Hiányoznak továbbá azok a rugalmas finanszírozási mechanizmusok is, amelyek képesek fedezni az egyéni akadálymentesítési igényeket, mint például a tolmácsok, a segítő technológiák vagy a személyes támogatás. Sok esetben a támogatás továbbra

is rövid távú projektfinanszírozástól függ, ami korlátozza a fenntarthatóságot és a folytonosságot.

A fogyatékosságot még mindig gyakran elsősorban egyéni diagnózisként vagy hiányosságként kezelik, nem pedig az egyének és a hozzáférhetetlen társadalmi vagy környezeti struktúrák közötti kölcsönhatás eredményeként.

Az oktatási intézmények, a szociális szolgáltatások, a foglalkoztatási szolgálatok és a rehabilitációs ügynökségek közötti rendszerszintű koordináció hiánya tovább növeli a hiányosságokat a fontos átmeneti időszakokban. Integrált támogatási rendszerek vagy ágazatok közötti együttműködés hiányában a fiatalok gyakran elveszítik a hozzáférésüket az alapvető szolgáltatásokhoz, miközben a szakképzés, a foglalkoztatás vagy az önálló élet felé haladnak. Az iskolák, ifjúsági szervezetek és támogató szolgálatok gyakran nem rendelkeznek elegendő erőforrással, idővel és intézményi támogatással a szisztematikus szakmai fejlődéshez. Még ha képzési lehetőségek is léteznek, a részvétel nem következetes, és a hosszú távú megvalósítást ritkán ellenőrzik. Sok országban az inkluzív ifjúsági munkát továbbra sem ismerik el kellőképpen, nem támogatják stratégiailag és nem szervezik meg szakmailag, ami korlátozza mind a láthatóságot, mind a hosszú távú elköteleződés iránti motivációt ezen a területen.

A támogatási protokollok hiánya

A gyakorlatban az egyértelmű eljárások hiánya gyakran bizonytalanságot kelt a szakemberek körében.

Az ágazatok közötti együttműködési protokollok és a holisztikus támogatási modellek gyakran nem elég fejlettek. Számos rendszerben hiányoznak azok a világosan meghatározott eljárások, amelyek rögzítik, hogy az iskolák, az egészségügyi intézmények, a szociális szolgálatok és az ifjúsági szervezetek hogyan működjenek együtt a fiatalok érdekében.

Számos intézményben hiányoznak azok a biztonságos és hozzáférhető mechanizmusok is, amelyek révén a fiatalok bejelentést tehetnek a diszkrimináció, a zaklatás, a kirekesztés vagy a nem megfelelő szakmai gyakorlatok esetén. A bejelentési és visszajelzési eljárások hiánya növeli a sebezhetőséget és csökkenti az intézmények iránti bizalmat.

Gyakran hiányoznak az önkárosító viselkedésre, az érzelmi feszültség fokozódására, a traumával kapcsolatos reakciókra vagy a mentális egészségügyi válságokra való reagálásra vonatkozó konkrét protokollok is. A világos válságkezelési eljárások hiánya további kockázatot jelent mind a fiatalok, mind a szakemberek számára.

A korai felismerésre, a koordinált értékelésre, az átmeneti tervezésre, a nyomon követésre és az elszámoltathatóságra vonatkozó hivatalos intézményközi eljárások

gyakran hiányoznak vagy nem következetesen kerülnek végrehajtásra. Ennek eredményeként a szakemberek gyakran ad hoc gyakorlatokra támaszkodnak, ami egyenlőtlen szolgáltatásminőséghez, késleltetett beavatkozásokhoz, következetlen nyomon követéshez és gyenge intézményközi kommunikációhoz vezet.

Az átmenet tervezése gyakran elégtelen és túl későn kezdődik, gyakran csak az iskolai tanulmányok utolsó évében. Ez kevés időt hagy a szakmaválasztásra, a munkahelyi tanulásra, a készségfejlesztésre vagy az önálló életre való felkészülésre.

Ezenfelül számos program szűken olyan elszigetelt témákra összpontosít, mint az önéletrajz írása vagy az állásbörzék, miközben elhanyagolja a szélesebb körű életvezetési készségeket, az érzelmi szabályozást, a kommunikációs készségeket és a foglalkoztatáshoz, valamint az önálló felnőtt élethez szükséges egyéb átfogó kompetenciákat.

A szakmai kompetenciák hiánya

A szakmai felkészültség az egyik legfontosabb tényező, amely befolyásolja az inkluzív ifjúsági munka minőségét.

Sok ifjúsági munkás, oktató és szakember bizonytalanságot érez a fogyatékossággal élő fiatalokkal való munka során a korlátozott tapasztalat, a nem megfelelő képzési lehetőségek és a gyakorlati módszertani útmutatás hiánya miatt.

A módszertani hiányosságok a gyakorlatban továbbra is jól láthatóak. Sok szakember nem ismeri az olyan elveket, mint az Univerzális Tanulási Tervezés (UDL), vagy nincs önbizalma a programok adaptálásához a könnyen érthető kommunikáció, vizuális segédeszközök, érzékszervi szempontokat figyelembe vevő megközelítések vagy rugalmas moderálási módszerek alkalmazásával.

A hozzáállásból fakadó akadályok és a tudattalan előítéletek szintén továbbra is részét képezik a problémának. Előfordulhat, hogy a szakemberek akaratlanul is alacsony elvárásokat támasztanak vagy olyan paternalista hozzáállást tanúsítanak, amely korlátozza a fiatalok önállóságát és részvételét.

Maga az intézményi vezetés is gyakran nem rendelkezik az inkluzív szervezeti kultúra kialakításához szükséges kompetenciákkal. Inkluzív vezetés nélkül nehéz elérni a hosszú távú szervezeti változást.

Az egyes szektorokban – ideértve az oktatást, az ifjúsági munkát, a foglalkoztatási szolgáltatásokat, a szociális ellátást és a rehabilitációt – a szakemberek gyakran nem rendelkeznek a fogyatékossággal kapcsolatos specifikus ismeretekkel és nem érzik magukat elég magabiztosnak az akadálymentes támogatás nyújtásában. A szakosodott szakemberek hiánya tovább csökkenti a komplexebb támogatási igényű fiatalok érdemi részvételének lehetőségeit.

Jelentős hiány van továbbá az inkluzív ifjúsági munkára kifejezetten kidolgozott gyakorlati oktatási anyagokból, forrásokból és módszertani útmutatásokból is. Jelen kiadvány célja, hogy a valós tapasztalatokon alapuló gyakorlati útmutatásokkal hozzájáruljon e hiányosság pótlásához.

Helyi és közösségi hiányosságok

A megbélyegzés, az alacsony elvárások és az akadálymentességi korlátok továbbra is erőteljesen jelen vannak közösségi szinten.

A fizikai, digitális és kommunikációs akadályok továbbra is korlátozzák a részvételt a meglévő jogi keretek – például az európai akadálymentességi törvény (2019/882 irányelv) – ellenére. Ezek az akadályok befolyásolják az oktatáshoz, a közlekedéshez, a foglalkoztatási szolgáltatásokhoz, a digitális tanulási környezetekhez és a közösségi részvételhez való hozzáférést.

A közlekedési akadályok továbbra is különösen jelentősek, főként a vidéki vagy kevésbé fejlett térségekben. A hozzáférhető tömegközlekedés hiánya sok fiatal számára lehetetlenné teheti a részvételt – nemcsak a kerekesszéket használók, hanem a krónikus egészségügyi problémákkal, érzékszervi fogyatékossággal, idegfejlődési rendellenességekkel vagy szorongással küzdő személyek számára is.

A fiatalok számára kínált lehetőségekről szóló információk gyakran nem érhetők el akadálymentes formátumokban, például könnyen olvasható anyagok, Braille-írás vagy képernyőolvasóval kompatibilis digitális tartalom formájában.

A közösségi támogató struktúrák gyakran gyengék. Sok fiatalnak nincs támogató kortárs hálózata, példaképe, mentora vagy inkluzív közösségi tere. Maguk a családok is kimerültnek, elszigeteltnek vagy támogatás nélkülinek érezhetik magukat.

A munkáltatók továbbra is bizonytalanságról számolnak be a munkahelyi alkalmazkodási lehetőségek és a termelékenységben érzékelt korlátok tekintetében, ami hozzájárul a fogyatékossággal élő fiatalok alulfoglalkoztatottságához és kirekesztéséhez. A tanulmányok következetesen a megbélyegzést azonosítják a fogyatékossággal élő fiatalok foglalkoztatási és szakmai gyakorlatra vonatkozó lehetőségeinek egyik fő akadályaként.

A NEET-helyzetben lévő fiatalok és az átmeneti kihívások megértése

Ez a csoport jelentősen megnövekedett kockázatnak van kitéve a társadalmi kirekesztés, a tartós munkanélküliség, a szegénység és a korlátozott életesélyek tekintetében.

Az Eurostat adatai szerint az Európai Unióban a 15–29 éves fiatalok körülbelül 11–12%-a tartozik a NEET-kategóriába, bár az arányok országonként jelentősen eltérnek. Az Európai Unió hosszú távú célként tűzte ki, hogy 2030-ra 9% alá csökkenti ezt az arányt, felismerve, hogy a korai felnőttkorban tapasztalt hosszan tartó inaktivitásnak gyakran tartós társadalmi és gazdasági következményei vannak.

Szlovénia teljesítménye következetesen elmarad az uniós átlagtól, ugyanakkor viszonylag magas az oktatásban való részvétel aránya, és olyan támogató struktúrákkal rendelkezik, amelyek segítik a fiatalok hosszú távú inaktivitásának megelőzését. Horvátországban viszont továbbra is magasabb a NEET-helyzetben lévő fiatalok aránya, ami a munkaerőpiaci instabilitással, a regionális egyenlőtlenségekkel és szélesebb körű társadalmi-gazdasági kihívásokkal függ össze. Magyarország az európai összehasonlításban középső pozíciót foglal el, bár a közelmúltban nyilvánosságra hozott adatok még mindig nem elég átfogóak.

Az országok közötti különbségek ellenére az általános tendencia Európa-szerte hasonló marad: azok a fiatalok, akik átmeneti időszakokban kirekesztést tapasztalnak, célzott támogatás nélkül gyakran nehezen tudnak visszatérni az oktatásba, a munkaerőpiacra vagy a közösségi életbe.

A NEET-státusz strukturális és személyes dimenziói

A NEET-státuszt nem szabad egyszerűen tétlenségként értelmezni. Sok esetben a strukturális kirekesztés és a személyes sebezhetőség kombinációját tükrözi.

A fiatalok a következő okok miatt válhatnak NEET-é:

- korai iskolából való kimaradás,
- krónikus egészségügyi problémák,
- fogyatékosság vagy neurodivergencia,
- mentális egészségügyi problémák,
- gondozási feladatok,
- migrációval kapcsolatos akadályok,
- diszkrimináció,
  osszú távú munkanélküliség,
- vagy ismételt intézményi kirekesztés.

Sok fiatal számára a NEET-státusz idővel elhúzódik, és egyre nehezebb kilépni belőle.

A NEET-státusz hosszú távú következményei

Az oktatáson, foglalkoztatáson vagy képzésen kívüli hosszabb időszakok a következőkkel járnak:

- mentális egészség romlása,

- önbizalom csökkenése,
- aszociális készségek romlása,
- fokozott függőség,
- szegénység és anyagi bizonytalanság,
- hajléktalanság kockázata,
- valamint a jövőbeli foglalkoztathatóság csökkenése.

A kudarcok, a kirekesztés vagy az elutasítás ismételt megtapasztalása végül a tanult tehetetlenséghez vezethet, amelynek következtében a fiatalok elveszítik a bizalmukat abban, hogy képesek befolyásolni a jövőjüket.

A fiatal felnőttkor fejlődési jellemzői

A 18 és 29 év közötti fiatal felnőttek az élet egyik leginstabilabb és legmeghatározóbb fejlődési szakaszán mennek keresztül. A felnőttkorba való átmenet manapság egyre hosszabb ideig tart, míg a felnőttkor hagyományos jellemzői – stabil foglalkoztatás, önálló életvitel, hosszú távú párkapcsolatok és anyagi stabilitás – gyakran késnek vagy megszakadnak.

A programokban részt vevő fiatalok közül sokan tapasztalták már a következőket:

- megszakított vagy nem hozzáférhető oktatás,
- instabil családi környezet,
- társadalmi elszigeteltség,
- ismétlődő kudarcok,
- szegénység és kirekesztés,
- a lehetőségekhez való korlátozott hozzáférés,
- valamint a támogató felnőttkapcsolatok hiánya.

Ennek következtében sokan hosszadalmas vagy megszakított átmenetet élnek át a felnőttkorba, amelyet bizonytalanság, alacsony önhatékonyság, érzelmi sebezhetőség és a hosszú távú tervek készítésének nehézségei jellemeznek.

A megoldás kulcsa: ifjúsági munka és mentorálás

A nem formális oktatás, az ifjúsági munka és a mentorálás a marginalizációból való kilépés kulcsfontosságú útjaiként jelennek meg. Az önrendelkezést, az önbizalmat és a gyakorlati életvezetési készségeket fejlesztő programok segíthetnek áthidalni a foglalkoztatáshoz vezető szakadékot. A célzott szakképzési és foglalkoztatási kezdeményezések közvetlen kapcsolatot teremtenek az oktatás és a munkaerőpiac között. Mivel ezek közül a fiatalok közül néhányan esetleg nem vesznek részt ezekben a lehetőségekben vagy nem jelentkeznek önállóan, elengedhetetlen a proaktív elérési tevékenység – utcai munka, közösségi média vagy családi hálózatok révén. A támogató környezet, beleértve a biztonságos tereket és a fogyatékossággal élő mentorokat, elengedhetetlen a motiváció és az elkötelezettség fenntartásához.

A töblettámogatást igénylő és NEET-helyzetben lévő fiatalok befogadása nem csupán erkölcsi, hanem gazdasági kötelesség is, mivel kirekesztésük jelentős hosszú távú társadalmi és gazdasági költségekkel jár. Igényeik hatékony kielégítése egyaránt ígér nagyobb társadalmi igazságosságot és termelékenyebb társadalmat.

A töblettámogatást igénylő fiatalok valós helyzete

A többlettámogatást igénylő fiatalok gyakran több, egymást átfedő akadályba ütköznek, amelyek hatással vannak az oktatásra, a foglalkoztatásra, a kapcsolataikra, a társadalmi részvételre, az önállóságra és az érzelmi jólétre. Ezek a kihívások ritkán állnak egymástól elszigetelten. A fogyatékossággal, a neurodivergenciával, a mentális egészséggel, a krónikus betegségekkel vagy a tanulási eltérésekkel kapcsolatos nehézségeket gyakran szélesebb társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők alakítják és súlyosbítják.

Halmozódó hátrányok és kirekesztés

Sok fiatal nemcsak funkcionális vagy oktatási akadályokkal szembesül, hanem megbélyegzéssel, kirekesztéssel, korlátozott részvételi lehetőségekkel, instabil támogatási rendszerekkel és az igényeikhez igazított szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáféréssel is. Ennek eredményeként gyakoriak a frusztráció, a függőség, a visszahúzódás, a szorongás, az alacsony önbizalom, valamint a megszakított oktatási és karrierút.

Az oktatásban és a munkaerőpiaci részvételben jelentkező akadályok

Az akadálymentesítési igényű fiatalok gyakran szembesülnek nehézségekkel az inkluzív oktatáshoz, a szakképzési lehetőségekhez, a foglalkoztatási pályákhoz és a hosszú távú karrierfejlesztéshez való hozzáférés terén. Az akadálymentes környezet hiánya, a megbélyegzés, a megfelelő alkalmazkodási lehetőségek hiánya, az alacsony elvárások, a széttagolt támogatási rendszerek és a nem megfelelő szakmai tanácsadás jelentősen csökkenthetik az érdemi részvétel és az önállóság lehetőségeit.

Megnövekedett felelősség megfelelő erőforrások nélkül

A serdülőkorból a felnőttkorba való átmenet különösen megterhelő lehet az akadálymentesítési igényű fiatalok számára. Miközben az önállósággal, a foglalkoztatással, a döntéshozatallal és az önmenedzsmenttel kapcsolatos elvárások növekednek, a támogatási rendszerek gyakran széttagolódnak vagy a formális iskolai oktatás befejezése után teljesen megszűnnek. A fiatalok ezért megnövekedett felelősséggel szembesülhetnek anélkül, hogy megfelelő érzelmi, gyakorlati vagy intézményi támogatást kapnának.

Kölcsönösen ható akadályok a fiatal felnőttkorban

A fiatal felnőttkorban jelentkező akadályok gyakran halmozódnak és összefüggenek egymással. Egy fiatalnak további támogatási igényei lehetnek a pénzügyi bizonytalanság, a társadalmi elszigeteltség, a hozzáférhetetlen tömegközlekedés, az instabil lakhatási helyzet, a családi stressz, a diszkrimináció vagy a megfelelő szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférés mellett. Ezek az egymást átfedő tényezők jelentősen befolyásolják a részvételt, a kitartást, a motivációt és a hosszú távú befogadást.

Ezek a tényezők nem vezetnek automatikusan kirekesztéshez vagy NEET-státuszhoz. A részvételi akadályok a személyes körülmények, a társadalmi környezet, az intézményi rendszerek és a közösséghez való hozzáférés kölcsönhatásából fakadnak. E komplexitás megértése elengedhetetlen az értelmes, fenntartható és valóban inkluzív ifjúsági munkaprogramok kidolgozásához.

Az inkluzív ifjúsági munka ezért a fiatalok valós élethelyzetének holisztikus megértését igényli, ahelyett, hogy kizárólag a diagnózisokra vagy a látható körülményekre összpontosítana. Az ifjúsági munkásoknak nemcsak az egyéni támogatási igényeket kell figyelembe venniük, hanem azokat a tágabb kontextusokat is, amelyek alakítják a részvételt, a tartozás érzését, az önállóságot és az érzelmi biztonságot.

Családi és környezeti kontextus

A fiatalok részvételét és fejlődését jelentősen befolyásolja családi, gazdasági és közösségi környezetük. A családi kapcsolatok, a pénzügyi bizonytalanság, a közlekedés, a lakhatás stabilitása, a gondozási feladatok, a társadalmi támogató hálózatok és a helyi közösségi erőforrások mind-mind meghatározzák, hogy a fiatalok milyen mértékben vesznek részt a programokban, és hogy részvételük hosszú távon fenntartható-e.

Családi stressz és érzelmi kimerültség

Sok, töblettámogatást igénylő fiatal olyan környezetben nő fel, amelyet krónikus stressz, instabilitás, kimerültség vagy korlátozott támogatás jellemez. Családjaik is

szembesülhetnek érzelmi kimerültséggel, pénzügyi nyomással, a rendelkezésre álló szolgáltatásokkal kapcsolatos bizonytalansággal vagy nehézségekkel a széttagolt támogatási rendszerekben való eligazodás során. Bizonyos esetekben a szülők vagy gondozók túlterheltté válnak a folyamatos érdekképviseleti feladatok, a pénzügyi megterhelés vagy a hosszú távú gondozási igények miatt.

Instabil családi környezet és társadalmi elszigeteltség

Egyes fiatalok instabil családi körülmények között élnek, amelyeket konfliktusok, szétválás, elhanyagolás, következetlen támogatás vagy érzelmi elzárkózás jellemez. Mások magányt, társadalmi elszigeteltséget vagy gyenge kortárs kapcsolatokat tapasztalhatnak, különösen akkor, ha a fogyatékosság, a neurodivergencia, a szegénység vagy a mentális egészségügyi nehézségek korlátozzák a részvétel és a közösséghez tartozás lehetőségeit.

Környezeti és közösségi akadályok

A környezeti akadályok is jelentősen befolyásolják a befogadást. A közlekedési nehézségek, az akadálymentes közterek és helyi szolgáltatások hiánya, a digitális kirekesztés, a vidéki elszigeteltség és a gyenge közösségi infrastruktúra csökkenthetik a részvételi lehetőségeket, még akkor is, ha a motiváció megvan. Sok közösségben az inkluzív tevékenységek vagy a speciális támogató szolgáltatások továbbra sem állnak rendelkezésre, nehezen elérhetők vagy anyagilag megfizethetetlenek.

Gondozói szerepek és rejtett felelősségek

A fiatalok jelentős gondozói szerepet is vállalhatnak családjukon belül, különösen olyan háztartásokban, ahol betegség, fogyatékosság, függőség, szegénység vagy mentális egészségügyi problémák jelentkeznek. Ezek a felelősségek korlátozhatják az időt, az érzelmi energiát, a rugalmasságot, valamint az oktatás, a foglalkoztatás, a társadalmi részvétel és a személyes fejlődés lehetőségeit.

A részvételi nehézségek mögött rejlő láthatatlan nyomások

Fontos megjegyezni, hogy ezek a kihívások gyakran láthatatlanok maradnak a szakemberek számára, hacsak nem vizsgálják meg őket aktívan beszélgetés, megfigyelés és kapcsolatépítés révén. A fiatalok elidegenedettnek, következetlennek, fáradtnak, visszahúzódónak vagy motiválatlannak tűnhetnek, amikor valójában az ifjúsági munka keretein kívül komplex környezeti nyomásokkal küzdenek.

Ökológiai perspektíva az inkluzív ifjúsági munkában

Az inkluzív ifjúsági munka ezért olyan ökológiai szemléletet igényel, amely felismeri, hogy a családi rendszerek, a gazdasági realitások, a közösséghez való hozzáférés és a társadalmi környezet hogyan befolyásolják a részvételt, a viselkedést, az érzelmek

szabályozását, az önbizalmat és a hosszú távú elkötelezettséget. Ezen tágabb összefüggések megértése lehetővé teszi az ifjúsági munkások számára, hogy nagyobb rugalmassággal, empátiával, realizmussal és hatékonysággal reagáljanak.

6.2. Gyakori rejtett és kevésbé látható állapotok

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munka során számos állapot és fejlődési valóság **„láthatatlan”** marad, mert nincsenek egyértelmű fizikai megnyilvánulásai, társadalmi megbélyegzéssel járnak vagy intézményi és szakpolitikai résekbe esnek. Ezek a rejtett tényezők jelentősen befolyásolhatják a fiatal viselkedését, részvételét, valamint hosszú távú oktatási vagy foglalkoztatási eredményeit. Megfelelő tudatosság nélkül a szakemberek félreérthetik a viselkedést vagy figyelmen kívül hagyhatják a szükséges támogatási igényeket.

Sok fiatal olyan állapotokkal és támogatási igényekkel él, amelyekről nem beszélnek vagy amelyeket nem ismernek fel. Bizonyos esetekben ők maguk vagy családjaik a megbélyegzéstől, a diszkriminációtól vagy a címkézéstől való félelem miatt úgy döntenek, hogy nem fedik fel ezeket az állapotokat. Az alábbi leírások áttekintést nyújtanak azokról az állapotokról, tapasztalatokról és támogatási igényekről, amelyekkel az ifjúsági munkások találkozhatnak. A csoportok rendkívül sokszínűek. Az alábbiakban bemutatott jellemzők, tapasztalatok és támogatási igények illusztratív jellegűek és nem vonatkoznak minden egyes személyre. Előfordulhat, hogy egy fiatal a leírt csoportok közül többel is kapcsolatos jellemzőket mutat, és többféle támogatási igénye is lehet. A kézikönyv emberi jogokon alapuló megközelítésével összhangban ezek a leírások inkább a megértést hivatottak elősegíteni, mint a kategorizálást. A hangsúlyt továbbra is az egyes fiatalok egyéni erősségeire, a részvételüket gátló akadályokra, élettapasztalataikra és támogatási igényeikre kell helyezni, nem pedig a diagnózison, az állapoton vagy a csoporttagságon alapuló feltételezésekre.

A specifikus tanulási nehézségek olyan idegfejlődési eltérések, amelyek befolyásolhatják, hogy egy személy hogyan tanul és dolgozza fel az információkat, különösen olyan területeken, mint az olvasás, az írás, a helyesírás és a matematika. Ezek a nehézségek különböző szellemi képességi szinteken egyaránt előfordulhatnak.

A leggyakoribb specifikus tanulási nehézségek közé tartoznak:

- diszlexia (olvasási és szófelismerési nehézségek),
- diszgráfia (írási és helyesírási nehézségek), diszkalkulia (számok és matematikai fogalmak megértésének nehézsége),
- A fejlődési koordinációs zavar (DCD), amelyet gyakran diszpraxiának neveznek, együtt fordulhat elő a specifikus tanulási nehézségekkel és hatással lehet a koordinációra, a motoros tervezésre, a szervezésre és a részvételre.

Mivel ezek a nehézségek összefüggenek a támogatási igényekkel, előfordulhat, hogy azokat nem ismerik fel azonnal, és a fiatalok viselkedését vagy teljesítményét tévesen gondatlanságnak, erőfeszítés hiányának vagy alacsony motivációnak értelmezik.

Ezek közé tartozhatnak:

- Az olvasás, írás vagy matematika terén tapasztalható tartós nehézségek, amelyek nem magyarázhatók erőfeszítés hiányával és nem feltétlenül tükrözik a fiatal általános kompetenciáit.
- Lassúbb vagy nagyobb erőfeszítést igénylő olvasás, gyakori helyesírási hibák vagy nehézségek a szöveg leírásában.
- Nehézségek az írásbeli vagy összetett szóbeli utasítások követésében.
- Különbségek vagy nehézségek a rövid távú vagy munkamemóriában, például az utasítások vagy sorrendek megjegyzésében.
- Nehézségek az időgazdálkodásban, a szervezésben és a feladatok elvégzésében.
- Frusztráció, szorongás vagy a feladatok elkerülése, különösen akkor, ha a tanulási környezet nem nyújt megfelelő támogatást.
- Az egyéni erősségek olyan területeken mutatkozhatnak meg, mint a verbális kommunikáció, a gyakorlati problémamegoldás vagy a kreativitás.

A specifikus tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok készségprofilja egyenetlen lehet – például kreatívak és szóban jól kifejezők, de az írásban nehézségeket tapasztalnak, vagy a gyakorlati feladatokban kiemelkedő teljesítményt nyújtanak, míg az elméleti feladatokkal küszködnek. Az egyéni erősségek és a támogatási igények jelentősen eltérőek lehetnek.

A fiatalokkal való munka során a következő jelek figyelhetők meg

Csoportos vagy informális oktatási környezetben az ifjúsági munkások a következőket vehetik észre:

- kerülik a hangos olvasást vagy az írásbeli űrlapok kitöltését;
- az új vagy összetett feladatok gyors feladása;
- a társaikra való támaszkodás írásbeli utasítások esetén;

- szorongás a tesztek, feladatok vagy adminisztratív papírmunka előtt;
- gyakori késedelmes vagy hiányos beadások;
- szégyenlős viselkedés vagy visszahúzódás az írás-olvasással kapcsolatos tevékenységek során.

Ezeket a viselkedésformákat gyakran tévesen érdektelenségnek értelmezik, de valójában a kudarctól való félelmet vagy a tanulással kapcsolatos korábbi negatív élményeket tükrözik.

Mit tegyünk – támogató megközelítés

A **tanulási különbségeket figyelembe vevő megközelítés** a tanítási és kommunikációs stílusok adaptálására, az önbizalom építésére, valamint a részvétel és a kompetencia megélésének sokszínű biztosítására összpontosít. A következőképpen támogathatjuk a fiatalokat:

1. Világos, egyszerű és konkrét nyelv használata

Kerüljük a szakzsargont és a hosszú magyarázatokat. Egyszerre csak egy feladatot mutassunk be és ellenőrizzék, hogy a fiatalok megértették-e. Magyarázzuk el az ismeretlen szavakat és fogalmakat, vagy szükség esetén fogalmazzuk át őket egyszerűbb nyelven.

2. Kínáljunk multimodális tanulási lehetőségeket

Kombináljuk a vizuális, auditív és kinestetikus elemeket – pl. diagramok, szerepjátékok és valós életbeli gyakorlatok. Adjunk írásbeli és szóbeli utasításokat is.

3. Segítő eszközök biztosítása

Ösztönözzük a szöveg-beszéd átalakító alkalmazások vagy digitális szervezők használatát. A technológia segít a fiataloknak leküzdeni az egyedi kihívásokat.

4. Támogató környezet kialakítása

Adjunk több időt az olvasásra vagy az írásra. Kerüljük el, hogy az egyéneket kényelmetlen helyzetbe hozza azzal, hogy hangosan felolvasásra kérjük őket. Ünnepeljük a haladást, ne csak a pontosságot.

5. Az erősségekre való összpontosítás

Határozzuk meg, miben jó a fiatal – kreativitás, szóbeli kifejezőkészség, problémamegoldás –, és építsük be ezeket az erősségeket a tevékenységekbe.

6. Együttműködés szakemberekkel

Ha a tanulási nehézségek jelentősen befolyásolják a mindennapi életvitelét, egyeztessünk gyógypedagógusokkal, pszichológusokkal vagy pályaorientációs tanácsadókkal az értékelés és a személyre szabott támogatás érdekében.

Mit kerüljünk el

- Ne javítsuk ki és ne kritizáljuk nyilvánosan a helyesírási vagy írásbeli hibákat.
- Ne terheljük túl a fiatalt írásbeli anyagokkal vagy hosszú űrlapokkal.
- Ne hasonlítsuk össze a teljesítményét másokkal.
- Ne tévesszük össze az írás-olvasási nehézségeket az alacsony intelligenciával.
- Ne hagyjuk figyelmen kívül az érzelmi reakciókat, például a szégyent, a frusztrációt vagy a visszahúzódást.

Példa a gyakorlatból

> *Egy 19 éves résztvevő egy ifjúsági program során kerüli a regisztrációs űrlapok kitöltését. A programvezető később megtudja, hogy a fiatal diszlexiás. Az ifjúsági munkás úgy alkalmazkodik a helyzethez, hogy hangosan felolvassa az űrlapokat, így a fiatal szóban válaszolhat. Ennek eredményeként a résztvevő elkötelezettsége és önbizalma jelentősen növekszik, ami azt mutatja, hogy apró kiigazításokkal is elérhetővé tehető a tanulás.*

Empátiával, rugalmassággal és hozzáférhető anyagokkal az ifjúsági munkások segíthetnek a fiataloknak abban, hogy visszanyerjék a tanulás iránti önbizalmukat. Ha a környezet alkalmazkodik az egyéni tanulási stílusokhoz, minden fiatal sikeres lehet.

Az **ADHD** egy idegfejlődési rendellenesség, amely befolyásolja a figyelem, az impulzusok és az aktivitási szint szabályozását. Ez nem lustaság vagy fegyelmezetlenség kérdése – inkább azt tükrözi, hogy az agy hogyan dolgozza fel az információkat, a motivációt és a külső ingereket. Az ADHD általában gyermekkorban jelentkezik, de gyakran fennmarad serdülőkorban és felnőttkorban is, befolyásolva az iskolai teljesítményt, a munkavégzési magatartást, az érzelmi szabályozást és a kapcsolatokat. Az ifjúsági munkában az ADHD-t nem mindig ismerik fel azonnal vagy tévesen érdektelenségnek, dacosságnak vagy alacsony motivációnak értelmezik, különösen a NEET-fiatalok vagy a párhuzamosan mentális egészségügyi kihívásokkal küzdő fiatalok esetében.

Lehetséges tapasztalatok és támogatási igények

Az ADHD az egyéneket különböző módon érinti. A legfőbb jellemzők azonban általában a figyelemzavar, az impulzuskontroll nehézségei és a hiperaktivitás.

A rendellenességet gyakran három altípusra osztják:

1. **Főként figyelemzavarral járó típus** – nehézségek a koncentrációban, a feladatok szervezésében vagy az utasítások követésében.
2. **Főként hiperaktív-impulzív tünetkép** – nyugtalanság, túlzott beszédesség, impulzív döntések, közbeszólások.
3. **Kombinált tünetkép** – a figyelemzavaros és a hiperaktív tünetek keveréke.

Sok fiatal esetében az ADHD a végrehajtó funkciókat is érinti – azaz azokat a kognitív folyamatokat, amelyek a tervezésért, a prioritások meghatározásáért, az időgazdálkodásért és az érzelmek szabályozásáért felelősek. Ezek a különbségek hozzájárulhatnak a frusztrációhoz, az iskolai nehézségekhez és a felnőttektől érkező negatív visszajelzésekhez, ami viszont csökkentheti az önbecsülést és fokozhatja a szorongást.

Lehetséges jelek az ifjúsági munkában

Az ifjúsági munkások az alábbi jellemzőket figyelhetik meg az ADHD-s fiataloknál:

- feledékenynek tűnik, vagy gyakran elveszíti a dolgait;
- nehézség a feladatok elvégzésében vagy az utasítások végrehajtásában;
- nehézség a figyelem fenntartásában csoportos beszélgetések vagy ismétlődő tevékenységek során;
- cselekednek anélkül, hogy átgondolnák a lehetséges következményeket, vagy félbeszakítanak másokat;
- nyugtalanság, izgés-mozgás;
- gyakori érzelmi reakciók, ingerlékenység vagy gyors frusztráció;
- ingadozó teljesítmény – egyik nap rendkívül ügyes, a következőn pedig nem vesz részt a feladatokban;
- a tartós szellemi erőfeszítést igénylő feladatok elkerülése;
- alacsony tolerancia az unalom vagy a várakozás iránt.

Fontos megjegyezni, hogy ezeket a viselkedésformákat nem szabad automatikusan szándékosnak vagy ellenségesnek értelmezni, hanem azok a figyelem

szabályozásában, az impulzusok kontrolljában és az információfeldolgozásban mutatkozó különbségeket tükrözhetik.

Mit tegyünk – támogató megközelítés

Az ifjúsági munkások döntő szerepet játszhatnak abban, hogy segítsék az ADHD-s fiatalokat környezetük kezelésében és a megbirkózási stratégiák kidolgozásában. A legfontosabb alapelvek a következők:

1. Szervezettség és kiszámíthatóság

Hozzunk létre világos, következetes rutinokat. Kezdjük a foglalkozásokat pontosan, készítsünk rövid napirendet és előre magyarázzuk el az átmeneteket. A kiszámíthatóság segít csökkenteni a szorongást és az impulzivitást.

2. Rövid, érdekes és változatos tevékenységek

A hosszú feladatokat bontsuk kisebb lépésekre. Használjunk gyakorlati, interaktív vagy mozgásalapú tevékenységeket a figyelem fenntartása érdekében. Váltogassuk az aktív és nyugodt időszakokat.

3. Pozitív megerősítés

Ne csak az eredményeket, hanem az erőfeszítéseket is ismerjük el. Az azonnali, konkrét dicséret („Az elmúlt 10 percben nagyon jól koncentráltál”) erősíti a motivációt.

4. Vizuális segédeszközök

Használjunk vizuális segédeszközöket, például időzítőket, ellenőrzőlistákat vagy színkóddal ellátott anyagokat. Ezek a külső struktúrák támogatják a figyelmet és az időgazdálkodást.

5. Egyéni rugalmasság

Engedélyezzünk rövid mozgási szüneteket és rugalmasságot a feladatok elvégzésében (pl. szóbeli válaszok írásbeli válaszok helyett).

6. Együttműködés és szakértői segítség

Ha a figyelem- vagy viselkedési nehézségek tartósak és jelentősen rontják a mindennapi működést, működjünk együtt tanácsadókkal, pszichológusokkal vagy orvosokkal. Az interdiszciplináris megközelítés biztosítja a pontos megértést és a megfelelő támogatást.

Mit ne tegyünk

- Ne címkézzük a fiatalokat „lustának” vagy „motiválatlannak”.
- Ne terheljük túl őket hosszú utasításokkal vagy egyszerre több feladattal.

- Ne fegyelmezzük a figyelmetlen viselkedés esetén.
- Ne kényszerítsük hosszú ideig tartó mozdulatlanságra vagy csendre.
- Ne várjunk tőle folyamatos önkontrollt, inkább a környezetet igyekezzünk adaptálni.

Példa a gyakorlatból

Egy ifjúsági készségfejlesztő műhely során az egyik résztvevő gyakran közbeszól és nehezen marad ülve. Ahelyett, hogy megdorgálná, a műhelyvezető módosítja a kereteket: a csoportos beszélgetéseket 10 perces szakaszokra korlátozza, a tevékenységekbe mozgást is beépít, és egyértelmű vizuális célokat tűz ki. Néhány héten belül javul a részvétel – a fiatal sikeresnek érzi magát, nem pedig zavarónak.

Az ADHD nem a képességek hiányát jelenti, hanem az agy működésének eltérését. Megfelelő struktúrával, bátorítással és apróbb alkalmazkodásokkal az ADHD-s fiatalok is boldogulhatnak, hatékonyan tanulhatnak és tartalmas kapcsolatokat építhetnek ki. Azok az ifjúsági munkások, akik megértik az ADHD-t, jobban képesek olyan támogató, befogadó környezetet teremteni, amelyben a fiatalok részt vehetnek és sikereket érhetnek el.

Az autizmus spektrumzavar egy egész életen át tartó idegfejlődési eltérés, amely befolyásolhatja, hogy valaki hogyan érzékeli és dolgozza fel az információkat, hogyan kommunikál és hogyan lép kapcsolatba a világgal. Az autizmus nem betegség és nem is olyan állapot, amelyet meg kell gyógyítani. Az emberi tapasztalatok természetes sokféleségének részét képezi.

Az autista emberek rendkívül sokfélék. Eltéréseket tapasztalhatnak a társas kommunikáció, az érzékszervi feldolgozás, az információfeldolgozás, az érzelmi szabályozás, a mozgás vagy a környezethez való alkalmazkodás terén, de ezek az eltérések rendkívül egyéni módon jelennek meg. Nincs olyan kommunikációs stílus, viselkedés, preferencia, erősség vagy támogatási igény, amely minden autista emberre érvényes lenne.

Mint minden fiatalnak, az autista fiataloknak is megvannak a saját erősségeik, érdeklődési köreik, támogatási igényeik, személyiségük és céljaik. Ezek közé tartozhat – de nem kizárólag – a kiváló memória, a részletekre való odafigyelés, a kreatív vagy szisztematikus gondolkodás, a kitartás, az őszinteség, valamint bizonyos területeken szerzett széles körű ismeretek. Az erősségeket nem szabad az autizmus alapján feltételezni, hanem az adott fiatal megismerése révén kell felismerni.

A „spektrum” kifejezés az autista élmények és támogatási igények sokféleségét tükrözi. Egyes autista embereknek jelentős támogatásra van szükségük a mindennapi élet több területén, míg mások önállóan élnek, de még így is szembesülhetnek félreértésekkel, érzékszervi akadályokkal, nem akadálymentes kommunikációval vagy olyan környezettel, amely nem veszi figyelembe az igényeiket.

Az ifjúsági munkában az autizmus észrevétlen maradhat, különösen a lányok és fiatal nők körében vagy azoknál a fiataloknál, akiknek jellemzői nem felelnek meg a közkeletű sztereotípiáknak, valamint azoknál, akik megtanulták “maszkolni” vagy elfojtani természetes reakcióikat, hogy megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak.

A maszkolás jelentős erőfeszítést igényelhet és stresszt, kimerültséget és szorongást okozhat a fiatal számára, miközben ahhoz is vezethet, hogy igényei nem kerülnek kielégítésre vagy mások viselkedését „visszahúzódónak” vagy „nem együttműködőnek” értelmezik.

Lehetséges tapasztalatok és támogatási igények

Az autizmus minden embernél másképp nyilvánul meg. A következő élmények különböző formákban, kombinációkban és mértékben fordulhatnak elő, és soha nem szabad úgy kezelni őket, mint egy olyan ellenőrzőlistát, amely minden autista fiatalra érvényes.

- **Kommunikációs különbségek:** Egy fiatalnak nehézséget okozhat a beszélt nyelv, a közvetett kommunikáció, az irónia, a képi kifejezések, az érzelmi jelzések vagy a nonverbális kommunikáció értelmezése, vagy ezeket a kommunikációs formákat másképp használhatja. Egyesek a világos és közvetlen nyelvet részesítik előnyben, míg mások rugalmasabban vagy képi módon kommunikálnak kényelmesen. A kommunikációs preferenciákat egyénileg kell feltárni.
- **A társas interakciók eltérő megélése:** Sok autista fiatal aktívan vágyik barátságokra, párkapcsolatokra és csoportos részvételre. Egyesek számára nehézséget jelenthet az interakció kezdeményezése, a kimondatlan társas elvárások értelmezése, a csoportdinamikában való eligazodás vagy a kapcsolatok fenntartása. Mások kevesebb, kiszámíthatóbb vagy érdeklődésen alapuló interakciókat részesíthetnek előnyben. A szemkontaktus és a nem verbális kommunikáció egyéb formái eltérő módon élhetők meg és használhatók, és nem szabad őket a figyelem, az őszinteség vagy az érdeklődés mértékeként kezelni.
- **Fókuszált érdeklődési körök és ismétlődő minták:** Bizonyos érdeklődési körök, rutinok, mozdulatok, hobbi vagy ismétlődő tevékenységek örömet, szakértelmet, érzelmi szabályozást, identitást vagy kiszámíthatóságot nyújthatnak. Jelentésük és fontosságuk személyenként változik.

- **Érzékszervi feldolgozási különbségek:** Néhányan érzékenyek lehetnek a hangra, a fényre, az érintésre, a mozgásra, az ízre, a szagra, a hőmérsékletre, a fájdalomra vagy a belső testi jelekre. Az egyik személy számára kellemes érzékszervi ingerek egy másik számára zavaróak, fájdalmasak vagy túlterhelőek lehetnek.
- **A kiszámíthatósággal kapcsolatos eltérő igények:** Egyes autista fiatalok számára előnyösek a világos tervek, rutinok vagy előzetes tájékoztatás, míg mások nagyobb rugalmasság mellett érzik jól magukat. A váratlan változások egyesek számára bizonytalanságot vagy szorongást okozhatnak, de a szükséges kiszámíthatóság mértékét és típusát mindig egyénileg kell meghatározni.
- **Az érzelmek kifejezésének és szabályozásának különböző módjai:** Az érzelmeket, a stresszt, a kellemetlen érzést vagy a lelkesedést oly módon is kifejezhetik, amelyet mások nem ismernek fel azonnal. Ezek közé tartozhatnak a beszéd, a mozgás, az arckifejezés, az interakció, az aktivitási szint vagy a személyes tér iránti igény változásai. Egy fiatal érzelmi kifejezését nem szabad egyetlen elvárt társadalmi norma alapján megítélni.

Az autista fiatalok gyakran erős érdeklődést és tehetséget fejlesztenek ki, ha megfelelő környezetet biztosítanak számukra – olyan környezetben virágoznak, ahol tiszteletben tartják kommunikációs stílusukat és érzékszervi igényeiket. Az autista fiatalok jobban képesek lehetnek érdeklődési köreik követésére, valamint készségeik és tehetségük fejlesztésére és kifejezésére olyan környezetben, ahol tiszteletben tartják egyéni érzékszervi profiljukat, kommunikációs stílusukat, preferenciáikat és támogatási igényeiket.

Hogyan válhatnak láthatóvá a támogatási igények az ifjúsági munkában

Az alábbi megfigyelések arra utalhatnak, hogy egy fiatal akadályba ütközik, bizonytalanságot érez, érzékszervi túlterhelést tapasztal, kommunikációs nehézségekkel küzd vagy támogatási igénye nem kerül kielégítésre. Ezek nem diagnosztikai jelek és számos más okból is előfordulhatnak.

Az ifjúsági munkás észreveheti, hogy egy fiatal:

- bizonyos tevékenységeket, interakciós formákat, szerepeket vagy társas helyzeteket részesít előnyben;
- másképp értelmezi a testbeszédet, a hangszínt, a humort vagy a közvetett utasításokat;
- rutinokat, ismerős mintákat, mozdulatokat vagy bizonyos tárgyakat használ a kiszámíthatóság vagy az önszabályozás elősegítésére;

- tartósan vagy rendkívül koncentráltan foglalkozik bizonyos témákkal vagy tevékenységekkel;
- kellemetlenséget vagy túlterheltséget érez zajos, fényes, zsúfolt, kiszámíthatatlan vagy erősen stimuláló környezetben;
- kevésbé vesz részt, csendesebbé válik, másképp kommunikál, vagy több szünetre van szüksége;
- szorongani kezd, ha az elvárások, tevékenységek vagy környezetek túl gyorsan vagy előzetes tájékoztatás nélkül változnak;
- összeomlik vagy leáll, amikor az érzékszervi, érzelmi, kognitív vagy szociális igénybevétel meghaladja a jelenlegi kapacitását.

Az összeomlás vagy bezárkózás nem szándékos rossz viselkedés vagy „hiszti”. Akkor fordulhat elő, amikor az illető túlterhelté válik és átmenetileg csökken a képessége a kommunikációra, az információk feldolgozására, a döntéshozatalra vagy a reakciói szabályozására.

Ezeket a viselkedésformákat nem szabad automatikusan udvariatlanságként, ellenállásként, motivációhiányként, érdeklődéshiányként vagy együttműködési hajlandóság hiányaként értelmezni. Az ifjúsági munkásoknak meg kell vizsgálniuk, hogy a fiatal mit élhet át és milyen változásokkal lehetne csökkenteni az akadályokat.

Támogató megközelítések

A neurodiverzitást elismerő megközelítés az autizmust az emberi sokféleség természetes formájának tekinti. A cél nem az, hogy a fiatal kevésbé autisztikusnak tűnjön, hanem hogy megértsük az ő élményét, eltávolítsuk az akadályokat és olyan támogatást nyújtsunk, amely biztonságos és értelmes részvételt tesz lehetővé.

1. Az egyéni kommunikációs preferenciák azonosítása

Kérdezzük meg a fiatalt, hogyan szeretne információt kapni és hogyan szeretné kifejezni magát. Használjunk világos, közvetlen és konkrét nyelvet, biztosítsunk további feldolgozási időt és kínáljunk írásbeli, vizuális, beszélt vagy alternatív kommunikációs lehetőségeket.

Ne feltételezzük, hogy minden autista fiatalnak nehézségei vannak az iróniával, az elvont nyelvvel vagy a verbális kommunikációval. A kommunikációt az egyénhez igazítsuk, ne a címkéhez.

2. Biztosítsunk megfelelő kereteket és felkészülést

Adjunk egyértelmű információkat a tevékenységről, beleértve azt is, hogy mi fog történni, kik lesznek jelen, mennyi ideig tarthat, és milyen választási lehetőségek állnak

rendelkezésre. Írásbeli napirendek, vizuális ütemtervek, emlékeztetők vagy a változásokra való felkészülés egyes fiatalok számára hasznos lehet.

A struktúrát támogatásként kell felajánlani, nem pedig általános követelményként rákényszeríteni. Egyes fiataloknak részletes felkészülésre lehet szükségük, míg mások inkább a nagyobb rugalmasságot részesítik előnyben.

3. Fedezzük fel és csökkentsük az érzékszervi akadályokat

Érdeklődjünk az egyéni érzékszervi preferenciákról és a kellemetlenséget okozó lehetséges tényezőkről. Amennyiben lehetséges, csökkentsük a felesleges zajt, az erős illatokat, a vakító fényt, a villogó fényeket, a zsúfoltságot vagy más túlterhelő ingereket.

Biztosítsunk hozzáférést csendesebb helyiségekhez, szünetekhez, mozgáshoz, érzékszervi segédeszközökhöz vagy alternatív részvételi lehetőségekhez anélkül, hogy a fiatalnak igazolnia vagy nyilvánosan magyaráznia kellene igényeit.

4. Építsünk az érdeklődési körökre és az erősségekre

Az egyéni érdeklődési körök értelmes utakat nyithatnak a részvétel, a kapcsolatok, a tanulás, a felelősségvállalás és a vezetői szerep felé. Az ifjúsági munkások lehetőséget kínálhatnak ezeknek az érdeklődési köröknek a kihasználására anélkül, hogy a fiatalokat egyetlen témára szűkítenék vagy elvárnák tőlük, hogy megosszák szakértelmüket.

5. Támogassuk a társadalmi részvételt nyomásgyakorlás nélkül

Kínáljunk különböző lehetőségeket a tevékenységekben való részvételre, a kommunikációra, az együttműködésre, a megfigyelésre vagy a szünetek tartására. Ne feltételezzük, hogy a kevesebb verbális részvétel vagy a kisebb csoportok iránti preferencia azt jelenti, hogy a fiatal nem akar kapcsolatot teremteni.

Támogassuk a kortársak közötti megértést, és lépjünk fel a fogyatékosságot megbélyegző nyelvhasználat, a kirekesztés, a zaklatás vagy a konformitásra való kényszer ellen. Ösztönözzük a tiszteletet és a kíváncsiságot a sajnálat vagy a kényszerű szocializáció helyett.

6. Együttműködés a fiatalokkal és a releváns támogatókkal

A fiatalnak kell az elsődleges partnernek lennie annak meghatározásában, hogy mi segít, mi jelent akadályt és milyen támogatás elfogadható. Adott esetben és a fiatal bevonásával az ifjúsági munkások együttműködhetnek megbízható támogatókkal, családtagokkal, pedagógusokkal, pszichológusokkal vagy más szakemberekkel is.

Az információkat csak akkor szabad megosztani, ha azok relevánsak, szükségesek és arányosak. Az együttműködésnek a fiatal autonómiáját kell támogatnia, nem pedig azt, hogy mások hozzanak döntéseket helyette.

7. A támogatás rendszeres felülvizsgálata és kiigazítása

A preferenciák és a támogatási igények tevékenységek, környezetek, kapcsolatok és életszakaszok szerint változhatnak. Az ifjúsági munkások ne feltételezzék, hogy egy korábban bevált kiigazítás mindig szükséges vagy hatékony lesz.

Rendszeresen kérdezzük meg a fiatalokat, hogy mi működik jól, mi okoz nehézséget, és mit kellene változtatni.

Mit kell elkerülni

Az ifjúsági munkásoknak kerülniük kell:

- a szemkontaktus, a fizikai érintkezés, a verbális kommunikáció vagy a társas részvétel kikényszerítését;
- a szemkontaktust a figyelem, a tisztelet, az őszinteség vagy az elkötelezettség bizonyítékaként kezelni;
- homályos utasítások adását anélkül, hogy ellenőriznék, egyértelműek-e az elvárások;
- az önszabályozás céljából végzett ártalmatlan, ismétlődő mozdulatok vagy stim-viselkedés büntetését vagy elnyomását;
- a csendet, a visszahúzódást, a késleltetett válaszokat vagy az eltérő érzelmi kifejezést ellenszegülésként értelmezni;
- azt a feltételezést, hogy minden autista fiatalnak ugyanolyan szintű struktúrára, érzékszervi alkalmazkodásra vagy társadalmi támogatásra van szüksége;
- felesleges változtatások végrehajtása előzetes információ vagy felkészülés nélkül, amikor a fiatal számára fontos a kiszámíthatóság;
- jutalmazás vagy nyomásgyakorlás alkalmazása annak érdekében, hogy a fiatal elrejtse természetes autista viselkedésformáit;
- a fiatal diagnózisáról vagy támogatási igényeiről való beszélgetés a fiatal bevonása vagy egyértelmű szakmai indok nélkül;
- kizárólag a fiatal megváltoztatására összpontosítani ahelyett, hogy azonosítanánk a tevékenységben, a kommunikációban, a csoportban vagy a környezetben fennálló akadályokat.

Példa a gyakorlatból

Egy ifjúsági vezetői műhelymunka során egy autista résztvevő nehezen boldogul, amikor a csoport váratlanul tevékenységet vált. Ahelyett, hogy azonnali részvételt követelne, a moderátor röviden elmagyarázza a változás okát, írásos napirendet ad át és rövid szünetet engedélyez. A fiatal később újra bekapcsolódik a munkába és sikeresen bemutatja a projektjét – ezzel is bizonyítva, hogy az inklúzió inkább az alkalmazkodástól mint a korrekciótól függ.

Az autista fiatalok nem alkotnak homogén csoportot. Az inkluzív ifjúsági munka ezért nem támaszkodhat az autizmusra vonatkozó szabványos válaszokra. Figyelmet kell fordítani az egyes fiatalok kommunikációjára, érzékszervi élményeire, erősségeire, preferenciáira, környezetére és aktuális támogatási igényeire.

Amikor az ifjúsági munkások meghallgatják őket, eltávolítják az akadályokat, érdemi választási lehetőségeket biztosítanak és tiszteletben tartják az autisták élmény- és kommunikációs módjait, a fiataloknak nagyobb lehetőségük nyílik a részvételre, a fejlődésre és egyéniségük kifejezésére.

Trauma és kedvezőtlen gyermekkori élmények

A trauma gyakran rejtett, mégis erőteljes hatást gyakorol a viselkedésre és a működésre.

Ilyen esetben a viselkedés mögött rejtett hajtóerők állnak. Az a viselkedés, amelyet a szakemberek „dacnak”, „szabályszegésnek” vagy „együttműködés hiányának” értelmezhetnek, valójában korábbi traumára adott adaptív túlélési reakció lehet.

Az újra-traumatizálódás kockázata jelentős. Ha nem ismerjük a fiatal traumás múltját, látszólag semleges környezeti tényezők – például hangos beszéd, bizonyos témák, jellegzetes szagok vagy erős fény – is kiválthatnak traumás stresszreakciókat.

Egyes fogyatékossággal élő fiatalok ismétlődő negatív tapasztalatokat szerezhettek az iskolákkal, az egészségügyi rendszerrel vagy a szociális szolgáltatásokkal kapcsolatban. Ezt intézményi traumának nevezzük. Ezek a tapasztalatok mély bizalmatlanságot kelthetnek az intézmények és a hatósági személyek iránt.

Ezen okok miatt a traumás reakciók ismerete kulcsfontosságú az ifjúsági munkában.

Lehetséges megélések és támogatási igények

A trauma egy eseményre vagy eseménysorozatra adott pszichológiai és érzelmi reakció, amely meghaladja az egyén megbirkózási képességét. Okozhatja például az elhanyagolás, az erőszak, a szexuális visszaélés, a veszteség, a háború, a kényszerű migráció, a zaklatás vagy a krónikus stressz.

A trauma lehet:

- akut (egyszeri esemény következménye),
- krónikus (ismétlődő vagy folyamatos),
- vagy komplex (több traumatikus körülménynek való hosszan tartó kitettségből eredő, gyakran már gyermekkorban kezdődő).

Sok fiatal számára – különösen azok számára, akik NEET-helyzetben vannak és/vagy fogyatékossággal élnek – a trauma egy *láthatatlan akadály*, amely hatással van a motivációra, a koncentrációra, a társas kapcsolatokra és az intézmények iránti bizalomra.

Az ifjúsági munkában a trauma gyakran rejtve marad, mivel tünetei más viselkedési vagy érzelmi nehézségeket utánozhatnak, például apátiát, agressziót vagy visszahúzódást. A trauma megértése ezért elengedhetetlen ahhoz, hogy olyan biztonságos és támogató tereket teremtsünk, ahol a fiatalok elfogadottnak érzik magukat, ahelyett, hogy elítélnék vagy „kezelnék” őket.

- A traumát nem maga az esemény határozza meg, hanem az egyén észlelése és az eseményre adott érzelmi reakciója.
- A traumát átélt fiatalok gyakran küzdenek az érzelmeik szabályozásával, a bizalommal és a biztonságérzettel.
- A reakciók az életkortól, a személyiségtől, a múltbeli élményektől és a támogató hálózatoktól függően jelentősen eltérhetnek.
- A trauma mind a testet, mind az elmét érinti: a stresszreakció (harc, menekülés, megdermedés vagy behódolás) túlzottan aktiválódik és befolyásolja a viselkedést, a tanulást és a kapcsolatokat.
- Csoportos vagy oktatási környezetben a trauma koncentrációs nehézségekhez, gyakori hiányzásokhoz vagy konfliktusokhoz vezethet a kortársakkal és a tekintélyszemélyekkel.

A fiatalokkal való munka során a lehetséges jelek a következők lehetnek

A trauma érzelmi, viselkedési, kognitív vagy fizikai jelek formájában nyilvánulhat meg, például:

- érzelmi kitörések vagy hangulatváltozások,
- bizonyos emberek, helyzetek vagy témák elkerülése,
- visszahúzódás, elszigetelődés vagy a motiváció elvesztése,

- túlzott éberség vagy állandó bizonytalanságérzet,
- alacsony önértékelés, reménytelenség vagy kockázatvállaló viselkedés,
- koncentrációs nehézségek, részvételi nehézségek vagy a feladatok elvégzésének nehézségei.

Ezeket a reakciókat gyakran tévesen lustaságnak, dacnak vagy érdektelenségnek értelmezik, ami tovább növelheti a megbélyegzést és a kirekesztést, ha a szakemberek nem rendelkeznek traumára vonatkozó ismeretekkel.

Mit tegyünk – traumára érzékeny megközelítés

Az ifjúsági munkások fontos szerepet játszhatnak olyan környezet megteremtésében, amely támogatja a biztonságot, a bizalmat, a részvételt és a jóllétet. A traumára érzékeny megközelítés nem jelenti a trauma diagnosztizálását, sem azt, hogy a fiatalokat arra kérjük, osszák meg traumatikus élményeiket. Azt jelenti, hogy felismerjük: a múltbeli vagy jelenlegi nehézségek befolyásolhatják, hogyan reagál egy fiatal bizonyos helyzetekre, és úgy alakítjuk a gyakorlatot, hogy nem teszünk feltételezéseket viselkedésük okáról.

A legfontosabb alapelvek a következők:

Biztonság – Teremtsünk nyugodt, kiszámítható, tiszteletteljes és biztonságos környezetet. Kerüljük az ítélkezést, a nyomásgyakorlást vagy a konfrontációt, különösen akkor, ha a fiatal szorongó vagy túlterhelt állapotban van.

Bizalom – Fokozatosan építsük fel a bizalmat következetességgel, tiszteletteljes kommunikációval és egyértelmű határok kijelölésével. Hallgassuk tisztelettel a fiatalokat, és vegyük őket komolyan.

Önállóság – Összpontosítsunk az erősségekre, a választási lehetőségekre és a részvételre. Támogassuk a fiatalokat abban, hogy kifejezzék preferenciáikat, döntéseket hozzanak és a saját tempójukban vegyenek részt a tevékenységekben.

Továbbutalás és támogatás – Az ifjúsági munkások nem terapeuták. Az ifjúsági munkásoknak a szerepük és kompetenciájuk keretein belül kell dolgozniuk. Ha egy fiatalnak speciális mentálhigiénés, orvosi, biztonsági vagy szociális támogatásra lehet szüksége, az ifjúsági munkásoknak be kell tartaniuk a vonatkozó továbbutalási eljárásokat, és adott esetben együtt kell működniük képzett szakemberekkel.

Mit kell kerülni

- Túlzottan személyes vagy részletes kérdéseket feltenni a traumatikus élményekről.
- Feltételezni, hogy egy adott viselkedés feltétlenül traumából ered.

- A tapasztalatok bagatellizálása vagy összehasonlítása („Másoknak rosszabb volt”).
- Kényszeríteni a fiatalokat a nyíltságra, a részvételre vagy az érzelmek kifejezésére.
- Olyan ígéreteket tenni, amelyeket nem lehet betartani, vagy a „megmentő” szerep felvállalása.
- Megkísérelni olyan terápiás támogatás nyújtását, amely meghaladja a saját kompetenciánkat.
- A saját érzelmi reakcióinkat vagy támogatási igényeinket figyelmen kívül hagyni. A szupervízió, a konzultáció, a reflektív gyakorlat és az öngondoskodás elengedhetetlen.

Gyakorlati példa

Egy 20 éves résztvevő könnyen frusztrálódik, és hirtelen távozik a csoportos foglalkozásokról. Ahelyett, hogy ezt „motivációhiánynak” minősítené, az ifjúsági munkás felismeri a lehetséges traumát kiváltó tényezőket – hangos zaj, versengés vagy kudarcérzés. A megközelítés megváltozik: a foglalkozások rövidebbek és strukturáltabbak lesznek, és a végén nyugtató tevékenységeket is tartalmaznak. Idővel a résztvevő hosszabb ideig marad, és magabiztosabban vesz részt a foglalkozásokon.

A traumára érzékeny megközelítés nem követeli meg az ifjúsági munkásoktól, hogy terápiás szerepet vállaljanak. Arra kéri őket, hogy a szorongásra és a visszahúzódásra kíváncsisággal, tisztelettel, következetességgel és a szakmai határok tudatos figyelembevételével reagáljanak. Egy ilyen megközelítés elősegítheti a részvételt, a bizalmat és a jóllétet.

Sok fiatal nem egyetlen, egyértelműen meghatározott állapotot él át, hanem több, egymást átfedő állapotot, nehézséget, identitást és támogatási igényt. Az ifjúsági munkásoknak ezért kerülniük kell, hogy a fiatal tapasztalatait egyetlen diagnózisra vagy magyarázatra redukálják, és inkább az egyén által kifejezett igényekre, erősségekre, körülményeire, valamint a számára leginkább megfelelő támogatási formákra kell összpontosítaniuk.

Egyidejűleg fennálló állapotok és összetett szükségletek

1. Többszörös, egyidejűleg fennálló állapotok

   Gyakran előfordul, hogy egy fiatalnál több állapot, nehézség vagy hátrányos helyzet forrása is jelentkezik. Pszichés, viselkedési és fizikai állapotok is együtt fordulhatnak elő. Az ifjúsági munkásoknak kerülniük kell azt a feltételezést,

hogy egyetlen diagnózis magyarázza az összes megnyilvánuló viselkedést vagy nehézséget. Például a szorongás együtt járhat ADHD-val, traumás reakciókkal vagy depresszióval.

2. A diagnózis árnyékoló hatása
   A szakemberek néha a mentális egészségügyi tüneteket kizárólag a fogyatékosságnak tulajdonítják. Például egy értelmi fogyatékossággal élő gyermeknél depresszió vagy poszttraumás stressz-zavar (PTSD) jelei mutatkozhatnak, de ezeket figyelmen kívül hagyják, mert a viselkedést a fogyatékosság részének tekintik. Az érzelmi és pszichológiai szükségleteket önmagukban kell figyelembe venni, ahelyett, hogy automatikusan a személy fogyatékosságának tulajdonítanák őket.
3. A szerhasználat kockázatai
   A fogyatékossággal élő fiatalokat kizárhatják a kábítószer-fogyasztás megelőzésére irányuló programokból azon a feltételezésen alapulva, hogy ők „nem tartoznak a kockázati csoportba". A megelőzési, tájékoztatási és oktatási programoknak hozzáférhetőnek kell lenniük ezen fiatalok számára, és be kell vonniuk őket, figyelembe véve azokat az akadályokat és kockázati tényezőket, amelyeknek ki lehetnek téve.
4. Internalizáló és externalizáló tünetek
   A mentális egészségügyi állapotok egyénenként eltérően jelentkezhetnek, és befolyásolhatja őket a nem, a kultúra, a fogyatékosság, a kommunikációs stílus, a társadalmi elvárások és a személyes tapasztalatok. A szorongás visszahúzódás, ingerlékenység, viselkedésbeli változások, fizikai panaszok vagy egyéb verbális és nonverbális jelek formájában nyilvánulhat meg. Az ifjúsági munkásoknak a viselkedést a kontextusban kell értelmezniük, ahelyett, hogy automatikusan magatartási problémának vagy figyelemfelkeltésnek minősítenék.

5. Keresztező sebezhetőségek
   Azok a fiatalok, akik identitásuk vagy körülményeik miatt többféle marginalizáció metszéspontjában találják magukat – például az LGBTQ+ fiatalok, a menekültek vagy az etnikai kisebbségekhez tartozók –, többrétegű akadályokkal szembesülhetnek. Ezek közé tartozhat a diszkrimináció, a rendszerszintű akadályok és a belsővé vált megbélyegzés, amelyek tovább ronthatják a mentális egészséget és a jóllétet. A kulturális kontextus fontos: a fiatalok ugyanis különböző módon értelmezhetik, kommunikálhatják és fejezhetik ki a szorongást.
6. A viselkedés mint kommunikáció

   A kihívást jelentőnek érzékelt viselkedés inkább kielégítetlen szükségletekhez, szorongáshoz, kommunikációs eltérésekhez vagy környezeti akadályokhoz kapcsolódhat, mintsem szándékos helytelen magatartáshoz. A lehetséges kiváltó tényezők között szerepelhetnek az érzékszervi túlérzékenységek, a környezeti stresszfaktorok, a szorongás vagy az átmeneti helyzetek. A kiváltó

okok megértése segít a büntető jellegű reakciók helyett a megfelelő beavatkozások kidolgozásában.

Gyakorlati stratégiák bizonytalan helyzetek kezelésére, amikor rejtett és feltáratlan állapotokkal állunk szemben

Az ifjúsági munkások gyakran szembesülnek olyan helyzetekkel, amikor egy fiatal viselkedése, érzelmi reakciói vagy igényei nem egyértelműek. Előfordulhat, hogy a fiatalnak nincs hivatalos diagnózisa, vonakodik személyes élményeiről beszélni, vagy egyszerűen csak másképp reagál, mint amire a segítő számított. Ezek a bizonytalan helyzetek gyakran merülnek fel, amikor NEET-helyzetben lévő fiatalokkal vagy rejtett, kevésbé látható állapotokkal küzdő fiatalokkal dolgoznak.

A cél nem a diagnózis felállítása, hanem az, hogy biztonságosan, empatikusan és szakszerűen reagáljunk akkor is, ha a viselkedés oka ismeretlen. A rugalmas, traumára érzékeny és személyközpontú megközelítés lehetővé teszi az ifjúsági munkások számára, hogy etikusan és hatékonyan cselekedjenek anélkül, hogy túllépnék a szakmai határokat.

Alapelvek

Bizonytalan helyzetekben az ifjúsági munkásoknak öt vezérelvet kell követniük:

1. **Maradjunk nyugodtak és figyeljünk** – Kerüljük az impulzív reakciókat. Figyeljük meg a mintákat: mikor és hol jelentkezik a viselkedés, mi váltja ki, és hogyan változik az idő múlásával.
2. **Feltételezzük, hogy minden viselkedés mögött van ok** – még akkor is, ha irracionálisnak vagy ellenségesnek tűnik, a viselkedés valamit közöl: félelmet, zavart, stresszt vagy kontroll iránti igényt.
3. **Tegyük** a biztonságot **elsődleges fontosságúvá** – gondoskodjunk a jelenlévők fizikai és érzelmi biztonságáról. Csillapítsuk a helyzetet azzal, hogy lehalkítjuk a hangunkat, ha a helyzet úgy kívánja, lassítjuk a beszédünket és fenntartjuk a nem fenyegető testbeszédet.
4. **Kerüljük a feltételezéseket** – ne címkézzünk és ne találgassunk („talán autizmus”, „depressziós”). Ehelyett semlegesen írjuk le a megfigyeléseinket, és szükség esetén forduljunk szakemberekhez.
5. **Gondolkodjunk el a történteken és** konzultáljunk – kérjünk szupervíziót vagy csapaton belüli megbeszélést. Beszéljük meg a kihívást jelentő eseteket bizalmasan, hogy új perspektívát nyerjünk és megosszuk a felelősséget.

Földelés és érzelemszabályozási technikák

Ha egy fiatal túlterheltnek érzi magát, segítsünk neki a jelen pillanatban maradni:

- Javasoljunk lassú légzést (4 számolásig belégzés, 6 számolásig kilégzés)

- Bátorítsuk a fizikai földelésre („érezd a lábadat a padlón”, „fogj meg egy kis tárgyat”).
- Használjunk érzékszervi eszközöket – stresszlabdákat, nyugtató illatokat, csendes zenét vagy gyengéd mozgást.

Világos és kiszámítható kommunikáció

Adjunk rövid, konkrét utasításokat és kerüljük az elvont kifejezéseket. Például ahelyett, hogy azt mondanánk: *„Nyugodj meg!”,* mondjuk inkább: *„Tartsunk egy rövid szünetet; ülj le ide csendben két percre.”* A kiszámíthatóság bizalmat épít és csökkenti a szorongást.

Hozzunk létre biztonságos tereket és rutinokat

Jelöljünk ki nyugodt zónákat a térben, ahová a fiatalok büntetés nélkül ideiglenesen visszavonulhatnak. Tartsunk fenn egyértelmű rutinokat és látható ütemterveket.

A feszültség enyhítése válsághelyzetekben

Ha egy fiatal izgatottá vagy agresszívvé válik:

- Tartsunk megfelelő fizikai távolságot.
- Használjunk nyugodt, semleges hangnemet.
- Kerüljük a konfrontációt és a hatalmi küzdelmet.
- Ismerjük el az érzéseket anélkül, hogy jóváhagynánk a káros cselekedeteket („Látom, hogy fel vagy zaklatva – keressünk egy biztonságos megoldást a helyzetre”). A helyzet lezárulta után vegyük fel újra a kapcsolatot a fiatallal, és ha szükséges, dokumentáljuk és jelentse az esetet.

Együttműködésen alapuló problémamegoldás

Vonjuk be a fiatalokat annak meghatározásába, mi segít nekik abban, hogy biztonságban érezzék magukat és koncentrálni tudjanak. Olyan kérdések, mint *„Mi segít általában, amikor ez történik?*” vagy *„Hogyan tehetnénk a következő alkalmat könnyebbé számodra?*”, ösztönzik az önismeretet és a felelősségvállalást.

Szakmai hálózatépítés és továbbirányítás

Ha egy ifjúsági munkás mélyebb pszichológiai vagy társadalmi problémákat gyanít, a pszichológusokkal, tanácsadókkal vagy szociális szolgálatokkal való együttműködés biztosítja a megfelelő ellátást. A korai beutalás megakadályozza a helyzet eszkalálódását és támogató hálózatot épít ki.

Mit kell elkerülni

- Az érzelmi túlreagálás vagy a fiatal intenzitásának viszonzása.
- A figyelmeztető jelek, például az elszigetelődés, az agresszió vagy a visszahúzódás figyelmen kívül hagyása.
- Az azonnali vallomás vagy magyarázat kikényszerítése.
- A viselkedést személyes bántásként érzékelni.
- Megkísérelni terápiát nyújtani megfelelő képzettség nélkül.

Példa a gyakorlatból

Egy kreatív műhelymunka során az egyik résztvevő hirtelen visszahúzódik, elkerüli a szemkontaktust és nem hajlandó folytatni a tevékenységet. Az ifjúsági munkás nem követel magyarázatot, hanem csendes helyet és vizet kínál neki, mondván: „Nyugodtan hagyd abba pár percre – folytatjuk, amikor készen állsz.” Később a résztvevő elárulja, hogy a hangos zajok egy múltbeli traumatikus eseményre emlékeztették. A műhelyvezető ezt követően a következő foglalkozásokon módosítja a környezetet. Ez a kis gesztus, amely a nyugodt tiszteletet tükrözte, megakadályozta a helyzet eszkalálódását és bizalmat épített.

Ha kétségeid vannak, válaszd **a nyugalmat, a biztonságot és az empátiát**. Az ifjúsági munkásoknak nem kell mindenre tudniuk a választ – olyan stabil és tiszteletteljes teret kell teremteniük, ahol a fiatalok úgy érzik, hogy figyelnek rájuk és támogatják őket. A rugalmasság, a reflexió és a csapatmunka a leghatékonyabb eszközök a bizonytalan helyzetekben.

6.3. Célok és irányelvek a többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munkához

Egy ifjúsági ház keretein belül a társas kapcsolatokkal, az önállósággal, az életvezetési készségekkel, a foglalkoztathatósággal, az önbizalommal, a mentális jóléttel és az önismerettel kapcsolatos célkitűzéseket a holisztikus ifjúsági fejlődés egymással összefüggő aspektusainak kell tekinteni. Az ifjúsági ház nem csupán egy fizikai tér, hanem egy támogató környezet, amely elősegíti a tartozás érzését, a részvételt, a személyes fejlődést és a strukturált tanulási lehetőségeket.

A társas kapcsolatok támogatása azt jelenti, hogy lehetőségeket teremtünk a kortársakkal való interakcióra, az együttműködésre, a csapatmunkára és a közös felelősségvállalásra. Csoportos tevékenységek, kreatív műhelyek, közösségi projektek és informális társasági terek révén a fiatalok erősítik kommunikációs készségeiket, bizalmukat és konfliktuskezelési kompetenciáikat.

Az önállóság a döntéshozatalban való fokozott részvétel, a tevékenységek tervezése, a felelősségek kezelése és a projektekért való felelősségvállalás révén fejlődik. Az ifjúsági munkások az irányítás helyett inkább útmutatást nyújtva támogatják az önállóságot, a problémamegoldást és a felnőttkori önirányítás felé történő fokozatos átmenetet.

Az életvezetési készségek fejlesztése magában foglalja a gyakorlati, mindennapi kompetenciákat, mint például a kommunikáció, a csapatmunka, a szervezés, a digitális írástudás, az érzelmek szabályozása és a konfliktuskezelés. A műhelyek, a mentorálás és a tapasztalati tanulási tevékenységek segítenek a fiataloknak ezeket a készségeket biztonságos és támogató környezetben gyakorolni.

A munkaerőpiacra való felkészülés kiterjeszti ezeket a kompetenciákat szakmai kontextusokra is a pályaválasztási tájékozódás, a mentorálás, az önkéntesség, a projektalapú tanulás és a bevezető jellegű munkatapasztalatok révén. A fiatalokat arra ösztönzik, hogy ismerjék fel erősségeiket, fedezzék fel a karrierutakat, és építsék fel önbizalmukat a jövőbeli foglalkoztatás tekintetében.

Az önbizalom és a mentális jólét erősítése pszichológiailag biztonságos és támogató környezetet igényel. A pozitív visszajelzések, a támogató kapcsolatok, a kreatív tevékenységek és a megvalósítható kihívások segíthetik a fiatalokat a reziliencia, az érzelmi szabályozás és az erősebb önértékelés kialakításában.

Végül az önismeret fejlesztése támogatja az összes többi fejlődési célt. A reflexió, a mentorálás és a tapasztalati tanulás révén a fiatalok mélyebb megértést nyernek erősségeikről, igényeikről, értékeikről és törekvéseikről, ami elősegíti az egészségesebb döntéshozatalt és a hosszú távú személyes fejlődést.

A ifjúsági ház különböző szereplőinek kulcsfontosságú területei

Az alábbi kulcsfontosságú területeket az ifjúsági házak működtetésében szerzett többéves tapasztalatainkból merítettük. Célunk, hogy kiemeljük az összes résztvevő – fiatalok, szakemberek és szervezetek – számára a legfontosabb célkitűzéseket, hogy minden szerepkör célja és fókusza egyértelmű és megvalósítható legyen.

1. A fiatalok számára a ifjúsági házban kitűzött fő célok: Kompetenciák és az életbe való beilleszkedés

A többlettámogatást igénylő fiatalok esetében a legfontosabb cél az, hogy támogassuk átmenetüket a gyermekkorból az önálló és produktív felnőttkorba. Ez magában foglalja a társadalmi befogadás, az önrendelkezés, a gyakorlati készségek és a mentális jólét elősegítését.

Társas kapcsolatok és jólét: Központi jelentőségű a kortárs hálózatok és a társas kompetenciák fejlesztése. Az inkluzív programok ösztönzik a barátságok kialakítását, a mentorálási lehetőségeket és a csoportos tevékenységekben való részvételt,

védelmet nyújtva a fogyatékossággal élő fiatalok körében gyakran tapasztalható társadalmi elszigeteltség és magány ellen.

A többlettámogatást igénylő fiatalok esetében ezek az interakciók gyakran az iskolai környezetre korlátozódnak, és az iskola befejezése után elveszíthetik a rendszeres kapcsolatot a hasonló korú társaikkal. Az ifjúsági ház értékes teret biztosít számukra, ahol új emberekkel ismerkedhetnek meg, barátságokat köthetnek, konfliktusokat kezelhetnek és első kapcsolataikat élhetik át – mindez az élet ezen szakaszában a társadalmi és érzelmi fejlődés elengedhetetlen eleme.

Önrendelkezés és önismeret: A fiatalokat támogatni kell abban, hogy saját életük főszereplőivé váljanak, fejlesszék önismeretüket, önérvényesítési képességüket és érzelmi intelligenciájukat. A programok olyan tevékenységeket tartalmaznak, amelyek megtanítják őket az érzékeny pontjaik felismerésére, arra, hogyan tudnak ezekkel megbirkózni, és az egyéni szükségletek kifejezéséhez szükséges önbizalomra, elősegítve ezzel mind a mentális egészséget, mind az önmegvalósítást.

Figyelembe kell vennünk, hogy sok fiatal számára az önreflexió nagyon nagy kihívást jelenthet állapotuk miatt vagy egyszerűen azért, mert még soha nem kérték őket erre. Az autizmussal élő fiatalok például gyakran nehezen boldogulnak az absztrakt gondolkodással és saját élményeik átgondolásával. Ennek következtében strukturált támogatásra van szükségük ahhoz, hogy az önreflexiót a legelejétől kezdve megtanulják, kezdve konkrét és irányított tevékenységekkel, mielőtt áttérnének az önelemzés absztraktabb formáira.

Életvezetési készségek és munkaerőpiaci felkészítés: A gyakorlati készségek elengedhetetlenek az önállósághoz. Az irányelvek kiemelik az olyan területeken történő képzést, mint a pénzügyi ismeretek, a mindennapi élet feladatai és a technológia használata. Az ezekre összpontosító programok strukturált megközelítéseket mutatnak be az oktatás és a foglalkoztathatóság összekapcsolására, felkészítve a fiatalokat arra, hogy magabiztosan lépjenek be a munkaerőpiacra.

A többlettámogatást igénylő fiataloknál gyakran hiányoznak az alapvető életvezetési készségek, mint például az időgazdálkodás, a bevásárlás, a papírmunka, a főzés és a mindennapok megszervezése. Ezen alapvető készségek elsajátítása nélkül a fenntartható foglalkoztatás irreális cél marad. Ezért elengedhetetlenek azok a strukturált programok, amelyek ezeket a kompetenciákat tanítják és erősítik, hogy felkészítsék a fiatalokat az önálló életvitelre és a munkaerőpiacon való érdemi részvételre.

2. A szakemberek fő céljai: Felhatalmazás és etikus gyakorlat

A szakemberek fontos szerepet játszanak szövetségesekként és segítőkként. A hangsúly nem a terápia nyújtásán van, hanem az inkluzív mentoráláson és a fejlődésorientált bevonáson.

Biztonságos és befogadó terek létrehozása: Gondoskodjunk arról, hogy az ifjúsági ház fizikai, érzelmi és pszichológiai szempontból is biztonságos legyen, ahol minden fiatal úgy érzi, hogy szívesen látják, tisztelik és szabadon kifejezheti magát.

Különböző fejlődési lehetőségek biztosítása: Olyan tevékenységek és programok széles skáláját kell biztosítani, amelyek támogatják a szociális, érzelmi és gyakorlati készségek fejlesztését, lehetővé téve a fiatalok számára, hogy személyes céljaikat kövessék és új érdeklődési köröket fedezzenek fel.

A fiatalok vezetői szerepvállalásának és részvételének ösztönzése: Vonjuk be aktívan a fiatalokat a döntéshozatalba és a programok kialakításába, olyan vezetői lehetőségeket kínálva, amelyek elősegítik az önbizalmat, a felelősségvállalást és a környezetük iránti felelősségérzetet.

A vezetői szerep előmozdítása segíthet a fiataloknak abban, hogy önbizalmat építsenek és aktívabban vegyenek részt közösségeik életében. Fontos, hogy minden fiatalnak legyen lehetősége vezetői szerepet vállalni, miközben szem előtt tartjuk az egyéni támogatási igényeket. A túl magas és a túl alacsony elvárások egyaránt károsak lehetnek. Az ifjúsági munkásoknak olyan készségekre és ismeretekre van szükségük, amelyekkel felismerhetik azokat a kihívásokat, amelyek épp csak kicsivel mutatnak túl a fiatalok jelenlegi kompetenciáin – így a tapasztalatokból fejlődhetnek anélkül, hogy a feladatok túlterhelővé válnának. A fiatalokat is aktívan be kell vonni ezeknek a helyzeteknek és lehetőségeknek a közös kialakításába, biztosítva, hogy a vezetői tapasztalatok értelmesek, önbizalmat adóak és igényeikre szabottak legyenek.

Legyünk önreflektívek és foglalkozzunk az előítéletekkel: Folyamatosan gondolkodjunk el személyes attitűdjeinken, feltételezéseinken és lehetséges előítéleteinken és törekedjünk arra, hogy minimalizáljuk azok hatását a fiatalokkal való interakciókra és a döntéshozatalra.

Még akkor is, ha elkötelezettek vagyunk a többlettámogatást igénylő fiatalok segítése iránt, előfordulhat, hogy rejtett vagy nyílt ellenállást tapasztalunk bizonyos viselkedésformákkal szemben. Kihívást jelenthet teljes mértékben jelen maradni, amikor egy fiatal szorongást, haragot, frusztrációt él át vagy problémája van a személyes higiéniával. Ezek a reakciók természetesek és emberiek. Lényeges azonban, hogy felismerjük ezeket az érzéseket, és szakszerűen kezeljük őket, biztosítva, hogy reakcióink továbbra is támogatóak és empatikusak legyenek és összhangban álljanak a fiatalokkal foglalkozó szakember szerepével.

Mutassunk példát a pozitív viselkedésre, és tartsuk be a határokat: Legyünk következetes példaképek szakmai magatartásunkkal, etikus viselkedésünkkel és egyértelmű határainkkal, egyensúlyt teremtve a melegség és a támogatás valamint a felnőttkori tekintély között.

3. A szervezetek fő céljai: Biztonságos és fenntartható integráció

A szervezeteknek az inklúziót tevékenységük központi elemeként kell beépíteniük, ahelyett, hogy opcionális vagy másodlagos tevékenységként kezelnék. A fenntartható, hozzáférhető és önállóságot elősegítő keretrendszerek biztosítják a hosszú távú hatást, de ehhez reális tervezésre és erőforrás-gazdálkodásra van szükség.

Legyenünk reálisak az erőforrások tekintetében: vegyük figyelembe a rendelkezésre álló fizikai tereket, a humán erőforrásokat, a tudást és a finanszírozást. Kerüljük el, hogy olyan kezdeményezések mellett vállaljunk túlzott kötelezettségeket, amelyek irreálisak vagy túlzottan megterhelőek a szervezet számára. Legyen kiemelt fontosságú a fiatalok és a szakemberek fizikai és pszichológiai biztonsága. Az intézkedések közé tartoznak a gyűlöletellenes irányelvek, az érzékszervi szabályozást segítő terek, valamint a kognitív szempontból hozzáférhető kommunikációs eszközök, például a könnyen érthető kommunikációs irányelvek.

Tegyünk fokozatos lépéseket az inklúzió felé: Az inklúziót fokozatosan kell megvalósítani, lehetőséget biztosítva a tanulásra, az alkalmazkodásra és a hosszú távú fenntarthatóságra, ahelyett, hogy azonnali, teljes körű integrációra törekednénk. Terveinket a fogyatékossággal élő fiatalok aktív részvételével társszerzőként dolgozzuk ki („*Semmi rólunk* nélkülünk").

A szükségleteket a meglévő valóság keretein belül értékeljük: Határozzuk meg, hogy az akadálymentességi igények mely aspektusait lehet a szervezet jelenlegi kapacitásán belül kielégíteni, és maradjunk nyitottak a további igények támogatására, ahogy a források és a képességek bővülnek.

Biztosítsunk megfelelő támogatást az ifjúsági munkások számára: Gondoskodjunk arról, hogy a személyzet hozzáférjen szupervízióhoz, megfelelő erőforrásokhoz, képzéshez és szakmai fejlődéshez, hogy hatékonyan és fenntartható módon tudják ellátni feladataikat.

Fenntarthatóság és erőforrás-gazdálkodás: A hosszú távú életképességhez elkülönített akadálymentesítési/alkalmazkodási költségvetésekre van szükség, hogy a támogatási költségek ne csökkentsék a programokra fordítható erőforrásokat. Ezen felül a szervezeteknek olyan szervezetek közötti hálózatokat kell kiépíteniük, amelyek összekapcsolják az ifjúsági szolgáltatásokat, az egészségügyi ellátást és a szociális támogatást, hogy átfogó segítséget nyújthassanak, különösen a fontos átmeneti szakaszokban.

6.4 Szakemberek és készségek

Csapatmunka, szupervízió és interdiszciplináris támogatás a gyakorlatban

Az alapelveket, a szakmai szerepeket és lehetséges partnereket az 5.4. fejezet mutatja be. Ez a szakasz arra összpontosít, hogy a mindennapi ifjúsági munka

gyakorlatában hogyan szervezhető meg a belső csapatmunka, az esetek átgondolása, a külső együttműködés, a szakmai konzultáció, a helyi partnerségek és a szupervízió.

A fiatal mint aktív partner

A csapatmunka és az esetek koordinálása a fiatal saját céljaiból, preferenciáiból, erősségeiből, tapasztalataiból és támogatási igényeiből kell kiinduljon. A szakemberek nem készíthetnek terveket a fiatal bevonása nélkül, anélkül, hogy őt érthető és értelmes módon bevonnák a folyamatba.

Mielőtt más szakembereket vagy intézményeket vonna be, az ifjúsági munkásnak meg kell beszélnie a fiatallal, hogy:

- mit szeretne elérni;
- milyen támogatásra lenne szüksége;
- mely személyeket vagy szolgáltatásokat ismer már, illetve melyekben bízik;
- kiket szeretne bevonni;
- milyen információkat less szükséges megosztani;
- hogyan szeretne részt venni a megbeszéléseken és a döntéshozatalban;
- hogyan és mikor kerül felülvizsgálatra a támogatási terv.

A fiatal közvetlenül részt vehet az üléseken, előre elkészítheti véleményét, akadálymentes kommunikációs módszert használhat, meghívhat egy támogatót, akiben megbízik, vagy más módot választhat preferenciáinak kifejezésére. Részvétel módját kommunikációs igényeihez kell igazítani.

A csapatmunka vagy az esetmegbeszélések során megosztott információknak relevánsnak, szükségesnek és arányosnak kell lenniük. Csak az adott szakmai célhoz szükséges minimális információt szabad megosztani az arra jogosult személyekkel. A fiatalnak tájékoztatást kell kapnia arról, hogy mit, kivel és miért osztanak meg, kivéve, ha ez közvetlen biztonsági kockázatot jelentene.

A kiterjesztett szakmai csapat az egyéni munkában

Egyetlen ifjúsági munkás sem képes önállóan reagálni minden érzelmi, oktatási, társadalmi, egészségügyi, akadálymentesítési vagy gyakorlati nehézségre. A hatékony támogatás ezért a különböző kompetenciákkal, tapasztalatokkal és perspektívákkal rendelkező szakemberek közötti csapatmunkán múlik.

Előfordulhat, hogy különböző ifjúsági munkások vagy mentorok jobban tudnak kapcsolatot teremteni a különböző résztvevőkkel. A közös reflexió feltárhat olyan

erősségeket, akadályokat, kockázatokat és lehetséges megoldásokat, amelyeket egy szakember egyedül nem feltétlenül ismer fel.

Még akkor is, ha egy ifjúsági munkás koordinálja az egyéni támogatási folyamatot, a tágabb csapat a következőképpen járulhat hozzá:

- strukturált esetelemzés;
- közös tervezés;
- konzultáció nehéz vagy ismeretlen helyzetekről;
- különböző szakmai perspektívákból származó megfigyelések;
- az akadálymentesség és a részvételt akadályozó tényezők felülvizsgálata;
- a támogatási és nyomonkövetési intézkedések összehangolása.

A csapatmegbeszéléseknek továbbra is a fiatal személy által elfogadott célokra kell összpontosítaniuk. Nem válhatnak a személyről szóló informális beszélgetésekké, és nem tartalmazhatnak olyan magánjellegű információkat, amelyek nem relevánsak a támogatási folyamat szempontjából.

Minden megegyezés szerinti intézkedés esetében a csapatnak tisztáznia kell:

- mit szeretne elérni a fiatal;
- milyen támogatásra vagy módosításra van szükség;
- ki felelős az egyes intézkedésekért;
- milyen információkra van szükség;
- hogyan fog a fiatal részt venni a folyamatban;
- mikor kerül sor az elért eredmények és a döntések felülvizsgálatára.

Külső együttműködők a támogató hálózat részeként

A külső szakemberek a szervezeten belül, illetve iskolákban, egészségügyi és mentálhigiénés szolgálatoknál, szociális szolgálatoknál, munkaügyi hivatalokban, civil szervezetekben vagy más intézményekben dolgozhatnak.

Az ifjúsági munkások segíthetnek a fiatalnak:

- a megfelelő szakemberek és szolgáltatások felkutatásában;
- megérteni, hogy az egyes szolgáltatások mit tudnak és mit nem tudnak nyújtani;
- felvenni a kapcsolatot más szolgáltatókkal;

- felkészülni a megbeszélésekre vagy találkozókra;
- céljaik és támogatási igényeik közlésében;
- megérteni az intézményektől kapott információkat;
- nyomon követni a megegyezés szerinti intézkedéseket.

A fiatalokkal foglalkozó szakembernek inkább támogatnia kell a fiatalokat a szakmai rendszerekben való eligazodásban, mintsem átvennie a folyamat irányítását. Az együttműködésnek erősítenie kell az önállóságot és a támogatáshoz való hozzáférést, nem pedig felesleges függőséget teremtenie.

Az együttműködés alapjai már a fiatal programba való belépésekor kialakulhatnak. Egyes fiatalokat munkaügyi hivatalok, iskolák, egészségügyi intézmények, szociális szolgálatok vagy más szervezetek utalják be. Mások szüleik, rokonok, barátok vagy saját kezdeményezésük révén csatlakoznak a programhoz.

Az, hogy honnan érkezik a fiatal, nem feltétlenül határozza meg automatikusan a jövőbeli együttműködést. Az ifjúsági szakembereknek meg kell vizsgálniuk, hogy a fiatal:

- már kapcsolatban áll-e a releváns szolgáltatásokkal;
- hogyan éli meg és hogyan értékeli ezeket a szolgáltatásokat;
- számára a korábbi együttműködések hasznosak és biztonságosak-e;
- milyen új kapcsolatokra lehet szüksége;
- milyen szerepet szán az egyes szakembereknek vagy intézményeknek.

Az együttműködés megkezdése előtt a fiatalnak, az ifjúsági munkásnak és az érintett partnereknek tisztázniuk kell:

- az együttműködés célját és hatókörét;
- az egyes résztvevők szerepeit és felelősségét;
- hogyan fogják kezdeményezni és fenntartani az átirányítást és a kommunikációt;
- hogy az együttműködés alkalmi vagy folyamatos lesz-e;
- milyen információkat lehet megosztani és kivel;
- hogyan vesz részt a fiatal a döntéshozatalban és a nyomon követésben?

Minden együttműködésnek az alábbi elvet kell követnie: „Semmi sem történhet a fiatalról a tudta nélkül.”

Helyi hálózatok és közösségi partnerségek létrehozása

Az ifjúsági szervezeteknek aktívan fel kell térképezniük a helyi környezetükben elérhető szolgáltatásokat, intézményeket, szervezeteket és informális erőforrásokat.

A gyakorlati lépések a következők:

- a helyi környezet és az ifjúsággal kapcsolatos szolgáltatások feltérképezése;
- azoknak az intézményeknek és szervezeteknek a felkutatása, amelyek támogathatják a résztvevőket vagy hozzájárulhatnak a tevékenységekhez;
- az egyes szervezetek szerepének, jogosultsági kritériumainak, erőforrásainak, korlátainak és az ügyfelek továbbirányítására vonatkozó eljárásainak megismerése;
- az elérhető és megbízható kapcsolattartók azonosítása;
- megérteni, hogy a fiatalok hogyan élik meg és hogyan érzékelik az intézményt;
- egyértelmű kommunikációs és átirányítási csatornák kialakítása;
- kapcsolatfelvétel a szervezeteken belül azokkal, akik támogathatják az együttműködést;
- a kapcsolatok ápolása rendszeres kommunikáció, közös tevékenységek, kölcsönös segítségnyújtás és szakmai tapasztalatcsere révén;
- annak felmérése, hogy az együttműködés érdemi előnyökkel jár-e a fiatalok számára.

Az ifjúsági központok nem önálló rendszerek, amelyek képesek minden résztvevő helyzetét önállóan megoldani. A fiatal bevonásával és beleegyezésével elengedhetetlen lehet a külső intézményekkel való együttműködés. A szervezetek közötti bizalomépítés és a fenntartható együttműködés kialakítása időt vehet igénybe, és következetes kapcsolatépítést igényel.

A releváns közösségi partnerek közé tartozhatnak:

- önkormányzatok és helyi hatóságok;
- oktatási intézmények;
- egészségügyi, mentálhigiénés és szociális szolgáltatások;
- munkaerő-közvetítők és helyi vállalkozások;

- fogyatékossággal élők szervezetei és önérvényesítő csoportok;
- kulturális intézmények, könyvtárak és sportszervezetek;
- civil szervezetek;
- helyi média;
- informális közösségi csoportok és önkéntesek.

A közösségi együttműködésnek nem csupán a fiatalokat kell összekötnie a szolgáltatásokkal. Lehetőségeket is kell teremtenie számukra, hogy részt vegyenek, hozzájáruljanak, látható szerepet töltsenek be és az ifjúsági programon túl is megtapasztalják a közösséghez tartozás érzését. A fiataloknak érezniük kell, hogy a programnál nagyobb egész részesei, míg a közösségeknek előnyükre válik, ha a fiatalokat aktív közreműködőkként ismerik el.

Mentorálás és csapatmegbeszélések

A csapatmegbeszéléseknek világos céljuk, felépítésük, moderátoruk, időkeretük és a megegyezés szerinti intézkedésekről szóló jegyzőkönyvük kell, hogy legyen. Megfelelő felépítés nélkül a megbeszélések céltalan vitákba torkollhatnak vagy a felelősségi körök tisztázatlanságához vezethetnek.

Az egyéni vagy a programmal kapcsolatos reflexióhoz feltehető kérdések lehetnek például:

- Melyek a fiatal saját céljai és prioritásai?
- Mit szeretne megtanulni vagy megváltoztatni?
- Milyen erősségekre és meglévő erőforrásokra lehet építeni?
- Milyen akadályok gátolják a részvételét?
- Milyen támogatásra vagy akadálymentesítésre van szüksége?
- Hogyan fog a fiatal részt venni a döntéshozatalban?
- Hogyan fogjuk támogatni a tanulási folyamatot?
- Hogyan fogjuk elismerni az elért eredményeket?
- Mi történjen, ha a jelenlegi megközelítés nem működik?
- Hogyan fogjuk elismerni az elért eredményeket, és hogyan fogunk azokra építeni?
- Ki felelős az egyes lépésekért?
- Mikor kerül felülvizsgálatra a terv?

Csak a releváns információkat szabad rögzíteni. A feljegyzésekben egyértelműen meg kell különböztetni:

- a fiatal saját véleményét;
- a tényeken alapuló megfigyeléseket;
- szakmai értékeléseket;
- a megegyezés szerinti döntéseket;
- a kijelölt felelősségi köröket;
- az utánkövetés lépéseit.

Kibővített szakmai csapatülések

Rendszeresen szervezhetők kibővített szakmai csapatülések vagy pedagógiai konferenciák, amelyeken részt vehetnek ifjúsági munkások, mentorok, programvezetők, releváns külső szakemberek, adott esetben önkéntesek, valamint a fiatal vagy az őt támogatni hivatott személy.

A megbeszélés céljai között szerepelhet:

- a fiatal céljai felé tett előrelépés felülvizsgálata;
- a résztvevők helyzetének áttekintése és a szükséges beavatkozások meghatározása;
- az akadályok és a szükséges akadálymentesítési igények azonosítása;
- a szakmai támogatás koordinálása;
- a program- és projekttevékenységek tervezése;
- az interdiszciplináris koordináció erősítése;
- a kockázatok felülvizsgálata és a biztonsági felelősségek meghatározása;
- a releváns megfigyelések és szakmai nézőpontok megosztása;
- a felelősségi körök és a nyomonkövetési intézkedések egyeztetése;
- annak értékelése, hogy a jelenlegi támogatás továbbra is hasznos és arányos-e.

A részvételnek azokra kell korlátozódnia, akiknek egyértelmű szerepük van a folyamatban. A fiatal személyt tájékoztatni kell a találkozó céljáról, a résztvevőkről, a megvitatandó témákról, valamint arról, hogy a döntések milyen hatással lehetnek rá.

Adott esetben a fiatalokat fel kell kérni a közvetlen részvételre. Amennyiben a közvetlen részvétel nem lenne megfelelő vagy nem kívánatos, véleményüket előzetesen fel kell venni és azt a megbeszélés során egyértelműen be kell mutatni.

Szakmai konzultáció, képzés és akadálymentességi felülvizsgálatok

Az ifjúsági munkát végző csapatok különböző formájú szakértői támogatást vehetnek igénybe, többek között:

- egyedi esetekkel kapcsolatos konzultáció;
- konzultáció a kommunikáció, a viselkedés, a tanulás vagy az érzelmek szabályozása témákban;
- az akadálymentes és könnyen érthető kommunikációval kapcsolatos coaching;
- útmutatás az egyetemes tanulási tervezésről;
- szakértők vagy saját tapasztalattal rendelkező személyek által vezetett képzés;
- a tevékenységek és a tananyagok közös áttekintése;
- fizikai akadálymentességi audit;
- érzékszervi és környezeti akadálymentességi audit;
- infokommunikációs audit;
- a digitális akadálymentesség felülvizsgálata;
- konzultáció a segítő technológiákról vagy az egyéni akadálymentességi intézkedésekről;
- a biztonsági, válságkezelési vagy továbbirányítási eljárások felülvizsgálata.

Egy strukturált hálózat vagy megbízható szakértőkből álló csoport segíthet a szervezeteknek abban, hogy célzott szakértelemhez jussanak, amikor ismeretlen vagy összetett támogatási igények merülnek fel.

A konzultációnak és a képzésnek nem szabad kizárólag az egyes résztvevőkre összpontosítania. Segítenie kell a szervezetet abban is, hogy felismerje és megszüntesse a környezeti, módszertani, kommunikációs és attitűdbeli akadályokat.

Szupervízió

A rendszeres szupervízió védett szakmai teret biztosít, amelyben az ifjúsági munkások és a mentorok reflektálhatnak a következőkre:

- szakmai dilemmák;

- érzelmileg megterhelő helyzetek;
- határok és kötődési dinamikák;
- a csapaton belüli kapcsolatok és konfliktusok;
- a bizonytalanság és a túlzott felelősségérzet;
- lehetséges elfogultság vagy nem segítő feltételezések;
- biztonsági és etikai aggályok;
- a stressz, az érzelmi túlterhelés vagy a kiégés jelei.

Egy külső szupervízor független perspektívát nyújthat és segíthet a csapatnak felismerni azokat a mintákat, amelyeket a mindennapi gyakorlatból belülről nehéz észrevenni. A szupervízió támogathatja a komplex helyzetek megoldását, csökkentheti a kiégés kockázatát és erősítheti a reflektív gyakorlatot.

A szupervíziónak bizalmasnak, szakszerűen lebonyolítottnak és a személyzet teljesítményértékelésétől egyértelműen elkülönítettnek kell lennie. A csapatoknak olyan szupervízorokkal kell együttműködniük, akikben megbíznak, és akikkel nyíltan megbeszélhetik a bizonytalanságokat, a hibákat és az érzelmileg nehéz élményeket.

Kibővített szakmai csapatok a projektalapú tanulásban

Külső szakértők is hozzájárulhatnak a projektalapú tanuláshoz. A mentoroknak és a résztvevőknek közösen kell meghatároznia:

- mit kíván elérni a projekt;
- mit akarnak vagy kell megtanulniuk a résztvevőknek;
- mely feladatokhoz szükséges további ismeret vagy támogatás;
- mely külső személyek vagy szervezetek tudnának hozzájárulni;
- hogyan vesznek részt a résztvevők a kapcsolatfelvételben és az együttműködés megszervezésében.

Az ifjúsági munkások példát mutathatnak a kezdeményezőkészségre és az önbizalomra azzal, hogy támogatják a résztvevőket a külső együttműködőkkel, szervezetekkel vagy közszereplőkkel való kapcsolatfelvételben. Segíthetnek a résztvevőknek a meghívók, kérdések, prezentációk és a szakmai kommunikáció előkészítésében.

Például, ha a résztvevők úgy döntenek, hogy meghívnak egy ismert stand-up komikust, hogy közreműködjön a projektben, a mentor elősegítheti a kapcsolatfelvételt és segíthet a résztvevőknek a kérdések előkészítésében, a professzionális

bemutatkozásban, valamint az élmény feldolgozásában, függetlenül attól, hogy a meghívást elfogadják-e vagy sem.

A projektekben részt vevő külső szakértők szintén hozzájárulhatnak a résztvevők eredményeinek és kompetenciáinak értékeléséhez. A fiatal beleegyezésével ez a visszajelzés alátámaszthatja a tanúsítványokat, portfóliókat, ajánló- vagy referencialeveleket, valamint a jövőbeli oktatási vagy foglalkoztatási lehetőségeket.

Példák a gyakorlatból

A. példa – Koordinált együttműködés

Egy fiatal öngyilkossági gondolatokra utaló jeleket mutat. Az ifjúsági munkás a fiatal mellett marad, szakmai szerepkörén belül azonnali támogatást nyújt, betartja a biztonsági eljárást, felveszi a kapcsolatot a biztonsági szakértővel és megfelelő pszichológiai vagy klinikai támogatást szervez. A fiatalt tájékoztatják és a következő lépésekbe a lehető legnagyobb mértékben bevonják. Az érintett szakemberek az elkövetkező napokban koordinálják a támogatás menetét.

B. példa – Önálló döntéshozatal

Egy ifjúsági munkás egyedül próbálja kezelni a helyzetet, mert a fiatal arra kérte, hogy ne mondja el senkinek. A munkás érzelmi támogatást nyújt, de nem konzultál a biztonsági felelőssel és nem szervezi meg a megfelelő szakmai támogatást. Fontos kockázati jeleket nem vesz észre; a helyzet eszkalálódik, és mind a fiatal, mind az ifjúsági munkás nagyobb kockázatnak van kitéve.

A szakmaisággal kapcsolatos rendszerszintű és attitűdbeli problémák

A nemzetközi és helyi elemzésekben visszatérő kritika, hogy a hozzáállás továbbra is a befogadás egyik fő akadálya. Még ott is, ahol a fizikai akadálymentesség és a pénzügyi források rendelkezésre állnak, az előítéletek, a félelem és az alacsony elvárások gyakran megakadályozzák a fogyatékossággal élő fiatalokat abban, hogy érdemben részt vegyenek a közösségi életben. Egy másik kihívás a „látszólagos integráció” elterjedtsége, ahol az integrált oktatás csak formálisan létezik: a többlettámogatást igénylő fiatalokat megfelelő támogatás nélkül helyezik el a többségi oktatási környezetben, ami gyakran károsítja önbecsülésüket és megerősíti kirekesztésüket.

A szakemberek azt is megjegyzik, hogy a támogatási rendszerek gyakran párhuzamos struktúrákban működnek. A speciális oktatási támogatás a hagyományos programon kívül valósul meg, jelezve, hogy a fogyatékossággal élő fiatalok nem tartoznak oda, és ezzel akaratlanul is hozzájárulnak a szegregációhoz. A hagyományos és a speciális oktatásban dolgozó szakemberek közötti együttműködés gyakran korlátozott, a közös tervezés pedig ritka.

A fogyatékossággal élő fiatalok alacsony részvétele a nem formális oktatásban tükrözi ezeket a rendszerszintű problémákat. A negatív társadalmi attitűdök, a családok túlterheltsége, a fiatalok korlátozott önbizalma, valamint az a felfogás, hogy csak a magasan képzettek vagy a rendkívül önálló résztvevők vehetnek részt ifjúsági programokban, mind hozzájárulnak a kirekesztéshez. Számos szakember úgy érzi, hogy nem készült fel a fogyatékossággal élő résztvevőkkel való munkára, ami szorongáshoz, elkerüléshez vagy akaratlan kirekesztéshez vezethet.

Az inkluzív ifjúsági munka ezért jól felépített szakmai rendszerekre támaszkodik, ideértve az interdiszciplináris csapatokat, a folyamatos képzést és a folyamatos önértékelést mind egyéni, mind szervezeti szinten.

Ezen akadályok leküzdéséhez jól strukturált szakmai rendszerekre, folyamatos képzésre, reflektív szupervízióra, valamint egyéni és szervezeti szinten egyaránt végzett folyamatos önértékelésre van szükség. Az interdiszciplináris együttműködés alapelveit az 5.4. fejezet ismerteti, míg azok gyakorlati megvalósítását a fejezet korábbi részében, a „Csapatmunka, szupervízió és interdiszciplináris támogatás a gyakorlatban” című részben mutatjuk be.

Az ifjúsági munkások képzése és felkészítése

A valódi befogadáshoz elengedhetetlenül szükségesek a jól felkészült ifjúsági munkások. Szakmai fejlődésüknek ötvöznie kell az általános ifjúsági munka és a moderálás terén szerzett kompetenciákat a többlettámogatási igényekkel, az inkluzív módszertanokkal és az etikus gyakorlattal kapcsolatos gyakorlati ismeretekkel.

Alapvető kompetenciák

Fontos kiemelni, hogy a szakembereknek nincs szükségük ritka vagy kivételes készségekre, viszont nyitott gondolkodásmóddal és reflektív tudatossággal kell rendelkezniük, képesnek kell lenniük az erősségek felismerésére és magabiztosan kell tudniuk tiszteletteljesen moderálni a sokszínű csoportokat. A tiszteletteljes kommunikáció, valamint az érzelmileg és fizikailag biztonságos környezet megteremtésének képessége továbbra is alapvető fontosságú.

A szakembereknek nincs szükségük „rendkívüli” készségekre, hanem inkább **figyelmes és nyitott** gondolkodásmódra.

A fogyatékossággal és az akadálymentességgel kapcsolatos ismeretek

A képzésnek foglalkoznia kell a fogyatékosságtudatossággal, az akadálymentességgel, a diszkriminációval, a rendszerszintű egyenlőtlenséggel, a fogyatékosság-ellenességgel, valamint a fogyatékosság társadalmi és emberi jogi megértésével. Az ifjúsági munkások számára szintén hasznos az interszekcionalitás ismerete, vagyis annak felismerése, hogy a biológiai nem, a szexuális orientáció, az

etnikai hovatartozás, a szegénység, a migráció és más életkörülmények együttesen, egymásra hatva járulnak hozzá a többlettámogatási igényekhez.

A gyakorlati ismeretek szintén elengedhetetlenek. Például a neurodivergens résztvevők egyre növekvő jelenléte miatt az ifjúsági munkásoknak olyan gyakorlati készségekre van szükségük, amelyek segítenek nekik kezelni a kommunikációs különbségeket, támogatni azokat, akiknek nehézségeik vannak a képi nyelv használatával, és hatékonyan használni a vizuális eszközöket, mint például a napirendeket, szimbólumokat és érzelemkártyákat. Képesnek kell lenniük továbbá a tevékenységek adaptálására, valamint konstruktív módon reagálni a szorongásra vagy olyan viselkedésre, amely kielégítetlen igényt jelezhet.

Az elvárásoknak azonban továbbra is a nem formális oktatás keretein belül kell maradniuk – az ifjúsági munkásoktól nem várható el, hogy klinikai szakemberekké váljanak!

Alapvető szakmai hozzáállás és készségek

Az alapvető szakmai hozzáállás magában foglalja az emberközpontúságot, valamint az egyes személyek méltóságának és egyéniségének tiszteletben tartását, a sajnálat helyett a tiszteletet előtérbe helyezve. Folyamatos önreflexióra is szükség van, mivel a szakembereknek fel kell tárniuk saját tudattalan előítéleteiket és fel kell ismerniük a nem fogyatékos embereknek megfelelő normák akaratlan előnyben részesítését a munkájukban. Egy másik kulcsfontosságú kompetencia a sokrétű szükségletekre való reagálóképesség, amelyet úgy definiálnak, mint a képesség arra, hogy rugalmasan reagáljunk a csoporton belüli kiszámíthatatlan reakciókra és a sokféle egyéni szükségletre. Ugyanilyen fontos a magas elvárások fenntartása; a szakembereknek „meg tudod csinálni” hozzáállást kell közvetíteniük, és kerülniük kell a tanult tehetetlenség megerősítését.

Alapelv / Kompetencia	**Leírás**	**Konkrét példák**
Ember-központúság	Az egyénre való összpontosítás, valamint az egyes résztvevők kompetenciáinak, preferenciáinak és támogatási igényeinek tiszteletben tartása.	Egy ifjúsági munkás rövid beszélgetést folytat egy kerekesszékes fiatalemberrel, hasonlóan ahhoz, ahogyan a többi résztvevővel is beszélget, hogy a tevékenységek megkezdése előtt megismerje őt mint embert és így biztosítsa, hogy teljes mértékben részt vehessen a programban, a támogatási igényeivel kapcsolatos feltételezések által okozott korlátozások nélkül.

Alapelv / Kompetencia	Leírás	Konkrét példák
Önreflexió és pártatlanság	Folyamatosan vizsgáljuk saját személyes előítéleteinket és küzdjünk a fogyatékosság-ellenesség ellen saját gyakorlatunkban.	Miután észrevette, hogy öntudatlanul gyakrabban szólítja meg a fogyatékossággal élő fiatalokat, a moderátor úgy módosítja a gyakorlatát, hogy a fogyatékosság nélkül élő fiatalok is egyenlő mértékben részt vehessenek a megbeszélésekben és a döntéshozatalban.
Rugalmas reagálás a sokrétű igényekre	Képesség arra, hogy rugalmasan reagáljunk a csoporton belüli sokrétű és néha előre nem látható igényekre.	Egy csoportos tevékenység során egy ifjúsági munkás támogatást nyújt egy túlstimulált, neurodivergens résztvevőnek, miközben gondoskodik arról is, hogy a többi résztvevő is aktívan részt vegyen a tevékenységben, biztonságban érezze magát és ne terelje el a figyelmét a helyzet, illetve ne érezze magát kirekesztve.
Felhatalma-zás	Tartsuk fenn a „meg tudod csinálni” hozzáállást; kerüljük a tanult tehetetlenség megerősítését.	Ahelyett, hogy átvenné a feladatot egy kognitív nehézségekkel küzdő fiataltól, a munkatárs útmutatást és bátorítást nyújt, lehetővé téve számára, hogy megfelelő támogatással önállóan végezze el a feladatot.

Az európai modell és korlátai

Az ETS kompetenciamodelljei oktatók és ifjúsági munkások számára[1]

Az ETS kompetenciamodellek széles körű és rugalmas keretrendszert biztosítanak a magas színvonalú ifjúsági munkához és a nem formális oktatáshoz az Európai Unió egész területén. Céljuk a szakmai fejlődés, a képzések tervezése és a reflektív gyakorlat támogatása. Mivel azonban a modellek szándékosan általánosak, azokat az adott kontextushoz és célcsoportokhoz kell igazítani.

A keretrendszerek egyik jelentős korlátja a fogyatékosságra vonatkozó specifikus kompetenciák hiánya. Noha a modellek hangsúlyozzák a sokszínűséget és a tanulók igényeire való reagálást, alig nyújtanak konkrét iránymutatást az

[1] Az ETS-modelleket itt találja meg: https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/trainercompetencedevelopment/trainercompetences/ és https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/tc-rc-nanetworktcs/youthworkers-competence-model/.

akadálymentességről, a testreszabott módszerekről, a részvétel feltételeiről, a segítő eszközökről, az érzékszervi szempontokról vagy a többlettámogatást igénylő fiatalok biztonsági tervezéséről.

Ez a hiányosság különösen fontos a jelenlegi európai kontextusban, ahol az EU-ban a felnőttek körülbelül egynegyede valamilyen fogyatékossággal él. Amikor a fogyatékosságot csupán a sokszínűség általános aspektusaként kezelik, a befogadás és a támogatás terén felmerülő fontos igények könnyen figyelmen kívül maradhatnak.

Ezért a keretrendszereket tovább kell igazítani és kontextusba kell helyezni az akadálymentes és inkluzív ifjúsági munka érdekében. A fogyatékosságra vonatkozó szempontok beépítése a meglévő kompetenciamodellekbe megerősítené azok inkluzív potenciálját és jobban tükrözné a mai ifjúsági munka valós helyzetét Európa-szerte.

Az ETS-modellek releváns erősségei

Egyes elemek továbbra is rendkívül érvényesek a többlettámogatást igénylő fiatalok esetében:

- a tanulóközpontúság és a rugalmasság
- az akadályok felismerésének és leküzdésének képessége
- az inkluzió és a szolidaritás támogatása
- biztonságos, támogató környezet megteremtése
- empatikus, kapcsolatokra épülő gyakorlat
- rugalmasság a módszerek kiválasztásában és adaptálásában
- felhatalmazás és részvételi megközelítések.

Terület	**Fogalom**	**Leírás**	**Konkrét példa az ifjúsági munkában**
Filozófiai / etikai alap	A fogyatékosság társadalmi modelljén alapuló, emberi jogi megközelítés	Annak elismerése, hogy a fogyatékosság társadalmi és környezeti akadályokból fakad, nem pedig egyéni hiányosságokból.	Egy helyiség átalakítása az akadályok eltávolítása érdekében, hogy a kerekesszékes fiatal teljes mértékben részt vehessen a tevékenységekben.

Terület	Fogalom	Leírás	Konkrét példa az ifjúsági munkában
	Traumaérzé-keny megközelítés	A biztonság, a megbízhatóság és a választási lehetőségek biztosítása; a múltbeli traumák és az érzelmi kiváltó tényezők figyelembevétele.	A foglalkozás szabályainak elmagyarázása, a csendes vagy verbális részvétel lehetőségének biztosítása és szükség esetén szünetek engedélyezése.
Pedagógiai / tanulási tervezés	Univerzális tanulási tervezés (UDL)	Olyan tevékenységek tervezése, amelyek a kezdetektől fogva mindenki számára hozzáférhetők, többféle bevonási, ábrázolási és kifejezési eszköz felhasználásával.	Az utasítások vizuális és hangos formában történő megadása, valamint tapintható eszközök biztosítása a többlettámogatást igénylő résztvevők számára.
	Egyéni adaptációk	A tempó, az anyagok és az elvárások igazítása az egyéni igényekhez.	További idő biztosítása az írásbeli feladatok elvégzéséhez, illetve verbális vagy vizuális alternatívák felajánlása a válaszadáshoz.
	Rugalmas moderálás	Hajlandóság a tevékenység valós idejű módosítására vagy megváltoztatására, ha az nem felel meg a csoport támogatási igényeinek; a bizonytalanság elfogadása.	Egy játék során az ifjúsági munkás észreveszi, hogy egy résztvevőnek nehézségei vannak, és a helyszínen módosítja a szabályokat, hogy mindenki részt vehessen a játékban.
	Választás és önrendelkezés	Lehetőséget biztosítani a résztvevőknek arra, hogy maguk döntsék el, hogyan vesznek részt a	A fiatalok maguk választják ki, hogy vezetnek, megfigyelnek vagy közösen alakítják-e a tevékenységet, és

Terület	Fogalom	Leírás	Konkrét példa az ifjúsági munkában
		tevékenységben és hogyan fejezik ki magukat.	olyan szerepet választanak, amely megfelel az önbizalmuknak és képességeiknek.
	Közös alkotás olyan fiatalokkal, akiknek többlet-támogatásra van szükségük	A fiatalok bevonása a tevékenységek tervezésébe és kialakításába az érdemi részvétel biztosítása érdekében.	A résztvevők javaslatokat tesznek egy zenei műhely tevékenységére, hogy mindenki tudjon hangszeren játszani vagy követni a dallamot.
Kommuniká-ció / Kapcsolatok	Aktív hallgatás (coaching)	A tanácsadás helyett a résztvevők motivációinak és érzéseinek megértésére összpontosítunk.	Figyelmesen meghallgatni egy frusztrált résztvevőt, visszatükrözni az érzéseit és elismerni az élményét, mielőtt megoldásokat javasolnánk.
	Akadálymentes kommunikáció	Egyszerű nyelv, szimbólumok, vizuális segédeszközök és strukturált utasítások használata.	A tevékenységekhez szóban adott útmutatás mellett piktogramok és egyszerűsített írásbeli utasítások biztosítása.
	Társak általi támogatás és együttműködés	A résztvevők ösztönzése arra, hogy támogassák egymást és együttműködve tanuljanak egymástól.	Egy neurodivergens fiatal és egy kortárs társa párosítása, hogy együtt dolgozzanak egy robotikai projekten.
Viselkedés / Biztonság-kezelés	Viselkedés-kezelés	A kihívást jelentő viselkedés értelmezése kielégítetlen szükséglet kifejezéseként, nem pedig fegyelmi problémaként.	A zavaró magatartást tanúsító fiatal figyelmét a büntetés helyett a rajzolásra vagy a verbális megosztásra irányítjuk, hogy így fejezze ki frusztrációját.

Terület	Fogalom	Leírás	Konkrét példa az ifjúsági munkában
	Érzékszervi tudatosság	A környezet kialakítása olymódon, hogy csökkenjen az érzékszervi túlterhelés és kielégüljenek az egyéni igények.	Csendes sarok biztosítása lágy világítással és fejhallgatóval azoknak a résztvevőknek, akiknek érzékszervi pihenőre van szükségük.
Tervezés / Nyomon követés	Egyéni fejlesztési tervek (IDP-k)	A résztvevők céljainak, preferenciáinak, alkalmazkodási igényeinek és támogatási stratégiáinak dokumentálása a strukturált iránymutatás érdekében.	A személyzet minden résztvevő egyéni fejlesztési tervét figyelembe veszi, hogy az utasítások, a környezet és a támogatás az egyéni igényekhez igazodjon.

Ezek bizonyos alapot nyújtanak, de további, a fogyatékosságra összpontosító elemekre van szükség ahhoz, hogy a gyakorlatban is megvalósuljanak. Ezért az alábbi módosításokat javasoljuk.

Az ETS-modellek adaptálására vonatkozó konkrét szempontok és eljárások

A fogyatékosságot figyelembe vevő kompetenciamodellnek egy világos filozófiai keretrendszeren és együttműködő, horizontális szemléleten kell alapulnia**.** A legfontosabb alapelvek a következők:

- **A fogyatékosság társadalmi modellje:** annak elismerése, hogy az akadályok a környezetből és a társadalmi attitűdökből fakadnak, nem pedig az egyénből.
- **Emberi jogokon alapuló szemlélet:** A fogyatékossággal élő személyek jogainak, önállóságának, részvételének és esélyegyenlőségének előmozdítása, miközben foglalkozunk a rendszerszintű igazságtalanságokkal is.
- **Hozzáállásalapú képzés:** A fogyatékosságellenesség, az előítéletek és a mikroagressziók leküzdése.

- **Személyközpontú megközelítés:** Az egyének egyedi támogatási igényeinek elismerése és azok kielégítése.
- **Biztonságos kihívás:** A fejlődés és a tanulási lehetőségek előmozdítása a jóllét veszélyeztetése nélkül.

Módszertan és programtervezés az inkluzív gyakorlat érdekében

Az inkluzív módszertan biztosítja, hogy a részvétel már a tervezés kezdetétől beépüljön a programba és ne csak utólag adódjon hozzá. A megfelelő hozzáálláson túl a szakembereknek módszertani és szakszerű ismeretekre is szükségük van az akadálymentesség és a biztonság biztosításához. Az inkluzív ifjúsági munka megköveteli, hogy a részvételt, az akadálymentességet és a biztonságot már a kezdetektől figyelembe vegyék. A szakembereknek alaposan meg kell érteniük a fogyatékosság társadalmi modelljét és az emberi jogokon alapuló megközelítést, valamint a traumaérzékeny elveket, hogy olyan környezetet teremthessenek, ahol minden fiatal értelmesen részt vehet a tevékenységekben. A programoknak rugalmasnak és alkalmazkodóképesnek kell lenniük, lehetővé téve a személyzet számára, hogy valós időben reagáljanak a résztvevők sokszínű igényeire, preferenciáira és motivációira. Az etikus, emberközpontú hozzáállás, a reflektív gyakorlat és az interdiszciplináris csapatokkal való együttműködés alapozza meg a tevékenységek során alkalmazott gyakorlati kompetenciákat. Az alábbi táblázat szemlélteti, hogy ezek az elvek hogyan kapcsolódnak a módszertanhoz és hogyan alakulnak át konkrét cselekvésekké az inkluzív ifjúsági munka során a többlettámogatást igénylő résztvevők esetében.

Az ifjúsági munkások jelenlegi ETS-kompetenciamodelljének felülvizsgálata

A meglévő 9 kompetenciához egy 10. került hozzáadásra, hogy az ETS-keretrendszert kifejezetten a fogyatékossággal élő fiatalokat is bevonó ifjúsági munka igényeire bővítsék. Ez az új kompetencia a programok, eljárások, környezetek és a kommunikáció akadálymentességét hangsúlyozza, biztosítva, hogy az ifjúsági munka minden aspektusát – a tervezéstől és a lebonyolítástól az értékelésig – tudatosan úgy alakítsák ki, hogy befogadja a támogatást igénylő fiatalokat is. Ez a kiegészítés kifejezetten orvosolja az eredeti modell hiányosságait, amely ugyan feltételezi az általános sokszínűségtudatosságot, de nem nyújt útmutatást a gyakorlati befogadás, a biztonság vagy a fogyatékosságellenes gyakorlatok tekintetében.

A 10. kompetencia a meglévő kilenc kompetenciát átfogóan kiegészíti, integrálva azokat az etikai, pedagógiai, kapcsolati és környezeti szempontokat, amelyek elengedhetetlenek a többlettámogatást igénylő fiatalok érdemi részvételéhez.

ETS-kompetencia	A támogatási igények figyelembevétele
1. Az egyéni és csoportos tanulás	A tanulás igényekhez igazítása az Univerzális Tanulási Tervezés (UDL) alkalmazásával, multiszenzoros

ETS-kompetencia	A támogatási igények figyelembevétele
elősegítése gazdagító környezetben	hozzáférés biztosítása, az egyéni erősségek felismerése, az érzelmi és pszichológiai biztonság garantálása, a kiszámíthatóság és a világos struktúra biztosítása, az átmenetek kezelése, valamint olyan biztonságos, támogató terek létrehozása, amelyek feltételezik a kompetenciát és tiszteletben tartják a személyközpontú elveket.
2. Programok tervezése	A kezdetektől fogva vegyük figyelembe az akadálymentességet és az inklúziót, tervezzünk rugalmas ütemtervet és alternatív formátumokat, vizuális segédeszközöket, érzékszervi kiigazításokat, alakítsunk ki tevékenységeket a fogyatékossággal élő fiatalokkal közösen, végezzünk igényfelméréseket a tanulási célok személyre szabásához, és alkalmazzunk olyan etikai elveket, mint *a „Semmi rólunk nélkülünk*”.
3. Erőforrások szervezése és kezelése	Gondoskodjunk a fizikai, digitális és érzékszervi akadálymentességről, biztosítsunk segítő eszközöket, rendeljünk személyzetet a különböző igények támogatására, előre lássuk és csökkentsük a kockázatokat, tervezzünk költségvetést és időt az alkalmazkodásra, és tartsunk fenn olyan környezetet, amely csökkenti a részvétel akadályait.
4. Sikeres csapatmunka	Dolgozzunk interdiszciplináris csapatokban (ifjúsági munkások, gyógypedagógusok, terapeuták, fogyatékossággal élő mentorok), koordináljuk a szerepeket az egyéni igények támogatására, osszuk meg a fogyatékosságokkal kapcsolatos ismereteket, szükség esetén konzultáljunk szakértőkkel, és vonjuk be a családokat vagy a támogató hálózatokat, miközben tiszteletben tartjuk az autonómiát.
5. Értelmes kommunikáció másokkal	Használjunk akadálymentes kommunikációs módszereket (egyszerű nyelv, szimbólumok, vizuális segédeszközök), gyakoroljuk az aktív hallgatást, beleértve a nonverbális jelzéseket is, konzultáljunk a résztvevőkkel a preferált terminológiáról, mutassunk empátiát és érzelmi intelligenciát, valamint erősítsük a bizalmat a különböző csoportokban.
6. Interkulturális kompetencia megnyilvánulása	Fogadjuk el a fogyatékosságot a sokszínűség egyik dimenziójaként, szálljunk szembe a sztereotípiákkal és a fogyatékosságellenességgel, tiszteljük az egyéni tapasztalatokat és az interszekcionalitást (pl. fogyatékossággal élő LGBTQ+ fiatalok), és támogassuk az egyenlőséget előmozdító inkluzív csoportdinamikát.

ETS-kompetencia	A támogatási igények figyelembevétele
7. Hálózatépítés és érdekképviselet	Építsünk ki partnerségeket fogyatékossággal foglalkozó szervezetekkel, családokkal és támogató hálózatokkal; lépjünk fel az akadálymentes programok, az inkluzív politikák és a biztonságos részvétel mellett; hívjuk fel a figyelmet a fogyatékossággal élő fiatalok előtt álló akadályokra és jogaikra.
8. Értékelési gyakorlatok kidolgozása a megfelelő változások értékelése és végrehajtása érdekében	Értékelésbe vonja be az akadálymentességi és befogadási kritériumokat, gyűjtsön visszajelzéseket a fogyatékossággal élő fiataloktól, reflektáljon az akadályokra, értékelje az alkalmazkodási intézkedések hatékonyságát, alkalmazzon reflektív gyakorlatot, és módosítsa a programokat a részvétel és az eredmények javítása érdekében.
9. Polgári szerepvállalás	Támogassuk a többlettámogatást igénylő fiatalok részvételét a döntéshozatalban, mozdítsuk elő az önállóságot és a kritikus gondolkodást, növeljük a társadalmi és rendszerbeli akadályokkal kapcsolatos tudatosságot, tegyük lehetővé az ifjúság által vezetett kezdeményezéseket, és ösztönözzük a résztvevők érdekérvényesítési készségeinek fejlesztését.
10. A hozzáférhető és biztonságos tanulás biztosítása a nemzetközi ifjúsági munkában	Tervezzünk inkluzív fizikai, digitális és érzékszervi környezetet, gondoskodjunk az érzelmi és pszichológiai biztonságról, szükség esetén alkalmazzunk deeskalációs stratégiákat, integráljuk az UDL-elveket a nemzetközi kontextusokba, építsük be a biztonságot és az akadálymentességet minden programtervezésbe, és tartsuk fenn az etikus, személyközpontú, fogyatékosságellenes megközelítéseket.

Bár a meglévő kompetenciamodellek széles körű és rugalmas keretet nyújtanak, vannak korlátaik is. Hangsúlyozzák a sokszínűséget és a tanulók igényeire való reagálást, de kevés kifejezett utalást tartalmaznak a fogyatékosság-specifikus kompetenciákra, mint például az akadálymentes tervezés, a testreszabott módszerek vagy a biztonsági szempontok. Ez a hiányosság jelentős, hiszen európai kontextusban a felnőttek körülbelül egynegyede él valamilyen fogyatékossággal. Ha a fogyatékosságot kizárólag a sokszínűség általános aspektusaként kezelik, akkor a gyakorlati szempontok – például az akadálymentes kommunikáció, a segítő eszközök, az érzékszervi szempontok vagy a környezeti alkalmazkodások – figyelmen kívül maradhatnak. A fogyatékosság-specifikus szempontok beépítése a meglévő kompetenciakeretekbe ezért erősítené azok inkluzív potenciálját anélkül, hogy az ifjúsági munkásoknak klinikai szakemberekké kellene válniuk.

Szervezeti felelősségek

Az inkluzív ifjúsági munka nem csupán egyéni hozzáállást, hanem szervezeti elkötelezettséget is igényel. A szervezeteknek gondoskodniuk kell az interdiszciplináris csapatmunkáról, az akadálymentes kommunikációról és toborzási gyakorlatokról, az akadálymentesítési intézkedésekre szánt költségvetési tervezésről, a fogyatékossággal élő szakemberek képviseletéről, valamint egyértelmű etikai irányelvekről, amelyeket reflektív szupervízió és folyamatos szakmai képzés támogat. A releváns képzési útvonalak magukban foglalhatják az inkluzív módszertanokat, az etikai oktatást, a kompetenciakereteket – például az ETS-modellt – és a gyakorlati biztonsági tervezési eszközöket.

Kulcsfontosságú területek:

- interdiszciplináris csapatmunka és horizontális támogatási rendszerek
- a többlettámogatási igényekkel kapcsolatos saját tapasztalattal rendelkező szakemberek érdemi képviselete a szervezet különböző szintjein
- akadálymentesség és alkalmazkodási tervezés
- akadálymentes kommunikáció és toborzási gyakorlatok
- etikai irányelvek, szakmai határok és reflektív szupervízió
- folyamatos önértékelés és szervezeti fejlesztés

A szervezetek felelősek továbbá a vonatkozó jogi és szakmai szabványok betartásáért is. Például a szlovén PUM-O+ keretrendszer előírja, hogy a mentoroknak speciális képesítéssel vagy azzal egyenértékű elismert kompetenciákkal kell rendelkezniük az egységes és inkluzív szakmai gyakorlat biztosítása érdekében. Ezek a követelmények hozzájárulnak a támogató, kapcsolatközpontú és etikai alapokon nyugvó ifjúsági munkakörnyezet fenntartásához.

Etika a többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett nem formális ifjúsági munkában

Az inkluzív ifjúsági munkának a következőkre kell épülnie:

- méltóság és tisztelet
- autonómia és részvétel
- fogyatékos emberek hátrányos megkülönböztetése elleni gyakorlat
- érzelmi és fizikai biztonság
- titoktartás és szakmai határok betartása

- ítélkezésmentes kommunikáció
- együttműködésen alapuló döntéshozatal

Részletesebb útmutatásért lásd az 5.2. fejezetet: *Etika a gyakorlatban*.
Folyamatos önellenőrzés és szervezeti önértékelés

A folyamatos önellenőrzés és a szervezeti önértékelés elengedhetetlen a biztonság, az inkluzivitás és a fogyatékosságtudatosság fenntartásához az ifjúsági munkában. A reflektív gyakorlat segít a szakembereknek és a szervezeteknek értékelni az előítéleteket, a felkészültséget, az akadálymentességi korlátokat és a szervezeti struktúrákat, biztosítva, hogy a támogatás továbbra is megfeleljen a fiatalok sokszínű igényeinek.

A fogyatékossággal élőket befogadó ifjúsági munka emellett összehangolt együttműködést igényel a különböző szakemberek – köztük pedagógusok, gyógypedagógusok, asszisztensek, pszichológusok és ifjúsági munkások – között. A szerepek egyértelmű elosztása, az interdiszciplináris együttműködés és a folyamatos szakmai fejlődés hozzájárul ahhoz, hogy a többlettámogatást igénylő fiatalok számára következetesebb és támogatóbb környezetet teremtsenek.

Összességében az inkluzív ifjúsági munka a reflektív hozzáállástól, a módszertani kompetenciától, az etikai tudatosságtól, a szervezeti elkötelezettségtől és a folyamatos értékeléstől függ. Ezek az elemek együttesen olyan feltételeket teremtenek, amelyek között a többlettámogatást igénylő fiatalok biztonságosan, értelmesen és méltóságteljesen vehetnek részt a tevékenységekben.

A mellékletekben további, a témához kapcsolódó gyakorlati anyagok találhatók, például egy rövid gyakorlati útmutató ifjúsági munkások és mentorok számára, amely gyakorlati eszközöket és mindennapi támogatási stratégiákat tartalmaz.

6.5. Fizikai és műszaki feltételek

Az inkluzív ifjúsági ház fizikai és technikai feltételeinek megteremtése a jogi előírások, valamint az akadálymentesség, az univerzális tervezés és a traumára érzékeny gyakorlat elveinek ötvözését igényli. Az alapvető előírások betartásán túl az ifjúsági tereknek arra kell törekedniük, hogy rugalmas, biztonságos és akadálymentes környezetet biztosítsanak, amely támogatja a többlettámogatást igénylő fiatalok érdemi részvételét.

A gyakorlatban ez magában foglalja az akadálymentes hozzáférést, a rugalmas helyiségelrendezést, az akadálymentes mosdókat, az érzékszervi igényeket figyelembe vevő tereket, a vizuális segédeszközöket, valamint a különböző

igényekhez igazított kommunikációs eszközöket. A tereknek könnyen áttekinthetőnek, kiszámíthatónak és mind csoportos, mind egyéni tevékenységekhez alkalmazkodónak kell lenniük. A csendes területek és az alacsony ingerszintű zónák különösen fontosak azoknak a fiataloknak, akik szorongással, érzékszervi túlérzékenységgel, traumával kapcsolatos nehézségekkel vagy érzelmi túlterheltséggel küzdenek. Az akadálymentes kommunikáció magában foglalhat egyszerűsített utasításokat, piktogramokat, alternatív és kiegészítő kommunikációs eszközöket (AAC), vizuális ütemterveket és egyéb támogató kommunikációs módszereket is.

Az ifjúsági házaknak sokoldalú tanulási és részvételi lehetőségeket kell biztosítaniuk többcélú termek, digitális technológiák, kreatív műhelyek, kültéri terek és tapasztalati tanulási tevékenységek révén. A kreatív anyagok, a fejlesztő játékok, a mozgásalapú tevékenységek és a digitális eszközök erősíthetik a részvételt, az érzelmi szabályozást, a kommunikációt, az együttműködést és a gyakorlati készségek fejlesztését.

A fizikai tér nem semleges háttér, hanem a fejlődési folyamat fontos része. A kiszámítható, érzelmileg biztonságos és befogadó környezet növeli a fiatalok hajlandóságát a részvételre, a kapcsolatépítésre, az önkifejezésre és a pozitív kockázatvállalásra. Az ilyen terekben szerzett mindennapi tapasztalatok révén a fiatalok fokozatosan fejlesztik önbizalmukat, önállóságukat, szociális készségeiket és erősebb tartozásérzetüket.

Nem minden szervezet képes azonnal ideális akadálymentességi feltételeket biztosítani. Fontos azonban, hogy az akadályok csökkentése és a részvételi feltételek folyamatos javítása az inkluzív ifjúsági munka központi elve maradjon. Még a kis környezeti kiigazítások is jelentősen javíthatják a biztonságot, az inkluziót és az elkötelezettséget az akadálymentességi igényű fiatalok számára.

Terület	**Minimális szabvány**	**Gyakorlati példa (minimális)**	**Bővített változat**
Fizikai környezet – Bejárat és közlekedés	Lépcsőmentes bejutás a fő helyiségekbe; rámpák kerekesszékesek számára; széles járdák	A rámpa lehetővé teszi a kerekesszékesek számára a főterembe való bejutást; a helyiségekhez vezető járdák	Lépcsőmentes bejutás minden helyiségbe, beleértve az erkélyeket és az alagsorokat is; balesetmentes rámpák; automatikus ajtónyitók; egyértelmű közlekedési

		akadálymentesek.	jelölések
Fizikai környezet – Tájékozódás és jelzések	Alapvető, világos szövegű jelzések; jól látható irányjelző táblák	Az ajtók felett elhelyezett táblák nagy, jól olvasható betűkkel jelzik a helyiségek nevét; nyilak jelzik a főbb területek irányát.	Piktogramokkal és könnyen olvasható szöveggel ellátott táblák; Braille-írásos számok az ajtókon; az épület Braille-térképe; az egyes zónákra vonatkozó egységes színkódolás
Fizikai környezet – Belső akadálymentesség	Ajtófogantyúk, villanykapcsolók és liftgombok elérhető magasságban; szabványos bútorok	A liftgombok kerekesszékből is elérhetők; az asztalok alá kerekesszék is befér.	Állítható ajtófogantyúk, villanykapcsolók és liftgombok; magasságban állítható bútorok; szabad hely a mobilitást segítő eszközök számára; ergonómikus elrendezés a konferencia- és étkezőterületeken
Fizikai környezet – Higiéniai létesítmények	Akadálymentes WC-k a fő tevékenységi területek közelében; kapaszkodók	A WC-fülkében vízszintes kapaszkodók biztosítanak támaszt, a mosdó pedig megfelelő magasságban van a kézmosáshoz.	Automatikus fertőtlenítő eszközök; vízszintes fém kapaszkodók; magasságállítható WC-ülőkék; elegendő fordulási hely a kerekesszékek számára
Érzékszervi és érzelmi körülmények – akusztika és világítás	Minimális háttérzaj; szabványos világítás	A helyiségek távol vannak a zajos gépektől; a lámpák elhelyezése úgy van kialakítva, hogy ne okozzanak vakító fényt.	Megfelelő mikrofonok a plenáris/fogadóterületeken; a vakító fény csökkentésére szolgáló állítható világítás; a hallási és vizuális érzékenységekhez való

			alkalmazkodás
Érzékszervi és érzelmi állapotok – Kényelmi sarkok / Csendes zónák	Kijelölt csendes terület az önszabályozás hoz	Egy puha székkel ellátott, alacsony ingerekkel rendelkező sarok, ahol a fiatalok leülhetnek, ha túlterheltek.	Teljesen felszerelt „biztonságos terek” érzékszervi eszközkészletekkel (mozgásigényt kielégítő játékok, súlyozott takarók, zajszűrő fejhallgatók, babzsákok, nyugtató elemek, például lávalámpák)
Érzékszervi és érzelmi állapotok – Előre jelezhetőségi eszközök	Vizuális napirendek vagy kifüggesztett időbeosztások	A napi menetrendet egyszerű szimbólumokkal bemutató poszter.	Részletes vizuális menetrendek, idővonalak és szociális történetek, amelyek jól látható helyen vannak elhelyezve az átmenetek és a napi rutinokhoz
Technikai és digitális feltételek – Adaptív számítógéptermek	Alapvető számítógép-hozzáférés; fejhallgatók	Egy számítógép fejhallgatóval, egyéni használatra.	Képernyőolvasó szoftver; Braille-nyomtatók és billentyűzetek; webkamerák jelnyelvhez; állítható munkaállomások
Technikai és digitális feltételek – Technológiai könyvtár	Korlátozott számú segítő eszköz	Néhány kapcsoló vagy kommunikációs tábla kölcsönözhető a foglalkozások ideje alatt.	Külön „technológiai könyvtár” eszközök kölcsönzésére/tesztelésére: szemmozgás-követő szoftver, kommunikációs eszközök (pl. Go Talk), speciális egerek, speciális joystickok

Műszaki és digitális feltételek – Digitális akadálymentesség	A weboldalak, regisztrációs űrlapok és e-tanulási platformok megfelelnek az alapvető akadálymentességi követelményeknek	Az online űrlapok egyszerű szöveges formátumban készülnek; szabványos képernyőolvasóval olvashatók.	Teljes mértékben megfelelnek a WCAG 2.1 AA követelményeknek; a digitális dokumentumok szövegalapúak, így alkalmasak a szöveg-beszéd átalakításra; vizuális kommunikáció, választási és szünetkártyák, valamint érzelmi hőmérők a nonverbális kommunikációhoz
Biztonsági és vészhelyzeti protokollok – Riasztók	Szabványos tűzriasztók, ajtócsengők	Hangos riasztók minden fő tevékenységi területen.	Akadálymentes riasztók rezgő és villogó eszközökkel a siket vagy nagyothalló résztvevők számára (pl. párna-rezgők)
Biztonsági és vészhelyzeti protokollok – Veszélycsökkentés	A nyilvánvaló botlásveszélyek eltávolítása	A padlón futó kábelek leragasztása vagy eltávolítása	Minden elektromos kábelt lefednek vagy az átjáróktól elvezetnek; egységes padlójelölések a vizuális tájékozódás érdekében; a kerekesszékes közlekedés biztosítása
Biztonsági és vészhelyzeti protokollok – Vészhelyzeti eljárások	Alapvető evakuációs terv	Az evakuációs térkép ki van függesztve a falakra; a személyzet ismeri az általános eljárást.	A fogyatékossággal élő fiatalokkal közösen kidolgozott kockázatértékelések; a mobilitási és kommunikációs igényekhez igazított evakuálási eljárások; a vészhelyzetek során az egyéni támogatásra

			kiképzett személyzet

Ez a táblázat gyakorlati alapvető követelményeket tartalmaz, amelyek teljesítésére az ifjúsági központok törekedhetnek, miközben a rendelkezésre álló erőforrások és a helyi szabályozásoknak megfelelően folyamatosan javítják az akadálymentességet.

Ebben az értelemben az Ifjúsági Ház holisztikus fejlesztési infrastruktúrává válik: olyan hellyé, ahol a tértervezés, az akadálymentesítési intézkedések, a technológiai eszközök, a szabályozási előírások és az ifjúsági munka elvei összefonódnak, hogy a fiatalok felfedezhessenek, tanulhassanak, önszabályozhassanak és fejlődhessenek, miközben szociális kapcsolataikat, életvezetési készségeiket, önismeretüket, önbizalmukat és a munkaerőpiacra való felkészültségüket fejlesztik. Mindezek fontos alapot biztosítanak a sikeres felnőtt élethez.

6.6 Módszertan és programszerkezet

Az inkluzív ifjúsági munka módszertana és programszerkezete a fogyatékosság társadalmi modelljén és egy emberi jogokon alapuló megközelítésen nyugszik, amely minden fiatal támogatási igényét, erősségeit és cselekvőképességét előtérbe helyezi.

A Youth House módszertana a nem formális tanuláson, az egyénre szabott megközelítésen és a holisztikus fejlődésen alapul, biztosítva, hogy a tevékenységek fejlesszék a személyes, társadalmi, digitális, szakmai és életvezetési kompetenciákat, miközben támogatják az önállóságot, a befogadást és a jóllétet. A környezet résztvevőközpontú, a fejlődési szakaszhoz igazodó és mindenki számára hozzáférhető, lehetővé téve a különféle támogatási igényű fiatalok számára az értelmes tanulást.

Változatos tevékenységi keretrendszer

A programok kompetenciaalapú, fejlesztő és szabadidős tevékenységeket ötvöznek az elkötelezettség, a személyes fejlődés és a szocializáció támogatása érdekében. Sok fiatal számára a szórakozás, a kortársakkal való kapcsolat és az informális interakció éppoly fontos, mint a formális tanulás, mivel a kommunikáció, az együttműködés, az érzelmek szabályozása és a frusztrációkezelés gyakran a legtermészetesebben a közös tevékenységek és a mindennapi interakciók során alakul ki.

A kreatív, szabadidős és élményalapú tevékenységek – mint például a művészetek, a kézművesség, a színház, a mozgás, a mesemondás vagy az együttműködésen alapuló játékok – lehetőséget nyújtanak az önkifejezésre, a kapcsolatépítésre és az identitásfejlődésre. Még az informális pillanatok is – mint például a beszélgetések, a közös étkezések vagy a csoportos játékok – támogathatják a tanulást és a társadalmi részvételt, ha az ifjúsági munkások szándékosan irányítják őket.

A fejlődési és szocio-érzelmi tanulás strukturált műhelyeken keresztül is megvalósul, amelyek az önismeretre, az érzelmi szabályozásra, az empátiára, a kommunikációra és a problémamegoldó készségekre összpontosítanak. A műhelyek sokféle témát felölelhetnek, de mindig tartalmazniuk kell egyértelmű célokat, strukturált moderálást és akadálymentesítési intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik a többlettámogatást igénylő fiatalok érdemi részvételét.

Az olyan készségek, mint a kommunikáció, a digitális írástudás, a szervezés, a pénzkezelés és a csapatmunka, gyakran célzottabb iránymutatást, strukturált gyakorlást és támogató tanulási környezetet igényelnek az önálló életvitel és a jövőbeli foglalkoztathatóság elősegítése érdekében.

2. Kompetenciaalapú tanulási struktúra

Mint korábban említettük, elengedhetetlenek a tervezett, célzott tevékenységek, amelyek egyértelmű fejlődési irányt jelölnek ki, még akkor is, ha könnyednek, játékosnak vagy informálisnak tűnnek. A kezdeti értékelések és kutatások alapján négy fő kompetenciaterületet lehet azonosítani munkánk középpontjaként.

Minden tevékenységet úgy tervezünk, hogy egy vagy több ilyen alapvető kompetenciát fejlesszen, miközben természetesen hozzájárul más területek fejlődéséhez is, amennyiben az releváns. Ez a négy terület tehát az elsődleges keretet biztosítja a programtervezéshez és a lebonyolításhoz.

Terület	**Kompetencia**	**Felmerülő kihívások**	**Fejlődési irányok**
Személyes és fejlődési kompetenciák	Önszabályozás, kommunikáció, érzelmi intelligencia	Nehézségek az érzelmek felismerésében és kifejezésében; impulzív reakciók; kommunikációs	Az érzelmi tudatosságot támogató tevékenységek (mesemondás, kreatív kifejezés); irányított

		akadályok; alacsony önbizalom	reflexió; strukturált kommunikációs gyakorlatok; támogató visszajelzés a mentoroktól
	Végrehajtó funkciók (tervezés, döntéshozatal, problémamegoldás)	Nehézségek a feladatok szervezésében, az időgazdálkodásban vagy a több lépésből álló tevékenységek elvégzésében; külső iránymutatásra vagy struktúrára van szükség	Lépésről lépésre történő feladattervezés; döntéshozatalt igénylő, projektalapú tevékenységek; vizuális tervezési eszközök és rutinok; a felelősség fokozatos növelése
	Önálló életvitelhez szükséges készségek (napi rutinok, önellátás, közösségi mobilitás, pénzügyi alapismeretek)	Korlátozott gyakorlati tapasztalat a mindennapi feladatok terén; a családra vagy intézményekre való támaszkodás; bizonytalanság önálló helyzetekben	Gyakorlati műhelyek (főzés, költségvetés-tervezés, utazástervezés); valós élethelyzeteket szimuláló gyakorlatok; támogatott gyakorlás a napi rutinokban; útmutatás a személyes felelősségvállalás terén
Társadalmi és közösségi kompetenciák	Együttműködés csoportos projektek keretében	Nehézségek a csapatmunkában; félreértések a kommunikációban; szociális szorongás	Kis csoportos projektek egyértelműen meghatározott szerepekkel; kooperatív játékok; moderált csoportos reflexió a

			csapatmunkáról
	Kortárs mentorálás és kooperatív problémamegoldás	Korlátozott tapasztalat a társak támogatásában; bizonytalanság a csoportos döntéshozatalban	Kortárs mentorálási struktúrák; problémamegoldó feladatok párban vagy kis csoportokban; a kölcsönös támogatás ösztönzése
	Részvétel közösségi alapú tanulásban (helyi kezdeményezések, önkéntesség)	Korlátozott kapcsolat a közösségi környezettel; félelem az ismeretlen helyzetektől	Irányított részvétel helyi kezdeményezésekben; önkéntes lehetőségek; felkészítő foglalkozások és a tevékenységek utáni reflexió
Szakmai és gyakorlati kompetenciák	Az érdeklődési körhöz igazodó gyakorlati projektfeladatok	Nehézségek az érdeklődési körök vagy erősségek azonosításában; a készségek alkalmazásában való tapasztalat hiánya	Érdeklődési kör feltérképezése; a résztvevők preferenciáin alapuló projektmunka; gyakorlati tanulás a cselekvésen keresztül
	Munkaszimulációk, „maker” stílusú tevékenységek, digitális alkotás	Korlátozott munkahelyi tapasztalat; nehézségek az elvárások és a felelősségek megértésében	Szimulált munkakörnyezetek; „maker” tevékenységek és digitális projektek; mentorálás a munkavégzési szokások és a feladatok elvégzése

			terén
	A támogatott foglalkoztatáshoz kapcsolódó szoft készségek fejlesztése	Pontossággal, csapatmunkával és a felettesekkel való kommunikációval kapcsolatos kihívások	Munkahelyi helyzetek eljátszása; strukturált rutinok; visszajelzés és reflexió a viselkedésről és a felelősségekről
Szabadidős és jólétet elősegítő tevékenységek	Kreatív műhelyek (művészet, zene, kézművesség)	Korlátozott önkifejezési lehetőségek; a kudarctól való félelem a kreatív feladatok során	Irányított kreatív műhelyek; folyamatközpontú moderálás; a kísérletezés és az önkifejezés ösztönzése
	Kíméletes fizikai tevékenységek	Érzékszervi érzékenység; alacsony fizikai önbizalom vagy koordináció	A mozgásos tevékenységek igényhez igazítása; érzékszervi szempontból barátságos környezet; fokozatos bekapcsolódás a fizikai gyakorlatokba
	A résztvevők által választott szabadidős projektek (játékklubok, kertészkedés, szabadtéri kirándulások)	Korlátozott hozzáférés értelmes szabadidős tevékenységekhez; társadalmi elszigeteltség	Résztvevők által vezetett szabadidős projektek; klubok és kirándulások szervezésének támogatása; a kortársak közötti interakció és a közös érdeklődési körök ösztönzése

Minden kompetencia beépül a projektciklusokba, amelyek során a résztvevők valós életbeli kihívásokat fedeznek fel és konkrét eredményeket hoznak létre (rendezvények, termékek, szolgáltatások, prezentációk).

3. Önálló tanulásra épülő struktúra

A program felépítésének többféle részvételi szintet kell kínálnia a stabilitás és az önállóság támogatása érdekében. Az ifjúsági munkás feladata, hogy ezt a kettőt egyensúlyba hozza. A struktúrának elkerülhetetlen előnyei vannak. A világos keretrendszer, a megállapított szabályok és az ifjúsági munkás iránymutatása biztosítják azt a biztonsági hálót, amelyre például a kockázatvállalásra és a határok feszegetésére hajlamos fiataloknak szükségük van egy ellenőrzött környezetben. Másrészt az önirányítás előnyei, vagyis az, hogy a résztvevőnek értelmes választási lehetőségeket biztosítanak (pl. vezető, résztvevő vagy megfigyelő szerep választása), elősegítik az önrendelkezést és azt az érzést, hogy ők maguk a saját életük „elsődleges cselekvői”.

Az önirányított tanulás elemei	**Az ifjúsági munkások teendői**	**Gyakorlati példa**
Választás és autonómia	Kínáljunk lehetőséget a tevékenységek, szerepek vagy projektek közötti választásra; ösztönözzük a résztvevőket, hogy maguk hozzanak döntéseket a tanulásukkal kapcsolatban.	A résztvevő eldönti, hogy egy főzőműhelyben, egy digitális tervezési projektben vagy egy kertészeti tevékenységben szeretne részt venni.
Saját célkitűzések	Segítsük a fiatalokat abban, hogy meghatározzák személyes céljaikat és összekapcsolják azokat a program tevékenységeivel.	Egy játékok iránt érdeklődő fiatal azt a célt tűzi ki maga elé, hogy elsajátítja az alapvető digitális tervezési ismereteket és grafikákat készít egy ifjúsági rendezvény plakátjához.
Reflexió és	Bátorítsuk a résztvevőket, hogy reflektáljanak az	A fiatalok egyszerű reflexiós eszközöket, például emoji-

önértékelés	előrehaladásukra, érzéseikre és tanulási tapasztalataikra.	kártyákat, rövid hangfelvételeket vagy rajzokat használnak, hogy leírják, mit tanultak egy tevékenység után.
Rollek rugalmassága	Lehetővé tesszük a résztvevők számára, hogy különböző szerepköröket választanak (vezető, szervező, résztvevő, megfigyelő).	Egy csoportos projekt során az egyik fiatal koordinálja a feladatokat, egy másik fotókkal dokumentálja a folyamatot, míg egy harmadik a gyakorlati feladatra koncentrál.
Felfedezés és kísérletezés	Biztosítson biztonságos lehetőségeket új készségek és érdeklődési körök kipróbálására a kudarctól való félelem nélkül.	Egy résztvevő egy kreatív műhelymunka során kipróbálja a zenealkotást, még akkor is, ha korábban soha nem használt ilyen eszközöket.
Hozzáférés az erőforrásokhoz	Gondoskodjunk arról, hogy az anyagok, eszközök és információk hozzáférhetők legyenek, így a résztvevők önállóan fedezhetik fel a témákat.	A fiatalok táblagépeket, segítő technológiákat vagy kreatív eszközöket kölcsönözhetnek, hogy a szabadidőben saját kis projektjeiken dolgozhassanak.
Mentori támogatás túlzott ellenőrzés nélkül	A mentorok inkább irányítanak, bátorítanak és reflektív kérdéseket tesznek fel, ahelyett, hogy minden lépést előírnának.	Utasítások helyett az ifjúsági munkás azt kérdezi: „Mit gondolsz, mi lenne az első lépés a rendezvény megszervezéséhez?”
Társakkal való tanulás	Bátorítsuk a résztvevőket, hogy támogassák egymást és osszák meg tudásukat vagy készségeiket.	Egy számítógépekhez értő résztvevő segít egy másik fiatalnak digitális prezentációt készíteni.
Biztonságos keret az önállósághoz	Biztosítsunk kiszámítható rutinokat, ugyanakkor hagyjunk teret a résztvevők által vezérelt	A nap menetrendje egyértelmű, de a fiatalok maguk választhatják ki, melyik csoporthoz csatlakoznak a fő

	döntéseknek.	tevékenységi blokk során.

4. Egyéni tanulási tervek (ILP-k)

Az ILP a személyre szabott fejlődési út kialakításának központi eszköze. A személyre szabott megközelítés biztosítja, hogy a tanulási folyamat igazodjon a résztvevő konkrét fejlődési szakaszához és érdeklődési köréhez.

Fontos hangsúlyozni, hogy az azonos diagnózissal vagy fogyatékossággal élő emberek támogatási igényei, személyiségük, kompetenciáik és/vagy tanulási stílusuk eltérőek. A hasonló diagnózissal, fogyatékossággal vagy hasonló élettapasztalatokkal – például depresszióval, autizmussal vagy traumás múlttal – rendelkező fiatalok tapasztalatai, megküzdési stratégiáik, motivációik és tanulási módszereik jelentősen eltérhetnek egymástól.

A szakemberek néha elkövethetik azt a hibát, hogy a résztvevőket diagnózis, fogyatékosság vagy tapasztalatok alapján csoportosítják, és mindenkire ugyanazokat a megközelítéseket alkalmazzák. Ez a diagnózisalapú általánosítás azonban problematikus és hatástalan, sőt akár káros gyakorlatokhoz is vezethet. Minden fiatal személyt egyénként kell elismerni és támogatni, figyelmet fordítva egyedi erősségeire, támogatási igényeire, preferenciáira és fejlődési ütemére.

Ezért az inkluzív ifjúsági munka folyamatos megfigyelést, párbeszédet és alkalmazkodást igényel, biztosítva, hogy a módszerek, elvárások és támogatás az egyénre legyenek szabva, ahelyett, hogy diagnosztikai kategóriák alapján feltételezésekre épülnének.

Az egyéni tanulási terveket interdiszciplináris csapatok dolgozzák ki a fiatalok, a szülők és a szakemberek bevonásával, és azokat rendszeresen (pl. félévente) felülvizsgálják az előrehaladás nyomon követése érdekében. Az egyéni átmeneti tervek a kritikus átmeneti pontokra – például a középiskolából a felnőttkorba vagy a munka világába való átmenetre – kidolgozott speciális változatok; ezek a tervek a szakmai orientációra és az önálló életvitelre összpontosítanak. Nyilvánvalóan ezek összhangban állnak *a „Semmit rólunk, nélkülünk”* elvvel*:* a fiatalok társszerzői a saját tanulási céljaiknak és a program szabályainak.

Az egyéni tanulási terv lépései:

Lépés	**Mit tartalmaz**	**Konkrét gyakorlati példák**

1. Kezdeti értékelés	✔ Erősségek, érdeklődési körök, tanulási stílusok, érzékszervi igények, kommunikációs preferenciák feltérképezése ✔ Funkcionális értékelés (mozgásképesség, kognitív képességek, társas interakció) ✔ Az akadályok, valamint a szükséges alkalmazkodások vagy segítő technológiák azonosítása	Az ifjúsági munkás bemutatkozó találkozót és informális tevékenységeket szervez a résztvevővel, hogy megismerje érdeklődési körét (pl. játék, főzés, művészet). Megfigyeli őt az első csoportfoglalkozások során, hogy lássa, hogyan kommunikál a fiatal. Rövid kérdőív vagy vizuális preferencia kártyák az érzékszervi érzékenységek azonosítására (zaj, fény). Ellenőrzés, hogy a résztvevőnek szüksége van-e olyan eszközökre, mint zajszűrő fejhallgató, piktogramok, képernyőolvasók vagy mobilitást segítő eszközök.
2. Célkitűzés	✔ A résztvevővel közösen megfogalmazott rövid és hosszú távú célok ✔ A tevékenységekhez kapcsolódó, kompetenciaalapú célok ✔ Többszintű célok: fejlődési, oktatási, szakmai, szabadidős, jóléti	A fiatal és a mentor olyan célokban állapodnak meg, mint például egyszer felszólalni a csoportos beszélgetés során; egy kis költségvetés kezelése egy főzőprojekt során; vagy egy projekt eredményének bemutatása. A hosszú távú célok között szerepelhet a támogatott szakmai gyakorlatra való felkészülés vagy az önbizalom megszerzése nyilvános helyeken. A célokat egyszerű nyelven írják le és vizuálisan is megjelenítik a résztvevő számára.

3. A tanulási útvonal kialakítása	✔ Megfelelő projektek és tevékenységek kiválasztása ✔ A tanulási módszerek meghatározása: vizuális, tapintható, tapasztalati, digitális, társak által támogatott ✔ Meghatározott támogatási rendszer (mentor, asszisztens, adott esetben terapeuta)	A résztvevő azért csatlakozik egy kertészeti projekthez, mert a gyakorlati tanulást részesíti előnyben. A tevékenységek inkább vizuális, lépésről lépésre bemutatott utasításokat és bemutatókat tartalmaznak, mint hosszú magyarázatokat. A kortárs mentor támogatja őt a csoportos feladatok során. Szükség esetén a terapeuta vagy a gyógypedagógus tanácsot ad a fiatalokkal foglalkozó szakembernek a kommunikációs stratégiákkal kapcsolatban.
4. Alkalmazkodások és támogatások	✔ Az egyetemes tanulási tervezés (UDL) elvei ✔ Feladatfelosztás, rugalmas időbeosztás, alternatív teljesítési formák, érzékszervi igényekhez igazodó megoldások ✔ Kommunikációt segítő eszközök, digitális eszközök és strukturált rutinok használata	Írásbeli reflexió helyett a résztvevő hangüzenetet rögzít vagy lerajzolja a gondolatait. A feladatok kis lépésekre vannak felosztva, vizuális ellenőrzőlistákkal. Érzékszervi túlterhelés esetén szünetek tartása megengedett. A nap szervezése érdekében vizuális napirendet helyeznek ki a falra. Szükség esetén beszéd-szöveggé alakító vagy kommunikációs alkalmazásokkal ellátott táblagépek állnak rendelkezésre.
5. Nyomon követés és értékelés	✔ Heti mentor-megbeszélések ✔ A kognitív és kommunikációs igényekhez igazított önreflexiós eszközök	Rövid heti beszélgetés vagy vizuális „hangulat- és haladáskártyák”, amelyek segítségével megbeszélik, hogyan érzi magát a résztvevő a tevékenységek során. A befejezett projektek fényképeit

	✔ A haladás dokumentálása portfóliók, projektmunkák és kompetenciamérő táblázatok segítségével ✔ Az egyéni tanulási terv (ILP) rendszeres kiigazítása	portfólióban gyűjtik össze. A mentor és a fiatal havonta felülvizsgálják a célokat és módosítják azokat, ha a feladatok túl könnyűek, túl nehezek vagy megváltoztak az érdeklődési körök.

5. Személyre szabás és helyzethez való alkalmazkodás

A személyre szabott módszertan a következőket biztosítja:

- Magas szintű elkötelezettséget és belső motivációt a választáson alapuló projektek révén
- A készségek fejlesztését minden résztvevő számára optimális ütemben, csökkentve ezzel a frusztrációt
- Erősebb önhatékonyságot, mivel a feladatok elérhetők, ugyanakkor kihívást jelentenek
- Jobb befogadást, mivel az alkalmazkodás lehetővé teszi az aktív részvételt a csoportmunkában
- Nagyobb funkcionális relevanciát, a független életvitelhez hozzájáruló, valós életbeli projektek révén
- Holisztikus fejlődés, amely integrálja a kognitív, érzelmi, szociális és fizikai dimenziókat
- Mérhető kompetenciafejlődés strukturált értékelés és folyamatos mentorálás révén.

A személyre szabás biztosítja, hogy minden fiatal sikert, önállóságot és értelmes részvételt éljen meg – ezek a hosszú távú jólét és a társadalmi integráció kulcsfontosságú tényezői.

A magas színvonalú program legfőbb jellemzője, hogy a helyzeti igényekre reagál, ahelyett, hogy szigorúan ragaszkodna egy rögzített tantervhez. A szakembereknek készen kell állniuk arra, hogy az utolsó pillanatban egyéni kiigazításokat hajtsanak végre – például plusz időt biztosítsanak, érzékszervi szabályozó eszközöket kínáljanak, vagy alternatív kommunikációs formákat alkalmazzanak –, miközben megőrzik a fiatalok méltóságát és elkerülik a negatív figyelmet. Ez a megközelítés tükrözi az ésszerű alkalmazkodást, egyensúlyt teremtve a támogatás és a résztvevők

túlzott védelme, a nem segítő szokások megerősítése, illetve az elavult vagy diszfunkcionális módszerekre való támaszkodás között.

A programvezetés rugalmassága elengedhetetlen. Ha egy tevékenység nem hatékony vagy a résztvevők energiaszintje és elkötelezettsége alacsony, a fiatalokkal foglalkozó szakembereknek jogukban áll a csoport igényeinek megfelelően azonnal módosítani vagy megváltoztatni a programot. A prioritás az aktív részvétel, az értelmes bevonódás és a fejlődési előrelépés, nem pedig egyszerűen egy előre meghatározott tanterv végrehajtása. Ehhez tudatos, képzett és reflektív szakemberekre van szükség, akik folyamatosan értékelik és reagálnak az egyes résztvevők, valamint a csoport egészének dinamikus igényeire.

6. Rendszeresség és kiszámíthatóság

Sok fiatal számára – különösen az autizmussal élőkhöz hasonló, neurodivergens fiatalok számára – a kiszámíthatóság a biztonság és a kényelem központi eleme lehet. Az egyértelmű rutinok és a következetes struktúrák segíthetnek a szorongás csökkentésében, támogathatják az önszabályozást és lehetővé tehetik az értelmes részvételt. A vizuális ütemtervek és menetrendek szintén hasznosak lehetnek. A tevékenységek egyértelmű sorrendjének feltüntetése segíthet a fiataloknak előre látni, mi következik, így tájékozódási pontot nyújtva és csökkentve az átmenetek során jelentkező stresszt. Ha bármilyen változás történik, az ifjúsági munkásoknak készen kell állniuk arra, hogy megőrizzék a teret és támogassák a résztvevők reakcióit. Bár a tervezett ütemterv betartása hasznos lehet, az alkalmi változtatások gondos irányítás mellett tanulási lehetőségekké válhatnak. A rendszeres ellenőrzések, az ismételt gyakorlatok és a stabil napi rutinok biztonságérzetet teremtenek és lehetővé teszik a résztvevők számára, hogy felelősséget vállaljanak a részvételükért. Az átmenetek kezelése ugyanolyan fontos. Az olyan eszközök, mint az „5 perces figyelmeztetések”, az átmeneti dallamok vagy a vizuális visszaszámlálók, segíthetik a fiatalokat a tevékenységek közötti átmenetben, a koncentráció fenntartásában, valamint a zavarok és a szorongás minimalizálásában.

A kiszámítható és támogató környezet legfontosabb elemei a következők:

- Következetes napi struktúra és kiszámítható rutinok
- Rugalmas projektblokkok, amelyekbe szabadidős és jólétet elősegítő tevékenységek is be vannak szőve

Ez egyensúlyt teremt a tanulás, a pihenés és a társas kapcsolatok között, tükrözve egy befogadó, az egyéni szükségletekre reagáló környezet támogató szellemiségét.

6.7. Toborzás és bevonás

A fogyatékossággal élő, neurodivergens, mentális egészségügyi vagy egyéb támogatási igényű fiatalok toborzását és bevonását soha nem szabad egyetlen pillanatként értelmezni. Ez egy folyamatos, kapcsolati és adaptív folyamat, amely jóval a hivatalos beiratkozás előtt kezdődik, és a részvétel egész ideje alatt folytatódik. Az inkluzív ifjúsági munkában a valódi feladat nem egyszerűen a program „helyeinek betöltése", hanem olyan feltételek megteremtése, amelyek mellett a fiatalok felismerhetik, hogy a részvétel számukra értékes időtöltés, önként csatlakoznak hozzá, valamint erősíti az önállóságukat, a valahová tartozás érzését, a kompetenciájukat és a véleménynyilvánítási lehetőségüket. Ez a fejezet a toborzást és a bevonást strukturált, ugyanakkor rugalmas folyamatként mutatja be, amelynek alapjait a hozzáférhetőség, a bizalom, a közös alkotás és a tartós támogatás képezi.

A toborzás mint elérési tevékenység, bizalomépítés és társadalmi-kulturális animáció

A többlettámogatást igénylő fiatalokat gyakran nem éri el a hagyományos ifjúsági munka keretében zajló kommunikáció. Néhányan társadalmi elszigeteltségben élnek, korábbi intézményi tapasztalataik miatt elbátortalanodtak, a hozzájuk nem elérő kommunikáció miatt kirekesztettek, vagy egyszerűen nem tudják, hogy egy-egy program számukra is releváns lehet. A toborzásnak ezért aktívnak, többcsatornásnak és kapcsolatépítésen alapulónak kell lennie.

Egy hatékony toborzási stratégia több csatornát ötvöz. Az iskolák, tanácsadók, szociális munkások, egészségügyi szakemberek, foglalkoztatási szolgálatok és közösségi szervezetek által történő intézményi beutalások segíthetnek azonosítani azokat a fiatalokat, akik részesülhetnek az inkluzív ifjúsági programok előnyeiből. Ugyanakkor a részvételnek önkéntesnek kell maradnia, és a beutalásoknak inkább meghívásként, mintsem kötelezettségként kell szolgálniuk.

A családok szintén fontos csatornát jelentenek a részvételhez, különösen a jelentős támogatást igénylő fiatalok esetében. A családokkal való bizalomépítés segít kezelni a biztonsággal, a közlekedéssel, a megbélyegzéssel vagy korábbi negatív tapasztalatokkal kapcsolatos aggályokat, miközben továbbra is tiszteletben tartja a fiatal autonómiáját és döntéseit.

Az önkéntes jelentkezésnek továbbra is hozzáférhetőnek és egyszerűnek kell maradnia. A jelentkezési eljárásoknak közérthető nyelvet, világos vizuális felépítést és akadálymentes formátumokat kell használniuk, hogy ne zárjanak ki akaratlanul olyan fiatalokat, akik kognitív, érzékszervi, kommunikációs vagy digitális hozzáférési akadályokkal küzdenek.

Az inkluzív ifjúsági munkában a toborzás nem csupán marketingtevékenység, hanem egy olyan folyamat, amely magában foglalja a kapcsolatfelvételt, a párbeszédet és a

bizalomépítést. Sok olyan fiatal, aki kirekesztést tapasztalt vagy elvesztette az intézményekbe vetett bizalmát, támogató beszélgetésekre és érdemi emberi kapcsolatokra szorul, mielőtt készen állna a részvételre.

Az első kapcsolatfelvétel: a felvételtől a tartalmas beilleszkedésig

A kapcsolatfelvétel utáni első interakciók gyakran döntő jelentőségűek. Akár ajánlás, családi bátorítás, egy megkeresés nyomán, akár saját kezdeményezés útján érkezik a fiatal, a kezdeti fázisban három alapvető üzenetet kell közvetíteni: itt szívesen látunk, nem azonosítunk téged a diagnózisoddal, a fogyatékosságoddal vagy a korábbi tapasztalataiddal, és a részvételedet veled együtt alakítjuk ki, nem pedig helyetted.

A kezdeti interjú vagy a beilleszkedést segítő beszélgetés fontos lépés. Ennek a beszélgetésnek az erősségekre kell épülnie, és személyközpontúnak kell lennie. Ahelyett, hogy szűken a hiányosságokra, a diagnózisokra vagy a „kezelendő problémákra" koncentrálnának, az ifjúsági munkásoknak abból kell kiindulniuk, hogy a fiatalok képesek saját döntéseket hozni és aktívan részt venni a folyamatban. Ennek érdekében érdemes feltárniuk érdeklődési körüket, céljaikat, motivációikat, meglévő készségeiket, félelmeiket, korábbi tapasztalataikat, valamint azokat a gyakorlati akadályokat, amelyek nehezíthetik a részvételüket. A fiatalokat elsősorban olyan személyként kell tekinteni, akinek vannak preferenciái, tehetsége és céljai, nem pedig esettanulmányként. Ez különösen fontos azok számára, akik többször is azt tapasztalták, hogy róluk beszéltek, ahelyett, hogy velük beszéltek volna.

A bevezető folyamatnak átlátható és érthető módon kell tisztáznia az elvárásokat is. A fiatalnak érthető információkra van szüksége arról, hogy mi is a program, mit jelent a részvétel, milyen támogatás áll rendelkezésre, mik az alapszabályok, és mi marad önkéntes alapon. A világos magyarázat csökkenti a szorongást, elősegíti a tájékozott beleegyezést, és segít megelőzni a későbbi félreértéseket. Egyes résztvevők számára hasznos lehet, ha a bevezető folyamatot egyetlen hivatalos ülés helyett több rövidebb találkozóra osztják szét.

Hasznos következő lépés lehet egy egyéni fejlesztési vagy bevonási terv közös kidolgozása.[2] Ezt többféleképpen nevezhetjük, lehet IDP, személyre szabott támogatási terv vagy más, a helyi viszonyokhoz illő elnevezés, de funkciója ugyanaz: egy folyamatosan alakítható útmutató, mely összekapcsolja a fiatal céljait a számára reálisan megvalósítható részvételi lehetőségekkel és a szükséges támogatással. Ideális esetben a tervet egy interdiszciplináris kör dolgozza ki, amelybe beletartozik a fiatal, valamint – amennyiben releváns és indokolt – családtagok, ifjúsági munkások, pedagógusok, szociális munkások, terapeuták vagy más szakemberek. A terv tartalmazhat személyes, társadalmi, érzelmi, oktatási, kreatív, polgári vagy szakmai célokat. Emellett azonosítania kell az akadályokat, a támogatási igényeket és a meglévő erősségeket is.

[2] (Colley, 2003)

Ebben a szakaszban az ifjúsági munkások gyakran erőforrás-közvetítőként lépnek fel. Az ifjúsági munka keretein belül nem lehet és nem is szabad mindent egyedül megoldani. Egyes fiataloknak a program kompetenciáján vagy megbízatásán túlmutató kiegészítő szolgáltatásokra lesz szükségük: mentálhigiénés ellátásra, fizioterápiára, beszéd- és nyelvterápiára, jogi támogatásra, szociális ellátásokkal kapcsolatos tanácsadásra, speciális oktatásra, lakhatási támogatásra vagy munkaerőpiaci támogatásra. Ezen szolgáltatások korai feltérképezése segít elkerülni a megalapozatlan elvárásokat, és hozzájárul egy összehangoltabb, egymásra épülő támogatási folyamat kialakításához. A hatékony toborzás nem ér véget azzal, hogy „igen, csatlakozhatsz"; hanem azzal folytatódik, hogy „nézzük meg, mire van szükséged ahhoz, hogy érdemben részt vehess". A szervezetnek emellett reálisan fel kell mérnie, hogy milyen szintű támogatást tud nyújtani, és fel kell ismernie, mikor szükséges más szakemberekhez irányítani a fiatalokat. Ugyanilyen fontos nyíltan elismerni és közölni azokat a területeket, amelyek nem tartoznak a hatáskörébe, biztosítva, hogy ezeket a korlátokat egyértelműen megvitassák és megfelelően figyelembe vegyék.

A részvétel életciklusa

Az érdemi részvétel egymásra épülő szakaszokon keresztül valósul meg, ezek azonban nem merev, szigorúan egymást követő lépések. A fiatalok előrehaladhatnak, szünetet tarthatnak, visszaléphetnek, vagy szükségük lehet a korábbi lépések újbóli áttekintésére. A folyamatot leginkább a bemutatás, az értékelés, a tervezés, a részvétel, a nyomon követés és az átalakítás ciklusaként lehet megérteni.

A bevezető szakasz célja egy biztonságos első élmény megteremtése. Egyes fiatalok számára ez azt jelenti, hogy meg kell ismerkedniük a fizikai térrel, a személyzettel, a csoportkultúrával és a rutinokkal, mielőtt aktív részvételt várnának el tőlük. A csapatépítő gyakorlatok, a rendszeres, támogató hangvételű beszélgetések, a kötetlen informális eszmecserék, a vizuális tájékozódást segítő eszközök, a kortárs segítői rendszerek, valamint a kisebb, kevés elvárással járó tevékenységek mind hozzájárulhatnak a szorongás csökkentéséhez és a bizalmi kapcsolat kialakításához. A cél nem az azonnali teljesítmény, hanem a pszichológiai és kapcsolati biztonság fokozatos kiépítése.

A következő lépés az **egyéni szükségletek felmérése**. A kérdés tehát nem csupán az, hogy „milyen diagnózisa van a fiatalnak?", hanem az is, hogy „mi segíti, illetve mi nehezíti a fiatal részvételét az adott környezetben?". Ez magában foglalja az érzelmi kiegyensúlyozottság, a kommunikációs igények, az érzékszervi feldolgozás, a fizikai akadálymentesség, a napi rutinok, a társas magabiztosság, a családi háttér, a közlekedési kérdések, a digitális hozzáférés, a releváns traumás múlt és a környezeti akadályok figyelembevételét. A szükségletfelmérés nem címkézésre szolgál, hanem a részvétel megtervezésének gyakorlati eszköze.

Ezen felmérés alapján a fiatalokkal közösen kidolgozható az egyéni bevonási terv. A *„Semmi rólunk nélkülünk”* elvet itt nem csupán idézni kell, hanem gyakorlatban is alkalmazni. A fiataloknak befolyásolniuk kell a céljaikkal, a tempójukkal, a preferált tevékenységeikkel, a támogatási intézkedésekkel és a kifejezési formákkal kapcsolatos döntéseket. Fontos, hogy a fiatal magáénak érezze a folyamatot. Egy szakmailag tökéletes, de a fiatal saját motivációitól elszakadt terv aligha fog működni. Az egyéni igényfelmérés során az ifjúsági munkások a motivációs interjú és az erősségekre épülő beszélgetés elemeit alkalmazzák, hogy feltárják a fiatal értékeit, törekvéseit és félelmeit.[3] A részvételi terv ezt a közös megértést ülteti át a gyakorlatba: meghatározza, hogy a fiatal milyen tevékenységekben próbálja ki magát, milyen gyakorisággal vesz részt a programokon, és milyen támogatás áll majd rendelkezésére.

Maga **a részvétel** egyéni támogatással kezdődhet, különösen akkor, ha a fiatal önbizalma alacsony, kommunikációs akadályokkal küzd, erős szorongást tapasztal, vagy korlátozott tapasztalattal rendelkezik csoportos környezetben. Az egyéni mentorálás hidat képezhet a szélesebb körű részvétel felé. Idővel azonban az inkluzív ifjúsági munkának elő kell mozdítania a közösségi részvételt, mivel a kortárs kapcsolatok, a kollektív tanulás, a barátság, a kölcsönös elismerés és a társadalmi tőke e tevékenység legnagyobb erősségei közé tartoznak. A csoportos tevékenységek, a kreatív műhelyek, az együttműködésen alapuló projektek, a közösségi alapú tanulás, az ifjúság által vezetett kezdeményezések és az informális kortárs terek mind hozzájárulnak a közösséghez tartozás érzéséhez és a fejlődéshez. Emellett az egyéni foglalkozások jelentős pénzügyi és humánerőforrás-terhet rónak a szervezetre, ugyanakkor a kizárólag egyéni foglalkozásokra épülő támogatás a fiatal fejlődése szempontjából sem feltétlenül előnyös.

A részvétel tartalmas és valóban értékes fenntartásához elengedhetetlen a **rendszeres nyomon követés**. A nyomon követést nem szabad pusztán a szó adminisztratív jelentésére korlátozni. Magában kell foglalnia a fiatalokkal folytatott párbeszédet arról, hogy mi működik jól, mi jelent nehézséget, mi változott, és milyen támogatásra van szükség a jövőben. Hasznosak lehetnek a félévente végzett formális értékelések, de ugyanolyan fontosak az informális visszacsatolások. A megfigyelés, az önreflexiót segítő eszközök, a könnyen használható kérdőívek, a mentorálási jegyzetek és az egyéni terv időszakos felülvizsgálata mind hozzájárulhatnak az elért haladás jobb megértéséhez.

Az átalakítás a folyamat természetes és szükséges része. A fiatalok élete változik, és egy jó bevonási terv is velük együtt alakul át. A fiatal céljai idővel változhatnak, a részvételt akadályozó tényezők erősödhetnek vagy enyhülhetnek, nőhet az önbizalma, krízishelyzetek alakulhatnak ki, és új oktatási vagy munkaerőpiaci lehetőségek nyílhatnak meg előtte. A részvételnek ezért inkább rugalmasnak kell lennie, mint merevnek. Az átalakítás magában foglalhatja a tevékenységtípusok

[3] (Miller & Rollnick, 2013)

megváltoztatását, a támogatás intenzitásának kiigazítását, a célok felülvizsgálatát, új partnerek bevonását, vagy az átmenet előkészítését a foglalkoztatásba, az oktatásba, az önkéntességbe vagy a közösségi vezetői szerepekbe.

A struktúra és az önállóság közötti egyensúly

A bevonás és a részvétel megszervezése során az egyik legfontosabb szakmai feladat a strukturált, keretek között zajló és az önálló kezdeményezésen alapuló részvétel közötti megfelelő egyensúly megtalálása. A túlzottan szabályozott keretek korlátozóvá válhatnak, és azt az érzést kelthetik a fiatalokban, hogy nem tekintik őket önálló, felelős személyeknek. A túl kevés keret bizonytalanságot, zavart vagy kirekesztést okozhat, különösen azoknál a fiataloknál, akiknek fontos a kiszámíthatóság.

A strukturált lehetőségek gyakran különösen fontosak a fiatalabb résztvevők, az értelmi fogyatékossággal élők, sok neurodivergens fiatal, valamint mindazok számára, akiknek a részvételét a rutin és az egyértelműség támogatja. A strukturált részvétel magában foglalhat irányított műhelymunkákat, stabil órarendeket, ismétlődő rituálékat, egyértelmű átmeneteket, vizuális ütemterveket, világos elvárásokat, valamint a kétértelműséget csökkentő felnőttkori támogatást. Ezek a keretek biztonságérzetet teremthetnek, csökkenthetik a kognitív túlterhelést, és segíthetnek a résztvevőknek az önbizalom építésében.

Ugyanakkor az önálló kezdeményezésre épülő részvételi lehetőségek is ugyanolyan fontosak, különösen az idősebb fiatalok és azok számára, akik készen állnak arra, hogy nagyobb felelősséget vállaljanak, és aktívabban alakítsák saját részvételüket. A fiatalok által vezetett projektek, az érdeklődési körökön alapuló csoportok, a kortárs mentorálás, a nyitott stúdió- vagy műhelyidő, a közösen megtervezett rendezvények, valamint a facilitátorok, oktatók vagy nagykövetek szerepei mind támogatják az önállóságot és a cselekvőképességet. Az ilyen alkalmak lehetővé teszik a fiatalok számára, hogy a puszta jelenléten alapuló részvételtől a befolyásoló részvétel felé mozduljanak el. Ez egy jelentős változás. A fiatalokat nem csupán a támogatás címzettjeiként, hanem közreműködőkként, szervezőkként és feltörekvő vezetőkként pozícionálja.

Az öndeterminációs elmélet kutatásai azt mutatják, hogy amikor a fiatalok autonómiát, kompetenciát és kapcsolódást tapasztalnak, belső motivációjuk és elkötelezettségük jelentősen növekszik[4] . Az az Ifjúsági Ház, amely a fenti két formát ötvözi, elkerüli a merev programszervezés és a kaotikus „minden megengedett” szemlélet közötti szélsőségeket.

A kulcs nem az, hogy az egyik modellt a másik helyett válasszuk, hanem azok tudatos ötvözése. Egy jól megtervezett program elegendő támogatást nyújt a részvételhez, ugyanakkor teret hagy a kísérletezésnek, az önálló alkotásnak és a választásnak is. Ez az egyensúly különösen fontos olyan fiatalokkal való munka során, akik ismétlődően

[4] (Deci & Ryan, 2000)

tapasztaltak meg merev ellenőrzést vagy kaotikus elhanyagolást. A szervezet munkastílusa, rutinjai, erőforrásai és egyéb strukturális tényezők mind befolyásolják a kínálható tevékenységek típusait, valamint a strukturált programok és az autonómián alapuló megközelítések közötti egyensúlyt. Ezeket a megközelítéseket ezért tudatosan kell egyensúlyba hozni, és össze kell hangolni a szervezet tényleges kapacitásaival és finanszírozási feltételeivel.

A támogatási igények sokféleségével való munka

A toborzási és bevonási stratégiáknak figyelembe kell venniük azt a tényt, hogy a többlettámogatást igénylő fiatalok nem alkotnak egységes csoportot. Az a támogatás, amely az egyik fiatal számára lehetővé teszi a részvételt, egy másik számára irreleváns vagy nem megfelelő lehet.

A fizikai fogyatékossággal élő fiataloknak akadálymentes hozzáférésre, közlekedési megoldásokra, speciálisan kialakított felszerelésre, rugalmas időbeosztásra, személyes segítségre vagy a környezeti akadályokat kiküszöbölő tevékenység-átalakításra lehet szükségük. Az értelmi fogyatékossággal vagy tanulási nehézségekkel élő fiataloknak könnyen érthető nyelvezetre, vizuális segédeszközökre, rövidebb utasításokra, ismétlésre és a rutinokba való fokozatos bevezetésre lehet szükségük. A neurodivergens fiatalok számára segítséget jelenthetnek az egyértelmű átmenetek az egyes tevékenységek között, az érzékszervi ingerekkel kevésbé terhelt terek, a társas helyzetekre vonatkozó világos elvárások, valamint annak lehetősége, hogy hátrányos következmények nélkül visszavonulhassanak egy-egy tevékenységtől. A traumás múltú, érzelmi nehézségekkel küzdő vagy mentális egészségügyi támogatást igénylő fiatalok számára bizalomépítésre, kiszámítható kapcsolatokra, a személyzet részéről a helyzet enyhítésére irányuló kompetenciára, valamint olyan környezetre lehet szükség, amely elkerüli a szégyenérzetet és a felesleges nyomást.[5]

Szakmai szempontból az a lényeg, hogy az alkalmazkodást ne kivételes intézkedésként kezeljük, hanem a befogadó programtervezés természetes és szerves részének tekintsük. A cél nem az, hogy mindenki ugyanúgy vegyen részt, hanem hogy a megbélyegzés nélkül lehetővé váljon az érdemi részvétel.

A kihívást jelentő viselkedésformák kezelése e munka szerves része, és azt inkább fejlődési és kapcsolati szemszögből kell megközelíteni, mintsem pusztán fegyelmi szempontból. Sok NEET-helyzetben lévő fiatal tapasztalt már traumát, instabilitást, diszkriminációt vagy krónikus stresszt; ami agressziónak, visszahúzódásnak vagy dacnak tűnik, gyakran önbiztonsági stratégia vagy olyan környezetekre adott válasz, amelyek a múltban nem voltak biztonságosak számukra[6]. A hatékony gyakorlat ötvözi a világos és méltányos határokat az empátiával, a feszültségcsökkentő készségekkel és a helyreállítási lehetőségekkel. Az ifjúsági munkásoknak szükségük van

[5] (Kapp, 2020; Beukelman & Mirenda, 2013)
[6] (Herman et al., 2015)

konfliktuskezelési kompetenciákra, a szerepük keretein belül a traumára érzékeny gyakorlatra, valamint az érzelmi önszabályozásra. A reflektív szupervízió és a kihívást jelentő helyzetek csoportos feldolgozása segíthet csökkenteni a szakemberek kiégésének kockázatát, és támogathatja őket abban, hogy az adott helyzetekre tudatosan reagáljanak az ösztönös reakciók helyett[7].

A keretrendszer kiterjesztése: egyre fontosabb területek

Az alapvető toborzási és bevonási folyamatot ki lehet és ki is kell bővíteni az új helyzetekre reagálva.

Az egyik fontos terület **a digitális befogadás**. Az ifjúsági munka már nem kizárólag személyes találkozásokon alapul. A valós idejű online tevékenységek, az aszinkron módon működő fórumok és a személyes, illetve online részvételt ötvöző hibrid megoldások szélesebb körű részvételt tehetnek lehetővé azoknak a fiataloknak, akik mozgásukban korlátozottak, fáradékonysággal vagy szorongással küzdenek, megbélyegzéstől tartanak, vagy földrajzi elszigeteltségben élnek. Ugyanakkor a fogyatékosság, a szegénység és a korlátozott digitális írástudás akadályokat jelenthet a digitális részvétel előtt. Az inkluzív toborzás ezért egyre inkább magában foglalja a digitális hozzáférést, az akadálymentes platformokat, az egyszerű megfogalmazású online kommunikációt és a digitális eszközök használatához nyújtott támogatást. A játékosított és interaktív formátumok is támogathatják a részvételt és az érzelmi tanulást, ha azokat körültekintően és akadálymentesen alkalmazzák.

A toborzás és a bevonás második fontos szempontja a **kreatív és művészetalapú megközelítések** integrálása alternatív belépési pontként. Sok fiatal könnyebben fejezi ki magát képek, mozgás, előadás, alkotás vagy érzékszervi felfedezés révén, mint közvetlen verbális kommunikációval. Ezért a kreatív kifejezési formákat lehetőség szerint be kell építeni a toborzási folyamatokba, a kezdeti interjúkba és az ifjúsági ház tevékenységeiben való korai részvételbe. Ez különösen releváns lehet a beszédproblémákkal küzdő vagy gondolataik megfogalmazásában nehézségeket tapasztaló fiatalok számára.

A színházi módszerek, az improvizáció, a képzőművészet, a zene, a tapintható eszközök és a kézműves tevékenységek felkínálása vonzóbbá és érdekesebbé teheti a programokat, elősegítve a kezdeti érdeklődés felkeltését. Ezek a módszerek ugyanakkor a mélyebb bevonódás felé is utat nyithatnak: hosszabb távon elősegíthetik az önszabályozás fejlődését, az érdekeik képviseletéhez szükséges készségek erősödését és az önazonosság kialakulását. Különösen értékesek olyan helyzetekben, ahol alacsony a bizalom, vagy ahol a hagyományos, beszélgetésalapú megközelítések nyomást vagy kirekesztést okozhatnak.

A harmadik terület **a gazdasági biztonság és a társadalmi vállalkozói szellem**. Sok, többlettámogatást igénylő fiatal számára az inklúzió nem teljes, ha a társadalmi

[7] (Banks, 2010)

részvételnél megáll, és figyelmen kívül hagyja a pénzügyi függetlenséget. Az ifjúsági munka egyre inkább hozzájárul a szakmai képzés, a támogatott foglalkoztatás, a vállalkozói tevékenység és a hibrid munkalehetőségek felé történő átmenethez. A toborzási folyamatok során ezért nem csupán azt kell megkérdezni, hogy „milyen tevékenységek érdekelnek téged?”, hanem azt is, hogy „milyen jövőt szeretnél, és milyen támogatásra van szükséged ahhoz, hogy eljuss oda?”

A negyedik terület **a jogok, az igazságosság és a demokratikus részvétel**. A részvétel nem csupán a tevékenységekben való részvételt jelenti; arról is szól, hogy jogokkal rendelkező polgárként ismerjék el az embert. Az inkluzív ifjúsági munka feladata, hogy segítse a fiatalokat jogaik megismerésében, a jogsértő gyakorlatok jelzésében, a döntéshozatali folyamatokban való részvételben, valamint az életüket érintő szakpolitikai kérdések megvitatásában. Ennek fontos részét képezi a jogtudatos szemléletű kommunikáció, valamint a mindenki számára hozzáférhető és érdemi részvételt biztosító folyamatok kialakítása.

Az ötödik terület **a válságok idején történő részvétel**. A Covid-19-világjárvány világossá tette, hogy a fiatalok véleménynyilvánítási joga gyakran az elsők között tűnik el vészhelyzetekben. Az inkluzív ifjúsági munkának ezért előre ki kell alakítania válságálló részvételi modelleket: hibrid kommunikációs csatornákat, bizalmi kapcsolatokat, rugalmas kapcsolattartási struktúrákat, valamint olyan módszereket, amelyek révén a fiatalok maguk is alakíthatják a válsághelyzetekre, katasztrófákra vagy intézménybezárásokra adott válaszokat és intézkedéseket.

A hatodik terület a **család egészét és a generációk közötti perspektívát** érinti. A fogyatékossággal élő fiatalok részvétele gyakran szorosan összefügg a családtagok és a gondozók jólétével. Az ifjúsági munka nem helyettesítheti a családi támogatást, de figyelembe kell vennie ezt az ökoszisztémát. A traumára érzékeny családi támogatás, a gondozókkal való együttműködés, valamint – adott esetben – a generációk közötti tevékenységek erősíthetik a hosszú távú befogadást, és megelőzhetik a felesleges elszigetelődést vagy intézményesedést.

Az ifjúsági munkások szerepe

A toborzás és a bevonás a mentoroktól és az ifjúsági munkásoktól magas szintű szakmai kompetenciákat igényel. Figyelmesen kell hallgatniuk, világosan kell kommunikálniuk, fel kell ismerniük az erősségeket, azonosítaniuk kell az akadályokat, bizalmat kell építeniük a különbségek ellenére, együtt kell működniük más szakemberekkel, és hosszú távon fenn kell tartaniuk a fiatalok motivációját. Ez a munka érzelmi rugalmasságot és reflexiós képességet is igényel, mivel gyakran jár bizonytalansággal, változó elkötelezettségi szintekkel és ismétlődő kudarcokkal.

Ez jelentős érzelmi és pszichológiai terhet róhat a szakemberekre, különösen akkor, ha olyan fiatalokkal dolgoznak, akik traumát, kirekesztést vagy nehéz élethelyzeteket éltek át. A következetes elkötelezettség, a türelem és a támogató hozzáállás

fenntartása kihívást jelenthet, főleg akkor, ha a résztvevők elidegenedettnek, közömbösnek tűnnek, vagy nehéz velük kapcsolatot teremteni. Ezért elengedhetetlen a folyamatos önreflexió, a szupervízió és a kollégák támogatása, hogy a szakemberek feldolgozhassák ezeket a tapasztalatokat, és munkájuk során fenntarthassák a konstruktív, tiszteletteljes hozzáállást.

Az ifjúsági munkás és a mentor nem csupán a tevékenységek szervezője. Ebben az összefüggésben a mentor egyben animátor, hídépítő, érdekképviselő, a rendszerek közötti tolmács és a részvétel őre is. Segítenek a fiataloknak értelmezni a lehetőségeket, összekapcsolni az igényeket a támogatásokkal, és fenntartani az elkötelezettségüket akkor is, ha az önbizalmuk alacsony vagy az előrehaladásuk egyenetlen. Ugyanilyen fontos, hogy segítenek a szervezeteknek nyitottnak, elszámoltathatónak és felmerülő igényekre érzékenynek maradni.

Következtetés

A társadalmi-kulturális animáció fogalma egységes keretet kínál mindezen elemek megértéséhez. Ahogyan Šarlija (2014) összefoglalja, a társadalmi-kulturális animáció nem kereskedelmi értelemben vett marketing, hanem az emberek felébresztésének, támogatásának és szervezésének folyamata, hogy felismerjék saját igényeiket, kifejezhessék saját érdekeiket, és közösen olyan környezetet teremthessenek, amely választ ad ezekre az igényekre. Egy ifjúsági ház kontextusában ez azt jelenti, hogy a felkeresés, a kezdeti interjúk, az egyéni tervek, a csoportos tevékenységek és az intézményekkel való partnerségek mind egy szélesebb körű erőfeszítés részét képezik, amelynek célja a fiatalok tanulási, részvételi és társadalmi hozzájárulási vágyának „újraélesztése”. Az animáció nem ér véget azzal, hogy egy fiatal beiratkozik; az egész részvételi időszak alatt folytatódik, különösen azok esetében, akik alacsony motivációval és kevés önbizalommal érkeznek. Idővel, azáltal, hogy újra és újra megtapasztalják, hogy meghallgatják, tisztelik és támogatják őket, sok fiatal kezd el úgy tekinteni az ifjúsági házra, hogy az nem csupán egy szolgáltatás, ahová járnak, hanem egy közösség, amelyhez tartoznak, és egy olyan platform, ahonnan alakíthatják saját jövőjüket.

Az inkluzív ifjúsági munkában a fiatalok megszólítását és bevonását folyamatos, egymásra épülő folyamatként kell értelmezni, nem pedig egyszeri adminisztratív feladatként. Ez az elérhetőség biztosításával, a hozzáférhetőséggel és a bizalomépítéssel kezdődik; az erősségekre épülő bevezetés, a közös tervezés és a személyre szabott támogatás révén fejlődik; az egyéni és csoportos részvétel révén mélyül, és csak a nyomon követés, a reflexió és az átalakítás révén marad hatékony. A legeredményesebb megközelítések a világos kereteket az önállóság biztosításával, az intézmények közötti együttműködést a személyközpontú gyakorlattal, a gyakorlati támogatást pedig a jogok, az emberi méltóság és az önrendelkezés iránti egyértelmű elkötelezettséggel ötvözik.

A többlettámogatást igénylő fiatalokat nem kell „beleilleszteni” a már meglévő ifjúsági munkába. Magát az ifjúsági munkát is úgy kell megtervezni, folyamatosan

felülvizsgálni és szükség szerint újragondolni, hogy ők teljes jogú résztvevőként lépjenek be, alakíthassák saját útjukat, és ne a szolgáltatások passzív igénybevevőiként, hanem egy közösség tagjaként és saját jövőjük alakítóiként érezzék magukat. Ez az irányvonal teljes mértékben összhangban áll a kézikönyv gyakorlatias és őszinte módszertanával, amely az inklúziót nem kiegészítő elemként, hanem alapvető szervezeti felelősségként és folyamatos szakmai feladatként kezeli.

6.8. Barátságos és biztonságos környezet megteremtése és fenntartása

A befogadó és biztonságos környezet képezi a **minőségi, inkluzív ifjúsági munka** alapját. A fiataloknak – különösen a fogyatékossággal élőknek, a traumás élményeket átélteknek vagy a NEET-helyzetben lévőknek – **stabilitásra, bizalomra és kiszámíthatóságra** van szükségük ahhoz, hogy bekapcsolódhassanak, tanulhassanak vagy aktívan részt vehessenek a közösségi életben. Az ilyen környezet megteremtését szolgáló alábbi stratégiákat, protokollokat és gyakorlatokat a partnerek tapasztalatai és gyakorlatai alapján állítottuk össze.

Az ifjúsági munkában a biztonság nem korlátozódik a fizikai védelemre; magában foglalja **az érzelmi, társadalmi és pszichológiai biztonságot is** – azt az érzést, hogy az egyén identitását, igényeit és tapasztalatait tiszteletben tartják. A biztonságos környezet elősegíti a közösséghez tartozás érzését, ösztönzi az önkifejezést, és lehetővé teszi, hogy a hibákat a fejlődés részének, ne pedig kudarcnak tekintsék.

Egy ilyen környezet megteremtése a tér tudatos kialakítását, egyértelmű kommunikációt és az ifjúsági munkások következetes magatartását igényli. Minden szempont – a helyiség elrendezésétől és a kommunikáció hangvételétől kezdve a csoportszabályokig és a napi rutinokig – hozzájárul ahhoz, hogy a fiatal biztonságban érezze magát, és megtapasztalja a befogadást.

Az ifjúsági munkában a biztonság túlmutat a fizikai védelmen. Magában foglalja:

- **Érzelmi biztonság** (annak megélése, hogy a fiatalt elfogadják és értékelik)
- **Társadalmi biztonság** (befogadás megtapasztalása a kirekesztéstől való félelem nélkül)
- **Pszichológiai biztonság** (az, hogy a fiatal ítélkezéstől való félelem nélkül fejezhesse ki önmagát)

A biztonságos környezet elősegíti **a közösséghez tartozás érzését, az önkifejezést és a fejlődést**, ahol a hibákat a tanulás részének tekintik, nem pedig kudarcnak.

Egy ilyen környezet megteremtése nem véletlen – **szándékos tervezést**, egyértelmű kommunikációt és következetes magatartást igényel az ifjúsági munkások részéről. Minden elem – a helyiség berendezésétől a kommunikációs stílusig – hozzájárul ahhoz, hogy a fiatalok mennyire érzik magukat biztonságban.

Fontos kiemelni, hogy a **„biztonságosabb tér”** koncepciója elismeri: az abszolút biztonság nem garantálható. A biztonság inkább egy **közös, folyamatos felelősség**, amelyet párbeszéd, reflexió és közös megegyezések révén építenek fel.

A fejezet áttekintése

A biztonság elemei	**Mit jelent**	**A gyakorlatban**	**Tevékenységi példa**	**Ha hiányzik… (Hatás)**
Átláthatóság és kiszámíthatóság	Az egyértelmű keretek csökkentik a szorongást és erősítik a bizalmat.	Vizuális ütemtervek, világos magyarázatok, következetes rutinok, átmeneti figyelmeztetések	Csoportos megbeszélés; be- és kijelentkezés	Szorongás, zavarodottság, visszahúzódás
Akadálymentesség	Mindenki hozzáférhet a helyszínhez, az információkhoz és a részvételhez	Lépcsőmentes bejutás, közérthető nyelv, többféle formátum, akadálymentes digitális eszközök	Akadálymentességi ellenőrzés a résztvevőkkel	Kirekesztés, frusztráció, egyenlőtlenség
A közösséghez tartozás érzése	Elfogadottság, megbecsülés és összetartozás érzése	Társak általi támogatás, befogadó nyelvhasználat, megosztott szerepek, látható	Erősségek térképe; társpárok	Elszigeteltség, alacsony motiváció

		sokszínűség		
Stresszkezelés és rituálék	Az érzelmi egyensúly és az önszabályozás támogatása	Légzőgyakorlatok, rutinok, szünetek, csendes hely	4–7–8 légzés; energiaellenőrzés	Túlterheltség, eszkaláció, elidegenedés
Empátia és tisztelet	Mások érzéseinek és nézőpontjainak megértése	Aktív hallgatás, az empátia példamutatása, reflexió	Hallgatói kör; „Talán-játék”	Konfliktus, félreértés
Különböző támogatási igények	A különböző igényekhez és erősségekhez való alkalmazkodás	Rugalmas részvétel, egyértelmű kommunikáció, UDL-megközelítés (Universal Design for Learning, egyetemes tervezés a tanulásért)	Többféle részvételi forma; társrendszer	Kirekesztés, frusztráció
Viselkedéskezelés	A viselkedés mint kommunikáció, nem pedig ellenszegülés	ABC-módszer, a feszültség enyhítése, választási lehetőségek felkínálása	Szituációs szerepjáték	Feszültségnövekedés, veszélyes környezet

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok a mellékletekben találhatók.

6.8.1. Biztonságos tér kialakítása: átláthatóság, kiszámíthatóság és az átmenetek kezelése

- **Átláthatóság és bizalom:** Legyen nyílt a tevékenységek felépítését, a szabályokat és az elvárásokat illetően. Magyarázza el, mi fog történni, mikor és miért. A bizonytalanság fokozza a szorongást, különösen azoknál a fiataloknál, akik instabil helyzetet vagy traumát éltek át. A tudatos szakmai megközelítés megköveteli, hogy egyértelműen és nyíltan tájékoztasson a program felépítéséről, a saját szerepéről, valamint arról, hogyan zajlanak a dolgok a szervezeten belül. Az átláthatóságnak és a megbízhatóságnak a a nem formális tanulás alapelvei között is meghatározó helyet kell kapnia.

- **Előre láthatóság:** Törekedjen a kiszámítható rutinok fenntartására – kezdje és fejezze be a foglalkozásokat mindig ugyanabban az időben, használjon megszokott nyitóelemeket (bejelentkezési körök) és záróelemeket (reflexióra szánt pillanatok). Az kiszámíthatóság segít a fiataloknak mentálisan és érzelmileg felkészülni. A fiatalok, különösen a neurodivergens fiatalok, biztonságosabbnak érzik magukat, ha tudják, mire számíthatnak. A szervezeteknek egyértelmű, **vizuális ütemterveket és menetrendeket** kell kifüggeszteniük a program helyszínén.

- **Az átmenetek kezelése:** A tevékenységek, a személyzet vagy a helyszínek hirtelen változásai túlterhelőek lehetnek. Készítse fel a résztvevőket előre, magyarázza el a változások okait, és adjon vizuális vagy verbális jelzéseket (*„Öt perc múlva átmegyünk egy másik* terembe"). **Az „változást jelző dallamok"** (ritmikus dalok vagy jelzések) használata szintén segíthet a fiataloknak felkészülni a változásokra. Ezek az elemek bizalmat építenek és csökkentik az ismeretlentől való félelmet, ami elengedhetetlen az elkötelezettség és az érzelmi szabályozás szempontjából.

Gyakorlati eszközök a megvalósításhoz

- Minden ciklus elején dolgozzanak ki közösen a résztvevőkkel egy *csoportmegállapodást* (szabályok, titoktartás, tisztelet, jelenlét).
- Kezdje és zárja az üléseket egy rövid *be- és kijelentkezési* körrel, ahol a résztvevők megoszthatják, hogyan érzik magukat.
- Tartsuk a foglalkozás szerkezetét kiszámíthatóan (napirend a táblán, egyértelmű átmenetek a tevékenységek között).
- Használjon vizuális segédeszközöket és könnyen érthető kommunikációt a megértés biztosítása érdekében.

Tevékenységi példa – Csoportmegállapodás-műhely

- **Időtartam:** 30–40 perc
- **Szükséges eszközök:** flipchart, filctollak, post-it cetlik
- **Lépések:**
    1. Kérdezze meg: *„Mi segít abban, hogy biztonságban és tiszteletben érezze magát egy csoportban?”*
    2. Írja le az összes választ.
    3. Beszéljétek meg és állapodjatok meg a közös szabályokban.
    4. Készítsenek egy posztert, és tegyék ki minden találkozón.

6.8.2. Akadálymentesség: fizikai, információs és digitális

Az akadálymentesség biztosítja, hogy minden fiatal teljes mértékben részt vehessen a tevékenységekben, függetlenül támogatási igényeitől, hátterétől vagy technikai erőforrásaitól. Az akadálymentességet proaktív szemléletként kell kezelni, nem pedig utólagos szempontként.

- **Fizikai akadálymentesség:** A helyszíneknek lépcsőmentes bejárattal, automatikus ajtónyitókkal és a bútorok között a mozgássegítő eszközök szabad mozgásához elegendő térrel kell rendelkezniük. A tereknek kerekesszékkel megközelíthetőnek, jól megvilágítottnak és egyértelműen jelölve kell lenniük. Gondoskodjon csendes területekről az érzékszervi szabályozáshoz, és kerülje az erős szagokat vagy a villódzó fényeket. Kritikus fontosságú biztosítani, hogy az akadálymentességi megoldások ne sértsék az egyén méltóságát (pl. ne kényszerítsék őket arra, hogy a hátsó szolgálati ajtón keresztül lépjenek be).
- **Információs akadálymentesség:** Használjon közérthető nyelvezetet – írjon tömören, világosan és a korosztálynak megfelelően. Az információkat többféle formátumban (írásos, vizuális, szóbeli) kínálja. Fordítsa le a legfontosabb anyagokat a résztvevők által használt nyelvekre. Használjon akadálymentes formátumokat (nagy betűméret, könnyen olvasható szöveg, hanganyag). Az információkat alternatív formátumokban is biztosítani kell, beleértve **a Braille-írást, a nagy betűméretet, a hanganyagokat** és a piktogramokat tartalmazó „könnyen olvasható” változatokat.
- **Digitális akadálymentesség:** Az online platformoknak és dokumentumoknak a képernyőolvasó programokat használók számára is hozzáférhetőnek kell lenniük. Ez magában foglalja a nagy színkontraszt alkalmazását, a képekhez alternatív szöveg hozzáadását, valamint a PDF-dokumentumok képek helyett szövegalapú fájlként való mentését. Gondoskodjon arról, hogy az online

tartalmak (űrlapok, videók, platformok) megfeleljenek az akadálymentességi szabványoknak – feliratok, jól olvasható betűtípusok, képekhez tartozó alternatív szöveg, valamint a látássérült felhasználók számára beállított kontraszt. Rendszeresen ellenőrizze, hogy a résztvevők megfelelően értik-e a kapott információkat, és bátorítsa őket a visszajelzésre! Az akadálymentesség nem csupán a szabályok betartásáról szól; hanem arról is, hogy *mindenki otthon érezheti magát itt*.

6.8.3. Befogadó stratégiák és a közösséghez tartozás érzése

A közösséghez tartozás érzése alapvető emberi szükséglet, a kirekesztés pedig jelentős lelki fájdalmat okozhat, és megnehezítheti az érzelmeink és viselkedésünk szabályozását. A befogadás, inklúzió túlmutat a fizikai jelenléten – arról szól, hogy az az ember értékesnek érezze magát, és úgy érezze, kapcsolódik másokhoz, közösséghez tartozik.

A legfontosabb módszerek a következők:

- Az együttműködés ösztönzése a versengés helyett.
- Olyan közösen kialakított csoportszabályok megalkotása, amelyek a kölcsönös tiszteletre, egymás meghallgatására és az empátiára épülnek.
- A szerepek és felelősségek rotációja, hogy minden fiatal többféle módon járulhasson hozzá a közösséghez.
- A kulturális sokszínűség ünneplése ételek, zene és történetmesélés révén.
- Lehetőségek teremtése a kortárs mentorálásra és a különböző képességűek közötti együttműködésre.

Gyakorlati eszközök a megvalósításhoz

Közös pontok keresése: Használjon csapatépítő tevékenységeket és jégtörőket annak kiemelésére, hogy mi a közös a fiatalokban, ami segít lebontani a „mi és ők” gondolkodásmódot.

Vizuális ábrázolás: Tegyenek ki képeket, posztereket és szivárványzászlókat, amelyek a sokszínűséget hirdetik, jelezve, hogy a program mindenki számára szól.

Tiszteletteljes terminológia: A szakembereknek közvetlenül meg kell kérdezniük a fiatalokat, hogy milyen névmások és leíró kifejezések használatát részesítik előnyben (pl. személyközpontú vagy identitásközpontú nyelvhasználat), és tiszteletben kell tartaniuk ezeket a választásokat.

Apró megerősítések: Alkalmazzanak rövid, mindennapi megerősítő gesztusokat, például teremtsenek szemkontaktust, a résztvevőket szólítsák a nevükön, és ne csak a

sikert, hanem az erőfeszítést is dicsérjék. Tartsák tiszteletben az egyéni tempót; ösztönözzék az önkifejezést és a kreativitást.

A fiatalokban akkor alakul ki erős valahová tartozás érzése, amikor látják, hogy tapasztalataik és véleményük számít. Ez csökkenti a magányérzetet, erősíti a motivációt és növeli a rezilienciát. A valahová tartozás érzésének megteremtése növeli a motivációt és az elkötelezettséget.

Tevékenységi példák:

- **Az erősségeim térképe:** a résztvevők vizuálisan ábrázolják személyes erősségeiket (rajz, kollázs, fotók).
- **Párban történő támogatás:** a résztvevők az ülések között támogatják egymást.
- **Közös rituálék:** minden foglalkozást kezdjünk egy rövid energizáló gyakorlattal, idézettel vagy nyújtással.

6.8.4. Stresszoldó tevékenységek és rituálék

A jóllétet támogató gyakorlatok beépítése segít a fiataloknak eligazodni egy gyakran gyorsan változó és nyomasztó világban. A stresszkezelés elősegíti az érzelmi szabályozást és a mentális jólétet mind a résztvevők, mind a facilitátorok számára. Az ifjúsági munkások beépíthetnek egyszerű rituálékat, amelyek segítenek a résztvevőknek ellazulni, átállni a feladatok között, vagy levezetni a feszültséget. Példák:

Gyakorlati eszközök a megvalósításhoz

Tudatosság: Az olyan egyszerű tevékenységek, mint **a „lélegzetvételek számolása”** vagy **a „30 másodperces nyújtás”,** segítenek csökkenteni a stresszt, valamint javítják a figyelmet és az érzelmek szabályozását.

Ritualék: Hozzanak létre következetes **kezdő és záró rituálékat**. Ilyen lehet például, ha mindenki megoszt egy pozitív élményt az előző találkozás óta, vagy egyetlen szóval jellemzi az aznapi foglalkozást.

Kényelmi sarkok (csendes zónák): Jelöljön ki egy olyan teret, **amely érzékszervi eszközökkel** van felszerelve (pl. fidget játékok, súlyozott takarók, zajszűrős fejhallgatók), ahová a fiatalok elmehetnek önszabályozásra, ha túlstimuláltnak érzik magukat.

Tevékenységi példák:

- Rövid légzés a foglalkozások elején és végén (pl. a „4-7-8” technika). Ez egy egyszerű módszer, amely segít megnyugtatni a testet és az elmét. 4

másodpercig lélegezz be az orrodon keresztül. Tartsd vissza a levegőt 7 másodpercig. 8 másodpercig lassan lélegezz ki a szádon keresztül. Ez a légzési minta lelassítja a pulzusszámot, csökkenti a stresszt, és segít a résztvevőknek ellazulni, összpontosítani és szabályozni az érzelmeiket.

- „Energiaellenőrzések” színek vagy hangulatjelek segítségével a hangulat kifejezésére.
- Könnyű nyújtás, nyugtató zene lejátszása az átmenetek során, 5 perces nyújtási szünetek beiktatása a hosszú foglalkozásokba, illetve olyan csoportos játékok, amelyek visszaállítják az energiaszintet.
- Csendes pillanatok az elmélkedésre, naplóírásra vagy a hála kifejezésére. A rituálék ritmust, kiszámíthatóságot és érzelmi folytonosságot teremtenek – ami elengedhetetlen a különböző igényű csoportok számára.

6.8.5. Az empátia tanítása és példamutatása

Az empátia azt jelenti, hogy figyelemmel, megértéssel és törődéssel fordulunk mások felé. Az empátiát nem lehet pusztán előadásokon keresztül tanítani – azt a viselkedésen keresztül is meg kell mutatni. Az ifjúsági munkások úgy tanúsítanak empátiát, hogy ítélkezés nélkül hallgatnak, elismerik az érzéseket, és még nehéz helyzetekben is nyugodtan reagálnak. A kortársak közötti empátia ösztönzése segít csökkenteni az iskolai zaklatást és a konfliktusokat. Az olyan tevékenységek, mint a szerepjáték, a perspektívaváltási gyakorlatok vagy a történetmesélés, segítenek a fiataloknak megérteni az érzelmeket – mind a sajátjaikat, mind másokét. Az empátia az inkluzív csoportok érzelmi összetartó erejét képezi: amikor a fiatalok úgy érzik, hogy megértik őket, elkezdik megérteni társaikat is.

Az empátia erősíti a csoport kohézióját és csökkenti a megbélyegzést.

Gyakorlati eszközök a megvalósításhoz

Aktív hallgatás: Mutassunk példát az empátiára azzal, hogy teljes figyelmünkkel a fiatalokra összpontosítunk, odafigyelünk a testbeszédükre, hagyjuk őket megszakítás nélkül beszélni, majd ítélkezés nélkül, saját szavainkkal összefoglaljuk az elmondottakat, ezzel is jelezve, hogy megértettük őket.

Perspektívaváltás: Vonjuk be a fiatalokat olyan gyakorlatokba, mint a „Talán-játék”, ahol együtt gondolkodunk egy másik személy viselkedésének lehetséges okairól. Ez segít megértőbbé és együttérzőbbé válni másokkal szemben.

Példamutatás: A szakemberek hiteles példaként szolgálnak a fiatalok számára: önazonosan viselkednek, és empátiával fordulnak minden résztvevő felé. A fiatalok ezt a hozzáállást megfigyelik, majd maguk is követhetik a példájukat.

Tevékenységi példák:

- Az empátia kialakításának egyik módja egy csoportban az aktív hallgatási kör. A résztvevők leülnek egymás mellé, és egy személy megoszt egy rövid személyes élményt, például egy olyan pillanatot, amikor úgy érezte, hogy félreértették. Ezt követően egy másik résztvevő úgy reagál, hogy átfogalmazza a hallottakat, olyan kifejezéseket használva, mint „Úgy hangzik, mintha úgy érezted volna, hogy…”. A beszélő megerősítheti vagy kijavíthatja ezt. Ez a gyakorlat segít a fiataloknak megtanulni, hogyan kell megszakítás nélkül hallgatni, odafigyelni az érzelmekre, és ítélkezés nélkül reagálni. Emellett azt az érzést kelti, hogy meghallgatják és tisztelik őket. Bár a perspektívaváltás egyes résztvevők számára nehéz lehet, és a csoport profilja és összetétele is befolyásolhatja a gyakorlat hatékonyságát.

- Egy másik hasznos tevékenység a „Talán-játék”, amely elősegíti a mások szemszögéből való gondolkodást. A moderátor felvázol egy helyzetet – például egy résztvevő nem hajlandó csatlakozni egy tevékenységhez –, és megkéri a csoportot, hogy javasoljon lehetséges okokat. Minden válasznak „Talán…”-nal kell kezdődnie. Ahogy a különböző ötletek elhangzanak, a résztvevők kezdenek megérteni, hogy egy viselkedésnek számos mögöttes oka lehet, például szorongás, zavarodottság vagy fáradtság. Ez csökkenti a gyors ítélkezést, és együttérzőbb válaszokat ösztönöz.

- A hibákról való beszélgetésre szolgáló tér megteremtése egy másik fontos gyakorlat. A moderátor hangsúlyozza, hogy a hibák a tanulás természetes részét képezik, és nem kell szégyellni őket. Adott esetben a moderátor a szakmai határok keretein belül elismerheti saját hibáit is, saját példáján keresztül mutatva be a nyitottságot, a felelősségvállalást és a tanulást. Ez segít csökkenteni a félelmet, növeli az önbizalmat, és erősíti a csoporton belüli pszichológiai biztonságérzetet.

- A befogadásról és a tiszteletről szóló reflektív beszélgetések szintén mélyíthetik a megértést. Ez arra ösztönzi a fiatalokat, hogy többféle nézőpontot vegyenek figyelembe, és a valós élethelyzetekben fejlesszék az empátiájukat.

Példa egy helyzetre:

Az egyik résztvevő, Marko, megpróbál bemutatkozni a csoportnak, de elfelejti, mit akart mondani, és zavarba jön.

A moderátor így szólhatna:

„Szép volt, Marko, köszönjük, hogy megpróbáltad! Ez mindenkivel megesik, amikor mások előtt beszélünk – nem könnyű. Ez valójában egy remek alkalom arra, hogy megnézzük, hogyan tudjuk kezelni a helyzetet, amikor elakad a

gondolatmenetünk. Szeretné valaki megosztani, szerinte mi segíthet neki ilyen helyzetekben?”

Miért hatékony ez:

- **Normalizálja a hibát:** Megmutatja, hogy a felejtés normális dolog, és nem kell szégyellni.
- **Kiemeli a tanulás fontosságát:** A pillanatot közös tanulási lehetőséggé alakítja az idegesség kezeléséről és a nyomás alatt történő kommunikációról.

6.8.6. Többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munka

A különféle támogatási igényekkel, tanulási stílusokkal, idegfejlődési profilokkal és támogatási igényekkel rendelkező fiatalokkal való munka rugalmasságot, empátiát és az erősségekre épülő megközelítést igényel. A többlettámogatást igénylő fiatalok nem alkotnak homogén csoportot – mindegyiküknek megvannak a saját erősségei, kihívásai, preferenciái és részvételi módjai.

Az ifjúságsegítő feladata olyan környezet megteremtése, amelyben minden fiatal érdemben részt vehet a közös tevékenységekben anélkül, hogy nyomást érezne arra, hogy másokkal azonos módon vagy azonos tempóban kapcsolódjon be.

a) Személyre szabott megközelítés és rugalmas részvétel

Az ifjúsági munkásoknak rugalmas részvételi lehetőségeket kell kínálniuk, és a tevékenységeket az egyéni igényekhez és preferenciákhoz kell igazítaniuk. Egyes fiatalok szívesebben vesznek részt a tevékenységekben szóban, míg mások számára a vizuális, kreatív vagy gyakorlati feladatok, illetve a megfigyelés jelentik a bekapcsolódás kényelmesebb módját.

Az inkluzív megközelítés elismeri, hogy a részvétel különböző fiatalok esetében eltérő formát ölthet.

b) Erősségekre épülő szemlélet

Az erősségekre építő megközelítés a hiányosságok és korlátok helyett a fiatalok tehetségére, érdeklődésére, erőfeszítéseire és fejlődési lehetőségeire összpontosít. Az ifjúságsegítőknek fontos elismerniük az előrehaladást, a kitartást, a kreativitást, az együttműködést és a fejlődés apró lépéseit is.

Ez különösen fontos azoknak a fiataloknak az esetében, akik ismételt kudarcokat, kirekesztést vagy alacsony elvárásokat tapasztaltak az oktatási vagy társadalmi környezetben.

c) A támogatási igényekkel kapcsolatos feltételezések elkerülése

Az olyan címkék, mint az „autista", „hiperaktív" vagy „fogyatékossággal élő", soha nem határozhatják meg, hogy milyen támogatásra van szüksége egy fiatalnak, hogyan viselkedik, vagy milyen lehetőségek rejlenek benne. Az ifjúsági munkásoknak minden fiatalt egyénként kell kezelniük, érdeklődniük kell preferenciáikról és támogatási igényeikről, és szükség esetén nyitottnak kell lenniük a tevékenységek és a kommunikáció módjának szükség szerinti alakítására.

A viselkedést nem szabad automatikusan ellenállásként vagy motivációhiányként értelmezni anélkül, hogy figyelembe vennénk az esetleges mögöttes szükségleteket, szorongást, érzékszervi túlterhelést, zavart vagy érzelmi stresszt.

d) Támogató kommunikáció

A világos, tiszteletteljes és érthető kommunikáció segít csökkenteni a stresszt és növeli a részvételt. Az ifjúsági munkásoknak egyszerű és konkrét utasításokat kell használniuk, szükség esetén a verbális magyarázatokat vizuális segédeszközökkel kell kiegészíteniük, időt kell hagyniuk a feldolgozásra, és rendszeresen ellenőrizniük kell a megértést nyomásgyakorlás és ítélkezés nélkül.

A támogató kommunikáció különösen fontos lehet azoknál a fiataloknál, akiknél idegfejlődési eltérések, specifikus tanulási nehézségek, szorongás vagy kommunikációs akadályok állnak fenn.

e) Párbeszédes támogatás és együttműködésen alapuló tanulás

A kortársak támogatása erősíti a valahová tartozás érzését, az önbizalmat és a társas kapcsolatokat. A kiscsoportos tevékenységek, a páros munka, a különböző képességű fiatalok együttműködése és a kortárssegítő párok kialakítása mind hozzájárulhatnak egy támogatóbb, kevésbé feszélyező légkör megteremtéséhez, amelyben a fiatalok bátrabban kapcsolódhatnak be a közös tevékenységekbe.

A fiatalok gyakran hatékonyan tanulnak egymástól, különösen olyan környezetben, ahol a versengés helyett az együttműködés kap hangsúlyt.

Esettanulmány: a kölcsönös kortárs támogatás a gyakorlatban

Egy ifjúsági központ önkéntes kortárs-támogatási programot indított egy látássérült fiatal és egy szociális szorongástól szenvedő, neurodivergens fiatal között. Bár különböző akadályokkal szembesültek, közös élményeik segítettek nekik bizalmat

építeni. A látássérült fiatal társas helyzetekben támogatta társát, míg a neurodivergens fiatal segítséget nyújtott a tájékozódásban és az utazásban. Mindketten adtak és kaptak támogatást, ami növelte a közös tevékenységekben való részvételt, továbbá a szakemberek azt tapasztalták, hogy a csoport tagjai kezdeményezőbbé váltak, és befogadóbb hozzáállást tanúsítottak egymás iránt.

Ez a példa azt mutatja, hogy a kortárs támogatásnak kölcsönösnek, önkéntesnek és a fiatalok erősségeire, preferenciáira és beleegyezésére kell épülnie, nem pedig rögzített segítői és támogatott szerepekre.

f) A tevékenységek és az elvárások egyéni igényekhez igazítása

A befogadó ifjúsági munka elismeri, hogy a különböző fiatalok eltérő szintű struktúrát, tempót, érzékszervi ingereket és támogatást igényelnek. Az ifjúságsegítőknek ezért szükség esetén a fiatalok igényeihez kell igazítaniuk a tevékenységeket: a feladatok egyszerűsítésével, szünetek engedélyezésével, csendes helyek biztosításával, az érzékszervi túlterhelés csökkentésével, vagy szükség esetén további keretek és útmutatás nyújtásával.

A cél nem a tökéletesség vagy az egységes teljesítmény, hanem az, hogy minden fiatal érdemben részt vehessen a tevékenységekben, biztonságban érezze magát, aktívan bekapcsolódhasson, és lehetősége legyen a személyes fejlődésre.

6.8.7. A kihívást jelentő viselkedés kezelése

A kihívást jelentő viselkedést inkább kommunikációs formának kell tekinteni, mintsem személyes sértésnek.

Gyakorlati eszközök

Amikor ilyen viselkedés jelentkezik:

- Maradjunk nyugodtak és semlegesek; kerüljük a csoport előtt történő konfrontációt; ne vegyük magunkra a reakciókat!
- A viselkedésre reagáljunk, ne a személyiségre (*„Észrevettem, hogy zaklatottnak tűnik – szeretne egy rövid szünetet tartani?*”)!
- Azonosítsuk a lehetséges kiváltó okokat (fáradtság, érzékszervi túlterhelés és félreértés)!
- Kínáljunk választási lehetőségeket és cselekvési teret!
- Használjunk feszültségcsökkentő technikákat: halkítsuk le a hangjunkat, adjunk teret, kínáljunk választási lehetőségeket!

- Határozzunk meg egyértelmű határokat: magyarázzuk el, mely viselkedés elfogadható és miért!
- Az eset után beszéljük át négyszemközt a történteket, és a tanulásra összpontosítsanak, ne a büntetésre! Ha a viselkedés visszatérő vagy egyre súlyosabbá válik, forduljunk pszichológushoz vagy szociális munkáshoz további tanácsért. A következetes empátia és a határok segítik a fiatalokat abban, hogy gondoskodás alatt állnak és biztonságban érzik magukat.

A biztonság és a befogadás nem egyszeri cselekedetek, hanem folyamatos gyakorlatok. Átlátható, kiszámítható és hozzáférhető környezet megteremtésével a fiatalokkal foglalkozó szakemberek erőteljes üzenetet közvetítenek: *tt mindenkit szívesen látunk, és mindenkit úgy fogadunk el, ahogy van.* Amikor a fiatalok biztonságban érzik magukat, bátrabban vállalják a kihívásokat, tanulhatnak és fejlődhetnek.

Tevékenységi példák

Az ABC-elemzési protokoll: A viselkedési minták megértése érdekében a személyzetnek azonosítania kell az előzményt (mi váltotta ki), a viselkedést (mi történt) és a következményt (mi történt közvetlenül utána).

A „Bringing youth back" (Fiatalok visszaintegrálása) feszültségcsökkentő protokoll öt lépésből áll:

1. Figyeljétek meg a szorongás jeleit, mielőtt a viselkedés eszkalálódna!
2. Nyugodj meg (mutass példát a nyugodt viselkedésre)!
3. Nyugtassa meg a fiatalt (kérje meg, hogy vegyen egy mély levegőt)!
4. Teremts személyes kapcsolatot (beszélj a fiatalok különleges érdeklődési köreiről)!
5. Bátorítsa őket, hogy újra csatlakozzanak a csoporthoz!

Tanulságos pillanatok: A bántó, másokat leértékelő megjegyzéseket vagy a fogyatékossággal élőkkel szembeni előítéletes, kirekesztő szóhasználatot használjuk fel arra, hogy a csoport egészével megértessük az ilyen viselkedés hatásait.

Példa a gyakorlatból

> *Egy művészeti műhelymunka során egy résztvevőt felkavart, amikor megkérték, hogy mutassa meg a rajzát. Ahelyett, hogy ragaszkodott volna hozzá, a fiatalokkal foglalkozó szakember nyugodtan elmagyarázta, hogy a megosztás nem kötelező, és javasolta, hogy tartsanak egy rövid szünetet. Később a résztvevő önként megmutatta a rajzot, és elmagyarázta, hogy túl megterhelőnek érezte, amikor amikor váratlanul a figyelem középpontjába került. A tiszteletteljes hozzáállás egyszerű gesztusa az ellenállást bizalommá és elkötelezettséggé alakította át.*

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok a mellékletekben találhatók.

7. PROGRAMTERVEZÉS ÉS -MEGVALÓSÍTÁS

Ez a fejezet arra összpontosít, hogyan lehet a fogyatékossággal élő fiatalok számára szóló programokat emberi jogokon alapuló, inkluzív keretek között megtervezni és lebonyolítani. Kiemeli, hogy az ifjúsági munka hogyan léphet túl a rögzített szolgáltatási modelleken olyan rugalmas, közösen kidolgozott programok létrehozásával, amelyek eltávolítják az akadályokat és erősítik a fiatalok cselekvőképességét. A hangsúly azokon a gyakorlati módszereken van, amelyek adaptív, rugalmas programszerkezeteken keresztül biztosítják az érdemi részvételt és az egyenlő hozzáférést.

A helyi környezetre és a résztvevők szükségleteire épülő programtervezés

A programtervezés a helyi környezet alapos ismeretéből és a résztvevők élethelyzetének megértéséből indul ki. A programfejlesztés első lépése a helyi viszonyok részletes feltérképezése. A NEET-helyzetben lévő fiatalok sajátos helyzetének megértése – az oktatási hiányosságok, a munkaerőpiaci integrációt gátló akadályok, a mentális egészségügyi kihívások, a lakhatási bizonytalanság, a migrációs státusz, a fogyatékosság vagy a neurodivergencia – elengedhetetlen ahhoz, hogy olyan programot lehessen kidolgozni, amely célzottan személyre szabott, és nem általános jellegű. A fogyatékossággal élő fiatalok helyzetét olyan, egymást keresztező tényezők alakítják, mint a társadalmi-gazdasági háttér, az oktatás, a mentális egészség, a családi környezet vagy a migrációs tapasztalatok. A hatékony programtervezés a strukturált tervezés és a rugalmasság ötvözésével reagál erre a komplexitásra. A folyamat ciklikusan ismétlődő lépésekből áll: a szükségletek azonosítása, a tevékenységek közös megtervezése, azok végrehajtása, az eredmények értékelése, valamint ezeknek a felismeréseknek a felhasználása a program folyamatos finomítására. Ez a ciklikus megközelítés lehetővé teszi, hogy az ifjúsági munka rugalmas maradjon, ahelyett, hogy statikus, merev lenne.

A kényelmi zónától a tanulási zónáig

A valódi fejlődéshez ki kell lépni a megszokott keretek közül, da többlettámogatást igénylő fiatalok esetében azonban különös körültekintéssel kell megközelíteni és támogatni ezt a folyamatot. A „komfortzóna – tanulási zóna – pánikzóna" modell továbbra is hasznos keret, azonban ezeknek a zónáknak a határai gyakran máshol helyezkednek el, mint a fogyatékosság nélkül élő társaik esetében. Egyes fogyatékossággal élő fiatalok olyan környezetben nőttek fel, amelyet a túlzott védelem, az alacsony elvárások vagy az önálló döntéshozatal korlátozott lehetőségei jellemeztek. Ennek eredményeként komfortzónájuk viszonylag szűk lehet, míg az önállóság felé tett még apró lépések – például döntéshozatal, interakció kezdeményezése vagy felelősségvállalás egy egyszerű feladatért – máris a tanulási zónába való belépést jelenthetik.

Az ifjúsági munkának ezért tudatosan kell lehetőségeket teremtenie, amelyek révén a fiatalok fokozatosan, megfelelő támogatás mellett növelhetik önállóságukat, és egyre inkább magukénak érezhetik a döntéseiket és az azokkal járó felelősséget. Ehhez tartozik annak felismerése is, hogy a „kockázat" nem csupán fizikai vagy társadalmi kihívásokat jelent, hanem a mindennapi önállóság megnyilvánulásait is: a preferenciák kifejezését, az időgazdálkodást, az ismeretlen helyeken való eligazodást vagy a kisebb kudarcok kezelését. Egyes fiatalok számára a tanulási zóna inkább az önérvényesítés gyakorlásával vagy kisebb téttel járó döntések meghozatalával kezdődhet, mintsem láthatóan nagyobb kihívást jelentő tevékenységekkel.

A szakembereknek tisztában kell lenniük azzal, hogy a kudarcok, a megbélyegzés vagy a kirekesztés ismételt élményei csökkenthették a fiatal önbizalmát saját képességei iránt. Ez elkerüléshez, fokozott szorongáshoz vagy a felnőttekre való támaszkodáshoz vezethet, hogy azok vegyék át az irányítást. Ilyen esetekben a túl gyors nyomásgyakorlás – még jó szándékkal is – könnyen a fiatalokat a pánikzónába sodorhatja. Itt a stressz nem produktív, hanem megbénító, megerősítve a nem megfelelőség és a függőség érzését.

Az ifjúsági munkás feladata egy strukturált, ugyanakkor rugalmas „biztonságosabb tér" megteremtése, ahol a kísérletezés lehetséges anélkül, hogy az illető félne az ítélkezéstől vagy a kudarctól. Ehhez hozzátartozik a kihívások kezelhető lépésekre bontása, az utasítások helyett választási lehetőségek felkínálása, valamint az eredmény helyett a erőfeszítés kifejezett értékelése. A támogatásnak jelen kell lennie, de nem lehet tolakodó: a cél nem a nehézségek eltávolítása, hanem olyan keret biztosítása, amely lehetővé teszi a fiatal számára, hogy kompetenciát és fejlődést tapasztaljon meg. Fokozatosan átadható a felelősség a felnőttől a fiatalra, megerősítve ezzel az önállóság érzését.

Fontos, hogy ez a folyamat a belsővé vált elvárások megkérdőjelezését is igényli. Azok a fiatalok, akik hozzászoktak ahhoz, hogy „gondoskodnak róluk", kezdetben ellenállhatnak a megnövekedett felelősségnek, vagy kényelmetlenül érezhetik

magukat miatta. Hasonlóképpen, a szakembereknek is kritikus szemmel kell vizsgálniuk saját túlbiztonsági hajlamaikat, gondoskodva arról, hogy a védelem ne váljon a fejlődés akadályává. A „meg tudom csinálni” hozzáállás ösztönzése ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy felismerjük a potenciált, miközben tiszteletben tartjuk az egyéni tempót.

A gyakorlatban a többlettámogatást igénylő fiatalok tanulási zónába való belépésének támogatása kevésbé a hagyományos értelemben vett határok feszegetéséről szól, hanem inkább arról, hogy újradefiniáljuk, hogyan is néz ki a fejlődés. Ez egy olyan folyamat, amely lehetővé teszi a részvételt, erősíti az önrendelkezést, és felépíti az önbizalmat ahhoz, hogy a fiatalok önállóbban vegyenek részt a világban – lépésről lépésre, a biztonság, a tisztelet és a magas, de reális elvárások keretein belül.

Önállóság

A Ifjúsági Ház egyik meghatározó jellemzője a részvételi alapú közös alkotás iránti elkötelezettség. A fiatalok aktív partnerek, akik alakítják a program tartalmát, ritmusát és kultúráját. Például a projektalapú tanulási formák kiválóan alkalmasak erre a célra, és a program szerkezeti gerincévé válhatnak: a résztvevők valós kihívásokat választanak ki környezetükből, konkrét projektötleteket dolgoznak ki, és azokat közösen valósítják meg. Ezek a projektek a kreatív alkotásoktól és a közösségi beavatkozásoktól a készségalapú mikrokezdeményezésekig terjednek. Ezeken keresztül a fiatalok kommunikációs, csapatmunkára, tervezésre, társadalmi felelősségvállalásra és problémamegoldásra vonatkozó kompetenciákat építenek ki – olyan kompetenciákat, amelyek mind a személyes fejlődés, mind a munkaerőpiaci bekapcsolódás szempontjából központi jelentőségűek. Minden projekt egyéni tanulási célokhoz is kapcsolódik, biztosítva, hogy minden résztvevő láthassa saját hozzájárulását és előrehaladását.

A részvétel és a felelősségvállalás elengedhetetlen része ennek a folyamatnak. A fiatalok bevonódása fokozatosan kiterjedhet a döntéshozatalra és a programon belüli felelősségvállalásra is. A közös alkotás erősíti a motivációt, az önbizalmat és azt az érzést, hogy ötleteik, döntéseik és hozzájárulásuk valóban számít.

Átmeneti pillanatok

Különös figyelmet kell fordítani a programon belüli átmeneti pillanatokra. A tevékenységek, környezetek vagy társadalmi kontextusok közötti váltások aránytalanul nagy stresszt jelenthetnek azoknak a fiataloknak, akiknél kognitív, érzékszervi vagy érzelmi szabályozási eltérések tapasztalhatók. Ezen átmenetek hatékony kezelése – előzetes figyelmeztetések, következetes jelzések és a feldolgozáshoz szükséges idő biztosítása révén – csökkenti a szorongást és támogatja a részvétel folytonosságát. Ezek a látszólag apró kiigazítások gyakran jelentős hatással vannak az akadálymentességre.

A végső átmeneti tervezés a belépéskor kezdődik, és a részvétel utolsó szakaszában fokozódik, biztosítva, hogy minden fiatal számára világos út vezessen az oktatás, a

munka vagy a további támogatás felé. A programból való kilépés után is a diszkrét utánkövetés és az egykori résztvevők bevonása segít fenntartani a folytonosságot, megerősítve, hogy a Ifjúsági Ház továbbra is stabil, megbízható támaszpont marad a fiatal életében.

Beutalások és együttműködés más szolgáltatókkal

A program működésének magában kell foglalnia a releváns oktatási, egészségügyi, mentálhigiénés, szociális, foglalkoztatási és közösségi szolgáltatásokhoz vezető egyértelmű és hozzáférhető beutalási útvonalakat. Az ifjúsági munkásoknak segíteniük kell a fiatalokat a rendelkezésre álló lehetőségek megértésében, szükség esetén kapcsolatot kell létesíteniük, és aktívan részt kell venniük a beutalásokkal és az együttműködéssel kapcsolatos döntések meghozatalában.

Egyértelműen meg kell állapodni a szerepkörökben, a kommunikációs csatornákban, a hozzájárulásban, az információmegosztás korlátaiban, a felelősségi körökben és a további lépésekben. Csak a releváns, szükséges és arányos információkat szabad megosztani. Az interdiszciplináris együttműködésre vonatkozó részletes alapelveket és gyakorlati útmutatásokat az 5.4. és 6.4. fejezetek tartalmazzák.

Szabályozás és etikai keretek

Ennek a munkának egyértelmű szabályozási és etikai keretekre kell épülnie. Az egyenlőségi jogszabályok és a diszkriminációellenes elvek betartása minimális követelmény, de az inkluzív gyakorlat ennél tovább megy, aktívan szembeszállva a fogyatékosságellenességgel és a kirekesztő normákkal. Az etikai szempontok, mint például a titoktartás, a tájékozott beleegyezés és a védelem, központi szerepet játszanak a bizalom kiépítésében. A fiataloknak nemcsak azt kell megérteniük, hogy adataikat tiszteletben tartják, hanem azt is, hogy milyen korlátai vannak a titoktartásnak olyan helyzetekben, ahol kockázat áll fenn. Ezen határok átlátható kommunikálása erősíti mind a biztonságot, mind az elszámoltathatóságot.

Folyamatos fejlesztési terv

Az inkluzív ifjúsági munka folyamatos reflexiót, értékelést és alkalmazkodást igényel. A programoknak rendszeresen felül kell vizsgálniuk, mi támogatja a részvételt, az elkötelezettséget, a tanulást és a jóllétet, miközben azonosítaniuk kell az akadályokat vagy a kiigazítást igénylő területeket is.

Az értékelésnek ötvöznie kell a fiataloktól kapott visszajelzéseket, az ifjúsági munkások megfigyeléseit és a tágabb csapaton belüli reflexiót. A cél nem csupán az eredmények mérése, hanem a tapasztalatok megértése, a gyakorlat fejlesztése és az inkluzivitás idővel történő erősítése is.

A tanulásorientált szervezeti kultúra ösztönzi a rugalmasságot, a visszajelzések iránti nyitottságot, az interdiszciplináris együttműködést, valamint a programoknak a fiatalok és a helyi közösség változó igényeihez való igazítására való hajlandóságot.

Szervezeti önreflexió

Ugyanakkor a szervezeteknek folyamatos önreflexióra is szükségük van. A befogadás nem egy egyszer és mindenkorra elért eredmény, hanem a hiányosságok azonosításának és kezelésének folyamatos folyamata. Ez magában foglalja a fizikai akadálymentesség, a kommunikációs gyakorlatok, a személyzet kompetenciáinak vizsgálatát, valamint annak felmérését, hogy a szervezet milyen mértékben tükrözi az általa szolgált közösség sokszínűségét. Az őszinte önértékelés olyan akadályokat tárhat fel, amelyek egyébként láthatatlanok maradnának, és ezzel lehetőséget teremt a fejlesztésre és az innovációra.

A bizonytalanság és az ismeretlen helyzetek kezelése

Végül a fogyatékossággal élő fiatalokkal való munka bizonytalansággal járhat. Még a leggondosabban megtervezett tevékenységek sem alakulnak feltétlenül a várakozásoknak megfelelően, és az ismeretlen helyzetek a mindennapi gyakorlat részét képezik. Az ifjúsági munkásoknak ezért ki kell fejleszteniük azt a magabiztosságot és kompetenciát, amely lehetővé teszi számukra, hogy valós időben alkalmazkodjanak, szükség esetén improvizáljanak, és kritikusan reflektáljanak saját feltételezéseikre és reakcióikra. Ez magában foglalja a személyes kényelmetlenséget kiváltó pillanatok felismerését, valamint annak megkérdőjelezését, hogy azok előítéletekből vagy jogos szakmai aggályokból fakadnak-e. A rugalmasság megőrzése egyértelmű etikai és szakmai alapok fenntartása mellett kulcsfontosságú kompetencia az inkluzív ifjúsági munkában.

Amikor ezek az elemek integrálódnak, a programtervezés és -végrehajtás a közös alkotás, a reflexió és az alkalmazkodás dinamikus folyamatává válik. Olyan környezetben, mint például egy Ifjúsági Ház, ez olyan részvételi struktúrákban tükröződik, ahol a fiatalok aktívan alakítják a tevékenységeket, projektalapú tanulásban vesznek részt, és összekapcsolják egyéni céljaikat a közös élményekkel. A stabil, ugyanakkor rugalmas keretrendszer egyaránt támogatja a rutint és a reagálóképességet, míg a folyamatos értékelés biztosítja, hogy a program a résztvevők igényeinek megfelelően fejlődjön.

Így az ifjúsági ház több, mint egy szolgáltatás vagy tevékenységek sorozata: olyan környezetet biztosít, amelyben a fiatalok fejleszthetik készségeiket, kapcsolatokat építhetnek, és nagyobb önállóság és társadalmi befogadás felé haladhatnak.

7.1. Két fő fejlődési terület: társadalmi és érzelmi fejlődés

Ez a fejezet azt vizsgálja, hogy az ifjúsági programok hogyan tudják célzottan támogatni az érzelmi jólétet, a rezilienciát és a társadalmi integrációt a többlettámogatást igénylő fiatalok – köztük a fogyatékossággal élő fiatalok – körében azáltal, hogy megértik érzelmi és mentális igényeiket, reális fejlődési célokat tűznek ki, és olyan gyakorlati stratégiákat alkalmaznak, amelyek mind az egyéni, mind az interperszonális kompetenciákat erősítik.

A társadalmi és érzelmi tanulás nem opcionális kiegészítője az ifjúsági munkának, hanem annak alapvető részét képezi. Ezen folyamatok révén a fiatalok egészséges identitást építenek ki, megtanulják kezelni az érzelmeiket, empátiát fejlesztenek, kapcsolatokat alakítanak ki és felelősségteljes döntéseket hoznak. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) kiemeli, hogy a serdülőkor kulcsfontosságú fejlődési időszak a hosszú távú mentális jólétet támogató megküzdési képességek, érzelmi szabályozás, interperszonális kompetenciák és problémamegoldó képességek erősítése szempontjából. Ezért azok az ifjúsági programok, amelyek célja a részvétel, a tanulás, a foglalkoztathatóság vagy az önmegvalósítás előmozdítása, nem kezelhetik másodlagos kérdésként az érzelmi és társadalmi fejlődést.

Ennek közvetlen gyakorlati következményei vannak az inkluzív ifjúsági munkára nézve. A WHO *„Helping Adolescents Thrive” (Segítség a serdülők boldogulásához) című* útmutatója minden serdülő számára általánosan elérhető pszichoszociális támogatást javasol, valamint célzottabb támogatást azoknak a fiataloknak, akik már érzelmi nehézségekkel küzdenek. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy minden fiatalnak érzelmileg biztonságos, kapcsolatteremtő és támogató környezettel kell találkoznia, míg egyesek emellett egyénre szabott támogatásra, alkalmazkodásra vagy továbbirányítási útvonalakra is szorulhatnak.

A társadalmi és érzelmi fejlődés szorosan összefonódik. Az érzelmi stabilitás elősegíti a társadalmi életben való részvételt, míg a pozitív társadalmi élmények erősítik az érzelmi jólétet. Sok, többlettámogatást igénylő fiatal esetében ezeket a fejlődési folyamatokat megzavarta a kirekesztés, az instabilitás, a trauma, a megbélyegzés vagy a támogató környezet hiánya. Az ifjúsági munkának ezért túl kell lépnie a puszta foglalkoztathatóságon vagy a készségfejlesztésen, és tudatosan kell elősegítenie az érzelmi intelligenciát, az önszabályozást, az empátiát, a rezilienciát, valamint a kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának képességét.

Ez a folyamat fokozatos, és következetességet, türelmet, rugalmasságot és szakmai önreflexiót igényel. Ugyanakkor éppen ez az alap teszi lehetővé, hogy a hozzáférhetőségi igényű fiatalok teljesebb mértékben részt vehessenek az oktatásban, a foglalkoztatásban, a kapcsolatokban és a közösségi életben.

A fiatalok érzelmi és mentális igényei

E célcsoportba tartozó fiatalok közül sokan fokozott érzelmi kihívásokkal küzdenek, ideértve a szorongást, a frusztrációt, a kudarctól való félelmet és a magányt. Ezeket az élményeket gyakran fokozza a társadalmi elszigeteltség, a megbélyegzés vagy a korábbi negatív tapasztalatok az oktatási vagy támogatási rendszerekkel kapcsolatban. A traumától, neurodiverzitástól vagy specifikus tanulási nehézségektől érintettek esetében az érzelmi reakciók kiszámíthatatlanok lehetnek, vagy nehezen kezelhetők.

Fő igényeik a következők:

- **biztonságérzet és elfogadás**, viselkedéstől és háttértől függetlenül;
- **hogy** a felnőttek **meghallgassák és komolyan vegyék** őket;
- **támogató kapcsolatok**, amelyek empátiát és tiszteletet sugároznak;
- **lehetőségek a sikerre** és az önhatékonyság megtapasztalására;
- **egyértelmű határok,** amelyek stabilitást és kiszámíthatóságot biztosítanak;
- **hozzáférés a kikapcsolódást és a stresszkezelést segítő eszközökhöz.**

Ha ezek az érzelmi és kapcsolati szükségletek kielégítésre kerülnek, a fiatalok nagyobb valószínűséggel fejlesztik ki az önbizalmat, a rezilienciát és a tartozás érzését. Ha ezeket elhanyagolják, gyakran jelentkezik az elidegenedés, a konfliktusok, a lázadás vagy a belsővé vált alkalmatlanságérzet.

Reális elvárások és célok

A megfelelő elvárások meghatározása az egyik legnagyobb kihívást jelentő szempont a többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munka során. Az ifjúsági munkásoknak egyensúlyt kell teremteniük a fejlődés ösztönzése és az egyéni képességek és körülmények tiszteletben tartása között. A nem reális elvárások – mint például a gyors viselkedésváltozás vagy a folyamatos kiemelkedő teljesítmény – alááshatják a motivációt és megerősíthetik a negatív önképet.

A szakmai megközelítés ezért olyan, az erősségekre épülő szemléletet igényel, amely elismeri a meglévő tehetségeket, érdeklődési köröket, erőfeszítéseket és potenciált. Az ifjúsági munkásoknak:

- a tökéletesség helyett a kis és mérhető előrelépésekre kell összpontosítaniuk,
- elismerjék, hogy a kudarcok a fejlődés természetes részét képezik,
- ösztönözzék az önreflexiót és a támogató visszajelzéseket,

- és rendszeresen igazítsák a célokat a fiatal motivációjához, képességeihez és érzelmi állapotához.

Az érzelmi és társadalmi fejlődés ritkán halad egyenes vonalban. A kis eredmények – mint például az érzelmek egyértelműbb kifejezése, a hosszabb ideig tartó figyelem fenntartása vagy egy kisebb konfliktus sikeres megoldása – fontos fejlődési mutatók lehetnek.

A reális célkitűzés egyik ugyanolyan fontos szempontja a fiatalok érdemi bevonása a folyamatba. Ez segít megerősíteni az önrendelkezést, az önbizalmat és a mindennapi életben való cselekvőképesség érzését.

Konkrét stratégiák a szociális és érzelmi fejlődéshez

1. A társadalmi fejlődés feltételeinek megteremtése

A társas fejlődés nem történik meg automatikusan egy csoporton belül, hanem szándékos támogatást és inkluzív programtervezést igényel. Az ifjúsági programoknak olyan környezetet kell teremteniük, amely elősegíti az interakciót és a tartozás érzését előre látható struktúrák, együttműködésen alapuló tevékenységek és érzelmileg biztonságos terek révén. Ilyen környezetben a társas összetartozás és az érzelmi fejlődés egymást erősítik.

2. Az érzelmi intelligencia fejlesztése

Az érzelmi intelligencia magában foglalja az érzelmek felismerését, az érzelmi reakciók szabályozását, az empátiát mások iránt, valamint az érzelmek konstruktív kommunikálását. Az ifjúsági munkában ezek a készségek támogatják a részvételt, az együttműködést és a konfliktusok megoldását.

Az ifjúsági munkások az alábbiak révén támogathatják az érzelmi intelligencia fejlesztését:

- reflexiós gyakorlatok,
- érzelmi kártyák vagy vizuális érzelmi eszközök,
- beszélgetések az érzelmekről a mindennapi helyzetekben,
- valamint a stresszre vagy konfliktusokra adott nyugodt, tiszteletteljes reakciók bemutatásával.

Sok fiatal inkább viselkedésével, mint szavakkal fejezi ki az érzelmeit. Az érzelmi szókincs bővítése és a reflexió ösztönzése fokozatosan elősegíti az érzelmi tudatosságot és az egészségesebb kommunikációt.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok a mellékletekben találhatók.

3. Az önszabályozás támogatása

Az önszabályozás az érzelmek, az impulzusok és a stressz kezelésének képességét jelenti. Sok, töblettámogatást igénylő fiatal esetében ezek a készségek még fejlődésben vannak, és gyakran külső támogatásra és strukturált környezetre van szükségük.

Az ifjúsági munkások az alábbiak révén támogathatják az önszabályozást:

- földelő és légzési technikák,
- szünetek és csendes helyek biztosításával,
- előre látható rutinok,
- reflexió érzelmileg intenzív helyzetek után,
- valamint az érzelmek szabályozására irányuló erőfeszítések pozitív megerősítésével.

A közös szabályozás különösen fontos, mivel a nyugodt és támogató felnőttek segítenek a fiataloknak fokozatosan megerősíteni saját érzelemszabályozási képességeiket.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok, például az önszabályozási eszközök, a mellékletekben találhatók.

4. Konfliktuskezelés

A konfliktus a csoportmunka és a társas interakció természetes része. Ahelyett, hogy elkerülné a konfliktusokat, az ifjúsági munkának azokat tanulási, kommunikációs és kapcsolatépítési lehetőségként kellene felhasználnia.

Hasznos megközelítések:

- a tiszteletteljes és vádaskodástól mentes kommunikáció,
- aktív hallgatás,
- a mediáció és az együttműködésen alapuló problémamegoldás,
- valamint a büntetés helyett a kapcsolatok helyreállítására összpontosító helyreállító megközelítések.

Az ifjúsági munkásoknak azt is szem előtt kell tartaniuk, hogy a konfliktusok összefüggésben állhatnak kielégítetlen szükségletekkel, érzékszervi túlterheléssel, kommunikációs nehézségekkel vagy korábbi kirekesztési tapasztalatokkal.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok, például gyakorlati konfliktuskezelési feladatok a mellékletekben találhatók.

5. Stresszkezelés és relaxáció

A stressz közvetlenül befolyásolja az érzelmi stabilitást, a koncentrációt és a részvételt. A többlettámogatást igénylő fiatalok esetében a kezeletlen stressz gyorsan visszahúzódáshoz, konfliktusokhoz vagy érzelmi szabályozási zavarokhoz vezethet.

A programok a következő eszközökkel támogathatják a stresszkezelést:

- légzési és tudatossággyakorlatok,
- mozgás és fizikai tevékenységek,
- kreatív önkifejezés,
- humor és játék,
- valamint olyan támogató rutinok révén, amelyek elősegítik az egyensúlyt és a regenerálódást.

A fiatalok eltérő módon kezelik a stresszt, ezért a programoknak rugalmas lehetőségeket kell kínálniuk, nem pedig egyetlen rögzített megközelítést.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok, valamint a stresszkezeléshez használható gyakorlati eszközök a mellékletekben találhatók.

Példa a gyakorlatból

> *Egy szakmai készségfejlesztő műhelymunka során több résztvevő is frusztrálttá válik, és vitába keveredik, miután egy csoportos feladat nem sikerül. Ahelyett, hogy fegyelmet tartana, az ifjúsági munkás szünetelteti a tevékenységet, elismeri az érzelmeket („Mindannyian stresszesek vagyunk; ez rendben van”), és légzőgyakorlaton vezeti át a csoportot. Ezután közösen átgondolják, mi okozta a feszültséget, és egyértelműbb szerepekben állapodnak meg. A konfliktus így az érzelmek szabályozásának és az együttműködésnek a tanulási lehetőségévé válik.*

7.2 Jellemző helyzetek és kihívások

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal való munka során számos visszatérő helyzettel kell megbirkózni, amelyek gyakran érzelmileg feszültek, kapcsolati szempontból összetettek, és nem könnyen oldhatók meg szokásos módszerekkel. Ezek a helyzetek nem kivételek, hanem az inkluzív ifjúsági munka szerves részét képezik. Alapvető

fontosságú megérteni ezek mögött rejlő dinamikákat ahhoz, hogy olyan módon tudjunk reagálni, amely szakmailag megalapozott, érzelmileg biztonságos és támogatja a fiatalok fejlődését.

Az ifjúsági munkások gyakran találkoznak visszatérő viselkedési mintákkal és csoportdinamikákkal, amikor töblettámogatást igénylő fiatalokkal dolgoznak.

Ezeket a helyzeteket nem szabad egyszerűen „rossz viselkedésként" értelmezni, hanem csoportkörnyezetben kialakuló kapcsolati, fejlődési vagy érzelmi reakciókként. E minták felismerése lehetővé teszi az ifjúsági munkások számára, hogy nyugodtan reagáljanak, fenntartsák a határokat, és biztonságos, támogató környezetet teremtsenek.
Az alábbiakban bemutatjuk a leggyakoribb kihívásokat, valamint gyakorlati útmutatást adunk azok kezeléséhez. A fejezet a csoportdinamikával kezdődik, mivel az ifjúsági munka nagy része csoportkörnyezetben zajlik, majd a mindennapi gyakorlatban gyakran felmerülő visszatérő témákra és helyzetekre tér át.

Csoportdinamika

Minden ifjúsági csoport kialakítja saját érzelmi légkörét, interakciós mintáit és kimondatlan szabályait. Ezek a csoportdinamikák erősen befolyásolják a részvételt, a viselkedést, a biztonságot, a konfliktusokat és a tartozásérzetet. A csoportfolyamatok megértése különösen fontos, ha NEET-helyzetben lévő fiatalokkal, traumát átélt fiatalokkal vagy neurodivergens résztvevőkkel dolgozunk, akik érzékenyen reagálhatnak a légkör változásaira.

A csoportdinamika nem véletlenszerű; gyakran felismerhető mintákat követ. Egy csoport átmehet az izgalom, az ellenállás, a tesztelés, a kapcsolatteremtés, a konfliktus, a féltékenység, a „ " visszahúzódás vagy a kohézió fázisain. Az egyéni viselkedést nemcsak a személyiség, hanem a csoport saját érzelmi és társadalmi energiája is alakítja.

A fiatalokkal foglalkozó szakemberek által gyakran megfigyelt főbb jelenségek

1. A domináns hang

Egy vagy két résztvevő alakítja a csoport hangulatát vagy irányát. Ha nyugtalanok, a csoport feszült lesz; ha lelkesek, az energia szintje emelkedik. Az ifjúsági munkásoknak egyensúlyt kell teremteniük a befolyás terén, hogy mindenki hangja hallható legyen.

2. Társas fertőzés

Az érzelmek gyorsan terjednek – a nevetés, a stressz, a frusztráció, az izgalom. A traumát átélt fiatalok esetében egy másik személy érzelmi kitörése kiváltó tényezőként hathat, láncreakciót váltva ki.

3. Csoportos ellenállás

Előfordul, hogy az egész csoport nem hajlandó együttműködni, elfordul a feladattól, vagy elkerüli a feladatokat. Ez általában a kudarctól való félelmet, a nem egyértelmű utasításokat vagy a csoporton belüli feszültséget tükrözi, nem pedig lustaságot.

4. Szerepképzés

A fiatalok gyakran belecsúsznak bizonyos szerepekbe (a vezető, a bohóc, a csendes, a segítő, a kívülálló). Ezek a szerepek merevvé válhatnak, hacsak a fiatalokkal foglalkozó szakemberek szándékosan nem törik meg őket.

5. Megosztottság

A csoport a személyzetet „jónak” vagy „rossznak” tekinti attól függően, hogy ki szabott határt vagy utasított el egy kérést. Ez a jelenség nagyon gyakori a traumás múltú csoportokban.

6. Érzelmi tükröződés

A fiatalok tükrözik a jelen lévő felnőtt érzelmi állapotát. Ha az ifjúsági munkás nyugodt, a csoport is megnyugszik; ha az ifjúsági munkás feszült lesz, a csoport is feszültté válik.

Ezeknek a mintázatoknak a megértése segít az ifjúsági munkásoknak abban, hogy a viselkedést ne „problémaként”, hanem a csoportrendszeren belüli természetes kapcsolati reakcióként értelmezzék.

I. „Kedvencek” és a kötődési dinamikák

Az ifjúsági munkában gyakori, hogy bizonyos fiatalok erős érzelmi kötődést alakítanak ki egy adott ifjúsági munkáshoz. Ez általában inkább a fejlődési szükségleteket, az érzelmi sebezhetőséget, a traumás múltat vagy a kielégítetlen kapcsolati szükségleteket tükrözi, mintsem a személyzet nem megfelelő viselkedését.

Azok a fiatalok, akik instabilitást, elhanyagolást, következetlen gondoskodást vagy társadalmi elszigeteltséget tapasztaltak, erősen kötődhetnek olyan felnőttekhez, akiket kiszámíthatónak, nyugodtnak és érzelmileg biztonságosnak érznek. Az ifjúsági munkás „biztonságos bázissá” válhat egy egyébként instabil környezetben.

Ugyanakkor ezek a kötődések gyakorlati és etikai kihívásokat is jelenthetnek:

- a többi résztvevő kirekesztettnek vagy irigynek érezheti magát,
- a fiatal különleges bánásmódot várhat el,
- kialakulhat érzelmi függőség,
- a határok elmosódhatnak vagy próbára tehetők,
- a csoportdinamika e kapcsolat körül megváltozhat

A „kedvencek” mögött rejlő dinamika megértése segít az ifjúsági munkásoknak abban, hogy empátiával reagáljanak, ahelyett, hogy bűntudatot vagy frusztrációt éreznének.

Jellemző jelek
A „kedvenc” dinamikára utaló viselkedésformák közé tartoznak:

- Korán érkeznek vagy későig maradnak, csak azért, hogy beszélhessenek azzal a munkatárssal
- Minden tevékenység során fizikailag közel helyezkednek el hozzá
- A részvétel megtagadása, ha az adott munkatárs nincs jelen
- Érzelmi kizárólagosság elvárása („Te vagy az egyetlen, aki megért engem”)
- Féltékenység, idegesség, visszahúzódás vagy düh, amikor a fiatalokkal foglalkozó szakember másra koncentrál
- A határok feszegetése („Hazavinnél?”, „Küldhetek neked privát üzenetet?”)

Ezek a viselkedésformák nem manipulációk – hanem kötődési stratégiák.

Terület	**Gyakorlati lépések ifjúsági munkások számára**
A támogatói kör bővítése	Fokozatosan vonj be további megbízható felnőtteket, ahelyett, hogy hirtelen visszavonulnál.
Következetesség kizárás nélkül	Tartsa fenn a meleg légkört, miközben minden résztvevőnek egyenlő figyelmet szentel.
Csapatalapú támogatás	Hangsúlyozd ki, hogy a támogatás az egész csapattól származik, nem pedig egyetlen személytől.
Érzelmi szabályozás	Biztosítson kiszámítható rutinokat, földelő stratégiákat és érzelmi állapotfelméréseket.
Egyértelmű határok	Állítson fel nyugodt, következetes és kiszámítható határokat az idő, a kommunikáció és az elérhetőség tekintetében.
Csoportba való beilleszkedés	Használjon csoportos tevékenységeket és rotációs partnerkapcsolatokat az egy-egyhez való függőség csökkentése érdekében.

Csapatbeli reflexió	Beszéljék meg ezeket a dinamikákat szupervízió és csapatkonzultáció keretében.

Gyakorlati példa:

A 17 éves Samira, akit nemrég helyeztek el nevelőszülőknél, erős kötődést alakít ki egy ifjúsági munkással. A nyitás előtt a központ előtt vár, minden foglalkozáson az adott munkás mellett akar ülni, dühös lesz, ha mások kapnak figyelmet, és kéri, hogy követheti a munkást a közösségi médiában.

Szakmai válasz:

1. Samira érzéseinek elismerése: *„Érthető, hogy közel érzed magad azokhoz az emberekhez, akik mellett biztonságban érzed magad.”*
2. Szelíd, de egyértelmű határok fenntartása: *„A közösségi médián nem tartunk kapcsolatot a fiatalokkal, de itt a foglalkozások alatt bármikor beszélgethetünk.”*
3. További megbízható felnőttek bevonása: *„Ana és én csapatként fogunk együttműködni, hogy támogassunk téged.”*
4. A kortárs kapcsolatok ösztönzése strukturált tevékenységek révén:
    - Párosítsd Samirát nyugodt, támogató kortársakkal
    - Vonjuk be kis csoportos feladatokba
5. Erősítsük meg őt anélkül, hogy függőséget táplálnánk: *„Itt vagyok neked. És azt szeretném, hogy biztonságban érezd magad az egész csapattal.”*
6. A haladás nyomon követése: A következő hetek során bátorítsuk arra, hogy legalább egy másik megbízható felnőttel is beszéljen.

II. Kitaszítottak és a kirekesztés dinamikája

A legtöbb ifjúsági csoportban vannak olyan résztvevők, akik csendben a háttérben maradnak. Ezeket a fiatalokat gyakran nem utasítják el nyíltan, de hiányzik számukra az értelmes kapcsolat a társaikkal, és fokozatosan visszahúzódhatnak a részvételből.

A csendet vagy az elszigeteltséget nem szabad automatikusan érdektelenségként értelmezni. Ez a következőket tükrözheti:

Miért válnak a fiatalok „kitaszítottá”?

Számos alapvető tényező vezethet ahhoz, hogy egy fiatal visszahúzódjon vagy kirekesztésre kerüljön a csoportos interakciókból:

- **Társas szorongás vagy az elutasítástól való félelem** – a véleménynyilvánítás kockázatosnak tűnik, ezért a csend biztonságosabbnak érződik.

- **Neurodivergencia –** a társas interakciók időzítésével, az érzékszervi túlterheléssel vagy a jelek értelmezésével kapcsolatos nehézségek távolságot teremthetnek.
- **Traumatikus élmények** – a túlzott éberség vagy az önvédelem elidegenedésként jelenhet meg.
- **Korábbi** zaklatás – a múltbeli élmények erős csoportkerülést eredményezhetnek.
- **Kulturális vagy nyelvi** akadályok – a bevándorló fiataloknak nehézséget okozhat a már kialakult kortárs struktúrákba való beilleszkedés.
- **Alacsony önértékelés vagy** bizonytalanság – a fiatal azt feltételezi, hogy mások nem fognak érdeklődni iránta.
- **Rigid csoportdinamika** – egyes csoportokban „belső körök” alakulnak ki, másokat pedig a perifériára szorítanak.

Ezek a fiatalok ritkán „választják” szabad akaratból az elszigetelődést; a visszahúzódás gyakran egy megküzdési vagy önbiztonsági stratégia.

Jellemző jelek

- egyedül ülnek, kerülik a szemkontaktust
- ritkán szólal meg, ha nem kérdezik meg
- kizárás a csoportmunkából
- az idő múlásával csökken a részvétel
- a társak akaratlan elutasítása
- szorongónak tűnik, megdermed, vagy nem tudja, hova álljon/üljön
- csendben „feladja” a tevékenységeket

Ezek a jelek alig észrevehetők – ezért könnyű figyelmen kívül hagyni őket, de fontos foglalkozni velük.

Lépés	**Gyakorlati stratégia**
Figyeljünk a láthatatlan kirekesztésre	Figyeljük meg, ki marad folyamatosan csendben vagy elszigetelten.

Építsen ki szelíd kapcsolatokat	Kezdjük nyomásmentes interakcióval és kis felelősségekkel.
Célzott párosítás	Párosítsa össze a résztvevőket támogató vagy legalábbis semleges társakkal.
Használjon strukturált interakciót	A világos szerepek és a beszédváltás csökkentik a társas bizonytalanságot.
Hangsúlyozza az erősségeket	A pozitív láthatóság növeli az önbizalmat és a tartozás érzését.
Foglalkozzon a finom kirekesztéssel	Nyugodtan szakítsa meg korán a lenéző vagy kirekesztő viselkedést.
Támogassa az önbizalmat négyszemközt	Nyújtson egyéni útmutatást anélkül, hogy nyomást gyakorolna.

Rövid gyakorlati példa

> *A 21 éves Pali minden foglalkozáson egyedül ül. A társai ritkán választják ki. Elkezdi kihagyni a foglalkozásokat.*
>
> *Egy ifjúsági munkás finoman elkezdi a heti egyéni beszélgetéseket, stratégiailag összehozza őt egy kedves társával, kiemeli erősségeit a csoportos feladatok során, és olyan strukturált csoportos tevékenységeket alkalmaz, amelyek csökkentik a nyomást. Néhány héten belül Pali kényelmesebben érzi magát, gyakrabban vesz részt a tevékenységekben, és kialakítja első barátságát a csoportban.*

III. Figyelemkeresés és függőségi dinamikák

Egyes fiatalok folyamatos figyelmet követelnek az ifjúsági munkásoktól ahhoz, hogy érzelmileg biztonságban érezzék magukat, értékesnek érezzék magukat, vagy szabályozva érezzék magukat. Ez megszakításokban, érzelmi kirobbanásokban, ragaszkodásban, a beszélgetések monopolizálásában vagy szorongásban nyilvánulhat meg, amikor a figyelem másra terelődik.

Ezek a viselkedésformák általában a következőkhöz kapcsolódnak:

- szorongás,
- instabil kötődési élmények,
- trauma,

- bizonytalanság,
- érzelmi elhanyagolás,
- vagy nehézségek a csoportkörnyezethez való alkalmazkodásban.

A fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára az a kihívás, hogy empatikusak maradjanak, miközben a csoporton belül fenntartják a méltányosságot és az egészséges határokat.

Hasznos válaszok – Amit mondhatsz

- *„Itt vagyok neked, de a csoport többi tagját is támogatnom kell.”*
- *„Látom, hogy most szükséged van kapcsolatra. A tevékenység után beszélünk.”*
- *„Fontosak az érzéseid, és majd megbeszélem veled – egyezzünk meg egy olyan időpontban, ami mindkettőnknek megfelel.”*
- *„Úgy tűnik, nehezedre esik, ha nem vagyok közvetlenül melletted. Hogyan tudnánk ezt könnyebbé tenni?”*
- *„Fontos vagy számomra, és nem felezlek el. Csak egyensúlyt kell teremtenem a figyelmemmel.”*

Ezek a válaszok megerősítik az érzelmi szükségleteket anélkül, hogy a kizárólagosságot vagy a függőséget erősítenék.

Fontos szempontok a fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára:

Terület	**Leírás**
Kapcsolati előzmények	Azok a fiatalok, akiknek gondozási tapasztalatai következetlenek vagy bizonytalanok voltak, a semleges helyzeteket (pl. ha egy szakember másfelé fordítja a figyelmét) elutasításként értelmezhetik, ami fokozott megnyugtatás iránti igényhez vezet.
Szorongás	A magas szintű szorongás miatt még a rövid ideig tartó elválás is bizonytalanságérzetet kelthet. A fiatal folyamatos közelségre törekedhet a biztonságérzet fenntartása érdekében.
Csoporton belüli méltányosság	Ha egy fiatal túlzottan lekötözi a személyzet figyelmét, a többiek elhanyagoltnak vagy igazságtalanul kezeltnek érezhetik magukat, ami feszültséget és egyensúlytalanságot okozhat a csoporton belül.

Szakmai határok	A fiatalokkal foglalkozó szakemberek túlzott bevonódása akaratlanul is erősítheti a függőséget, és olyan szakmai kockázatokhoz vezethet, mint a kiégés vagy a szerepzavar.
Kiváltó tényezők	Az átmeneti időszakok, a rutin változásai vagy a kortárs konfliktusok gyakran fokozzák a figyelemkereső viselkedést, ezért ezeket magas kockázatú pillanatokként kell kezelni.

IV. Kihívást jelentő viselkedés és érzelmi szabályozás

Egyes fiatalok olyan módon viselkednek, amelyet a felnőttek zavarónak, provokatívnak, hangosnak, impulzívnak vagy érzelmileg nyomasztónak érzékelnek. Az ilyen viselkedés ritkán szándékos kísérlet a „rossz viselkedésre”. Gyakrabban tükrözheti traumás reakciókat, szorongást, unalmat, érzékszervi túlterhelést, érzelmi szabályozási zavarokat, a szükségletek kommunikálásának nehézségeit vagy más kielégítetlen szükségleteket, beleértve a neurodiverzitással kapcsolatosakat is.

A viselkedés gyakran kommunikációvá válik.

Példák lehetnek:

- ismételt közbeszólások,
- szarkazmus,
- hangosság vagy hiperaktivitás,
- az utasítások követésének megtagadása,
- figyelemfelkeltő viselkedés,
- túlzott panaszkodás,
- vagy állandó határok feszegetése.

Ezek a viselkedésformák zavarhatják a csoport működését, túlterhelhetik a szakembereket, és konfliktusokat válthatnak ki, ha nem kezelik őket nyugodtan és következetesen.

Ifjúsági munkások reakciója – gyakorlati stratégiák

Stratégia	Gyakorlati alkalmazás
Maradjon nyugodt, és mutasson példát	Az ifjúsági munkás érzelmi állapota hatással van az egész csoportra. A nyugodt hangnem, a lassabb tempó és a

az önszabályozásra	kiegyensúlyozott testbeszéd csökkenti a helyzet eszkalálódását és biztonságérzetet teremt. Egy önuralmát megőrző felnőtt hatékonyabban tudja segíteni a fiatalokat az önszabályozásban, mint egy reakciós vagy szigorú hozzáállás.
Biztosítsunk struktúrát és kiszámíthatóságot	A zavaró viselkedés gyakran tisztázatlan vagy túlstimuláló helyzetekben jelentkezik. Az egyszerű utasítások, a következetes rutinok, a vizuális ütemtervek és a világos időkeretek segítenek a fiataloknak megérteni az elvárásokat. A kiszámíthatóság csökkenti a szorongást és megakadályozza a káoszt.
Inkább finoman terelje el a figyelmet, mint konfrontálódjon	A konfrontáció (pl. „Hagyd abba!”) helyett használjon semleges irányváltást, például: *„Koncentráljunk egy pillanatra erre” vagy „Próbálj meg mellém ülni erre a részre.”* A rövid, egyszerű utasítások hatékonyabbak, mint a hosszú magyarázatok, és segítenek a viselkedés megváltoztatásában anélkül, hogy védekező magatartást váltanának ki.
A mögöttes szükségletek felismerése és azok kielégítése	A viselkedés gyakran olyan kielégítetlen szükségleteket jelez, mint az unalom, a túlterheltség vagy a mozgás iránti igény. Gyors alternatívák felkínálása – egy rövid szünet, egy mozgásos feladat, egy új szerep vagy egy földelő gyakorlat – hatékonyabban megoldhatja a helyzetet, mint pusztán a korrekció.
Kínálj korlátozott választási lehetőségeket	A korlátozott választási lehetőségek biztosítása (pl. *„Most vagy öt perc múlva?”*, *„Itt vagy azon az asztalnál?”*) csökkenti a hatalmi küzdelmeket és helyreállítja az irányítás érzését. Ez a megközelítés különösen hatékony az ADHD-s fiatalok vagy a tekintélyre érzékeny fiatalok esetében.
Tartsa fenn a határokat tisztelettel	A világos, következetes határok (pl. *„Felváltva beszélünk”, „Kérem, maradjon ezen a területen”*) szégyenérzet nélkül teremtenek biztonságot. A határoknak szilárdnak, de támogató jellegűnek kell lenniük, segítve a fiatalokat abban, hogy inkább befogadottnak, mint elutasítottnak érezzék magukat.
Kövessük nyomon négyszemközt	A foglalkozás után egy rövid, nyugodt négyszemközti beszélgetés lehetőséget ad arra, hogy átgondolják, mi volt

	nehéz, és mi segíthetne legközelebb. Ez erősíti a bizalmat, csökkenti a szégyenérzetet, és támogatja az önszabályozási készségek fejlődését.

V. Alcsoportok és klikkek kialakulása

Minden ifjúsági csoportban természetesen kialakulnak alcsoportok. A fiatalok olyan társaik felé vonzódnak, akik ismerősnek, biztonságosnak tűnnek számukra, vagy személyiségük, érdeklődésük, kultúrájuk vagy kommunikációs stílusuk hasonló az övékhez. Míg bizonyos mértékű alcsoportosodás ártalmatlan, a szorosan zárt klikkek problémássá válhatnak, ha elkezdenek másokat kizárni, uralni a csoportdinamikát, vagy „mi és ők” típusú hozzáállást alakítanak ki.

A gyakorlatban a klikkek belső poénokban, kizáró ülésrendben, suttogásban, a másokkal való együttműködés iránti vonakodásban, illetve a más társaikkal való keveredéskor látható kényelmetlenségben nyilvánulnak meg. A kiszolgáltatott fiatalok – a csendesebbek, a neurodivergens vagy szociálisan szorongó egyének – gyakran azok, akiket kirekesztik.

Miért válik ez problémává?

A zárt klikkek korlátozzák a társadalmi tanulást, csökkentik a csoport kohézióját, és kirekesztéshez vagy zaklatáshoz vezethetnek. Emellett elhallgattathatnak bizonyos hangokat, miközben másokat előtérbe helyeznek, így a csoportkörnyezet egyenlőtlen vagy biztonságtalanná válik.

A fiatalokkal foglalkozó szakemberek válasza – gyakorlati stratégiák

Stratégia	Gyakorlati alkalmazás
A keveredés ösztönzése strukturált módszerekkel	A fiatalok ritkán lépnek ki önszántukból a klikkekből. Strukturált módszerek, például a párok rotációja, vegyes kis csoportok és feladat alapú együttműködés alkalmazása segít a kölcsönhatások természetes diverzifikálásában, közvetlen konfrontáció nélkül.
Hozzunk létre olyan közös célokat, amelyek együttműködést igényelnek	A csoportos feladatok, kihívások és projektek a figyelmet a „saját csoportomról” a „mi csoportunkra” terelik. Amikor a siker az együttműködéstől függ, az alcsoportok közötti határok elmosódnak, és a kollektív identitás erősödik.
Mutassunk példát az inkluzív kommunikációra	A fiatalokkal foglalkozó szakemberek adják meg az alaphangot azzal, hogy mindenkit üdvözölnek,

	bevonják a csendesebb résztvevőket, és egyenlően osztják el a figyelmet. A fiatalok hajlamosak utánozni az inkluzív viselkedést, ha azt következetesen mutatják be nekik.
A finom kirekesztést nyugodtan és korán kezelje	Az olyan viselkedésformákat, mint a suttogás, a zárkózott testbeszéd vagy a részvétel megtagadása, korán és nyugodtan kell kezelni. Például: *„Gondoskodjunk arról, hogy mindenki részt vegyen ebben a tevékenységben."* Ezzel a helyzetet átirányítjuk anélkül, hogy az egyéneket megszégyenítenénk.
Erősítsük a csoport általános identitását	Azok a tevékenységek, amelyek közös összetartozás-érzetet teremtenek – például a közösen kidolgozott csoportszabályok, rituálék, csapatversenyek vagy közös projektek –, segítenek csökkenteni a klikkek hatását és elősegítik a befogadást csoportszinten.
Hidak építése a klikkek között	Ha szándékosan párosítjuk a különböző alcsoportok tagjait rövid, pozitív feladatok elvégzésére, lehetőséget teremtünk új kapcsolatok kialakulására, és csökkentjük a klikkek közötti feszültséget.
Támogassuk az elszigetelt egyéneket	Amikor a klikkek dominálnak, egyes résztvevők kirekesztődhetnek. Az ifjúsági munkásoknak fel kell ismerniük ezeket az egyéneket, és biztonságos belépési pontokat kell teremteniük számukra a csoportos tevékenységekbe, gyakran úgy, hogy támogató társaikkal párosítják őket.
A tisztelet és a befogadás normáinak megerősítése	Az olyan értékek rendszeres hangsúlyozása, mint a nyitottság, a tisztelet és a kíváncsiság, segít kialakítani a csoportkultúrát. Az olyan kijelentések, mint *„Itt mindenki ide tartozik",* megerősítik a befogadó normákat és csökkentik a kizárást.

Gyakorlati példa

Egy négyfős, magabiztos fiúcsoport folyamatosan együtt ül, és nem hajlandó vegyes csapatokban részt venni. Az ifjúsági munkás bevezet egy heti rotációs csapatrendszert, amelyben mindenki más-más társakkal dolgozik együtt. Idővel

a csoport egyre összetartóbbá válik, és a csendesebb tagok is jobban bevonva érzik magukat.

VISSZATÉRŐ TÉMÁK ÉS PROBLÉMÁK

I. Zaklatás

A zaklatás és a kirekesztés egyértelmű és azonnali reagálást igényel. Az inkluzív csoportokban a képességek, a kommunikáció vagy a viselkedés terén fennálló különbségek növelhetik a hatalmi egyensúlyhiányokkal szembeni sebezhetőséget. A káros dinamikák gyakran finom megjegyzésekkel, viccekkel, kirekesztéssel vagy tiszteletlen viselkedéssel kezdődnek, amelyek fokozatosan normalizálódhatnak, ha nem foglalkoznak velük.

A zaklatás olyan ismétlődő magatartást jelent, amely kárt okoz, megaláz, megfélemlít vagy elszigetel egy másik fiatal személyt. Lehet verbális, fizikai, kapcsolati, érzelmi vagy digitális jellegű. Az ifjúsági munkában a zaklatás gyakran kirekesztés, ismételt gúnyolódás, suttogás, figyelmen kívül hagyás, pletykák terjesztése vagy egy résztvevőre irányuló „viccek” formájában jelenik meg.

Ezek a viselkedésformák jelentősen befolyásolhatják az érzelmi biztonságot, a részvételt, az önbizalmat és a csoport kohézióját, különösen azoknál a fiataloknál, akik már eleve szociális kirekesztéssel, traumával, neurodivergenciával vagy alacsony önértékeléssel küzdenek.

A zaklatás gyakran tükrözi a bizonytalanságot, a kortárs nyomást, a megoldatlan érzelmi nehézségeket, a tanult viselkedést, illetve a csoporton belüli kontroll vagy társadalmi státusz megszerzésére irányuló kísérleteket.

Az ifjúsági munkásoknak az iskolai zaklatás korai jeleit fontos beavatkozási pontoknak kell tekinteniük az alábbiak révén:

- egyértelműen megnevezik a nem megfelelő viselkedést,
- megerősítik a méltóságra és a tiszteletre vonatkozó csoportbeli elvárásokat,
- a célcsoportba tartozó fiatal támogatása,
- és a csoportdinamika kezelése, mielőtt káros minták alakulnának ki.

Még az enyhe zaklatás is jelentős érzelmi és fejlődési következményekkel járhat, ha figyelmen kívül hagyják vagy lebecsülik.

Ifjúsági munkások reakciója – gyakorlati stratégiák

Stratégia	**Gyakorlati alkalmazás**

Korán, következetesen és nyugodtan reagáljon	A zaklatás eszkalálódik, ha figyelmen kívül hagyják vagy bagatellizálják. Az ifjúsági munkásoknak a legkorábbi jeleknél – még a legfinomabbaknál is – be kell avatkozniuk, nyugodt és határozott hangnemben. Ez jelzi, hogy a tiszteletlen viselkedés nem elfogadható, és hogy minden résztvevő védelmet élvez.
Erősítsék meg a tiszteletre és a biztonságra vonatkozó egyértelmű normákat	Az egyértelműen megfogalmazott elvárásokat, például *„Itt tisztelettel beszélünk egymással”* vagy *„Mindenki tartozik ehhez a csoporthoz*”, rendszeresen ismételni kell, és a személyzetnek következetesen példát kell mutatnia rájuk.
A viselkedést négyszemközt, ne nyilvánosan kell megbeszélni	A nyilvános konfrontáció szégyenérzetet vagy védekező magatartást válthat ki. Ehelyett beszéljen a fiatalokkal négyszemközt, hogy feltárják a kiváltó okokat, átgondolják a hatásokat, és támogassák a felelősségvállalást büntetés alkalmazása nélkül.
Támogassa az érintett fiatalokat empátiával és biztonsági tervvel	Ismerjük el az élményét (pl. *„Érthető, hogy felkavart a dolog”*), mérjük fel a biztonságérzetét, és derítsük ki, milyen támogatásra van szüksége. Kerüljük a helyzet bagatellizálását; ehelyett hangsúlyozzuk, hogy helyesen döntött, amikor szólt.
Vonja be a csoportot a befogadó kultúra kialakításába	Használjon csoportmegállapodásokat, empátiafejlesztő gyakorlatokat és együttműködési tevékenységeket, hogy közös felelősséget teremtsen a befogadásért, és az iskolai zaklatást társadalmilag elfogadhatatlanná tegye a csoporton belül.
Figyeljék szorosan a kortársak közötti dinamikát	Figyeljen a korai figyelmeztető jelekre, mint például a hatalmi egyensúlyhiány, a finom kirekesztés vagy a csoporton belüli szerepek változása. A folyamatos megfigyelés lehetővé teszi a korai beavatkozást, mielőtt a minták meggyökeresednének.
Szükség esetén vegye igénybe a csapatmunkát és a felügyeletet	Beszélje meg a bonyolult vagy ismétlődő zaklatási helyzeteket kollégáival vagy felettesével, hogy megértsék a csoportdinamikát, elkerüljék az elszigetelt döntéshozatalt, és egyeztessenek egy összehangolt válaszlépésről.

Szükség esetén alkalmazzon biztonsági eljárásokat	Az események eszkalálódása esetén – például fenyegetések, erőszak, diszkrimináció vagy súlyos érzelmi károsodás esetén – kövesse a kialakított biztonsági protokollokat. Ez magában foglalhatja a szülők, pszichológusok, szociális szolgálatok vagy kijelölt biztonsági személyzet bevonását.

II. Szerelem és szexualitás

Az olyan témák, mint a szerelem és a szexualitás, különös figyelmet igényelnek. A többlettámogatást igénylő fiatalokat ezen a területen gyakran vagy túlságosan védik, vagy éppen figyelmen kívül hagyják őket. Életük ezen aspektusainak figyelmen kívül hagyása téves információkhoz, sebezhetőséghez vagy frusztrációhoz vezethet. A szakmai megközelítés a szexualitást a fejlődés természetes részének tekinti, miközben biztosítja, hogy a beszélgetéseket tisztelettel, befogadóan és megfelelő határok betartásával kezeljék. A többlettámogatást igénylő fiatalok körében az LGBTQ+ fiatalok támogatása különös gondosságot igényel, különösen a titoktartás és az identitás megerősítése tekintetében.

A romantikus érzelmek, a vonzalom és a szexualitás iránti kíváncsiság a serdülőkori fejlődés természetes részei. Az ifjúsági munkában ezek a dinamikák finom vagy intenzív formában jelentkezhetnek: fiatalok közötti szerelmi rajongás, féltékenység, érzelmi hullámzás, vagy – érzékenyebb esetben – a személyzet tagjai felé is irányuló romantikus vagy szexuális érzelmek.

Az ifjúsági munkásoknak érettséggel, semlegességgel és erős etikai tudatossággal kell megközelíteniük ezt a témát. Feladatuk nem az, hogy erkölcsi ítéleteket mondjanak, hanem hogy minden fiatal számára biztosítsák a biztonságot, a méltóságot és a világos határokat, miközben megvédik magukat és szakmai integritásukat.

Hogyan beszéljünk a szerelemről és a szexualitásról az ifjúsági csoportokban

A beszélgetéseknek:

- természetesnek kell tekinteni, de nem szabad ráerőltetni („A te korodban normális, hogy kedvelsz valakit, de ugyanakkor tiszteljük egymást, és gondoskodunk a csoport biztonságáról.”)
- korosztálynak megfelelő
- a különböző identitásokat (nem, szexuális irányultság, kifejezésmód) figyelembe vevő

- ítélkezésmentes
- az érzelmi biztonságra, a tiszteletre, a beleegyezésre és a határokra összpontosítóak
- soha nem személyes (a személyzet szerelmi élete, kapcsolatai, preferenciái nem kerülnek nyilvánosságra)

Megfelelően megbeszélhető témák:

- hogyan néznek ki az egészséges és az egészségtelen kapcsolatok
- a beleegyezés és mások határainak tiszteletben tartása
- hogyan lehet megbirkózni a féltékenységgel vagy az elutasítással
- hogyan befolyásolják a kapcsolatok a csoporthoz való tartozást
- a magánélet és az érzelmi biztonság
- a digitális biztonság (pl. szexuális tartalmú üzenetek, online nyomás)

Az ifjúsági munkásoknak *nem szabad*:

- saját romantikus/szexuális élményeikről beszélni
- viccelődni a fiatalok szerelmi érzésein
- párba hozni a fiatalokat, vagy megjegyzéseket tenni arra, hogy „ki kibe szerelmes”
- ösztönözni a magánjellegű részletek megosztását a csoportban

A cél az, hogy a beszélgetések **oktató jellegűek, biztonságosak és érzelmileg megalapozottak** legyenek.

A munkatársak iránti romantikus érzelmek

Ez az ifjúsági munkában az egyik leginkább előre látható és érzelmileg érzékeny helyzet.

Az ilyen érzések általában a következőket tükrözik:

- a fejlődés során történő felfedezést,

- kielégítetlen érzelmi szükségleteket,
- a kötődés dinamikáját,
- csodálat,
- vagy a biztonságérzet és a romantikus érzelmek közötti zavart.

A legfontosabb feladat az, hogy etikus módon, nyugodtan és a fiatal megszégyenítése nélkül reagáljunk.

Ifjúsági munkás reakciója – gyakorlati stratégiák

Stratégia	**Gyakorlati alkalmazás**
Maradjon nyugodt és semleges	Kerülje el a megdöbbenéssel, zavarral vagy humorral való reagálást. A nyugodt és határozott reagálás megóvja a fiatalokat a szégyentől, és biztonságos légkört teremt a helyzetben.
Ismerd el az érzést anélkül, hogy bátorítanád	Ismerje el az érzelmeket, miközben fenntartja a határokat. Például: *„Teljesen normális, hogy erős érzelmeket táplálsz azok iránt, akik támogatnak téged. De az én szerepem itt az, hogy ifjúsági munkásként segítsek neked, nem pedig romantikus partnerként.”*
Egyértelműen erősítse meg a szakmai határokat	Közvetlen és tiszteletteljes módon közöld a határokat: *„Téged mint támogatott személyt tartalak szem előtt, nem pedig romantikus értelemben. Fontos, hogy kapcsolatunkat biztonságos és szakmai szinten tartsuk.”* A határoknak egyértelműeknek kell lenniük, és nem szabad bocsánatkérő hangvételűeknek lenniük.
Ne vedd magadra a helyzetet	Értsd meg, hogy ez a fiatal fejlődési szakaszához és érzelmi igényeihez kapcsolódik, nem pedig az ifjúsági munkás egyéni tulajdonságaihoz.
Irányítsd át a figyelmet megfelelő kapcsolatokra	Ösztönözd a kortárs kapcsolatokat, a barátságokat, a hobbi tevékenységeket és az egészséges megküzdési stratégiákat, hogy az érzelmi szükségleteket megfelelő módon támogasd.
(Mindig) tájékoztassa felettesét	Még ha a helyzet jelentéktelennek is tűnik, a felettes tájékoztatása biztosítja az átláthatóságot, és védi a fiatal, az ifjúsági munkás és a szervezet érdekeit. A dokumentációnak

	tényszerűnek és semlegesnek kell maradnia.
Kerülje a kötődés erősítését	Ne teremtsen olyan helyzeteket, amelyek erősítik az érzelmi függőséget. Ide tartozik a strukturált kereteken kívüli egyéni találkozók, a privát üzenetváltás, a különleges bánásmód, a személyes információk megosztása, valamint a fizikai és érzelmi határok átlépése.
Tartsa fenn a tiszteletteljes és következetes viszonyt	Továbbra is tisztelettel bánjon a fiatalokkal. Kerülje a távolságtartást, a büntetést vagy a visszahúzódást, mivel ez fokozhatja az elutasítás vagy a szégyen érzését.

Amit az ifjúsági munkásoknak kerülniük kell

- Soha ne nevessen, ne viccelődjön, és ne bagatellizálja az érzelmeket
- Soha ne mondja azt, hogy *„Én is kedvellek, de nem tehetem*”
- Soha ne hibáztassa a fiatalokat
- Soha ne osszon meg személyes vagy érzelmi részleteket
- Soha ne beszéljék meg más fiatalokkal
- Soha ne hagyd figyelmen kívül a helyzetet, és ne reméld, hogy magától megoldódik
- Soha ne viselkedj úgy, hogy azt flörtölésnek értelmezhessék

Gyakorlati példa

Egy 18 éves lány túlzottan dicsérni kezdi az ifjúsági munkást, a figyelmét keresi, kizárólag az általa felügyelt tevékenységekre jelentkezik önkéntesnek, és egyszer négyszemközt azt mondja neki: „Azt hiszem, kedvellek.”

Az ifjúsági munkás nyugodtan válaszol: „Köszönöm, hogy megosztottad velem az érzéseidet. A te korodban normális, hogy erős érzelmeket táplálsz, különösen azok iránt, akik mellett biztonságban érzed magad. Az én feladatom, hogy szakmailag támogassalak, nem pedig, hogy romantikus kapcsolatba lépjek veled. Itt vagyok neked, de kizárólag ebben a szerepben.”

Még aznap tájékoztatja felettesét, továbbra is tisztelettel bánik a lánnyal, kerüli a kizárólagos interakciókat, és gondoskodik arról, hogy a jövőbeli beszélgetések során egy másik munkatárs is jelen legyen. Néhány héten belül

az érzelmek intenzitása csökken, és a lány egyre jobban bekapcsolódik a kortársai közé.

A fiatalok a körülöttük lévő kapcsolatokon keresztül fedezik fel identitásukat, az intimitást és a szeretetet. Az ifjúsági munkásoknak **biztonságot, egyértelműséget és határokat** kell biztosítaniuk, nem pedig részt venni ebben a felfedezésben. Meg kell érteniük, hogy a fiatalok részéről érkező vonzalom normális, előre látható és kezelhető, nem a munkás hibája, és azt szakszerűen, etikusan és átláthatóan kell kezelni. A cél mindig ugyanaz: megvédeni a fiatalt, megvédeni a csoportot, megvédeni a munkást és megvédeni a szervezet integritását.

III. Higiéniai problémák

Az olyan látszólag gyakorlati kérdések, mint a higiéniai problémák, gyakran mélyebb jelentéssel bírnak. A személyes ápolás elhanyagolása érzelmi szorongásra, mentális egészségügyi nehézségekre vagy a megtanult rutinok hiányára utalhat. Ezeknek a helyzeteknek a kezelése érzékenységet igényel. A közvetlen konfrontáció vagy a megszégyenítés ronthatja a bizalmat, míg az elkerülés tovább erősítheti a problémát. Kiegyensúlyozott megközelítésre van szükség – amely ötvözi a tiszteletet, az egyértelműséget és a gyakorlati támogatást.

A higiéniai problémák gyakran érzelmileg érzékeny témák, és gyorsan szégyenérzethez, elszigetelődéshez vagy a kortársak elutasításához vezethetnek. A rossz higiéniai állapotot nem szabad automatikusan tiszteletlenség jelének tekinteni – ez mélyebb kihívásokat tükrözhet, mint például depresszió, trauma, szegénység, bizonytalan lakhatási helyzet, neurodiverzitás (pl. érzékszervi idegenkedés) vagy az otthoni támogatás hiánya. Sok fiatal számára, különösen azok számára, akik összetett vagy hátrányos helyzetű háttérből származnak, a higiénia fenntartása túlterhelőnek vagy akár lehetetlennek tűnhet.

A higiéniai problémákkal küzdő fiatalok elkerülhetik a szoros interakciókat, távol ülhetnek társaiktól, vagy visszahúzódhatnak a fizikai tevékenységektől. Eközben a csoport többi tagja kellemetlen érzéssel, elkerüléssel vagy gúnyolódással reagálhat, ami tovább fokozhatja a fiatal szégyenérzetét. Mivel ez a kérdés érzelmi sebezhetőséget hordoz magában, az ifjúsági munkásoknak rendkívüli érzékenységgel, diszkrécióval és tisztelettel kell hozzáállniuk.

Hogyan kezeljük a higiéniai problémákat a fiatalokkal?

A beszélgetést mindig négyszemközt, melegséggel és együttérzéssel kell lefolytatni. A cél nem a probléma kiemelése, hanem a helyzet megértése és a támogatás nyújtása anélkül, hogy a fiatal szégyenérzetet érezne.

Példák olyan mondatokra, amelyeket egy ifjúsági munkás használhat

- *„Szerettem volna négyszemközt beszélni veled. Hogy mennek a dolgok mostanában?”*
- *„Néha nehéz lehet lépést tartani a napi rutinokkal, különösen, ha sok minden történik. Hogy boldogulsz?”*
- *„Jelenleg nehézséget jelent a zuhanyozás vagy a ruhamosás? Ha igen, megnézhetjük, hogyan tudnánk téged támogatni.”*
- *„Megérdemled, hogy itt jól érezd magad. Ha bármire szükséged van – felszerelésre, helyre vagy valakire, akivel beszélgethetsz –, én itt vagyok.”*

Ezek a mondatok inkább párbeszédre ösztönöznek, mint védekező magatartásra.

Hogyan támogathatod a fiatalokat

A beszélgetés megkezdése után:

- Hallgass meg szakítás nélkül.
- Tegyen fel egyszerű kérdéseket, hogy megértse, a probléma érzelmi, gyakorlati vagy az életkörülményekkel kapcsolatos-e.
- Kínálj fel apró, konkrét támogatási lehetőségeket (higiéniai termékek, mosakodási lehetőség, tanulási rutinok vagy segítség a szociális szolgálatokkal való kapcsolatfelvételben).
- Kerülje a kioktatást és a hosszú magyarázatokat.
- Zárja a beszélgetést bátorítással és megnyugtatással.

Egy támogató záró mondat: *„Köszönöm, hogy őszinte voltál velem. Hamarosan újra beszéljünk – nem vagy egyedül ebben a helyzetben*.”

IV. Az önkontroll hiánya

A csoportos környezet is fokozhatja a kockázatot. Az érzelmi feszültség fokozódása, a kockázatos viselkedés utánozása vagy a kollektív elidegenedés gyorsan kialakulhat, különösen strukturálatlan pillanatokban vagy átmeneti helyzetekben. Ami kezdetben csak kisebb zavarként jelentkezik, az önmagát veszélyeztető viselkedéssé alakulhat, ha nem foglalkoznak vele időben. Ez rávilágít a folyamatos megfigyelés és a proaktív közvetítés fontosságára, a reaktív beavatkozás helyett.

A fiataloknál az önkontroll hiánya gyakran impulzivitásként, hirtelen érzelmi kitörések formájában, nyugtalanságként vagy a frusztráció kezelésének nehézségeiként jelentkezik. Bár ezek a viselkedésformák kihívást jelenthetnek a felnőttek számára,

ritkán szándékosak. Inkább a fejlődési éretlenséget, traumás reakciókat, a neurodiverzitást (különösen az ADHD-t vagy az autizmust), az érzékszervi túlterheltséget vagy az érzelmi szabályozás nehézségeit tükrözik. Azok esetében, akiknek további támogatásra van szükségük, az érzelmek vagy impulzusok szabályozásának képességét befolyásolhatta az instabil környezet, a támogató felnőttek hiánya vagy a krónikus stressz. Ezért az önkontroll problémáit **a kielégítetlen szükségletek jeleként** kell értelmezni, nem pedig szándékos engedetlenségként.

Az alacsony önkontrollal rendelkező fiatalok gyakran közbeszólnak, hevesen reagálnak apró frusztrációkra, nyugtalanul mozognak, könnyen feladják a feladatokat, vagy verbálisan támadnak, amikor túlterheltek. Ezek a viselkedésformák zavarhatják a csoportot, de gyakran a fiatalok kísérlete arra, hogy kezeljék azt a belső feszültséget, amelyet még nem tudnak szavakkal kifejezni.

Hogyan beszéljünk a fiatalokkal az önkontrollbeli kihívásokról

A beszélgetéseknek nyugodtnak, kiegyensúlyozottnak és ítélkezésmentesnek kell lenniük. A cél az, hogy segítsünk a fiatalnak megérteni, mi történt, és mi segíthetne neki legközelebb, nem pedig az, hogy megdorgáljuk vagy megszégyenítsük.

Példák támogató mondatokra

- *„Úgy tűnik, az a pillanat nagyon túlterhelő volt számodra. Mit éreztél belül?”*
- *„Észrevettem, hogy gyorsan reagáltál – szeretnél egy pillanatra együtt lélegezni?”*
- *„Amikor frusztrált vagy, mi segít általában megnyugodni?”*
- *„Nincs baj. Csak szeretném megérteni, mi okozott neked nehézséget.”*
- *„Gondolkodjunk el együtt, mit próbálhatnál meg legközelebb, ha újra felmerül ez az érzés.”*

Ezek a mondatok elismerik a fiatal élményét, és segítik őt az érzelmek szabályozásának elsajátításában.

Mire kell figyelniük az ifjúsági munkásoknak

- Előfordulhat, hogy a fiatal csak akkor ismeri fel az érzelmeit, amikor azok már felerősödtek.
- Az impulzivitás összefügghet fáradtsággal, éhséggel, érzékszervi túlterheléssel vagy szorongással.

- A traumát átélt fiatalok erőteljesen reagálhatnak az általuk érzékelt kritikára vagy az önkontroll elvesztésére.
- A neurodivergens fiataloknak mozgásra, strukturált környezetre vagy érzékszervi eszközökre lehet szükségük a megfelelő működéshez.
- A csoport légköre befolyásolja az önkontrollt: a kaotikus környezet rontja a viselkedést.

Az ifjúsági munkásoknak nyugodtan, kiszámíthatóan és stabil jelenléttel kell reagálniuk.

V. Szabályszegés a szürke zónában

Nem minden szabályszegés egyértelmű. Nagyrészt a „szürke zónában" történik, ahol a viselkedés kihívást jelent az elvárásoknak anélkül, hogy egyértelműen megsértené a szabályokat. Ide tartozik a passzív ellenállás, a szarkazmus vagy a határok közvetett módon történő feszegetése. Ez magában foglalhatja a kissé késői érkezést, az utasítások tág értelmezését, a határok csendes feszegetését vagy a feladatok félkész elvégzését. Ezek a kis cselekedetek gyakran bizonytalanságot keltenek az ifjúsági munkásokban, akik nem biztosak abban, hogy beavatkozzanak-e vagy hagyják-e annyiban a dolgot.

Ezek a viselkedésformák gyakran az irányítás iránti igényhez vagy az elvárásokkal kapcsolatos bizonytalansághoz kapcsolódnak. Az érzelmi reakciók vagy az ilyen viselkedés személyes sértésként való értelmezése fokozhatja a feszültséget. Ehelyett a reflektív megközelítés – az elvárások láthatóvá tétele, a helyzet elismerése és a következetes reagálás – segít fenntartani a stabilitást.

Sok fiatal számára – különösen azok számára, akik traumát, instabil gondoskodást vagy következetlen szabályokat tapasztaltak otthon – a határok feszegetése a biztonság feltérképezésének egyik módja:

- *„Következetesek-e itt a felnőttek?"*
- *„Valódiak a szabályok?"*
- *„Mi történik, ha kicsit túllépem a határt?"*

Mások azért követnek el szürke zónás szabályszegéseket, mert autonómiára vágynak, nem szeretik a szigorú ellenőrzést, vagy megpróbálnak kialakítani egyfajta függetlenségérzetet. A neurodivergens fiatalok akaratlanul is megszeghetik a szabályokat, mert az utasításokat nem tartják egyértelműnek, túlterhelőnek vagy

logikátlannak. A szürke zónás viselkedés nem tiszteletlenségről szól; ez egy érzelmi szükségletekkel keveredő fejlődési folyamat.

Hogyan beszéljünk a fiatalokkal a szürke zónás viselkedésről

A legfontosabb, hogy nyugodtak maradjunk, a viselkedést már korán kezeljük, és a elvárásokat megszégyenítés nélkül magyarázzuk el. Az ifjúsági munkásoknak úgy kell bemutatniuk a határok feszegetését, mint valami normális jelenséget, ami azonban nem szolgálja a csoport biztonságát.

Példák támogató mondatokra

- *„Úgy tűnik, kicsit feszegeted a határokat. Tisztázzuk, mit várunk el itt.”*
- *„Látom, hogy több szabadságot szeretnél ebben a tevékenységben, keressünk egy olyan megoldást, ami neked is megfelel, és közben a csoport biztonságát is garantálja.”*
- *„Ha a szabályokat megkerüljük, az mindenki számára zavaróvá válik. Próbáljunk ragaszkodni a megállapodáshoz.”*
- *„Mi nehezítette meg az utasítás betartását? Próbáljuk meg együtt kideríteni!”*
- *„Nem vagyok dühös; csak szeretnék segíteni neked megérteni a határokat.”*

Ezek a mondatok határokat szabnak anélkül, hogy fokoznák a feszültséget.

VI. Önveszélyeztetés csoportokban

Az önveszélyeztetés olyan viselkedésre utal, amelynek során egy fiatal csoportos tevékenységek során saját biztonságát veszélyezteti. Ide tartozhat az impulzív elszökés, a veszélyes szerkezetekre mászás, az önmagát való megütés, az önkárosítással való fenyegetőzés, a fontos biztonsági utasítások betartásának megtagadása, vagy az érzelmi túlterheltség olyan mértékű elérése, hogy a veszélytudat elvész. Bár ezek a viselkedésformák drámaiaknak vagy manipulatívnak tűnhetnek, általában érzelmi szorongás, trauma, impulzivitás vagy az intenzív belső állapotok szabályozásának nehézségei állnak mögöttük.

Az önveszélyeztetés különösen gyakori azoknál a fiataloknál, akiknek traumás múltjuk van, neurodivergens állapotban szenvednek, szorongásos zavarokkal küzdenek, vagy akik a mindennapi életben elsöprő stresszt élnek át. Csoportos környezetben a társak jelenléte felerősítheti ezeket a reakciókat, akár segítségkérésként, akár menekülési stratégiaként, akár érzékszervi vagy érzelmi túlterhelésre adott válaszként. A fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára ezek a helyzetek stresszt jelentenek, mivel azonnali cselekvést, érzelmi szabályozást és a csoport biztonságára való gondos odafigyelést igényelnek.

Hogyan beszéljünk a fiatalokkal egy önkárosító incidens után

A beszélgetést akkor kell lefolytatni, amikor a fiatal teljesen megnyugodott és összeszedte magát. A cél nem a büntetés, hanem annak megértése, mi váltotta ki a viselkedést, és egy olyan terv kidolgozása, amely biztosítja a fiatal biztonságát.

Példák támogató mondatokra

Egyes fiataloknak nehézséget okozhat annak azonosítása vagy megmagyarázása, hogy mit éreztek vagy mire volt szükségük. Ha az ifjúsági munkás jól ismeri a fiatalt, felkínálhat néhány lehetséges megoldást anélkül, hogy feltételezéseket tenne vagy a fiatal helyett beszélne.

- *„Lehet, hogy még nem tudod, mi segítene. Könnyebb lenne, ha pihenhetnél egy kicsit, egy csendesebb helyen lennél, kevesebb ember lenne körülötted, vagy ha támogatást kapnál valakitől, akiben bízol?”*
- *„Az a pillanat nagyon nyomasztónak tűnt számodra. Mi zajlott benned?”*
- *„Örülök, hogy most már biztonságban vagy. Beszéljük meg, mi okozott neked nehézséget.”*
- *„Ha újra ilyen mértékű stresszt érzel, mi segíthetne, mielőtt túl nagyra nőne?”*
- *„Nincs baj; szeretném, ha megértenénk, mire van szükséged, hogy legközelebb biztonságosabbnak érezd magad.”*
- *„Mit tehetünk együtt, hogy jobban érezd, hogy kézben tartod a helyzetet?”*

Ezek a kijelentések törődést fejeznek ki, csökkentik a szégyenérzetet és erősítik az együttműködést.

VII. A megmentő szerepe

Egyes ifjúsági csoportokban egy-egy fiatal folyamatosan megpróbálja „megmenteni” vagy megvédeni a többieket: beavatkozik a konfliktusokba, a képességeit messze meghaladó érzelmi támogatást nyújt, vagy felelősséget vállal társai jólétéért. Bár ez érettnek vagy gondoskodónak tűnhet, gyakran mélyebb érzelmi mintákat tükröz, amelyek a személyes történetükben vagy identitásukban gyökereznek.

A fiatalok különböző okokból vállalják a megmentő szerepet: lehet, hogy testvéreikről vagy szüleikről gondoskodva nőttek fel; lehet, hogy félnek a konfliktusoktól, és igyekeznek mindenkit nyugodt állapotban tartani; lehet, hogy csak akkor érzik magukat értékesnek, ha hasznosak; vagy lehet, hogy saját érzelmeikkel küzdenek, és másokra koncentrálnak, hogy elkerüljék azok feldolgozását. A megmentői viselkedés magában foglalhatja a viták közvetítését, mások kérés nélküli megvigasztalását, nem megfelelő

tanácsok adását, bűntudatot, amikor a társaik nehézségekkel küzdenek, vagy szorongást, ha nem tudnak segíteni.

Bár jó szándék vezérli őket, a megmentők gyakran olyan érzelmi terhet viselnek, amely meghaladja fejlődési képességeiket. Ez kimerültséghez, szorongáshoz, a kortársakkal való szerepek elmosódásához, valamint olyan veszélyes helyzetekhez vezethet, ahol a fiatal felelősnek érzi magát mások mentális egészségéért vagy viselkedéséért ( ).

A mentő szerepet vállaló fiatalok támogatása

Amikor ezzel a dinamikával foglalkoznak, az ifjúsági munkásoknak el kell ismerniük a fiatal empátiáját, miközben finoman egészségesebb határok felé kell irányítaniuk őket. A cél soha nem az, hogy elriasszák a gondoskodó viselkedést, hanem annak biztosítása, hogy a támogatási felelősség a felnőtteknél maradjon – és ne a fiatal vállára nehezedjen.

Hasznos válaszok

A beszélgetéseknek meleg hangvételűeknek, tiszteletteljeseknek és megnyugtatónak kell lenniük:

- *„Látom, mennyire törődsz másokkal – ez igazi erősség.”*
- *„De nem a te felelősséged megoldani a problémáikat. Én azért vagyok itt.”*
- *„Neked is jár egy kis tér, ahol pihenhetsz és magadra koncentrálhatsz.”*
- *„Mi történik benned, amikor valaki más szomorú?”*
- *„Hadd vegyem át én innen, hogy ne érezd magad túlterhelve.”*

Ezek az üzenetek elismerik a jó szándékot, miközben foglalkoznak a szerep érzelmi terhével is.

Határok, védelem és reflektív gyakorlat

A személyes határok folyamatos kihívást jelentenek az ifjúsági munkában, mivel a kapcsolatok gyakran informálisak, érzelmileg szorosak és bizalmon alapulnak. A kommunikáció, az elérhetőség, az érzelmi szerepek és a szakmai felelősségek tekintetében egyértelmű határok elengedhetetlenek a biztonság fenntartásához és a függőség megelőzéséhez.

Az ifjúsági munkások mentorok és segítők, nem pedig terapeuták vagy helyettesítő családtagok.

A bonyolult helyzetek kezeléséhez a szakemberek a következőkre támaszkodnak:

- strukturált reflexióra,
- csapatkonzultációra,
- felügyeletre,
- biztonsági eljárásokra,
- a szakosodott szolgálatokkal való együttműködésre.

Az olyan figyelmeztető jeleket, mint a hirtelen visszahúzódás, a reménytelenség, a viselkedés eszkalálódása vagy az önkárosítás, soha nem szabad lebecsülni. Ilyen helyzetekben az ifjúsági munkás feladata az azonnali biztonság biztosítása, a nyugalom és a jelenlét fenntartása, valamint a megfelelő támogató rendszerek bevonása.

Végső soron a fejezetben leírt kihívások nem olyan problémák, amelyeket meg kell szüntetni, hanem olyan valós helyzetek, amelyek tudatosságot, kompetenciát, következetességet és reflektív gyakorlatot igényelnek. A professzionális ifjúsági munka magában foglalja a mintázatok korai felismerését, a nyomás alatt is a stabilitás fenntartását, valamint a nehéz pillanatok tanulási, fejlődési és kapcsolatteremtési lehetőségekké alakítását.

7.3. A fiatalok részvétele és felhatalmazása

A többlettámogatást igénylő fiatalok részvételének és önállóságának támogatása megköveteli az ifjúsági munkásoktól, hogy olyan környezetet teremtsenek, ahol minden fiatal látható, hallható és értékes. A részvétel nem csupán arról szól, hogy meghívjuk a fiatalokat a tevékenységekre – hanem arról is, hogy biztosítsuk számukra a döntések befolyásolásának lehetőségét, hogy biztonságban érezzék magukat, ha véleményt nyilvánítanak, és hogy kialakítsák az érdemi részvételhez szükséges önbizalmat és készségeket. Az alábbi elvek és gyakorlatok gyakorlati keretet nyújtanak az inkluzív ifjúsági munkához, különösen olyan környezetben, ahol különböző támogatási igényű fiatalok vesznek részt.

Hogyan jelentsék be a fiatalok a nem megfelelő gyakorlatokat

A minőségi ifjúsági munka alapja a biztonság, a méltóság és az elszámoltathatóság. A fiataloknak – különösen a fogyatékossággal élőknek – hozzáféréssel kell rendelkezniük olyan átlátható, könnyen elérhető és megbízható mechanizmusokhoz, amelyek révén bejelenthetik a nem megfelelő magatartásformákat, mint például a zaklatás, a megfélemlítés, a diszkrimináció vagy a fogyatékosságon alapuló előítéletek.

Elengedhetetlenek a világos eljárások. Ennek a rendszernek tartalmaznia kell az események rögzítésének módját, a személyzet reakcióinak dokumentálását, valamint a probléma kezelésére vonatkozó tervet.

Az ifjúsági programoknak egyszerű és érthető nyelven kell meghatároznia és közzétennie azokat a szabályokat, amelyek tiltják a diszkriminatív vagy káros magatartást. A bejelentési rendszereknek könnyen használhatónak, bizalmasnak és támogató jellegűnek kell lenniük, lehetővé téve a fiatalok számára az események rögzítését és annak megértését, hogy a szervezet hogyan fog reagálni. Sok fiatalnak, különösen azoknak, akik alternatív kommunikációs eszközökre támaszkodnak, több bejelentési csatornára van szükségük: online űrlapra, bejelentődobozra és űrlapra, vagy egy megbízható felnőttre, akihez fordulhatnak. Ugyanilyen fontos annak biztosítása, hogy a bejelentést tevő fiatal méltóságát és biztonságát teljes mértékben védjék. Az ifjúsági munkásoknak következetesen és céltudatosan kell reagálniuk, jelezve, hogy az aggályokat komolyan veszik, és hogy a fiatal véleménye valóban számít.

A szervezeteknek gondoskodniuk kell arról, hogy a fiatalok akadálymentes módon tudjanak visszajelzést adni a szolgáltatások fejlesztéséről. Olyan visszajelzési és elszámoltathatósági mechanizmusokat kell létrehozni, amelyek a fogyatékossággal élő fiatalok és családjaik számára is hozzáférhetők és hasznosak.

Ifjúsági vezetői képzés és mentorálás

Az önmegvalósítás akkor válik valósággá, amikor a fiatalok képesnek, magabiztosnak és támogatottnak érzik magukat. A vezetői képzés és a mentorálás jelentős szerepet játszik ebben a folyamatban, lehetőséget kínálva az életvezetési készségek fejlesztésére, az önrendelkezés megerősítésére és a pozitív identitáskialakulás elősegítésére. A mentorálás különösen erős hatással van a töblettámogatást igénylő fiatalokra.

A mentorálás lehet egyszerű, de lehet strukturáltabb formában is megvalósulni. A lényeg, hogy fokozatosan és természetesen alakuljon ki. Gyakran a leghatékonyabb kiindulási pont az, ha egyszerűen arra bátorítjuk a fiatalokat, hogy kis feladatokban támogassák egymást, így építve a bizalmat és az önbizalmat, mielőtt áttérnének a formálisabb mentorálási szerepekre. Nem kell, hogy ez nagy vagy nyomasztó elkötelezettség legyen; inkább egy kölcsönös „segítségre van szükségem – neked is segítségre van szükséged – támogassuk egymást” megközelítéssel kezdődhet. A kortárs mentorálási párok esetében különösen fontos figyelembe venni egymást kiegészítő erősségeiket, érdeklődési köreiket és támogatási igényeiket, biztosítva, hogy mindkét fiatal olyan módon profitálhasson és járulhasson hozzá a folyamathoz, amely számára értelmes és kiegyensúlyozottnak tűnik.

A képzett mentorok – különösen azok, akik hasonló élettapasztalatokkal rendelkeznek – támogathatják a fiatalokat az önállóság, a kommunikációs készségek és a

fogyatékossággal kapcsolatos kihívások leküzdéséhez szükséges önbizalom fejlesztésében. A vezetői képzésnek ezért elérhetőnek, hozzáférhetőnek és inkluzívnak kell lennie, lehetővé téve a fiatalok számára, hogy olyan szerepeket vállaljanak, amelyek tükrözik erősségeiket és ambícióikat.

A mentorprogramok segíthetnek a fiataloknak abban, hogy reflektáljanak tapasztalataikra, erősítsék önismeretüket és önbizalmukat, leküzdjék az akadályokat és az előítéleteket, valamint élettapasztalataikra támaszkodva hozzájáruljanak közösségükhöz. Az önrendelkezés támogatása a mentorálás kulcsfontosságú eleme. Az önrendelkezés-elmélet ([8]) szerint az egyének akkor boldogulnak, ha autonómia, kompetencia és kapcsolódás iránti igényeik kielégítésre kerülnek. A fogyatékossággal élő fiatalok esetében a mentorálás segíthet ezeknek a képességeknek a fejlesztésében azáltal, hogy ösztönzi őket a cselekvésre, a döntéshozatalra és arra, hogy saját életük főszereplőiként vállaljanak felelősséget választásaikért.

A fogyatékossággal élő fiatalok önrendelkezése[9] magában foglalja, hogy lehetőséget kapjanak személyes célok kitűzésére, a részvételről és a tanulásról szóló érdemi döntések meghozatalára, valamint a saját tempójukban történő készségfejlesztésre. A mentorok segíthetnek nekik a problémamegoldásban, az önérvényesítésben és a kompetenciáikba vetett bizalom építésében, miközben gondoskodnak arról, hogy a fiatalok összetartozásérzetet és támogatást érezzenek.

Az ilyen programok nemcsak az egyének fejlődését segítik elő, hanem az ifjúsági közösséget is erősítik. Amikor a fiatalok felismerik, hogy identitásuk és tapasztalataik hogyan járulhatnak hozzá a közös célok eléréséhez, a változás aktív szereplőivé válnak.

A passzív és nem részt vevő fiatalok megszólítása

A többlettámogatást igénylő fiatalok gyakran haboznak csatlakozni az ifjúsági programokhoz az alacsony önbizalom, a múltbeli negatív tapasztalatok vagy az a feltételezés miatt, hogy az ilyen tevékenységek „nem nekik valók”. Ezeknek a fiataloknak a megszólítása proaktív és kitartó tájékoztatási erőfeszítéseket igényel.

Az ifjúsági szervezeteknek kell megtenniük az első lépést azzal, hogy közvetlenül meghívják a fogyatékossággal élő fiatalokat, és e-mailen, a közösségi médián és a közösségi hálózatokon keresztül hozzáférhető információkat nyújtanak számukra.

Fontos felvenni a kapcsolatot a családokkal és a gondviselőkkel is, hogy bizalmat építsünk ki, és tájékoztassuk őket a nem formális oktatási tevékenységek előnyeiről. A szülők gyakran túlságosan védelmezőek lehetnek, ami gátolhatja a fiatalok

[8] https://www.selfdeterminationtheory.org/
[9] https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740924005164

részvételét. Ezért a közvetlen kommunikáció, a nyílt napok vagy a családi találkozók révén kialakított bizalom segíthet a korlátok lebontásában.

A fiatalokat célzó tájékoztató munka és a közösségi jelenlét továbbra is hatékony eszközök azoknak a fiataloknak az eléréséhez, akik nem vesznek részt intézményi keretek között zajló tevékenységekben. A cél nem csupán az, hogy tájékoztassuk őket a lehetőségekről, hanem hogy megmutassuk nekik: ezek a lehetőségek valóban szívesen fogadják és befogadják őket.

A fiatalok bevonása a döntéshozatalba

A fiatalok bevonása a programok tervezésébe és irányításába alapvető követelmény, összhangban az emberi jogokon alapuló megközelítéssel. A részvétel akkor a legjelentősebb, ha a fiataloknak valódi befolyásuk van az őket érintő programokra. A *„Semmit rólunk, nélkülünk”* elv különösen érvényes a fogyatékossággal élő fiatalokat bevonó ifjúsági munkára. Ez csak közvetlen bevonásuk és velük folytatott konzultáció révén biztosítható.

A fiatalokat be kell vonni a programtervezésbe, az értékelésbe, valamint a mindennapi szabályok és rutinok kialakításába. Ez a bevonás számos formát ölthet: fókuszcsoportok, ifjúsági tanácsadó testületek, közös tervezési ülések, vagy kreatív részvételi módszerek, mint például rangsorolási gyakorlatok, fotóalapú beszélgetésindítás vagy történetmesélés. Ezek az alternatív megközelítések biztosítják, hogy a különböző kommunikációs stílusú fiatalok kényelmesen kifejezhessék magukat.

A fiatalok felhatalmazása érdemi választási lehetőségek biztosításán keresztül a felelősségvállalás elősegítésének kulcsfontosságú eleme. Amikor látják, hogy döntéseiknek hatása van, aktívabban és magabiztosabban vesznek részt a folyamatokban. Az önrendelkezés ösztönzése – lehetőségek és választási lehetőségek felkínálásával , valamint a fiatalok bevonásával a döntéshozatalba – erősíti autonómiaérzetüket és a program iránti felelősségvállalásukat.

A fiatalok részvétele egy folytonos skálaként értelmezhető. Hart részvételi létrája[10] egy befolyásos keretrendszer a különböző részvételi szintek szemléltetésére, de nem az egyetlen vagy végleges modell. Az ifjúsági munkások más részvételi keretrendszereket is felfedezhetnek, és kiválaszthatják azokat a megközelítéseket, amelyek leginkább megfelelnek a fiataloknak és a környezetnek.

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett ifjúsági munkában ez a modell különösen hasznos, mert segít az ifjúsági munkásoknak megérteni, hogy az érdemi bevonás nem egy egyszeri lépés, hanem fokozatos folyamat. Egyes fiatalok kezdetben alacsonyabb szinteken vehetnek részt kommunikációs akadályok, korlátozott

[10] https://www.coe.int/en/web/compass/citizenship-and-participation#Hart's%20ladder

önbizalom vagy korábbi lehetőségek hiánya miatt. Mások viszont már a kezdetektől készek lehetnek vezetői vagy közös döntéshozatali szerepeket vállalni.

A cél nem az, hogy minden fiatalot azonnal a csúcsra juttassunk, hanem hogy támogassuk őket abban, hogy a saját tempójukban haladjanak felfelé – a valódi partnerség, a közös döntéshozatal és az ifjúság által vezetett kezdeményezések felé. Fontos, hogy a létra rávilágít arra is, mit kell elkerülni: a szimbolikus részvételt és a „díszítést", amikor a fiatalok jelen vannak, de nincs valódi befolyásuk. Ezek a gyakorlatok különösen károsak lehetnek a fogyatékossággal élő fiatalok számára, akik történelmileg kirekesztést tapasztaltak, és akiknek hozzájárulását gyakran alábecsülik.

A Hart-féle létra iránymutató keretként való alkalmazásával az ifjúsági munkások olyan lehetőségeket alakíthatnak ki, amelyek hozzáférhetők, fokozatosak és figyelembe veszik az egyéni igényeket. Ez magában foglalhat alternatív kommunikációs módszereket, akadálymentes formátumokat, a döntéshozatalhoz szükséges további időt, vagy egyéni támogatást. Végső soron a részvételnek választás kérdésének kell maradnia: a fiataloknak mindig képesnek kell lenniük eldönteni, hogy mélyebben szeretnének-e bekapcsolódni, vagy inkább más szintű részvételt részesítenek előnyben. A cél az, hogy felhatalmazzuk őket – nem pedig nyomást gyakoroljunk rájuk –, hogy az értelmes részvétel mind lehetségessé, mind kívánatossá váljon.

A személyre, nem a diagnózisra összpontosító megközelítés

Az inkluzív ifjúsági munka az egyént helyezi a középpontba, nem a diagnózisát. Az ifjúsági munkásoknak tudatosan „először az embert kell látniuk", az erősségekre, érdeklődési körökre és törekvésekre kell összpontosítaniuk, nem pedig a korlátokra. Fontos szem előtt tartani, hogy az ifjúsági munkások általában nem gyógypedagógusok, pszichológusok vagy fogyatékossággal foglalkozó szakemberek. Szakértelmük abban rejlik, hogy nem formális oktatás keretében dolgoznak a fiatalokkal, támogatva fejlődésüket, szociális készségeiket és személyes növekedésüket. A serdülők és fiatal felnőttek esetében ez olyan kulcsfontosságú területeket foglal magában, mint az identitáskialakulás, az önállóság fejlesztése, a barátságok és a romantikus kapcsolatok kezelése, valamint a felnőttkorra való felkészülés. Azáltal, hogy ezekre az egyetemes fejlődési célokra összpontosítanak, az ifjúsági munkások a saját szakmai területükön belül maradhatnak ( ), miközben továbbra is értelmes, személyközpontú támogatást nyújthatnak a fogyatékossággal élő fiataloknak.

A programoknak az egyes fiatalok tehetségére, kompetenciáira és egyedi perspektíváira kell épülniük, ösztönözve az önrendelkezést és a választás lehetőségét. Ez összhangban áll azzal az elgondolással is, hogy a támogatást maguknak a fiataloknak kell meghatároznia: ők döntik el, mire van szükségük, mikor van rá szükségük, és hogyan szeretnék azt megkapni. A támogatást az egyénnel együtt kell meghatározni, és nem az egyén számára kell meghatároznia, ami azt jelenti, hogy a fiatalnak joga van eldönteni, mikor és hogyan szeretne támogatást kapni.

Nincsenek előítéletek: minden hozzájárulás értékes

Az ifjúsági munkásoknak sztereotípiák, alacsony elvárások vagy feltételezések nélkül kell megközelíteniük a többlettámogatást igénylő fiatalokat azzal kapcsolatban, hogy mire képesek és mire nem. Minden hozzájárulás – legyen az egy gesztus, egy rövid megjegyzés, egy kép vagy egy hosszú beszélgetés – értékes.

Sok esetben már az is jelentős eredmény, ha valaki egyszerűen csak megjelenik, különösen azoknál a fogyatékossággal élő fiataloknál, akik szorongással, utazási nehézségekkel vagy korábbi negatív élményekkel küzdenek, amelyek megnehezítik a részvételt. Az ifjúsági munkásoknak meg kell érteniük a résztvevőiket, és fel kell ismerniük, hogy a részvétel sokféle formát ölthet. A fokozatos részvétel is érvényes: előfordulhat, hogy egy fiatal az egész tevékenység alatt csendben ül, mégis sokat tanul és dolgozza fel az élményeket, vagy úgy tűnhet, hogy nem vesz részt a tevékenységben, vagy fáradt, de ez nem jelenti azt, hogy nincs értéke vagy nem tudna hozzájárulni. A felszínen látható dolgok gyakran nem tükrözik a teljes képet.

A tanulás és a részvétel sokféle formát ölthet. Egyes fiatalok csendben vesznek részt, megfigyelnek, vagy időre van szükségük az önbizalom felépítéséhez; mások pedig elvonultnak tűnhetnek, de közben is feldolgoznak és tanulnak. Az ifjúsági munkásoknak fel kell ismerniük ezeket a részvétel finomabb formáit, és tiszteletben kell tartaniuk az egyes egyének saját tempóját.

Ugyanakkor a fogyatékossággal élő fiatalok alapvetően nem különböznek társaiktól. A szakembereknek kerülniük kell az előítéleteket és az alacsony elvárásokat a fogyatékossággal élő fiatalokkal szemben. Ők is kihívást jelenthetnek, határozottak lehetnek, vagy akár nehezen kezelhetők is, akárcsak bármely más, velük egykorú fiatal. Az előítéletek – legyen szó alkalmatlanság feltételezéséről vagy idealizálásukról – egyik irányban sem segítenek. Minden fiatalnak vannak erősségei és kihívásai, és az ifjúsági munkások feladata, hogy mindkettőt felismerjék, szükség esetén egyértelmű határokat szabjanak, és olyan környezetet teremtsenek, ahol minden résztvevő a maga módján hozzájárulhat. Ők sem „reménytelenek”, sem „angyalok”, hanem olyan egyének, akiknek a jelenléte és részvétele sok szempontból jelentőségteljes. A minőségi munka egyik legfontosabb szempontja a hozzáállási akadályok leküzdése, valamint a szakemberek előítéleteinek és feltételezéseinek folyamatos vizsgálata.

A kis lépések elismerése elengedhetetlen a bizalomépítéshez. Az inkluzív gyakorlat azt jelenti, hogy értékeljük a részvétel különböző formáit, és elkerüljük a merev szabványokat azzal kapcsolatban, hogy milyennek kell lennie az „aktív részvételnek”. Azáltal, hogy folyamatosan reflektálnak saját előítéleteikre, az ifjúsági munkások lebontathatják azokat a hozzáállási korlátokat, amelyek gyakran jobban kizárják a fiatalokat, mint maga a fogyatékosság.

Biztonságos terek létrehozása

A biztonságos terek az inkluzív ifjúsági munka alapvető követelményei, és magukban foglalják mind a fizikai, mind a pszichológiai biztonságot. A biztonságot egyértelmű csoportmegállapodásokkal, következetes rutinokkal, tiszteletteljes kommunikációval, valamint a fiatalok számára biztosított lehetőségekkel kell támogatni, hogy konstruktív módon fejezhessék ki érzelmeiket.

A traumára érzékeny megközelítés segíthet abban, hogy minden résztvevő számára támogatóbb és kiszámíthatóbb környezetet teremtsünk. A kiszámítható rutinok, az egyértelmű kommunikáció, a strukturált tevékenységek és a következetes reakciók csökkentik a szorongást, és segítenek a fiataloknak abban, hogy biztonságosabbnak és befogadottabbnak érezzék magukat.

Gyakorlati útmutatások

Itt nem speciális terápiás beavatkozásról van szó, hanem a tudatosság, az empátia, a rugalmasság és a struktúra olyan módon történő alkalmazásáról, amely támogatja a biztonságos és értelmes részvételt.

1. Helyezze előtérbe a biztonságot és a kiszámíthatóságot

- Hozzon létre strukturált rutinokat és világos elvárásokat a tevékenységekkel kapcsolatban.
- Ha hasznosnak bizonyul, használjon vizuális ütemterveket vagy írásbeli emlékeztetőket.
- Állítson fel csoportmegállapodásokat vagy magatartási szabályokat, és azokat következetesen alkalmazza.

2. Építsen bizalmat a kapcsolatok révén

- Legyen következetes, türelmes és tiszteletteljes a kölcsönös kapcsolatokban.
- Szánjon időt arra, hogy minden fiatal személyt egyénileg megismerjen.
- Tisztelje az egyéni preferenciákat, határokat és kommunikációs stílusokat.

3. Összpontosítson a fokozatos részvételre

- Tudatosítsa, hogy a részvétel a fiataloknál eltérő formát ölthet.
- Engedje meg a fiataloknak, hogy a saját tempójukban vegyenek részt.
- Ismerje el a részvétel és az előrelépés apró lépéseit is.

4. Támogassa az érzelmek szabályozását és a problémamegoldást

- Szükség szerint építsen be egyszerű relaxációs, földelő vagy tudatosságot fejlesztő tevékenységeket.
- Biztosítson hozzáférést csendes vagy érzékszervi szempontból barátságos terekhez.
- Ösztönözzük a támogató kortárs kapcsolatokat és a társrendszereket.

5. Tisztelje az egyéniséget: a személyt, ne a diagnózist

- Összpontosítson az erősségekre, az érdeklődési körökre és a fejlődési potenciálra.
- Kerülje a diagnózisokon vagy címkéken alapuló feltételezéseket.
- A támogatási stratégiákat az egyes fiatalokhoz igazítsa.

6. Ismerje fel az érzelmi szorongást és a túlterheltséget

- Értsd meg, hogy a visszahúzódás, a frusztráció, a szorongás vagy az érzelmi reakciók stresszt vagy korábbi negatív élményeket tükrözhetnek.
- Türelmesen, strukturáltan és támogató kommunikációval reagáljon, a büntetés helyett.

7. Támogassa az önállóságot és az önrendelkezést

- Kínáljon választási lehetőségeket, és ösztönözze a döntéshozatalt biztonságos keretek között.
- Támogassa a részvételt nyomás vagy kényszerű nyíltság nélkül.

8. Tartsa tiszteletben a szakmai határokat

- Határozzon meg egyértelmű elvárásokat és következetes határokat.
- Teremtsen egyensúlyt a rugalmasság, a biztonság, a struktúra és a felelősségvállalás között.

9. Ösztönözze az együttműködést és a társak közötti támogatást

- Adott esetben alkalmazzon társmentorálást, páros munkát vagy társrendszereket.

- Támogassa a kölcsönös tiszteletet, az együttműködést és a támogató csoportdinamikát.

A fizikai akadálymentesség és az érzékszervi kényelem szintén fontos elemei a biztonságos tereknek. Részletesebb útmutatást az akadálymentességről szóló részben talál.

Fogyatékossággal élő példaképként szolgáló mentorok

A reprezentáció valóban fontos. A fiatalok nagyobb valószínűséggel bíznak meg olyan mentorokban, akik hasonló tapasztalatokkal rendelkeznek, jobban kötődnek hozzájuk, és jobban inspirálódnak tőlük. A fogyatékossággal élő felnőttek jelenléte vezetői, moderátori vagy mentori szerepkörökben megkérdőjelezi a sztereotípiákat, és megmutatja, mire lehet képes az ember. A példakép-hatás rendkívül erős: ha a fiatalok látják, hogy valaki, akinek hasonló tapasztalatai vannak, sikeres, az arra ösztönözheti őket, hogy olyan lépéseket tegyenek, amelyeket egyébként talán haboznának megkísérelni, vagy amelyekről nem is tudták, hogy lehetségesek.

A „hiteles közvetítők” koncepciója megerősíti ezt az elképzelést: az útmutatás és a tanácsadás sokkal értelmesebb, ha olyan személy adja, aki hasonló kihívásokon ment keresztül. Ezért előnyös, ha a programok szándékosan fogyatékossággal élő mentorokat és munkatársakat toboroznak, biztosítva, hogy a megélt tapasztalatok ne csak képviselve legyenek, hanem szakértelemként is értékelve.

Ezen felül a kortárs mentorok – azaz az ugyanabban a tevékenységben részt vevő fiatalok – támogathatják egymást. Nemcsak támogatást kapnak, hanem adnak is, ami rendkívül hasznos. A tanult tehetetlenség vagy hasonló problémák elkerülésén túl a kortárs mentorálás lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy megtapasztalják saját erősségeiket, önbizalmat építsenek, és érdemi módon támogassák egymást.

8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZACSATOLÁS

Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelés több, egymással összekapcsolódó szinten zajlik: az egyéni, a szakmai és a szervezeti szinten. Ez a fejezet mindegyik dimenziót vizsgálja, miközben kiemeli azokat a sajátosságokat is, amelyek megkülönböztetik az értékelést ebben a kontextusban az általánosabb ifjúsági munkagyakorlatoktól. Különös figyelmet fordítunk az akadálymentességre, a részvételre, valamint a kvalitatív előrelépés és az akadályok eltávolításának megragadására.

Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelés és a visszajelzés túlmutat a részvétel vagy a jelenlét mérésén. A hangsúly az egyes fiatalok által megtett kvalitatív „út” megértésén van, beleértve a személyes fejlődést, a megnövekedett önállóságot és az akadályok fokozatos eltávolítását. Ebben a megközelítésben az értékelés nem különálló vagy végső lépés, hanem a mindennapi gyakorlatba ágyazott, folyamatos,

ciklikus folyamat. Támogatja a tanulást, erősíti a motivációt, és biztosítja, hogy a megszerzett ismeretek közvetlenül beépüljenek a jövőbeli tevékenységekbe és szakmai döntésekbe.

Az értékelés nem ítéletként vagy ellenőrzésként kerül felfogásra, hanem a fiatalok és a szakemberek közötti közös, fejlődésorientált párbeszéddé válik. Ez összhangban áll a részvételen és a felhatalmazáson alapuló megközelítésekkel, ahol a visszajelzés inkluzív, hozzáférhető és az egyéni szükségletekre reagál.

Mi teszi másmilyenné az inkluzív ifjúsági munkában végzett értékelést?

„Mielőtt idejöttem az ifjúsági házba, senki sem kérdezte meg, mit gondolok…”

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett ifjúsági munka értékelése alapvetően eltér az általános ifjúsági munka értékelésétől. Ahelyett, hogy elsősorban a részvételre, az elégedettségre vagy a program eredményeire összpontosítana, az akadályok eltávolítására, a jogok érvényesítésére és a strukturális egyenlőtlenségekkel küzdő fiatalok által megtett egyéni „út hosszára” helyezi a hangsúlyt.

Ez a megközelítés az értékelést három részből álló folyamattá bővíti, amely a következőket méri fel:

- a szervezet inkluzivitását,
- a fiatal fejlődését és tapasztalatait,
- valamint a szakember önismeretét és gyakorlatát.

Ugyanakkor számos olyan egyedi elemet vezet be, amelyek megkülönböztetik a hagyományosabb értékelési keretektől.

1. A részvételtől a tartalmas változásig

Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelés *a történt események* méréséről *a változások* megértésére helyeződik át.

A sikert nem a részvétel vagy a tevékenységek elvégzése határozza meg, hanem az, hogy a fiatalok:

- biztonságban, tiszteletben tartva és befogadva érzik-e magukat,
- késedelem és megbélyegzés nélkül megkapják a szükséges alkalmazkodást,
- fejlesztik-e önbizalmukat, önállóságukat és önkifejező képességüket.

Különös figyelmet fordítunk olyan eredményekre, mint:

- az önrendelkezés és a cselekvőképesség,
- a fogyatékossággal kapcsolatos identitás és az önelfogadás,
- a képesség, hogy formális és informális helyzetekben is kiálljanak saját érdekeikért.

Fontos, hogy az értékelés figyelembe vegye a különböző kiindulási pontokat. A „megtett út” fogalma elismeri, hogy a fejlődés relatív, és azt nem csupán az egyéni erőfeszítések, hanem a rendszerszintű akadályok is alakítják.

2. Az akadálymentesség mint az értékelés alapelve

Maga az értékelési módszertan is inkluzívnak kell lennie. A hagyományos eszközök önmagukban nem elegendőek, és akaratlanul is kizárhatják a résztvevőket.

Az inkluzív értékelés ezért a következőkre támaszkodik:

- **hozzáférhető formátumokra**, például könnyen olvasható anyagokra, vizuális skálákra, szimbólumokra vagy hangalapú eszközökre,
- **többféle kommunikációs csatornára**, beleértve a verbális, nonverbális és digitális visszajelzéseket,
- **a részvétel rugalmasságára**, amely több időt vagy alternatív válaszadási módokat biztosít.

A kreatív megközelítések – például a vizuális dokumentáció, a videóreflexiók vagy a szimbolikus eszközök – vonzóbbá és értelmesebbé tehetik az értékelést. A cél nem a szabványosítás, hanem annak biztosítása, hogy minden fiatal a számára legmegfelelőbb módon fejezhesse ki tapasztalatait.

3. A részvétel mint közös alkotás

Az inkluzív értékelés egyik alapelve: *„Rólunk nem* dönthetnek *nélkülünk.”* A fiatalok nem az értékelés passzív alanyai, hanem aktív résztvevői.

Ez magában foglalhatja:

- a fiatalok bevonása a visszajelzési eszközök kidolgozásába,
- a siker fogalmának közös meghatározása,
- a programváltozások közös átgondolása.

Az olyan megközelítések, mint a felhasználói útvonal feltérképezése, segítenek megérteni, hogy a fiatalok saját szemszögükből hogyan élik meg a szolgáltatásokat, és azonosítani azokat az akadályokat, amelyek a szakemberek számára esetleg nem láthatók.

Ez a részvételi megközelítés erősíti a felelősségvállalást, a relevanciát és a bizalmat.

4. Többszempontú megértés

Bizonyos esetekben a fiatalok nehezen tudják szavakba önteni fejlődésüket vagy a program hatását. Ezért az értékelésnek előnyös a több szempontú megközelítés alkalmazása.

Ez magában foglalhatja a következőktől származó információkat:

- szülők vagy gondviselők,
- tanárok vagy támogató személyzet,
- mentorok és ifjúsági munkások,
- külső szakemberek vagy értékelők.

Az ilyen „átfogó” nézőpontok teljesebb képet adnak az elért haladásról, és segítenek azonosítani azokat a változásokat, amelyek egyébként észrevétlenek maradnának. A külső értékelések vagy az akadálymentességi ellenőrzések tovább erősíthetik az objektivitást és a minőségbiztosítást.

5. Reflektálás és elszámoltathatóság a gyakorlatban

Az inkluzív értékelés nagy hangsúlyt fektet a szakmai reflexióra és a szervezeti elszámoltathatóságra.

Az ifjúsági munkásoktól elvárják, hogy reflektáljanak:

- saját feltételezéseikről és előítéleteikről,
- hogy viselkedésük hogyan járulhat hozzá a befogadáshoz vagy a kirekesztéshez,
- hogyan reagálnak a visszajelzésekre a gyakorlatban.

Szervezeti szinten az értékelésnek látható változáshoz kell vezetnie. Elengedhetetlen a visszacsatolási kör bezárása: a fiataloknak látniuk kell, hogy véleményük hatással van a dolgokra.

Az olyan egyszerű gyakorlatok, mint a változások kommunikálása („Meghallgattuk titeket – ezt fogjuk másképp csinálni”), erősítik a bizalmat és ösztönzik a részvételt. Enélkül az értékelés kockázata, hogy inkább szimbolikus, mint tartalmas lesz.

Miért fontos ez?

Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelést nem csupán a használt eszközök teszik különlegessé, hanem a gondolkodásmód változása is:

- az irányítástól → a tanulás felé
- a mérésről → a fejlesztésre
- a szabványosítástól → az akadálymentesség felé
- a megfigyelésről → a részvételre

Ha jól végzik, az értékelés többé válik, mint egy jelentéstételi követelmény. Kapcsolatépítő és felhatalmazó folyamattá válik, amely támogatja a fiatalok fejlődését, erősíti a szakmai gyakorlatot, és folyamatosan javítja a program minőségét és inkluzivitását.

Szervezeti önértékelés és szakmai visszajelzés

Szervezeti szinten a rendszeres önértékelés biztosítja, hogy a programok továbbra is összhangban legyenek az inkluzív értékekkel, és reagáljanak a változó igényekre. A strukturált eszközök – például az inkluzív önértékelési keretrendszerek – támogathatják az akadálymentességről, a kommunikációs gyakorlatokról és a szolgáltatás minőségéről való reflexiót.

A szakemberek számára elengedhetetlen a reflektív gyakorlat. Az ifjúsági munkásoknak rendszeresen felül kell vizsgálniuk saját cselekedeteiket, feltételezéseiket és érzelmi reakcióikat, ideális esetben szupervízió vagy csapatmegbeszélések keretében. Ha nemcsak arra reflektálnak, *hogy mi működött*, hanem arra is, *hogy miért működött*, az segít kialakítani a tanulás és a közös felelősségvállalás kultúráját.

A pszichológusokkal, szociális munkásokkal, pedagógusokkal vagy más szakemberekkel való együttműködés további betekintést nyújt, és segít elkerülni a szervezeti „vakfoltokat”. Egyszerű logikai modellek használata a célok meghatározásához – például a magabiztosság, a szociális készségek vagy az önállóság növelése – tovább segítheti a jelentőségteljes eredmények időbeli nyomon követését.

Szint	**Leírás és gyakorlati alkalmazás**

Komponens	
Háromlépcsős nyomonkövetési megközelítés	A monitoring egy háromszintű folyamat, amely értékeli a szervezeti gyakorlatot, a fiatalok tapasztalatait és a szakember saját önismeretét. Ez biztosítja mind a hatás, mind a folyamat átfogó megértését.
Benchmarking-eszközök	A szervezeteknek formális értékelő eszközöket, például a *PYD szervezeti befogadási önértékelést* kell használniuk a fizikai akadálymentesség, a kommunikáció és az emberi erőforrások területén elért teljesítmény értékeléséhez. Ezek az eszközök strukturált betekintést nyújtanak az erősségekbe és a hiányosságokba.
A személyzet reflexiója	A szakembereknek rendszeresen, felügyelet mellett kell reflektálniuk, hogy felismerjék a tudattalan előítéleteket és a tudásbeli hiányosságokat. A személyzeti értekezleteken meg kell vitatni, mi működött jól – és miért –, hogy kialakulhasson a közös tanulás és a folyamatos fejlődés kultúrája.
Logikai modellek	A logikai modell kidolgozása segít a befogadásra vonatkozó egyértelmű célok és mérhető mutatók (pl. önbizalom, cselekvőképesség, szociális készségek) meghatározásában. Ez elősegíti az időben elért érdemi előrelépés nyomon követését, ahelyett, hogy kizárólag a kimeneti eredményekre koncentrálnánk.

Alkalmazkodás: rugalmas válaszok az egyéni igényekre

A magas színvonalú, inkluzív ifjúsági munka egyik meghatározó jellemzője az alkalmazkodóképesség. Mivel minden fiatal egyedi tapasztalatokkal, igényekkel és kompetenciákkal rendelkezik, az értékelésnek rugalmasnak és támogató jellegűnek kell lennie, nem pedig merevnek vagy szabványosítottnak.

A hatékony programok iteratív visszacsatolási ciklusokat hoznak létre: összegyűjtik a visszajelzéseket, megvitatják azokat a csapaton belül, majd konkrét kiigazításokká alakítják át őket. Fontos, hogy ezeket a változásokat visszajelezzék a fiataloknak (pl. *„Meghallgattuk a véleményeteket, és ezt fogjuk megváltoztatni”*), megerősítve ezzel cselekvőképességük érzését és bizalmukat.

A rugalmasság azt is megköveteli, hogy a szakemberek hajlandók legyenek a terveket valós időben módosítani. Ha egy tevékenység nem működik – mert túl bonyolult, nem vonzó, vagy stresszt okoz –, az ifjúsági munkásoknak magabiztosan, habozás nélkül módosítaniuk vagy kicserélniük kell azt.

Az egyénre szabott részvételi lehetőségek biztosítása egy másik kulcsfontosságú elem. A fiatalok igényeiknek és kényelmi szintjüknek megfelelően választhatnak különböző szerepeket (pl. aktív részvétel vagy megfigyelés), formátumokat (egyéni vagy csoportmunka), sőt akár a részvétel módját is (személyesen vagy online). Ez biztosítja, hogy az értékelés támogassa a befogadást, ahelyett, hogy megerősítené a korlátokat.

Az értékelés hatékonyságának és hasznosságának növelése

A gyakorlat megerősítése érdekében az értékelési folyamatoknak túl kell lépniük az adatgyűjtésen, és aktívan támogatniuk kell a tanulást és a fejlődést. A legfontosabb elemek a következők:

- **A visszacsatolási kör bezárása:** Mindig mutassuk meg a fiataloknak, hogy visszajelzéseik hogyan vezetnek valódi változásokhoz. Ez növeli a bizalmat és a motivációt.
- **Egyszerűség és rendszeresség:** A rövid, gyakori visszajelzések hatékonyabbak, mint a bonyolult, alkalmi értékelések.
- **Módszerek kombinálása:** Használjunk verbális, vizuális és megfigyelésen alapuló eszközök kombinációját, hogy teljesebb képet kapjunk az előrehaladásról.
- **A fejlődésre, nem a teljesítményre való összpontosítás:** Hangsúlyozzuk a fejlődést, az erőfeszítéseket és a kis előrelépéseket, ahelyett, hogy az eredményeket hasonlítanánk össze.
- **A személyzet kapacitásának támogatása:** Biztosítson időt és teret a reflexióra, a szupervízióra és a csapatokon belüli közös tanulásra.
- **Az értékelés beépítése a mindennapi gyakorlatba:** A visszajelzésnek nem szabad plusz feladatnak tűnnie, hanem az interakció és a program menetének természetes részének kell lennie.

A fiatalok fejlődésének mérése: sokszínű és hozzáférhető módszerek

Az előrehaladást olyan módon kell rögzíteni, amely lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy hitelesen kifejezzék magukat, figyelembe véve a különböző kommunikációs stílusokat, támogatási igényeket és önbizalom szintjét.

A szóbeli visszajelzés központi szerepet játszik. A rövid egyéni beszélgetések vagy a csoportos reflexiók lehetőséget teremtenek a fiatalok számára, hogy saját tempójukban osszák meg tapasztalataikat. Ezek a párbeszédek hozzájárulnak a reflexió normalizálásához és támogatják az önismeret fejlődését.

Ennek kiegészítéseként az ifjúsági munkások könnyen kitölthető, hozzáférhető formátumban megtervezett kérdőíveket használhatnak. Az olyan vizuális eszközök, mint az emoji-skálák, a képi választási lehetőségek vagy az egyszerű értékelési rendszerek, az írástudási szinttől vagy a kognitív különbségektől függetlenül teszik lehetővé a részvételt. Ezek az eszközök csökkentik a nyomást, és inkluzívabbá teszik az értékelést.

A megfigyelés ugyanolyan fontos, mivel sok fiatal inkább viselkedésével, mint szavakkal fejezi ki az előrelépést. Az elkötelezettség, az együttműködés, az érzelmi szabályozás vagy az önállóság terén bekövetkező változások értékes betekintést nyújtanak a fejlődésbe. Ennek a folyamatnak empátián alapulónak és nem tolakodónak kell maradnia, a megítélés helyett a megértésre kell összpontosítania.

A videóvallomások tovább gazdagíthatják az értékelést, mivel lehetővé teszik a fiatalok számára, hogy saját hangjukon reflektáljanak tapasztalataikra. Ha hozzáférhetővé teszik őket (pl. feliratokkal vagy jelnyelvi tolmácsolással), ezek a felvételek nemcsak a fejlődést dokumentálják, hanem az időbeli fejlődés láthatóvá tételével támogatják az identitásépítést és az önbizalmat is.

A témához kapcsolódó további gyakorlati anyagok a mellékletekben találhatók. Ilyenek például a hozzáférhető visszajelzési eszközök gyakorlati példái és a résztvevői visszajelzések alapján történő programalkalmazás.

Gyakori hibák az inkluzív értékelés során (és azok elkerülése)
Ezek nem apró hibák – ha ismétlődnek, szisztematikusan kizárják éppen azokat a fiatalokat, akiket az inkluzív ifjúsági munka támogatni kíván.

Gyakori hiba	Miért jelent ez problémát az inkluzív ifjúsági munkában	Jobb megközelítés
Kizárólag a részvételre vagy az eredményekre való összpontosítás	Figyelmen kívül hagyja a valódi változást, és nem veszi figyelembe az *elért eredményeket*, különösen azoknál a fiataloknál, akik rendszerszintű akadályokkal szembesülnek	A kvalitatív előrelépés mérése: önbizalom, önállóság, részvétel és az akadályok eltávolítása
Szabványos, hozzáférhetetlen eszközök használata	Kizárja a különféle kommunikációs igényű fiatalokat, és megerősíti az egyenlőtlenségeket	Hozzáférhető, rugalmas módszerek használata (könnyen olvasható szövegek, vizuális elemek, hanganyagok, többféle formátum)
A visszacsatolási kör nem zárul le	Aláássa a bizalmat – a fiatalok úgy érzik, hogy nem hallgatják meg őket, vagy csak látszatintézkedésként kezelik őket	A visszajelzések alapján egyértelműen kommunikálja a változásokat (*„Meghallgattuk Önöket…”*) és mutassa meg a hatást
Az értékelés kezelése ellenőrzésként vagy ítéletként	Szorongást kelt, csökkenti az őszinteséget és visszatartja a részvételt	Az értékelést tekintsük tanulásnak, reflexiónak és közös fejlődésnek
A fiatalok kizárása az értékelési folyamatból	Megerősíti a hatalmi egyensúlytalanságot, és ellentmond az inkluzív elveknek	Vonjuk be a fiatalokat társszerzőként a siker meghatározásába és az eszközök kialakításába
Minden fiatal egyformán kezelése	Figyelmen kívül hagyja a különböző kiindulási pontokat és az egyéni szükségleteket	Az értékelési módszerek és elvárások egyéni igényekhez való igazítása
Figyelmen kívül hagyja az akadályok eltávolítását	Kizárólag az egyéni teljesítményre összpontosít a rendszerbeli akadályok helyett	Értékelje, hogy a környezetek és struktúrák hogyan válnak egyre inkluzívabbá
Túlzott mértékben támaszkodik a	Kizárja a nem verbális vagy kevésbé magabiztos	A verbális, vizuális, viselkedési és kreatív módszerek

verbális visszajelzésekre	résztvevőket	kombinálása
A nem verbális fejlődés figyelmen kívül hagyása	Kihagyja az olyan kulcsfontosságú mutatókat, mint az elkötelezettség vagy az érzelmi szabályozás	A strukturált megfigyelés alkalmazása alapvető módszerként
Nem veszi figyelembe a többféle perspektívát	Korlátozott vagy elfogult képet ad a fejlődésről	Vegye figyelembe a gondozók, szakemberek és külső megfigyelők véleményét
Hiányzik a szakmai önreflexió	Lehetővé teszi, hogy tudattalan elfogultság alakítsa az értékelés eredményeit	Építsük be a felügyeletet, a reflexiót és a csapatalapú tanulást a gyakorlatba
Rigid értékelési folyamatok	Korlátozza a valós igényekre való reagálóképességet	Használjunk rugalmas, iteratív visszacsatolási ciklusokat, és folyamatosan alkalmazkodjunk

Következtetés

Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelés nem csupán az elszámoltathatóság eszköze – hanem egy **alapvető fejlesztési gyakorlat**. A fiatalok véleményének értékelésével, a haladás sokféle formájának elismerésével, valamint a rugalmas, reflektív megközelítés fenntartásával az értékelés a személyes fejlődés és a szakmai minőség hajtóerejévé válik. Erősíti az önismeretet, növeli a fiatalok önbizalmát és cselekvőképességét, valamint támogatja a szervezeteken belüli folyamatos fejlődést.

Az elfogadás és az inkluzió folyamatos nyomon követése

Az inkluzió nyomon követése

A nyomon követés a fejlesztéshez szükséges adatokat szolgáltat, nem pedig ítéletet.

A minőségi ifjúsági munka biztosítása és az inkluzív ifjúsági központok (vagy bármely inkluzív program) működtetése a többlettámogatást igénylő fiatalok számára a folyamatos nyomon követésen és értékelésen alapul, ami a programok hosszú távú fenntarthatóságának és fejlődésének kritikus eleme.

Különös figyelmet kell fordítani a támogatási igényekre, az akadálymentességre, a hozzáállásra, a szakmai és etikai irányelvekre, valamint a nemzetközi tapasztalatok (jó és rossz gyakorlatok) megosztására.

Mit jelent a nyomon követés egy ifjúsági ház kontextusában? A nyomon követés egy folyamatos, strukturált folyamat, amelynek célja annak biztosítása, hogy az ifjúsági munka biztonságos, hatékony és befogadó legyen. Ez magában foglalja a következő tényezők rendszeres ellenőrzését:

- Biztonságban vannak-e a fiatalok, és megkapják-e a szükséges támogatást?
- A tevékenységek vonzóak-e és teljesítik-e a kitűzött célokat?
- A személyzet magas színvonalú, befogadó ifjúsági munkát végez-e?
- Elérik-e a fiatalok a fejlődési eredményeket (pl. szociális készségek, önállóság, jóllét, foglalkoztathatóság)?
- Felismerik és eltávolítják-e az akadályokat, amelyek gátolják a hozzáférést és a részvételt?
- Minden fiatal bevonásra kerül-e, és képes-e teljes mértékben részt venni a tevékenységekben?

Mivel a nyomon követés minden fázisban fontos szerepet játszik, egyet sem szabad kihagyni. Az alábbiakban egy lehetséges forgatókönyvet mutatunk be, de ne feledje, hogy a helyi viszonyok és a konkrét célok miatt módosításokra lehet szükség.

1. FÁZIS — Tervezés és kiindulási helyzet: A tevékenységek megkezdése előtt

Főbb feladatok:

- A célok meghatározása (pl. társadalmi befogadás, önálló életvitelhez szükséges készségek, foglalkoztathatóság).
- A siker mutatóinak meghatározása.
- Az egyes fiatalok kiindulási helyzetének felmérése az alábbi területeken:
    - Társas készségek
    - Önállóság szintje
    - Kommunikáció
    - Érdeklődési kör
    - Támogatási igények
    - Biztonsági szempontok
- Határozza meg a támogatási igényeket (fizikai, kognitív, érzékszervi, kommunikációs).

Eszközök:

- Felvételi űrlap (felmérés, interjú, fókuszcsoport, videóinterjú, rajz – a célcsoport támogatási igényeihez és preferenciáihoz igazítva)
- Kockázatértékelés
- Akadálymentességi ellenőrzőlista
- Kiindulási önértékelés (a kognitív szinthez igazítva)
- Szülői/gondviselői visszajelzés, ha szükséges

Példa: A Salva Vita Ifjúsági Otthonban minden fiatalnak legalább egy felvételi interjún kell részt vennie. Online jelentkezhetnek, és kitölthetnek egy kérdőívet, amelyben szabadon írhatnak, vagy a megadott válaszlehetőségek közül választhatnak. Ezt követően személyes interjúra kerül sor, amely többek között olyan gyakorlati információkra összpontosít, mint például:

- Gyógyszeres kezelés szükségessége
- Önálló utazási képesség
- Életkörülmények

Figyelembe vesszük a viselkedéssel kapcsolatos szempontokat is, például:

- Pontosság
- Hogyan alkalmazkodnak az új környezethez

A legfontosabb, hogy az interjú egy párbeszéd. Megvizsgáljuk, hogy a fiatal elvárásai összhangban vannak-e azzal, amit mi kínálunk, és meghatározzuk, hogyan tudjuk a legjobban támogatni őket. Bizonyos esetekben – például kezeletlen pszichiátriai problémák esetén – előfordulhat, hogy a részvételt el kell halasztani, amíg a megfelelő támogatás vagy kezelés rendelkezésre nem áll.

2. FÁZIS — Folyamatos tevékenységfigyelés: A heti programok és a napi munka során.

A nyomon követés legfontosabb feladata:

1. Jelenlét és részvétel
2. A részvétel minősége (Aktívak? Passzívak? Kerülő magatartást tanúsítanak?)
3. Jólét és viselkedésbeli változások
4. Készségfejlesztés a tevékenység során

5. Akadályok (zaj, érzékszervi ingerek, kommunikációs nehézségek)
6. A személyzet teljesítménye és az inkluzív módszerek alkalmazása
7. Csapatbeli reflexiók

Eszközök:

- Jelenléti ívek
- Heti megfigyelési jegyzetek
- „Közlekedési lámpa” típusú elkötelezettségi pontszámok (zöld = elkötelezett, sárga = ingadozó, piros = nehézségekkel küzd)
- Támogatási igénynaplók
- A személyzet (a fiatalokkal csoportosan vagy egyénileg foglalkozó szakemberek) reflexiós naplói
- Érzékszervi és környezeti megfigyelés
- Gyors visszajelzési kártyák a fiatalok számára (mosolygós arcok, ikonok)

Példa: Bizonyos szokások vagy viselkedésformák negatívan befolyásolhatják a fiatalok fejlődését és az elhelyezkedési esélyeiket. Például problémát jelenthet, ha nem tartják be a megállapodásokat, vagy ha alvási ritmusuk jelentősen felborul.

A Ifjúsági Központban a tevékenységeket napközben, 10 órakor kezdődően ütemezzük, hogy mindenki időben érkezhessen. Néhány fiatal azonban késő estig játékokkal tölti az idejét, és túl fáradt ahhoz, hogy részt vegyen a reggeli tevékenységeken.

A felelősségvállalás és a részvétel ösztönzése érdekében „tanulási díj” rendszert alkalmazunk:

- Ha egy fiatal nem vesz részt egy olyan programon, amelyre jelentkezett, kis összegű díjat kell fizetnie.
- A díj befizetéséig nem vehet részt a következő programon.
- A családokat és a gondviselőket tájékoztatjuk arról, hogy a fizetést maguknak a fiataloknak kell elintézniük.
- Ha a fiatal nem tud fizetni, házimunkával vagy a gondviselői által kijelölt feladatok elvégzésével teljesítheti a követelményt.

- Kivételt teszünk, ha a fiatal beteg, vagy családi vészhelyzet áll fenn, feltéve, hogy erről előre értesítenek minket.

Ez a rendszer segít a fiataloknak a felelősségvállalás fejlesztésében, miközben támogató és rugalmas marad.

3. FÁZIS — Rendszeres visszatekintés és kiigazítás (havi/negyedéves): Megállunk, és elemezzük, **mi történt.**

Főbb reflektáló kérdések:

- Mi működött jól?
- Mi nem?
- Melyik fiataloknak van szükségük nagyobb támogatásra?
- Voltak-e válságok, konfliktusok vagy biztonsági problémák?
- Teljesítjük az akadálymentességi követelményeket?
- Jelentik-e a családok, hogy javult a helyzet otthon?
- A fiatalok jelentenek-e előrelépést?
- Meg kell-e változtatnunk az ütemtervet, a helyszíneket, a személyzetet, az eszközöket vagy a kommunikációt?

Eszközök:

- Havi személyzeti értekezlet
- Esettanulmányok megbeszélése
- Fiatalokból álló fókuszcsoport (könnyen érthető kérdésekkel)
- Rövid szülői/gondviselői interjúk
- Adatok áttekintése (jelenlét, incidensek, eredmények)
- A kompetenciakör pontszámainak ellenőrzése (ha alkalmazható)

Példa: A Salva Vita Ifjúsági Központban havonta tartunk reflexiós megbeszéléseket az összes munkatárssal. Ezen a megbeszéléseken áttekintjük a jelenléti íveket, az elkötelezettségi pontszámokat és az incidensnaplókat, hogy megnézzük, mi működik jól és mi nem.

Emellett esettanulmányokat is megvitatunk azokról a fiatalokról, akiknek esetleg extra támogatásra van szükségük. Például, ha egy fiatal rendszeresen késik, vagy nehezen vesz részt a tevékenységekben, a csapat fontolóra veszi a szükséges változtatásokat – például további támogatás nyújtását, a helyiségek átalakítását, új eszközök vagy kommunikációs módszerek bevezetését –, hogy jobban megfeleljenek az ő igényeiknek.

4. FÁZIS — Eredménymérés: 6–12 havonta vagy a programciklusok végén.

Főbb területek:

1. Társas készségek
2. Önállóság
3. Mentális jólét
4. Önkifejezés és kommunikáció
5. Önbizalom és önértékelés
6. Munkavállalási felkészültség
7. Közösségi részvétel

Eszközök:

- A fogyatékosságokhoz igazított célelérési skála (GAS)
- Előtti–utáni önértékelés
- Családi reflexió űrlapok
- Ifjúsági munkások értékelési rubrikája
- Megfigyelési ellenőrzőlisták (pl. képes-e felismerni a szükségleteket, képes-e csoportban dolgozni stb.)
- Készségigazolványok
- Youthpass (módosított)
- Foglalkoztatási eredmények (NEET-programok esetében)

Példa: A Ifjúsági Központban intenzív foglalkoztatási felkészítő programot működtetünk azoknak a fiataloknak, akik készek a munkába állás felé vezető lépések megtételére. A program csoportos és egyéni foglalkozásokat, valamint munkahely-közvetítési tevékenységeket is magában foglal, és körülbelül hat hónapig tart.

A program során a korábbi szakaszokban leírt szinte valamennyi eszköz – jelenléti ívek, részvételi pontszámok, megfigyelési jegyzetek, támogatási naplók és ifjúsági visszajelzési kártyák – segítségével nyomon követjük az előrehaladást.

A program végén minden fiatal vagy:

- munkát szerez, vagy
- a személyzettel együttműködve meghatározza, mely készségeket vagy területeket kell még fejlesztenie, mielőtt továbbléphetne.

Ez a fázis az egyénre szabott tervezésre, a folyamatos nyomon követésre és a kiigazításokra helyezi a hangsúlyt, hogy minden fiatal érdemi eredményeket érjen el.

5. FÁZIS — Jelentéskészítés és tanulás: A nyomonkövetési adatok tudássá alakítása

***Megjegyzés: Ez a szakasz a szervezeti tanulásra összpontosít, nem csupán az adatgyűjtésre**.*

Főbb területek:

- Az összes összegyűjtött nyomonkövetési adat elemzése (jelenlét, részvétel, visszajelzések, események, készségfejlesztés)
- A trendek, sikerek és fejlesztendő területek azonosítása
- A tanulságok megosztása a csapaton belül és a szervezet egészében
- A megszerzett ismeretek felhasználása a program kiigazításához és a jövőbeli tervezéshez

Eszközök:

- Adatpanelek vagy táblázatok
- A munkatársak reflexióinak összefoglalói
- A fiatalok és a családok visszajelzéseinek összeállításai
- Esettanulmányok dokumentációja

Eredmények:

- Rövid havi belső jelentések
- Negyedéves minőségi jelentések
- Éves hatástanulmányok
- Egyedi útvonalakat és eredményeket bemutató esettanulmányok

- Az akadálymentességi problémák és megoldások összefoglalása
- A program fejlesztésére vonatkozó ajánlások

Példa: A program kezdetén minden fiatal kitölti egy felvételi kérdőívet, amelyben meghatározza céljait és azt, hogyan szeretné kihasználni a Ifjúsági Ház által kínált lehetőségeket. A szülők vagy gondviselők is hozzászólnak.

Egy év elteltével, vagy amikor a fiatal munkát talál, illetve elhagyja az Ifjúsági Házat, kitöltenek egy utólagos kérdőívet tapasztalataikról. A válaszok összehasonlításával a kezdeti kérdőívvel következtetéseket vonhatunk le – nemcsak egyéni szinten, hanem tágabb értelemben is, programjaink fejlesztése és kiigazítása céljából.

Esettanulmányokat is dokumentálunk – például egy olyan fiatalról, aki a csoportos tevékenységektől eljutott egy sikeres munkahelyi elhelyezésig –, amelyek szemléltetik programjaink hatását. Ezeket a betekintéseket aztán felhasználjuk a jövőbeli tevékenységek fejlesztésére, a személyzet képzésére és a stratégiai tervezéshez.

Mit érdemes nyomon követni? (A többlettámogatást igénylő fiatalokra szabott mutatók)

A. Részvételi mutatók

- rendszeres részvétel
- pontosság
- kezdeményezőkészség
- feladatokban való részvételi hajlandóság
- együttműködés a társakkal
- a struktúra követésének képessége

B. Jólét és biztonság mutatói

- hangulatváltozások
- az érzékszervi túlterhelést kiváltó tényezők
- szorongás szintje
- igényeinek közlése
- viselkedési incidensek
- a biztonság fenntartásához szükséges támogatás

C. Készségfejlesztési mutatók

- feladatok önálló elvégzése
- társas kommunikáció
- problémamegoldás
- mozgáskészségek (ha releváns)
- digitális készségek
- mindennapi élethez szükséges készségek
- pályaválasztási tudatosság

D. Ifjúsági munkás és programminőségi mutatók

- inkluzív kommunikáció alkalmazása
- feladatok adaptálása
- proaktív támogatás
- gyermekbiztonsági gyakorlat
- bevonási módszerek
- következetesség és bizalmi kapcsolat kiépítése
- a válságkezelés minősége

E. Akadálymentességi mutatók

- fizikai hozzáférhetőség
- érzékszervi környezet
- kommunikációs akadálymentesség
- kognitív akadálymentesség
- pszichológiai, mentális környezet
- segítő eszközök rendelkezésre állása
- a személyzet érzékenysége és ismeretei

4. Gondolkodási pontok (Mit és mikor kell megkérdezni)

Naponta / minden foglalkozás után

- Ki vett részt ma jól, és miért?
- Ki maradt le vagy küzdött, és miért?
- Voltak-e akadálymentességi problémák?
- Érezte-e valaki stresszt, érzékszervi túlterhelést vagy konfliktust?
- Megfelelően alkalmazkodtunk a helyzethez?

Heti

- Látunk-e előrelépést vagy ismétlődő mintákat?
- A támogatási tervek továbbra is hatékonyak?
- Van-e bármilyen új kockázat?

Havi

- Továbbra is biztonságos és befogadó a környezet?
- Teljesülnek a célok?
- Van-e konkrét személyzeti képzési igény (pl. autizmus-tudatos gyakorlat, ADHD-tudatos támogatás, viselkedési támogatás)?

Negyedéves

- Javulnak-e az eredmények?
- Elégségesek-e az erőforrások?
- Változnak-e a részvétel akadályai?
- Elérjük-e azokat a NEET-helyzetben lévő fiatalokat, akik ritkán hagyják el otthonukat?

A mellékletekben további, a témához kapcsolódó gyakorlati anyagok találhatók, például a hozzáférhető mérési, megfigyelési és visszajelzési eszközök gyakorlati példái.

Maga az értékelési és nyomonkövetési folyamatnak is akadálymentesnek és rugalmasnak kell maradnia, biztosítva, hogy a fiatalok kommunikációs stílusuknak,

kompetenciáiknak és támogatási igényeiknek megfelelő módon vehessenek részt benne.

Az akadálymentesség biztosítása

Az értékelési és nyomonkövetési folyamatoknak maguknak is hozzáférhetőnek és rugalmasnak kell maradniuk, biztosítva, hogy a fiatalok a saját kommunikációs stílusuknak, kompetenciáiknak és támogatási igényeiknek megfelelő módon vehessenek részt. A visszajelzési és értékelési módszereknek ezért lehetőség szerint hozzáférhető nyelvet, rugalmas formátumokat és többféle részvételi lehetőséget kell alkalmazniuk. Az értékelés hozzáférhetősége nem kiegészítő jellegű, hanem az inkluzív gyakorlat elengedhetetlen eleme.

Az akadálymentességi eljárásokkal és eszközökkel kapcsolatos további gyakorlati útmutatások a vonatkozó akadálymentességi fejezetekben és mellékletekben találhatók.

9. HÁLÓZATÉPÍTÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG

A hatékony ifjúsági munka nem létezhet elszigetelten. A további támogatási igényű fiatalok támogatása összehangolt, többszektoros megközelítést igényel. A hálózatépítés és a fenntarthatóság ezért nem kiegészítő elemek, hanem olyan strukturális pillérek, amelyek biztosítják, hogy az inkluzív ifjúsági munka túllépjen az elszigetelt projektek keretein, és megbízható támogatási rendszerré váljon.

Amikor a szervezetek szilárd partnerségeket és hosszú távú stratégiákat alakítanak ki, a fiatalok következetesebb, hozzáférhetőbb és átfogóbb támogatást kapnak. Ennek hiányában a széttagolt szolgáltatások növelik annak kockázatát, hogy a fiatalok „kiesnek a rendszerből”. A fenntarthatóság ebben az értelemben nem csupán a finanszírozásról szól, hanem olyan rugalmas rendszerek létrehozásáról, amelyek a személyzetben, a projektekben vagy a külső körülményekben bekövetkező változások ellenére is tovább működnek.

Miért kritikus fontosságú a hálózatépítés az inkluzív ifjúsági munkában

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett ifjúsági munkában a hálózatépítés jelentősen eltér az általános ifjúsági munkától vagy a szokásos civil együttműködéstől.

A fogyatékossággal, mentális egészségügyi kihívásokkal vagy összetett társadalmi helyzetekkel küzdő fiatalok gyakran egyszerre több rendszerre is támaszkodnak – az oktatásra, az egészségügyre, a szociális szolgáltatásokra és a közösségi támogatásra.

Az inkluzív ifjúsági munka ezért magasabb szintű felelősséget és pontosságot igényel a hálózatépítés terén. Nem elég, ha az ifjúsági munkások „tudnak” más szervezetekről

– aktívan együtt kell működniük, tovább kell irányítaniuk az érintetteket, nyomon kell követniük az ügyeket, és ki kell állniuk az érintettek érdekei mellett. Sok esetben az ifjúsági munkás válik a széttagolt rendszerek közötti híddá, biztosítva, hogy a támogatás folyamatos és hozzáférhető legyen.

Egyes fiatalok számára ez a hálózat nem csupán támogatást nyújt – hanem stabilizálja az életüket, sőt akár életmentő is lehet, különösen olyan helyzetekben, ahol mentális egészségügyi kockázat, családi instabilitás vagy társadalmi elszigeteltség áll fenn. Ezért a hálózatépítés alapvető biztonsági funkciót tölt be, nem pedig opcionális szervezeti tevékenységet.

9.1 Átirányítási rendszerek a kielégítetlen szükségletek esetén

Az ifjúsági központok nem tudják és nem is szabad, hogy megkíséreljék minden igényt belső erőforrásaikból kielégíteni. Egyes fiataloknak további szakmai támogatásra van szükségük, például mentális egészségügyi ellátásra, fogyatékossággal élőknek nyújtott támogató szolgáltatásokra, szociális szolgáltatásokra, jogi tanácsadásra vagy krízisbeavatkozásra. A jól működő beutalási rendszer ezért alapvető felelősség.

A hatékony áttételi rendszer nem passzív, hanem aktívan irányított. Magában foglalja:

- egyértelmű kritériumokat arra vonatkozóan, hogy mikor szükséges az áttétel,
- a megfelelő szolgáltatókkal (pl. pszichológusokkal, szociális munkásokkal, munkaügyi ügynökségekkel, fogyatékossággal élőknek nyújtott szolgáltatásokkal) kialakított kapcsolatok,
- a rendelkezésre álló támogatási lehetőségekről szóló naprakész ismeretek,
- átlátható kommunikáció a fiatalokkal és – adott esetben – a gondviselőkkel,
- nyomon követés annak biztosítása érdekében, hogy a fiatal sikeresen igénybe vehesse az ajánlott szolgáltatást.

Fontos, hogy az áttételeket méltányosságon alapuló megközelítés vezérelje. Előfordulhat, hogy az ifjúsági szakembereknek támogatniuk kell a fiatalokat a folyamat során, különösen olyan rendszerekben való eligazodáskor, amelyek bonyolultak, nehezen hozzáférhetők vagy potenciálisan diszkriminatívak lehetnek. Ebben a szerepben a szakemberek erőforrás-közvetítőként működnek, segítve a fiatalokat abban, hogy megfelelő és biztonságos támogatáshoz jussanak.

9.2 Szektorok közötti kapcsolatok kiépítése

Az inkluzív ifjúsági munka jelentősen hatékonyabbá válik, ha kiegészítő szolgáltatások hálózatába ágyazódik. Ezek a partnerségek olyan „átfogó” támogatási rendszert hoznak létre, amely a fiatalok életének több dimenzióját is figyelembe veszi.

A legfontosabb partnerségek a következők:

- Iskolák és oktatási intézmények: lehetővé teszik a szükségletek korai felismerését, az egyéni oktatási tervek (IEP-k) összehangolását a nem formális tanulással, valamint támogatják az oktatási szintek közötti átmenetet.
- Munkáltatók és a magánszektor: reális foglalkoztatási pályák elősegítése inkluzív toborzási gyakorlatok, a munkahelyi érzékenyítés és mentori lehetőségek révén.
- Civil társadalmi szervezetek és identitásalapú csoportok: ide tartoznak a fogyatékossággal élők szervezetei, a kisebbségek által vezetett egyesületek és az LGBTQ+ csoportok, amelyek speciális támogatást nyújtanak és erősítik a befogadást.
- Helyi önkormányzatok és közszolgáltatások: biztosítják a szociális jóléti, egészségügyi szolgáltatásokhoz és az ifjúsági támogatási rendszerekhez való hozzáférést.

Ezek a kapcsolatok időt és következetességet igényelnek. A bizalom – különösen a marginalizált közösségek esetében – fokozatosan épül fel megbízható, hosszú távú elkötelezettség révén, nem pedig egyszeri együttműködésen keresztül.

9.3 Tudásmegosztás és szakmai fejlődés

A fenntartható ifjúsági munka a szakmai ismeretek és a szervezeti kapacitás folyamatos fejlesztésétől függ. A gyorsan változó társadalmi környezetben az ifjúsági munkásoknak képesnek kell lenniük az új kihívásokhoz, megközelítésekhez és igényekhez való alkalmazkodásra.

Ez magában foglalja:

- folyamatos képzés olyan területeken, mint a traumára érzékeny gyakorlat, a mentális egészség, a fogyatékossággal élők befogadása és a védelem,
- gyakorlati kézikönyvek, irányelvek és módszertani eszközök használatát és fejlesztését,
- rendszeres csapatbeli reflexió, egymástól való tanulás és szupervízió,

- nemzetközi csereprogramokban és hálózatokban való részvétel (pl. Erasmus+, az Európa Tanács kezdeményezései).

A szektorok közötti tanulás különösen értékes. Az oktatási, egészségügyi és szociális szektor szakembereivel közös képzések hozzájárulnak egy közös nyelv és megértés kialakításához, javítva az együttműködést és a szolgáltatások összehangolását.

9.4 Hosszú távú stratégia és folyamatos fejlesztés

A fenntarthatósághoz el kell mozdulni a projektalapú gondolkodásmódtól a hosszú távú szervezeti elkötelezettség felé. Ez azt jelenti, hogy a reflexiót, az alkalmazkodást és a fejlesztést be kell ágyazni magába a szervezet struktúrájába.

A legfontosabb elemek a következők:

- a szervezeti célokhoz és minőségi szabványokhoz kapcsolódó folyamatos fejlesztési terv kidolgozása,
- visszacsatolási ciklusok beépítése, amelyek során a fiatalok, a személyzet és a partnerek visszajelzései konkrét programmódosításokhoz vezetnek,
- rendszeres önértékelések vagy befogadási auditok elvégzése a hiányosságok és az új igények azonosítása érdekében,
- következetes etikai és biztonsági szabványok fenntartása,
- a finanszírozási források diverzifikálása a rövid távú támogatásoktól való függőség csökkentése érdekében,
- rugalmas reagálás a változó közösségi igényekre.

Döntő fontosságú, hogy a visszacsatolás látható változásokhoz vezessen. Ha ezeket a változásokat visszajelzik a fiataloknak, az erősíti a bizalmat és megerősíti szerepüket a program alakításában.

A fenntarthatóság a strukturális stabilitástól is függ. Az inkluzív ifjúsági munkát hosszú távú finanszírozási kereteknek és intézményi elismerésnek kell alátámasztania, biztosítva a támogatás folytonosságát a fiatalok fejlődésének egész során, nem csupán korlátozott projektciklusokon belül.

Amikor a hálózatépítés kudarcot vall: egy gyakorlati eset

Egy ifjúsági központba járó fiatalnál érzelmi szorongás és visszahúzódás jelei kezdenek megjelenni. Bár az ifjúsági munkás felismeri a speciális támogatás szükségességét, a szervezetnek nincsenek egyértelmű beutalási útvonalai és kialakult együttműködése külső szolgáltatókkal. A korlátozott iránymutatás és a széttagolt rendszerek miatt a fiatal megfelelő támogatáshoz jutás nélkül kilép a programból.

Fő tanulság: A gyenge vagy informális hálózati rendszerek növelik annak kockázatát, hogy a komplex szükségletekkel rendelkező fiatalok kiesnek a támogatási rendszerből.

Következtetés

A hálózatépítés és a fenntarthatóság az ifjúsági munkát elszigetelt beavatkozásokból összekapcsolt támogatási ökoszisztémává alakítja át. Erős partnerségek, egyértelmű beutalási útvonalak, folyamatos tanulás és hosszú távú stratégiai gondolkodás révén a szervezetek biztosíthatják, hogy a fiatalok következetes, inkluzív és értelmes támogatást kapjanak.

Így az ifjúsági munka nem csupán egy program lesz, hanem a tágabb társadalmi biztonsági háló megbízható része, amely képes támogatni a fiatalokat különböző életszakaszokban és változó körülmények között. Azáltal, hogy a reflexiót és az alkalmazkodást beépíti a „ ” struktúrájába, az ifjúsági központ stabil, megbízható támogatási rendszerré válik a fiatalok számára, nem csupán egy projekt ideje alatt, hanem hosszú évek során.

10. FORRÁSOK, ÉRTÉKELÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG

Az inkluzív ifjúsági munka hosszú távú fenntarthatóságának biztosításához nem csupán stabil finanszírozásra vagy jól megtervezett programokra van szükség. Ez egy olyan koherens rendszertől függ, amelyben a pénzügyi tervezés, az emberi erőforrások, a szakmai gyakorlat és az értékelés szorosan összekapcsolódnak. Csak akkor tud egy szervezet hosszú távon fenntartani a minőséget, az elérhetőséget és a jelentőségteljes hatást, ha ezek az elemek együttesen működnek.

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal foglalkozó szervezetekben a fenntarthatóságnak különleges jelentése van. Sok általános ifjúsági munka keretében a szervezeti fenntarthatóság elsősorban azt biztosítja, hogy a tevékenységek és szolgáltatások folytatódhassanak, míg az egyes fiatalok rövidebb ideig vehetnek részt, és különböző lehetőségek között válthatnak. A többlettámogatást igénylő fiatalok számára a folytonosságnak gyakran nagyobb személyes jelentősége van. Lehet, hogy kevesebb elérhető alternatívájuk van, korlátozott társadalmi támogatásban részesülnek, és több időre van szükségük a bizalom kiépítéséhez, a készségek fejlesztéséhez és az előrelépéshez. A stabil kapcsolatok, a kiszámítható környezet és a folyamatos támogatás ezért nemcsak a szervezet számára, hanem a fiatal részvétele, fejlődése és hosszú távú jóléte szempontjából is elengedhetetlen.

Ennek következtében a fenntarthatóság nem csupán szervezeti, hanem **kapcsolati és rendszerszintű jellegű** is. Magában foglalja a stabil támogató hálózatok fenntartását, a változó egyéni szükségletekhez való alkalmazkodást, valamint annak biztosítását, hogy a fiatalok ne veszítsék el a támogatáshoz való hozzáférésüket a projektek lezárásakor vagy a körülmények megváltozásakor. Sok fiatal számára az ifjúsági

munkaprogramok az egyik kevés olyan stabil és támogató környezetet jelentik, amely hosszabb időtávon is rendelkezésre áll.

Pénzügyi és anyagi erőforrások

Az akadálymentességet olyan alapvető tervezési elvként kell értelmezni, amelyet a programtervezés és a költségvetés-tervezés kezdetétől fogva be kell építeni. Ez azt jelenti, hogy a költségvetéseknek nemcsak a működési költségeket és a személyzeti béreket kell tartalmazniuk, hanem az akadálymentességet biztosító intézkedések teljes skáláját is, például a segítő technológiákat, az adaptált kommunikációt, a közlekedési támogatást vagy a tolmácsolási szolgáltatásokat.

Sok szervezetnél gyakori kockázat, hogy az inklúziót olyasvalaminek tekintik, amit szükség esetén „később hozzá lehet adni”. A gyakorlatban ez kizáráshoz vagy a minőség romlásához vezet. A fenntartható programok ezért **a kezdetektől fogva** tervezik az akadálymentességet, biztosítva, hogy a források szükség esetén rendelkezésre álljanak.

A költségvetésnek a következőket kell lefednie:

- a rendszeres működési költségeket (bérleti díj, akadálymentes közművek, felszerelés, anyagok),
- személyzeti költségeket (ifjúsági munkások, pszichológusok, szociális munkások, mentorok, társ-támogató munkatársak),
- akadálymentesítési intézkedések (fizikai átalakítások, segítő technológiák, tolmácsok, egyszerűsített kommunikáció, digitális akadálymentesség, közlekedési támogatás),
- értékelés, felügyelet és a személyzet továbbképzése.

Ugyanakkor a szervezeteknek olyan strukturális kihívásokkal is meg kell birkózniuk, mint a rövid távú finanszírozási ciklusok és a projektalapú finanszírozás. A sebezhetőség csökkentése érdekében fontos a különböző finanszírozási források kombinálása, valamint a célkitűzések és a kapacitás közötti reális egyensúly fenntartása. A túlterhelés – azaz annak vállalása, hogy a szervezet többet vállal, mint amennyit fenntartható módon tud támogatni – az inkluzív ifjúsági munka egyik leggyakoribb rejtett kockázata.

Emberi erőforrások, kiégés és etikus gyakorlat

Az inkluzív ifjúsági munka hatékonysága nagymértékben függ a csapat minőségétől és stabilitásától. A komplex szükségletekkel rendelkező fiatalokkal való munka **interdiszciplináris megközelítést** igényel, amely összehozza a különböző szakmai perspektívákat. Az ifjúsági munkások, pszichológusok, szociális munkások és

mentorok mindannyian hozzájárulnak a fiatal helyzetének holisztikusabb megértéséhez.

Ugyanilyen fontos a reprezentáció. A saját tapasztalatokkal rendelkező szakemberek és mentorok – köztük fogyatékossággal élő személyek – bevonása erősíti a bizalmat, és hiteles, azonosulásra alkalmas példaképeket nyújt a fiatalok számára.

Ez a munka azonban érzelmileg megterhelő. A szakemberek gyakran kerülnek ki válsághelyzetekbe, traumás történetekkel szembesülnek, és olyan rendszerszintű korlátokkal küzdenek, amelyek nem oldhatók meg gyorsan. Megfelelő támogatás nélkül ez kiégéshez vezet, ami közvetlenül befolyásolja a program minőségét és folytonosságát.

A fenntarthatóság ezért **a kiégés** szándékos **megelőzésétől** függ, például:

- reális esetszám és egyértelmű szerepkörök,
- rendszeres szupervízió (egyéni és csoportos),
- társak általi támogatás és strukturált csapatreflexió,
- a rendelkezésre állás és az érzelmi munka határainak kijelölése,
- a segítségkérés és a sebezhetőség normalizálása a csapaton belül.

A kiégés megelőzése ezért nem egyéni, hanem szervezeti felelősség. Ehhez egyértelmű szerepkörök, reális munkaterhelés, rendszeres szupervízió, valamint olyan kultúra szükséges, amelyben az elemzés és a sebezhetőség elfogadott. A rendelkezésre állás és az érzelmi elkötelezettség határainak kijelölése nem a távolságtartás jele, hanem a fenntartható elkötelezettség elengedhetetlen feltétele.

A szakmai gyakorlatot egyértelmű etikai kereteknek kell irányítaniuk. A titoktartás, a védelem, a tájékozott beleegyezés és az autonómia tiszteletben tartása nem elvont elvek, hanem a mindennapi gyakorlat részei, amelyek következetes figyelmet és közös megértést igényelnek a csapaton belül.

Szakmai reflexió és tanulás

Az inkluzív ifjúsági munkában a szakmai kompetenciát nem csupán a technikai készségek határozzák meg, hanem az a képesség is, hogy reflektáljunk, alkalmazkodjunk és átgondoltan reagáljunk komplex helyzetekre. Az ifjúsági munkások gyakran érzelmileg megterhelő és kiszámíthatatlan kontextusokban hoznak döntéseket, amelyeket saját meggyőződéseik, értékeik, tapasztalataik és feltételezéseik alakítanak. Reflektálás nélkül ezek akaratlanul is erősíthetik a kirekesztést vagy a hatástalan gyakorlatokat.

A strukturált önreflexió segít a szakembereknek:

- felismerjék és vizsgálják meg saját meggyőződéseiket, elvárásaikat és automatikus reakcióikat,
- megfontolni, hogy ezek hogyan befolyásolják a kapcsolatokat és a döntéshozatalt,
- támogatóbb és konstruktívabb válaszokat találni,
- és jobban megérteni, hogy a személyes értékek és tapasztalatok hogyan alakítják a szakmai gyakorlatot.

Az olyan modellek, mint például a reflexív identitásmodellek, segíthetnek a szakembereknek a gyakorlatuk mélyebb rétegeinek vizsgálatában, beleértve a meggyőződéseket, az értékeket, az identitást és a döntéshozatali folyamatokat.

A reflexióhoz és az önértékeléshez használható gyakorlati eszközök között szerepelhetnek:

- önértékelő kérdőívek,
- reflektív naplók vagy fejlődési portfóliók,
- érték-tisztázó gyakorlatok,
- strukturált reflexiós kérdések,
- társak általi reflexió és szupervízió,
- valamint kritikus események megbeszélése a csapatokon belül.

Idővel a reflektív gyakorlat hozzájárul egy olyan tanulási kultúra kialakulásához, amelyben a szakmai fejlődés, az alkalmazkodás és a folyamatos fejlődés beépül a mindennapi munkába, és nem korlátozódik a formális képzési keretekre.

Nyomon követés, értékelés és visszajelzés

A fenntarthatóság attól is függ, hogy a szervezet képes-e megérteni és bemutatni hatását. Az inkluzív ifjúsági munkában az értékelés túlmutat a részvétel vagy az eredmények mérésén. A kvalitatív változásokra összpontosít, mint például a megnövekedett önbizalom, a jobb társadalmi kapcsolatok vagy a nagyobb önállóság.

Mivel a többlettámogatást igénylő fiatalok gyakran eltérő kiindulási helyzetből indulnak, az értékelésnek figyelembe kell vennie a „megtett út” fogalmát. Az előrehaladást nem egy rögzített szabványhoz viszonyítva mérik, hanem az egyéni kiindulási pontokhoz és a leküzdött akadályokhoz viszonyítva.

Egy kiegyensúlyozott értékelési rendszer ötvözi a mennyiségi mutatókat – mint például a részvételi arányokat vagy az oktatásba és a munkaerőpiacra való átmenetet – a beszélgetések, a megfigyelések és a kreatív visszajelzési formák révén gyűjtött minőségi betekintésekkel. Ezeknek a folyamatoknak hozzáférhetőnek, alacsony küszöbűnek és a fiatalok számára értelmesnek kell lenniük.

Folyamatos fejlődés és hosszú távú hatás

A fenntartható szervezet tanuló szervezetként működik. Nem egyszerűen csak megismétli a tevékenységeket, hanem a tapasztalatok, a visszajelzések és a változó igények alapján folyamatosan alkalmazkodik. Ehhez rendszeres reflexióra van szükség csapat szinten, valamint arra a képességre, hogy a megszerzett ismereteket konkrét gyakorlati változtatásokká alakítsák át.

Ez magában foglalja:

- rendszeres csapatbeli reflexió és értékelő megbeszélések (nemcsak arról, hogy „mit csináltunk”, hanem arról is, hogy „hogyan gondolkodunk és döntünk”),
- az önreflexió, a szupervízió és az értékelés eredményeinek beépítése a program konkrét módosításaiba,
- a személyzet szisztematikus szakmai fejlesztési tervezése (közös tanulási célok, képzési tervek, egymástól való tanulás),
- olyan dokumentáció vezetése (portfóliók, esettanulmány-gyűjtemények, kézikönyvek), amely a személyzet fluktuációja ellenére is megőrzi az intézményi tudást.

A hosszú távú hatás szorosan összefügg a felnőttkorba való átmenettel. Sok, töblettámogatást igénylő fiatal számára ez az átmenet bonyolultabb és kevésbé lineáris, mint társaik esetében. Gyakran magában foglalja a széttagolt rendszerekben való eligazodást, a szolgáltatások hiányosságait és a munkaerőpiacon elérhető korlátozott lehetőségeket.

Az ifjúsági munka ezért döntő szerepet játszik a hidak építésében – az oktatás, a foglalkoztatás és a közösségi részvétel felé. Ez magában foglalja az életvezetési készségek fejlesztését, a pályaválasztási tanácsadást, valamint a fiatalok támogatását az intézményi rendszerek megértésében és azokban való eligazodásban.

A fenntarthatóság ebben az értelemben nem csupán a szolgáltatások fenntartásáról szól, hanem arról is, hogy a fiatalok a programon túl is támogatást kapjanak, ami tartós hatással van önállóságukra és társadalmi részvételükre.

Fenntarthatósági ellenőrzőlista szervezetek számára

A gyakorlati alkalmazás elősegítése érdekében az alábbi ellenőrzőlista összefoglalja a fenntartható, inkluzív ifjúsági munka legfontosabb elemeit:

Stratégiai és pénzügyi szempontok

- Az akadálymentességet a kezdetektől fogva beépítik minden költségvetésbe
- A finanszírozási források diverzifikáltak (alapfinanszírozás + projekt + partnerségek)
- A program hatóköre megfelel a rendelkezésre álló erőforrásoknak

Emberi erőforrások és jólét

- Interdiszciplináris csapat áll rendelkezésre
- A személyzet összetétele tükrözi a közösséget
- A rendszeres felügyelet és a kollégák közötti támogatás biztosított
- A kiégés megelőzésére irányuló intézkedéseket aktívan végrehajtják

Szakmai gyakorlat

- Az etikai protokollok egyértelműek, mindenki számára ismertek és alkalmazzák őket
- A folyamatos képzés beépült a szervezeti gyakorlatba
- A reflexió a mindennapi munka része, nem pedig kivétel

Értékelés és tanulás

- Mind mennyiségi, mind minőségi értékelési módszereket alkalmaznak
- Rendszeresen gyűjtik a fiatalok visszajelzéseit
- Az értékelés eredményei látható változásokhoz vezetnek
- A „megtett út” kulcsfontosságú mutatóként kerül elismerésre

Hosszú távú hatás

- Egyértelmű útvonalak vezetnek az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz és a közösségi részvételhez
- A partnerségek támogatják a program utáni átmenetet
- A nyomon követés és az egykori résztvevőkkel való kapcsolattartás biztosított

Záró megjegyzés

Az inkluzív ifjúsági munka fenntarthatósága az erőforrások, a szakmai gyakorlat, a szervezeti tanulás és a hosszú távú elkötelezettség összehangolásától függ. Ha ezek az elemek együttesen működnek, az ifjúsági munka hosszú távon stabil, rugalmas és értelmes támogatást nyújthat a fiatalok számára.

A megvalósítás és a szakmai fejlődés támogatása érdekében a mellékletben található egy részletes, az ETS kompetenciamodelljén alapuló, adaptált kompetenciakeret, amelyet kiterjesztettek a fogyatékossággal élők befogadására, az akadálymentességre, a védelemre, a közös alkotásra és az emberi jogokon alapuló ifjúsági munkára.

A keretrendszer az F–I–A–E modellt használja a kompetenciafejlesztés négy egymást követő szintjének leírására:

Az F–I–A–E a kompetenciafejlesztés négy szintjét jelöli:

F – Alapok = tudatosság

Ez a kiindulási szint. Az illető alapvető tudatossággal és megértéssel rendelkezik a fogalomról. Egyszerű helyzetekben felismeri azt, de a gyakorlatban még nem tudja következetesen alkalmazni.

I – Középfok = alkalmazott megértés

Ezen a szinten a személy ismerős vagy támogatott helyzetekben képes alkalmazni a kompetenciát. Megérti, hogyan működik, és bizonyos keretek között vagy útmutatással képes használni.

A – Haladó = magabiztos, alkalmazkodó gyakorlat

Itt a személy önállóan és következetesen alkalmazza a kompetenciát. Képes különböző kontextusokhoz igazítani, rugalmasan reagálni a kihívásokra, és beépíteni a mindennapi gyakorlatába.

E – Szakértő = vezetés és rendszerre gyakorolt hatás

Ez a legmagasabb szint. Az illető nemcsak alkalmazza a kompetenciát, hanem alakítja is, hogy mások hogyan használják azt. Befolyásolja a rendszereket, képez másokat, módszereket fejleszt, és hozzájárul a szervezeti vagy politikai szintű változásokhoz.

Kompetencia	**A kompetencia leírása**	**Tanulási eredmények (F–I–A–E)**	**Mutatók (F–I–A–E)**	**Értékelési eszközök**	**Hiányoznak az ETS-modellekből**
Emberi jogokon alapuló gyakorlat és etikai álláspont	Az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogi Egyezményén (UNCRPD) alapuló, jogokon alapuló megközelítést alkalmaz, biztosítva a méltóságot, az egyenlőséget és a megkülönböztetésmentességet, valamint elismerve a fiatal embereket jogtulajdonosokként, nem pedig passzív kedvezményezettekként.	**F:** Elismeri az alapvető jogokat és a méltányosság elveit. **I:** Elmagyarázza az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogi Egyezményét (UNCRPD), és azt a gyakorlatban is alkalmazza. **A:** Beépíti a jogokat a programtervezésbe, és szembeszáll a jogsértésekkel. **E:** Támogatja és alakítja a szervezeti/rendszer szintű, jogokon alapuló gyakorlatot.	**F:** Tisztelettel jes nyelvet használ. **I:** Hivatkozik a jogokra a tevékenységek során. **A:** Szembeszáll a kizáró és disz gyakorlatokkal. **E:** Befolyásolja a a politikákat és a szabványokat.	Reflektív naplók; esettanulmányok; etikai megbeszélések; Youthpass.	Nincs kifejezett UNCRPD/jogi alap vagy elszámoltathatóság.

A fogyatékosságmodellek kritikus megértése	A társadalmi és az emberi jogokon alapuló modellek mély megértését mutatja, és azokat kritikai szemmel alkalmazza az ifjúsági munka gyakorlatának elemzésére és átalakítására.	**F:** A fogyatékosságot sokszínűségként ismeri el. **I:** Elmagyarázza a különböző fogyatékosság modelleket. **A:** A társadalmi és az emberi jogokon alapuló modelleket alkalmazza a programtervezés során. **E:** Kritikus szemmel elemzi a rendszereket, és másokat is képez.	**F:** Kerüli a hiányosságokra utaló kifejezéseket. **I:** Azonosítja az akadályokat. **A:** Áttervezi a környezetet. **E:** Koncepcionális megbeszéléseket vezet.	Fogalmi térképek; esszék; forgatókönyv-elemzés; társaktól kapott visszajelzések.	Hiányzik a fogyatékossági modell ismerete
Akadálymentes tervezés és megvalósítás	Akadálymentes programokat tervez és valósít meg fizikai, érzékszervi, kognitív és kommunikációs dimenziókban, az univerzális tervezés és az UDL alkalmazás	**F:** Felismeri az akadálymentességet gátló tényezőket. **I:** Alapvető alkalmazkodási intézkedéseket alkalmaz. **A:** Teljesen akadálymentes programokat tervez. **E:** Akadálymentes	**F:** Észreveszi az akadályokat. **I:** Kiigazításokat hajt végre. **A:** A tervezésbe beépített akadálymentesség.	Akadálymentességi ellenőrzések; megfigyelés; résztvevői visszajelzések; anyagportfóliók.	Az akadálymentesség (UDL, AAC, könnyen olvasható szövegek) nem kerül bevezetésre.

	ával, kiegészítve a szükséges alkalmazkodásokkal.	ítési rendszereket és szabványokat dolgoz ki.	**E:** Szervezet-szintű akadálymentességi kultúra.		
Rugalmas moderálás és egyéni támogatás	A moderálási módszerek, a kommunikációs stílusok és a környezet az egyéni igényekhez igazítása, miközben fenntartják az inkluzív csoportdinamikát és integrálják a traumára érzékeny megközelítéseket.	**F:** Felismeri a különböző igényeket. **I:** Különböző moderálási módszereket alkalmaz. **A:** Traumatudatos és érzékszervi szempontokat figyelembe vevő megközelítéseket alkalmaz. **E:** Másokat mentorál, és inkluzív facilitációs gyakorlatot vezet.	**F:** Szükség esetén alkalmazkodik. **I:** Többféle módszert alkalmaz. **A:** Magas szintű részvétel a résztvevők körében **E:** Példát mutat másoknak.	Megfigyelés; videóelemzés; társak általi értékelés; facilitátorok naplója.	Nincsenek konkrét inkluzív moderálási módszerek (érzékszervi, traumára érzékeny).
Részvétel és közös alkotás	Elősegíti a tartalmas részvételt a közös döntéshozatal, a közös alkotás és a hatalom újraelosztása révén.	**F:** Ösztönzi a részvételt. **I:** Részvételi módszereket alkalmaz. **A:** Megosztja a döntéshozatali hatalmat.	**F:** A részvétel látható. **I:** A fiatalokkal konzultálnak. **A:** A fiatalok	A részvétel feltérképezése; csoportos reflexió; a fiatalok visszajelzései; megfigyel	Nincs kifejezett hangsúly a hatalom megosztásán vagy a közös döntéshozatalon.

		E: Közös irányítási struktúrákat hoz létre.	befolyásolják az eredményeket. **E:** A fiatalok társszervezik a programokat.	és.	
Felhatalmazás és önrendelkezés	Támogatja az autonómiát, a kompetenciát és az önrendelkezés elméletével összhangban lévő döntéshozatalt, erősítve a fiatalok cselekvőképességét.	**F:** Ösztönzi a választást. **I:** Támogatja a célkitűzést. **A:** Fejleszti az autonómiát és az önbizalmat. **E:** Felhatalmazási rendszereket alakít ki.	**F:** A fiatalok kifejezik preferenciáikat. **I:** A fiatalok célokat tűznek ki. **A:** A fiatalok önállóan cselekszenek. **E:** A fiatalok kezdeményezéseket vezetnek.	Célkitűző eszközök; reflexiós naplók; Youthpass; kortárs visszajelzések.	Az önmeghatározás elméletének beépítése hiányzik.
Befogadásra irányuló kommunikáció	Hozzáférhető, befogadó és adaptív kommunikációt alkalmaz, beleértve az egyszerű nyelvet, az „	**F:** Világos nyelvet használ. **I:** A kommunikációt az adott helyzethez igazítja.	**F:** Alapvető megértés. **I:** Csökkentett zavar. **A:** Magas szintű	Anyagáttekintés; megértésellenőrzés; megfigyelés; visszajelzési	Nincsenek hozzáférhető kommunikációs szabványok.

	” könnyen olvasható szövegeket, az alternatív és kiegészítő kommunikációt (AAC) és a különböző formátumokat.	**A:** Hozzáférhető anyagokat tervez. **E:** Befogadó kommunikációs rendszereket fejleszt.	megértés. **E:** Befogadó kommunikációs kultúra.	eszközök.	
Védelem és traumára érzékeny gyakorlat	A biztonsági eljárások és a traumára érzékeny elvek alkalmazásával biztosítja a fizikai és pszichológiai biztonságot.	**F:** Felismeri a biztonság fontosságát. **I:** Alkalmazza a biztonsági alapelveket. **A:** Beépíti a traumára érzékeny gyakorlatot. **E:** Biztonsági rendszereket dolgoz ki.	**F:** Biztonságos magatartás. **I:** Az eljárások betartása. **A:** A résztvevők biztonságban érzik magukat. **E:** Rendszerszintű biztonsági kultúra.	Szituációs gyakorlatok; szimulációk; megfigyelés; reflexiós naplók.	Nincs kifejezett, traumára érzékeny keretrendszer.
Reflektív gyakorlat és az előítéletek tudatosítása	Folyamatosan kritikus reflexiót folytat a személyes előítéletekről, beleértve a	**F:** Alapvető tudatosságot mutat. **I:** Felismeri a személyes előítéleteket.	**F:** Alapvető reflexió. **I:** Felismeri az elfogultság	Reflektív naplók; szupervízió; társaktól kapott visszajelzések;	Nincs kifejezett hangsúly a fogyatékosság-ellenességre és az interszekcio

	fogyatékosság-ellenességet és az interszekcionalitást, és ennek megfelelően alakítja gyakorlatát.	**A:** A reflexió alapján módosítja a gyakorlatot. **E:** Elősegíti mások reflektív folyamatait.	ot. **A:** Viselkedés változás. **E:** Kritikus reflexiót vezet.	irányított reflexió.	nalitásra.
Rendszerszemlélet és érdekképviselet	A rendszerbeli akadályok azonosítása és érdekképviselet az intézmények, a politikák és a strukturális feltételek befolyásolása érdekében.	**F:** Felismeri a strukturális akadályokat. **I:** Bevonja az érdekelt feleket. **A:** Érdekérvényesítő tevékenységeket vezet. **E:** Befolyásolja a politikát és a rendszerszintű változásokat.	**F:** Meghatározza a problémákat. **I:** Partnerségeket épít ki. **A:** Az érdekérvényesítő tevékenységek láthatóak. **E:** Strukturális hatás elérése.	Projektjelentések; az érdekelt felek visszajelzései; érdekérvényesítési tervek; esettanulmányok.	Nincs strukturált érdekérvényesítési kompetencia.
A tanulás tervezése és a hatásorientáltság	A programokat a változáselmélet, az inkluzív módszertanok és az eredménnyal	**F:** Megérti az alapvető tervezést. **I:** Összekapcsolja a tevékenységeket az	**F:** Az alapvető tervezés nyilvánvaló. **I:** Világos célok.	Programterv ek; értékelő jelentések; Youthpass; reflexiós foglalkozá	Nincs változáselmélet vagy hatásmérési rendszer.

	apú értékelés felhasználásával tervezi meg, hogy mérhető hatást biztosítson.	eredményekkel. **A:** Értékelési módszereket alkalmaz. **E:** Hatáskereteket tervez.	**A:** Mérhető eredmények. **E:** Hatásmérési rendszerek működnek.	sok.	
Közös alkotás a saját tapasztalatok alapján	A saját tapasztalatokkal rendelkező embereket egyenrangú partnerekként vonja be a tervezésbe, a megvalósításba és az értékelésbe ( ), elismerve szakértelmüket és újraelosztva a hatalmat.	**F:** Elismeri a saját tapasztalatok értékét. **I:** Magában foglalja a részvételt. **A:** Megosztja a döntéshozatalt. **E:** Közös termelési rendszereket épít ki.	**F:** Látható befogadás. **I:** Aktív részvétel. **A:** Megosztott hatalom. **E:** Közösen irányított struktúrák.	Partnerségi visszajelzés; közös értékelés; megfigyelés; reflexiós jelentések.	A megélt tapasztalatok nem élveznek elsőbbséget a szakértelemmel szemben.

Az inkluzív ifjúsági munkát nem a tökéletes rendszerek vagy az univerzális megoldások határozzák meg, hanem a hozzáférhetőség, a reflexió, a részvétel és az értelmes emberi kapcsolatok iránti folyamatos elkötelezettség. A jelen kiadványban bemutatott koncepciók, eszközök és keretrendszerek célja, hogy támogassák a szakembereket és a szervezeteket az inkluzívabb, rugalmasabb és fenntarthatóbb ifjúsági munkagyakorlatok kialakításában.

11. AJÁNLÁSOK A POLITIKÁHOZ ÉS A GYAKORLATHOZ

A többlettámogatást igénylő fiatalok továbbra is alulreprezentáltak számos programban, és gyakran szembesülnek strukturális, társadalmi és akadálymentességgel kapcsolatos korlátokkal, amelyek korlátozzák az érdemi részvételt és a hosszú távú befogadást. Ez az utolsó szakasz a módszertanban bemutatott elveket és gyakorlati útmutatásokat cselekvési ajánlásokká alakítja át. Címzettjei egyaránt a döntéshozók – akik kialakítják azokat a politikákat, finanszírozási rendszereket, struktúrákat és rendszereket, amelyek lehetővé teszik és fenntarthatóvá teszik az akadálymentes ifjúsági munkát –, valamint az ifjúsági munkások és más szakemberek, akik a mindennapi inkluzív gyakorlatért felelősek.

11.1. Ajánlások a döntéshozók számára az inkluzív ifjúsági munkáról

A többlettámogatást igénylő fiatalok rendkívül heterogén csoportot alkotnak. Fogyatékossággal, neurodivergenciával, mentális egészségügyi nehézségekkel, traumával, krónikus betegséggel, tanulással kapcsolatos akadályokkal, érzékszervi vagy fizikai akadályokkal, illetve ezek kombinációjával szembesülhetnek. Igényeik, erősségeik, identitásuk és fejlődési útjuk eltérő, és egyes támogatási igényeik nem feltétlenül láthatóak, vagy idővel változhatnak.

Ezek az ajánlások az európai, nemzeti, regionális és helyi döntéshozóknak, hatóságoknak, finanszírozóknak, programtervezőknek és az ifjúságpolitikát és -szolgáltatásokat alakító intézményeknek szólnak. Feladatuk olyan jogi, pénzügyi és szervezeti feltételek megteremtése, amelyek mellett a tartalmas részvétel lehetséges. A formális jogosultság vagy a jelentkezési lehetőség önmagában nem elegendő: a programoknak a gyakorlatban is hozzáférhetőnek kell lenniük, és biztosítaniuk kell a részvételhez szükséges erőforrásokat, támogatást és rugalmasságot.

Az ifjúsági munka területén a döntéshozóknak ugyanolyan sürgősséggel és figyelemmel kell foglalkozniuk a többlettámogatást igénylő fiatalok – köztük a fogyatékossággal élő fiatalok – igényeivel, mint más csoportokéval. Tekintettel az ebbe a kategóriába tartozó fiatalok jelentős számára, a programokat és a politikákat minden szinten úgy kell alakítani, hogy eltávolítsák az akadályokat és valódi lehetőségeket biztosítsanak. Nem elég, ha a fiatalok „pályázhatnak” a programokra – a részvételnek értelmet adó, hozzáférhető erőforrásoknak, akadálymentes platformoknak és támogató struktúráknak is létezniük kell.

Háttér és főbb akadályok

A többlettámogatást igénylő fiataloknál nagyobb a valószínűsége annak, hogy nem vesznek részt sem a foglalkoztatásban, sem az oktatásban, sem a képzésben, mint az ilyen igényekkel nem rendelkező társaiknál, bár ennek a különbségnek a mértéke az életkortól, az évtől, az országtól és a támogatási igények mértékétől függően változik. Az adatokat ezért a népesség, a mutató és az időtartam egyértelmű meghatározásával kell bemutatni [1]. Az ifjúsági munka és a kapcsolódó rendszerek területén az ismétlődő akadályok között szerepelnek a következők:

- A támogatási rendszerek széttagoltsága és a gyenge koordináció az ifjúsági munka, az oktatás, a szakképzés, a foglalkoztatási szolgáltatások, az egészségügyi ellátás és a szociális szolgáltatások között.
- Fizikai, érzékszervi, digitális, kommunikációs és információs akadályok, beleértve a hozzáférhetetlen toborzási és jelentkezési eljárásokat.
- Alacsony elvárások, megbélyegzés, fogyatékosságon alapuló diszkrimináció és intézményi elfogultság, amelyek korlátozzák a lehetőségeket, a pályaorientációt és a szakmai pályákkal való ismerkedést.
- Késői vagy elégtelen átmeneti tervezés, valamint a támogatás hirtelen megszűnése bizonyos életkori küszöbök elérésekor vagy a projektek lezárásakor.
- Rövid távú finanszírozás, nem megfelelő személyzeti létszám, valamint az akadálymentességre, a személyes támogatásra, a felügyeletre és a szakértői konzultációra szánt költségvetés elmulasztása.
- A többlettámogatást igénylő fiatalok korlátozott részvétele az életüket, programjaikat és közösségeiket érintő döntésekben.

Az időszerű, személyre szabott és összehangolt támogatás csökkentheti ezeket az akadályokat, és erősítheti a részvételt az ifjúsági munkában, az oktatásban, a képzésben, a foglalkoztatásban és a közösségi életben. Az alábbi ajánlások egy, a fogyatékosság társadalmi modelljén alapuló, emberi jogi megközelítést, fenntartható pénzügyi elkötelezettséget, valamint a fiatalok érdemi részvételét szorgalmazzák a politika- és program kidolgozás minden szakaszában.

1. A jogokon alapuló politikai és jogi keretek megerősítése

- Az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogairól szóló Egyezményének (UN CRPD) teljes körű végrehajtása, nyomon követése és érvényesítése, többek között az ifjúságpolitika, az állami finanszírozás és a szolgáltatásnyújtás területén [2].
- Az akadálymentességet és a többlettámogatást igénylő fiatalok igényeit be kell építeni az összes ifjúságpolitikába. Az inklúziót ne kezeljék kizárólag a „kevésbé kedvező helyzetű fiatalok” külön kategóriájaként vagy speciális kérdésként.
- A fogyatékosság társadalmi modelljén alapuló, emberi jogi szemléletet kell alkalmazni. El kell ismerni, hogy a környezeti, szervezeti és attitűdbeli akadályok a kirekesztés fő okai, és a rendszerekre és intézményekre kell hárítani a felelősséget azok eltávolításáért.
- A vonatkozó európai, nemzeti és helyi jogi kereteknek megfelelően proaktív egyenlőségi, megkülönböztetésmentességi és akadálymentességi kötelezettségeket kell bevezetni a közfinanszírozás, a közbeszerzés és a szolgáltatási szabványok terén.

- Meg kell előzni a merev korhatárok által okozott szakadékokat. Biztosítani kell a folytonosságot a felnőttkorba való átmenet során, valamint az ifjúsági munka, az oktatás, a képzés, a foglalkoztatás és a felnőttkori szolgáltatások között, a fiatalok helyzetétől kiindulva, nem pedig egy önkényes határvonal alapján.
- Olyan rendszerszintű megközelítést kell alkalmazni, amely összekapcsolja az ifjúsági, oktatási, társadalmi befogadási, egészségügyi, önálló életvitelre való felkészítési és munkaerőpiaci politikákat, miközben tiszteletben tartja az ifjúsági munka sajátos szerepét.

2. Fenntartható, rugalmas finanszírozás és hozzáférhető közbeszerzés biztosítása

- Biztosítsanak stabil, többéves és alapfinanszírozást a projektfinanszírozás mellett európai, nemzeti, regionális és helyi eszközökön keresztül, ideértve adott esetben az ESF+ és az Erasmus+ programokat is. A folytonosság különösen fontos azoknak a fiataloknak, akiknek korlátozott alternatív lehetőségeik vannak, és akiknek több időre lehet szükségük a bizalom kiépítéséhez, a tanuláshoz és a fejlődéshez.
- Az akadálymentességet ne opcionális kiegészítőként, hanem a program alapvető költségeként kell kezelni. A költségvetéseket és a finanszírozási döntéseket a kezdetektől fogva az inkluzió szempontjából kell megvizsgálni.
- Lehetővé kell tenni olyan rugalmas költségvetések kialakítását, amelyek az egyéni hozzáférési igények felmerülésekor azoknak megfelelően reagálhatnak. Központi vagy programszintű akadálymentesítési és ésszerű alkalmazkodási alapokat kell létrehozni, hogy a helyi vezetőknek ne kelljen a tevékenységi költségvetésből átcsoportosítaniuk forrásokat.
- Határozzák meg egyértelműen a támogatható költségeket, ideértve például a személyi asszisztenciát, a jelnyelvi tolmácsolást, a kiegészítő és alternatív kommunikációt, az akadálymentes információkat, a közlekedést, a szállást, a tevékenységek adaptálását, a segítő technológiákat, a további felkészülési időt, a szakértői konzultációt és a kiegészítő személyzeti kapacitást.
- Támogassák a közös erőforrásokat, például a közösségi technológiai könyvtárakat, az akadálymentes felszerelések közös használatát és a szakértői támogatást, amelyekhez a kisebb szervezetek is hozzáférhetnek.
- Kötelezővé kell tenni az akadálymentességet az állami finanszírozású közbeszerzések, helyszínek, digitális eszközök, kommunikációs szolgáltatások és megrendelt programok esetében.
- Gondoskodni kell arról, hogy a finanszírozás mértéke tükrözze a reális létszámarányokat, a felügyeletet, a személyzeti helyettesítést, a képzést és a

pihenőidőt. A kiégés megelőzése és a szakmai fenntarthatóság alapvető felelősségi körök, nem pedig kizárólag az egyéni reziliencia kérdései.

3. Támogassa a fiatalok érdemi részvételét és önállóságát

- Alkalmazzák a „Rólunk nem dönthetnek nélkülünk” elvet azáltal, hogy bevonják a többlettámogatást igénylő fiatalokat a politikák és programok kidolgozásába, végrehajtásába, irányításába, nyomon követésébe és értékelésébe.
- Tegye a részvételt hozzáférhetővé és biztosítson hozzá megfelelő erőforrásokat. Nyújtson előzetes tájékoztatást, kínáljon különböző hozzájárulási lehetőségeket, fedezze a hozzáféréssel kapcsolatos költségeket, és adott esetben díjazza a fiatalokat és a képviselő szervezeteket szakértelmükért.
- Alkalmazzuk a támogatott döntéshozatalt és az akadálymentes kommunikációt, hogy a fiatalok megérthessék a lehetőségeket, kifejezhessék preferenciáikat és befolyásolhassák a döntéseket anélkül, hogy mások automatikusan helyettük döntenének.
- Támogassuk azoknak a fiatal vezetőknek és szakembereknek a hálózatát, akik saját tapasztalatokkal rendelkeznek, képesek megkérdőjelezni a társadalmi normákat, példaképként szolgálni és befolyásolni a politikát. Ismerjük el és erősítsük meg a már létező kezdeményezéseket.
- Minden szinten – beleértve a vezetői pozíciókat is – vegyenek fel olyan munkatársakat és önkénteseket, akiknek további támogatásra vagy akadálymentesítési igényeik vannak, és szüntessék meg a toborzás, a foglalkoztatás és az önkéntesség terén fennálló akadályokat.
- Tegye közzé, hogy a fiatalok hozzájárulása hogyan befolyásolta a döntéseket. A részvételnek látható visszacsatolási ciklust kell eredményeznie, nem pedig befolyás nélküli konzultációt.

4. Az akadálymentességet és az univerzális tervezést már a kezdetektől fogva követeljük meg

- Alkalmazzák az univerzális tervezést (UD) és a tanuláshoz igazodó univerzális tervezést (UDL) a programtervezés, a tanulási módszerek, az események, a helyszínek, az anyagok, a toborzás és a digitális eszközök terén, miközben megőrzik az egyéni, ésszerű alkalmazkodások lehetőségét.
- Rendszeresen végezzen akadálymentességi ellenőrzéseket, amelyek kiterjednek a fizikai, érzékszervi, társadalmi, információs, kommunikációs és digitális környezetekre. Az ellenőrzésekbe vonják be az akadálymentességi szakértőket és a saját tapasztalatokkal rendelkező fiatalokat.
- Alkalmazzák az Európai Akadálymentességi Törvényt annak hatálya keretein belül, és érvényesítsék az ifjúsági szolgáltatásokra, épületekre, információs és

digitális környezetekre vonatkozó egyéb releváns akadálymentességi és egyenlőségi követelményeket [3].

- Előírják, hogy a digitális tartalmaknak és szolgáltatásoknak meg kell felelniük az alkalmazandó európai akadálymentességi keretrendszernek, ideértve adott esetben az EN 301 549 szabványt is. Adott esetben a WCAG 2.2-t használják aktuális műszaki iránymutatásként és bevált gyakorlatként [4][5].
- Alapvető információkat és toborzási anyagokat alapértelmezés szerint világos, akadálymentes és könnyen érthető formátumokban kell biztosítani. A célközönségnek és az azonosított igényeknek megfelelően alternatív formátumokat kell kínálni, például könnyen olvasható szöveget, nagy betűs nyomtatványt, Braille-írást, hanganyagot, feliratozott vagy jelnyelvi tartalmat.
- Gondoskodjon arról, hogy a jelentkezési és az első kapcsolatfelvételi eljárások ne igényeljenek felesleges diagnosztikai adatok közlését. Kérdezze meg, milyen támogatásra vagy hozzáférési intézkedésekre van szükség, és magyarázza el, hogyan fogják felhasználni a személyes adatokat.

5. A munkaerő kompetenciájának és a szervezeti kapacitásnak a fejlesztése

- Kötelezzék a támogatott programokat arra, hogy egyértelmű szakmai szabványokat, etikai kódexet, biztonsági eljárásokat, munkaköri leírásokat és beutalási útvonalakat határozzanak meg az ifjúsági munkások és az egyéb személyzet számára.
- Használják referenciakeretként az ifjúsági munkásokra vonatkozó európai képzési stratégia kompetenciamodelljét, amelyet a kontextushoz igazítanak, és kiegészítenek a fogyatékossággal élők befogadására, az akadálymentességre, a védelemre, a támogatott döntéshozatalra és a kommunikációt segítő eszközökre vonatkozó kifejezett kompetenciákkal [6].
- Rendszeres képzést kell biztosítani a személyzet és az érintett döntéshozók számára az akadálymentesség, a tudattalan előítéletek, a fogyatékosság-ellenesség, a mikroagressziók, az interszekcionalitás, a traumára érzékeny gyakorlat, az inkluzív kommunikáció és a nem látható támogatási igények felismerése témákban.
- Tegye a reflektív gyakorlatot, a mentorálást és a szakmai szupervíziót alapvető működési követelménnyé, és biztosítson számukra célzott finanszírozást és munkaidőt.
- Támogassák a kortárs tanulást és a tapasztalatcserét a hagyományos ifjúsági szervezetek, a fogyatékossággal élők szervezetei (OPD-k), az önálló életvitel központok (CIL-ek), az ifjúság által vezetett szervezetek, valamint a neurodivergens fiatalokat és a mentális egészségügyi nehézségekkel, traumával,

krónikus betegséggel vagy tanulási akadályokkal küzdő fiatalokat támogató szolgáltatások között.

- Fejlesszék a szervezeti kapacitást, hogy a komplex helyzetekért való felelősség ne egy elkötelezett munkatársra háruljon. Biztosítsanak reális ügyterhelést, megfelelő létszámot, vezetői támogatást és egyértelmű eskalációs eljárásokat.

6. Hozzanak létre összehangolt pályákat az oktatás, az ifjúsági munka és a foglalkoztatás területén

- Közös protokollokat kell kidolgozni az ifjúsági munka, az oktatás, a szakképzés, a foglalkoztatási szolgálatok, a szociális szolgáltatások, az egészségügyi szolgáltatások és az önálló életvitel támogatása között, egyértelműen meghatározott szerepkörökkel és felelősségi körökkel.
- Biztosítsanak kijelölt átmeneti koordinátort, ha szektorok közötti koordinációra van szükség. A fiatalnak részt kell vennie a megoldás kiválasztásában, meg kell értenie a koordinátor szerepét, és beleegyezését kell adnia az információk megosztásához az alkalmazandó jogi keretek között.
- Személyre szabott pályaorientációs tanácsadást, munkavégzési coachingot, mentorálást és átmeneti támogatást kell biztosítani az inklúzió és az akadálymentesség terén képzett szakemberek segítségével.
- Bővítsék az átképzéshez, a mikro-képesítésekhez, a duális képzéshez és a munkahelyi tanuláshoz való hozzáférést, az egyéni célok és hozzáférési igények alapján történő adaptációval.
- Biztosítsák a gyakorlati életvezetési készségek elsajátítására irányuló lehetőségekhez való hozzáférést, amennyiben azok megfelelnek a fiatal saját céljainak. Ne írjanak elő egyetlen szabványos pályát, és ne feltételezzék, hogy minden résztvevőnek ugyanarra a képzésre van szüksége.
- Fejlesszünk ki munkáltatói hálózatokat az inkluzív munkaerő-felvétel, a munkahelyi alkalmazkodás és a fogyatékossággal kapcsolatos tudatosság érdekében. Alkalmazzunk olyan intézkedéseket, mint a bértámogatások és a munkahelyi alkalmazkodási alapok, amennyiben azok hatékonyságát bizonyítékok támasztják alá, és a helyi politika támogatja őket.
- Tervezzék meg a folytonosságot az egyes projektek határain túl is, és kerüljék a hirtelen befejezéseket. Támogassák a tervezett átmeneteket, átadásokat és nyomon követést, miközben megőrzik a fiatalok önállóságát és magánéletét.

7. Biztonsági, elszámoltathatósági és hozzáférhető panaszkezelési rendszerek létrehozása

- Kötelezzék meg az ifjúsági programokat, hogy hozzáférhető biztonsági, hozzájárulási, titoktartási, incidensjelentési, kockázatértékelési, válságkezelési és továbbirányítási eljárásokkal rendelkezzenek.
- Gondoskodjanak arról, hogy az információk megosztása előtt érthető nyelven elmagyarázzák a titoktartás korlátait, valamint az esetleges jogi vagy szervezeti bejelentési kötelezettségeket.
- Biztosítsanak bizalmas, hozzáférhető és – adott esetben – független csatornákat, amelyeken keresztül a fiatalok és családjaik bejelenthetik a diszkriminációt, a kirekesztést, a visszaéléseket vagy a nem biztonságos gyakorlatokat, és javaslatokat tehetnek a javításra.
- Több bejelentési módot kell biztosítani, védeni kell a panaszosokat a megtorlástól, közölni kell a várható válaszadási időket, és dokumentálni kell, hogyan történik a bejelentések nyomon követése.
- Figyelemmel kell kísérni, hogy a szabályzatok a gyakorlatban is működnek-e, ideértve azt is, hogy az eseteket tényhűen rögzítik-e, megfelelően továbbítják-e, felülvizsgálják-e és felhasználják-e a szervezet tanulási folyamatában.

8. Az etikai adatok, a kutatás, a nyomon követés és az értékelés javítása

- Erősítsék a részvételre, az akadálymentességre, az oktatásra és a foglalkoztatási eredményekre vonatkozó adatokat, miközben egyértelműen határozzák meg a korcsoportokat, a mutatókat, valamint a fogyatékossági vagy támogatási igény kategóriákat.
- Kizárólag a meghatározott célhoz szükséges adatokat gyűjtsék. Amennyiben lehetséges, az adatszolgáltatást tegyék önkéntessé, akadálymentes hozzájárulási eljárásokat alkalmazzanak, védjék a magánéletet, és a fogyatékossággal és az egészséggel kapcsolatos adatokat törvényesen és biztonságosan kezeljék.
- Amennyiben az adatokat nem, régió, fogyatékosság vagy támogatási igény szerint bontják, olyan kategóriákat kell használni, amelyek értelmesek, arányosak és az érintett fiatalokkal közösen kidolgozottak. Kerülni kell az egyének azonosítására alkalmas kis csoportos jelentéseket.
- Ne csak a részvételt értékeljék. Figyeljék az akadálymentességet, a részvétel minőségét, a tartozás érzését, az önállóságot, a személyes „megtett utat”, az akadályok eltávolítását, a folytonosságot és a hosszabb távú eredményeket.
- Rendeljenek meg célzott kutatásokat a hiányosságok és a rendszerbeli hiányosságok azonosítása érdekében. Vonják be a további támogatási igényű fiatalokat és az velük dolgozó szakembereket a kutatási kérdések meghatározásába, az eredmények értelmezésébe és a válaszok kidolgozásába.

- Tegye közzé az eredményeket hozzáférhető formátumokban, és mutassa be, hogy a nyomon követés, a panaszok és a fiatalok visszajelzései hogyan vezetnek konkrét szakpolitikai és programfejlesztésekhez.

11.2. Ajánlások ifjúsági munkások és szakemberek számára

Ezek az ajánlások tisztázzák, mit kell figyelembe venniük az ifjúsági munkásoknak, mentoroknak és más szakembereknek, amikor töblettámogatást igénylő fiatalokkal dolgoznak. A módszertan alapelveit konkrét felelősségi körökre és mindennapi gyakorlatokra fordítják le, hogy akadálymentes tanulási környezetet és érdemi lehetőségeket teremtsenek a részvételre, a fejlődésre és a hozzájárulásra.

Az inkluzív gyakorlat előkészítést, akadálymentes első kapcsolatfelvételt, szakmai kompetenciát, biztonságos kapcsolatokat, folyamatos önreflexiót, valamint az érintett személyekkel és szolgáltatásokkal való együttműködést igényel. Az ifjúsági munkásoknak fontos szerepük van, de nem várható el tőlük, hogy helyettesítsék a terapeutákat, az egészségügyi szakembereket, a szociális munkásokat vagy más szakértőket. A minőségi támogatás a világos szerepköröktől, a szupervíziótól és a közös szervezeti felelősségvállalástól függ.

1. Alakítsunk ki egy emberi jogokon alapuló, személyközpontú megközelítést

- Ismerjük el a töblettámogatást igénylő fiatalokat jogtulajdonosokként és a közösség aktív tagjaiként, ne pedig a jótékonyság vagy a speciális segítségnyújtás passzív címzettjeiként.
- Kezeljük az akadálymentességet, a biztonságot és az érdemi részvételt a program alapvető követelményeiként, nem pedig opcionális kiigazításokként.
- Feltételezzük a kompetenciát, ismerjük el az erősségeket és a célokat, és összpontosítsunk a környezeti, társadalmi, szervezeti és attitűdbeli akadályok eltávolítására, ahelyett, hogy megpróbálnánk „megjavítani” a fiatalokat.
- Vonjuk be a fiatalokat a tevékenységekkel, a támogatással, az ifjúsági terekkel és az értékeléssel kapcsolatos döntésekbe. Kínáljunk lehetőségeket arra, hogy résztvevőként, kortárs oktatóként, moderátorként, érdekképviselőként vagy vezetőként járuljanak hozzá a munkához, anélkül, hogy feltételeznénk, hogy mindenki ugyanazt a szerepet szeretné betölteni.
- Gondolkodjunk el kritikus szemmel a személyes és szervezeti feltételezéseken. Vizsgáljuk meg, hogy a megbélyegzés, a sztereotípiák, az alacsony elvárások, a fogyatékosság-ellenesség és a tudattalan előítéletek hogyan befolyásolhatják a kommunikációt, a kockázati döntéseket és a fiataloknak kínált lehetőségeket.
- Ismerjük fel az interszekcionalitást: a fogyatékosság vagy a töblettámogatási igények kölcsönhatásba lépnek a nemmel, a kultúrával, az etnikai

hovatartozással, a társadalmi-gazdasági háttérrel, a szexualitással, a migrációs tapasztalatokkal és az identitás egyéb aspektusaival.

2. Tegye akadálymentessé a tájékoztatást és az első kapcsolatfelvételt

- Használjunk egyértelmű, akadálymentes meghívókat és regisztrációs eljárásokat. Adjunk gyakorlati információkat a tevékenységről, az időpontról, a helyszínről, a közlekedésről, az akadálymentességről, a rendelkezésre álló támogatásról, a kapcsolattartóról és arról, mire számíthatnak a résztvevők.
- Többféle lehetőséget kínáljunk a kérdések feltevésére vagy a regisztrációra, például e-mailt, telefont, üzenetküldést, online űrlapot vagy egy megbízható személyen keresztül történő támogatást.
- Ha lehetséges, a részvétel előtt beszéljék meg az akadálymentességi követelményeket, de ne követeljenek diagnózist, ha a gyakorlati támogatási igényekre vonatkozó információk elegendőek.
- Magyarázza el, hogyan fogják felhasználni a személyes adatokat, kik férhetnek hozzájuk, és mire terjed ki, illetve mire nem terjed ki a titoktartás.
- Ne feledje, hogy az ifjúsági munkában való részvétel önkéntes. A fiataloknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy maguk válasszák meg a részvétel módját, először csak megfigyeljék a tevékenységet, szünetet kérjenek, elutasítsanak egy tevékenységet, akadálymentes alternatívát válasszanak, vagy visszavonják a hozzájárulásukat büntetés vagy megszégyenítés nélkül.
- Használja az elérési programokat azoknak a fiataloknak a megkeresésére, akik még nem veszik igénybe az ifjúsági szolgáltatásokat, beleértve a szegregált környezetben, vidéki területeken vagy társadalmi elszigeteltségben élőket is.

3. Fejlesszék ki az inkluzív ifjúsági munka speciális kompetenciáit

A többlettámogatást igénylő fiatalokkal végzett minőségi ifjúsági munka az általános facilitációs készségeken túlmutató kompetenciákat igényel. Az ifjúsági munkásoknak rendszeres képzésben, mentorálásban, társaktól való tanulási lehetőségekben és szakmai szupervízióban kell részesülniük. A releváns kompetenciák közé tartoznak:

- Inkluzív facilitáció és adaptív pedagógia, amely lehetővé teszi a tevékenységek módosítását anélkül, hogy csökkenne a tartalmas tanulás vagy a részvétel célja.
- Keresztmetszeti kompetencia és a fogyatékossággal élők befogadására vonatkozó kompetencia, amely elismeri a többlettámogatást igénylő igényeket az emberi sokszínűség részeként.
- Egyértelmű és akadálymentes kommunikáció, beleértve az egyszerű nyelvhasználatot, a könnyen érthető információkat, a vizuális támogatást, a kiegészítő és alternatív kommunikációt, valamint a megfelelő segítő technológiákat.

- Érzelmi intelligencia és traumára érzékeny gyakorlat, amely támogatja a nyugodt reakciókat szorongás, frusztráció, szorongás, érzékszervi túlterhelés vagy visszahúzódás esetén.
- Konfliktusmediáció, a kirekesztés megelőzése és az inkluzív csoportvezetés.
- Védelem, alapvető kockázatfelismerés, válságkezelési eljárások, tényeken alapuló dokumentáció és megfelelő továbbirányítás.
- Reflektív gyakorlat és a saját szerep, tudás és kompetencia határainak felismerésére való képesség.

4. Olyan programok kidolgozása, amelyek a kezdetektől fogva lehetővé teszik a részvételt

- Alkalmazzuk az egyetemes tanulási tervezés elveit azáltal, hogy többféle lehetőséget kínálunk a bekapcsolódásra, az információk megértésére, a részvételre és a tanulás kifejezésére.
- Tűzzön ki értelmes célokat, miközben rugalmas utakat biztosít azok eléréséhez. Szükség esetén igazítsa a formátumot, a tempót, a csoportméretet, a kommunikációt, az anyagokat, az érzékszervi terhelést, az időt, a szerepeket és a módszereket.
- Adjunk egyértelmű utasításokat, vizuális segédeszközöket, lépésről lépésre történő útmutatást, valamint lehetőséget a megértés ellenőrzésére nyilvános tesztelés vagy megszégyenítés nélkül.
- Használjon kiszámítható rutinokat és átlátható ütemterveket, miközben megőrzi a megfelelő rugalmasságot, hogy reagálhasson a változó igényekre, a fáradtságra, a szorongásra vagy az érzékszervi túlterhelésre.
- Kínáljon különböző részvételi szerepeket az erősségek és preferenciák alapján, beleértve a szervezést, a dokumentálást, a prezentálást, az alkotást, a megfigyelést vagy a társak támogatását.
- Használjon projektalapú, tapasztalati és nem formális tanulási megközelítéseket, amelyek az együttműködést helyezik előtérbe a felesleges versengés helyett.
- A programtervezés, a személyzet kiválasztása, a helyszín kiválasztása, a közlekedés, a kommunikáció, a vészhelyzeti intézkedések és az értékelés során kezdettől fogva vegye figyelembe az akadálymentességet és a biztonságot.

5. Hozzon létre akadálymentes fizikai, érzékszervi, információs, digitális és társadalmi környezetet

- Ellenőrizzék a bejáratokhoz, a tevékenységi helyiségekhez, a mosdókhoz, az útvonalakhoz, a közlekedéshez és a vészhelyzeti eljárásokhoz való fizikai hozzáférést, beleértve azt is, hogy szükség esetén rendelkezésre áll-e segítség.

- Biztosítson akadálymentes információt és kommunikációt könnyen érthető anyagok, vizuális segédeszközök, feliratok, jelnyelvi tolmácsolás, alternatív és kiegészítő kommunikációs (AAC) támogatás, valamint – adott esetben – képernyőolvasókkal kompatibilis digitális eszközök segítségével.
- Kínáljon érzékszervi szempontból barátságos lehetőségeket, például csendes területeket, zajcsökkentő intézkedéseket, rugalmas ülésrendet és világítást, előre látható szüneteket, mozgásigényt kielégítő eszközöket, fülvédőket vagy zajcsökkentő fejhallgatókat, valamint nyugtató tereket.
- Készítsen egyértelmű közösségi megállapodásokat, amelyek elutasítják a diszkriminációt, a fogyatékosságon alapuló megkülönböztetést, a zaklatást, a megszégyenítést és a kirekesztő magatartást. Magyarázza el, hogyan fog a csoport reagálni, ha kár éri valakit.
- Ne várják meg, amíg egy résztvevő elárulja az állapotát, mielőtt fontolóra vennék az akadálymentességet. Építsenek be akadálymentes lehetőségeket a szokásos környezetbe, és szükség szerint végezzenek egyéni kiigazításokat.
- Vizsgálja felül az akadálymentességet magukkal a fiatalokkal együtt. Egy technikailag akadálymentes tér is zavaró, biztonságtalannak vagy társadalmilag kirekesztőnek tűnhet.

6. Építsen ki támogató kapcsolatokat, és reagáljon konstruktívan a viselkedésre

- Építsen bizalmat következetességgel, megbízhatósággal, tisztelettel, egyértelmű kommunikációval és érzelmi biztonsággal.
- Gyakorold az aktív hallgatást és a figyelmes megfigyelést, hogy észrevehesd a kényelmetlenség, a szorongás, a visszahúzódás, a konfliktus vagy a túlterheltség korai jeleit.
- Értsd meg, hogy a viselkedés kifejezheti a kielégítetlen szükségleteket, a szorongást, a félelmet, az elvárások megértésének nehézségeit vagy az érzékszervi túlterhelést. Ez a szemlélet elősegíti a megértést, de nem jelenti azt, hogy figyelmen kívül kell hagyni a káros vagy veszélyes viselkedést.
- Adott esetben használjon strukturált megfigyelési eszközöket, például az „Előzmény–Viselkedés–Következmény” keretrendszert a környezeti minták és a lehetséges kiigazítások azonosításához. Használja a megfigyeléseket etikus módon, és kerülje el, hogy azok a fiatalra vonatkozó címkékké váljanak.
- A kihívást jelentő helyzetekre nyugodt iránymutatással, a feszültség enyhítésével és kapcsolati támogatással reagáljunk, ahelyett, hogy büntetést, nyilvános kritikát, szarkazmust, megalázást vagy automatikus kizárást alkalmaznánk.

- Tegye elsődleges fontosságúvá az azonnali biztonságot, miközben megőrzi a méltóságot és a kapcsolatot, majd adott esetben támogassa a helyzet helyreállítását, a reflexiót és a csoportba való újrabeilleszkedést.
- Ne feltételezzük, hogy minden, azonos diagnózissal vagy állapotban lévő személy ugyanúgy reagál. Kérdezzünk, figyeljünk meg és alkalmazkodjunk az egyénhez.

7. Biztosítsa a biztonságot, az etikai normák betartását és a szakmai határokat

- Kövessék a „ne árts” elvet, és a tevékenységek elvégzésének vagy a részvételi célok elérésének helyett a fiatal fizikai és érzelmi biztonságát helyezzék előtérbe.
- Magyarázza el a szerepeket, a határokat, a támogatási lehetőségeket és a titoktartás korlátait világos és érthető nyelven.
- Kérj tájékozott beleegyezést, és alkalmazz támogatott döntéshozatalt. Ha a körülmények megváltoznak, ellenőrizd újra a beleegyezést, és tiszteletben tartsd az elutasítást, amennyiben nincs közvetlen jogi vagy biztonsági kötelezettség a cselekvésre.
- Ismerje és tartsa be a szervezet biztonsági, kockázatértékelési, incidensjelentési, vészhelyzeti és kríziskezelési eljárásait, valamint az alkalmazandó jogi kötelezettségeket.
- A súlyos aggályokat és eseményeket tényszerűen rögzítsék, feljegyezve a megfigyelt, elhangzott és megtett dolgokat, alaptalan diagnózisok vagy értelmezések nélkül.
- Jelentse és utalja tovább az ügyet, ha a helyzet meghaladja az ifjúsági munkás szerepkörét vagy kompetenciáját. Ne kezelje egyedül a magas kockázatú vagy klinikai helyzeteket, és ne mutassa be az ifjúsági munkát terápiaként vagy orvosi ellátásként.
- Tartsa fenn a fenntartható határokat a rendelkezésre állás, a munkaidőn kívüli kommunikáció, a fizikai érintkezés, az ajándékok, a kettős kapcsolatok és a személyes önfeltárás tekintetében.
- Használja a szupervíziót és a csapatkonzultációt az etikai dilemmák, az érzelmi hatások, a kockázatok és a szerepkörök határainak áttekintésére.

8. Figyeljük a minőséget, a reflexiót és a fiatalok visszajelzéseit

- Ne csak a jelenlétet figyelje. Vegye figyelembe a tartalmas részvételt, a tartozás érzését, az önállóságot, az önbizalmat, a kapcsolatokat, a személyes fejlődést és azt, hogy a fiatal milyen „utat tett meg” a saját kiindulási pontjától.

- Vizsgálja meg, milyen akadályok jelentek meg, milyen alkalmazkodási stratégiákat alkalmaztak, és azok javították-e a részvételt anélkül, hogy új akadályokat teremtettek volna.
- Gyűjtsön visszajelzéseket olyan hozzáférhető eszközök segítségével, mint a könnyen érthető szövegek, vizuális vagy képi eszközök, rövid interjúk, magánbeszélgetések, kreatív reflexió vagy csoportos tevékenységek.
- Biztosítson biztonságos lehetőségeket a diszkrimináció, a kirekesztés vagy a nem biztonságos gyakorlatok bejelentésére. Magyarázza el a titoktartás, a védelem és a nyomon követés szabályait.
- Vonja be a fiatalokat a társaik általi értékelésbe és a közös kutatásba, amennyiben részt kívánnak venni benne, és védje a magánéletet az információk gyűjtése vagy megosztása során.
- Zárja le a visszajelzési ciklust azzal, hogy elmagyarázza, mi fog változni, mi nem változhat, és miért. Használja fel az eredményeket a tevékenységek, a környezet és a szervezeti gyakorlat felülvizsgálatához.
- Használja az egyéni és csapatbeli reflexiót, a mentorálást és a szupervíziót a folyamatos szakmai fejlődés részeként.

9. Támogassa az önállóságot, a vezetői képességeket és a hosszú távú pályákat

- Támogassa a fiatalokat saját céljaik meghatározásában, és ismerje el az önállóság, a részvétel és a függetlenség felé tett előrelépéseket.
- Hozzunk létre hozzáférhető lehetőségeket a programokon belüli vezetői szerepek betöltésére, valamint az ifjúsági tanácsokban, érdekképviseleti csoportokban és közösségi kezdeményezésekben való részvételre.
- Biztosítson mentorálást és készségfejlesztést a moderálás, a projektmenedzsment, a nyilvános beszéd, az érdekképviselet és a kortárs támogatás terén azok számára, akik ezeket a szerepeket szeretnék betölteni.
- Támogassuk az érdeklődő fiatalokat abban, hogy ifjúsági munkásokká, oktatókká, önkéntesekké, mentorokká vagy kortárs oktatókká váljanak.
- Ismerjük el, hogy a vezetői szerep nem az egyetlen értelmes eredmény. Az egyéni célok alapján kínáljunk olyan pályákat, amelyek kapcsolódnak az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, az önkéntességhez, az önálló életvitelhez, a kapcsolatokhoz, a jólléthez és a közösségi részvételhez.
- A program befejezését és az átmenetet előre tervezzék meg. Amennyiben folyamatos támogatásra van szükség, egyeztessenek a fiatalokkal az átirányításról vagy az átadásról, és kerüljék el a megbízható támogatás hirtelen megszüntetését.

10. Erősítsük az együttműködést, az áttételt és a közös felelősségvállalást

- Építsenek ki munkakapcsolatokat fogyatékossággal élők szervezeteivel, az önálló életvitel központjaival, iskolákkal, szociális szolgálatokkal, egészségügyi és mentálhigiénés szolgálatokkal, foglalkoztatási szolgálatokkal, terapeutákkal, közösségi szervezetekkel és más inkluzív ifjúsági szervezetekkel.
- Hívjunk meg akadálymentesítési szakértőket és saját tapasztalattal rendelkező személyeket, hogy oktatóként, mentorként, tanácsadóként vagy vendégmoderátorként vegyenek részt a programban, és ismerjük el megfelelő módon szakértelmüket.
- Csak akkor konzultáljon a családokkal, gondviselőkkel vagy megbízható támogatókkal, ha ez indokolt, és összhangban áll a fiatal kívánságaival, jogaival, beleegyezésével, magánéletének védelmével és biztonsági követelményeivel.
- Állapodjanak meg abban, ki miért felelős, milyen információkat lehet megosztani, és hogyan kell a sürgős problémákat továbbjelenteni. Csak azokat az információkat osszák meg, amelyek megosztása szükséges és törvényes.
- Helyi hálózatokat alakítsanak ki, amelyeken keresztül a szervezetek megoszthatják az akadálymentes erőforrásokat, gyakorlatokat, képzéseket és részvételi lehetőségeket.
- Ne engedjék, hogy a koordinált támogatás a fiatal feletti ellenőrzéssé váljon. Tájékoztassák és vonják be a fiatalt, és védjék meg önállóságát.
- Ismerjék fel, hogy a befogadás nem függhet egyetlen, rendkívül elkötelezett munkatárstól. A szervezeteknek biztosítaniuk kell a szükséges irányelveket, személyzetet, felügyeletet, képzést, akadálymentesítési erőforrásokat, reális szerepkör-határokat, költségvetést, nyomon követést és a vezetés elkötelezettségét.

Záró üzenet

Az inkluzív ifjúsági munka akkor válik fenntarthatóvá, ha a felelősséget megosztják, megtervezik és támogatják. Az ifjúsági munkások hozzáférhető és bizalomra épülő mindennapi gyakorlatot alakítanak ki; a szervezetek biztosítják a szakmai struktúrákat és a folytonosságot; a döntéshozók pedig gondoskodnak arról, hogy a jogok, a finanszírozás, a szabványok és a rendszerek lehetővé tegyék az inkluziót. A cél nem egyszerűen az, hogy a fiatalokat befogadják a meglévő programokba, hanem az, hogy eltávolítsák az akadályokat, hogy azok érdemben részt vehessenek, döntéseket hozhassanak, kapcsolatokat építhessenek, tanulhassanak és befolyásolhassák azokat a közösségeket, amelyekhez tartoznak.

Az ajánlások ellenőrzéséhez felhasznált források

[1] Eurostat, Foglalkoztatásban, oktatásban és képzésben nem részt vevő fiatalok fogyatékosságuk szintje szerint (adatállomány: edat_lfse_39)

[2] Egyesült Nemzetek, a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény

[3] Európai Bizottság, Európai akadálymentességi törvény

[4] Európai Bizottság, Webes akadálymentességi politika és európai szabványok

[5] World Wide Web Consortium, Webtartalom-akadálymentességi irányelvek (WCAG) 2.2

[6] SALTO-YOUTH, az ETS kompetenciamodellje az ifjúsági munkások nemzetközi munkavégzéséhez (2023)

MELLÉKLETEK ÉS KISEGÍTŐ FORRÁSOK

Tartalomjegyzék

Gyakorlati példák a szakmai határokra az ifjúsági munkában (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Öngyilkossági kockázat: gyakorlati útmutató és reagálási eszközök (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS BIZTONSÁG című fejezetből)

Biztonsági és biztonsági protokoll (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS BIZTONSÁG című fejezetből)

Szervezeti önértékelő eszköz (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Önértékelő kérdőív ifjúsági munkások számára (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Gyakorlati gyorsútmutató ifjúsági munkások és mentorok számára (a 6. INKLUZÍV IFJÚSÁGI MUNKA ALAPELEMEI című fejezetből)

Gyakorlati visszajelzési eszközök és alkalmazási példák (a 8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZAJELZÉS című fejezetből)

Gyakorlati mérési és nyomonkövetési eszközök (a 8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZACSATOLÁS című fejezetből)

Etikai irányelvek és reflexiós eszközök az inkluzív ifjúsági munkához (a 6. fejezetből: AZ INKLUZÍV IFJÚSÁGI MUNKA ALAPELEMEI)

A módosított ETS kompetenciakeret elhelyezkedése (a 10. FORRÁSOK, ÉRTÉKELÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG című fejezetből)

SZÓJEGYZÉK

Hivatkozások

Gyakorlati példák a szakmai határokra az ifjúsági munkában (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Az alábbi példák az ifjúsági munka gyakorlatában gyakran előforduló, a határokkal kapcsolatos helyzeteket szemléltetik. Céljuk a reflexió, az etikus döntéshozatal, a védelemmel kapcsolatos tudatosság és a következetes szakmai gyakorlat támogatása.

Amikor NEM határoztak meg határokat

> Egy ifjúsági munkás elfogadta egy résztvevőt az Instagramon. A fiatal késő éjszaka üzeneteket kezdett küldeni érzelmi problémáiról. A munkás nyomás alatt érezte magát, hogy válaszoljon, mert az üzenetek sürgősnek tűntek. Idővel a fiatal azonnali válaszokat várt, és felháborodott, amikor figyelmen kívül hagyták. Más résztvevők rájöttek erre, és sértve érezték magukat, hogy nekik nincs „különleges hozzáférésük" az ifjúsági munkáshoz. Ez irigységet, konfliktust okozott a csoportban, és érzelmi kimerültséget eredményezett a munkás számára.

Amikor határokat állítottak fel

> Egy fiatal barátkérést küldött egy ifjúsági munkásnak. A munkás kedvesen válaszolt:
>
> > „Köszönöm, hogy megkerestél. Személyes fiókokon nem tudok kapcsolatba lépni veled, de a központ nyitvatartási ideje alatt rendelkezésedre állok."
>
> A fiatal megértette a szabályt, a munkatárs pedig megóvta magát az érzelmi túlterheléstől és az egyenlőtlen kapcsolatoktól.

Tipp: Ha ez releváns a fiatal kommunikációs profilja szempontjából – például szelektív mutizmus, szociális szorongás, beszédzavarok esetén, vagy amikor a fiatal egyértelműen kifejezi, hogy az írásbeli vagy aszinkron kommunikációt részesíti előnyben –, célszerű lehet kifejezetten ifjúsági munkára szánt szakmai közösségi média-fiókokat (pl. Messenger, WhatsApp) létrehozni.

Ezt azonban szigorú etikai és szakmai keretek között kell meghatározni.

Először is, a fiókot egyértelműen el kell különíteni az ifjúsági munkás magánjellegű digitális jelenlététől. Kizárólag munkával kapcsolatos kommunikációra létrehozott szakmai profilnak kell lennie. Célját, hatókörét és korlátait előre, ideális esetben írásban, egyértelműen közölni kell a fiatalokkal, valamint – amennyiben releváns – a gondviselőkkel is.

Másodszor, a határoknak tükrözniük kell a személyes munkában alkalmazottakat. Ez magában foglalja: – egyértelműen meghatározott munkaidőt; – a munkaidőn kívüli válaszok elvárásának kizárását; – informális vagy tisztán személyes eszmecserék kizárását; – a kommunikáció korlátozását a programmal kapcsolatos ügyekre, a támogatás koordinálására vagy a megegyezés szerinti ellenőrző beszélgetésekre; – az átláthatóságot aláásó, önmegsemmisülő üzenetek vagy informális platformok használatának kizárását.

Harmadszor, a protokolloknak foglalkozniuk kell a védelemmel és az adatvédelemmel. A beszélgetéseket szükség esetén dokumentálni kell, a feletteseket tájékoztatni kell arról, hogy ezt a csatornát használják, és a szervezeti irányelveknek engedélyezniük kell az ilyen kommunikációt. Gondnokság alatt álló fiatalok esetében – a nemzeti jogszabályoktól és a szervezeti szabályoktól függően – szükség lehet a gondnok hozzájárulására.

Negyedszer, a digitális kommunikációnak segítő eszköznek kell maradnia, nem pedig a kapcsolatteremtő munka helyettesítőjének. Csökkentheti a belépési korlátokat azoknak a fiataloknak az esetében, akiknek nehézségeik vannak a verbális kifejezéssel vagy a kezdeti személyes megnyílással, de ahol lehetséges, fokozatosan támogatnia kell a bizalomépítést szélesebb kommunikációs kontextusokban.

Ebben az értelemben a digitális csatornák ésszerű alkalmazkodásként működhetnek, feltéve, hogy betartják a „ne okozz kárt”, a titoktartás, a szakmai határok és az átláthatóság elveit. Ugyanazokat az etikai normákat, amelyek a fizikai ifjúsági munkaterületeken érvényesek, egyformán kell alkalmazni a digitális környezetekben is.

2. A biztonságos, támogató gesztusokon túlmenő fizikai érintkezés tilalma – Gyakorlati példák

Amikor NEM határoztak meg határokat

> Egy ifjúsági munkás hosszú öleléssel vigasztalta az egyik résztvevőt, aki szomorúnak tűnt. A többi fiatal kényelmetlenül érezte magát, és ezt „kedvezményezésnek” érzékelte.
>
> Az egyik résztvevő így szólt társaihoz: „Csak akkor kapsz figyelmet, ha sírsz.”
>
> Ez megváltoztatta az érzelmi légkört, és versengést váltott ki a felnőttekkel való érzelmi közelségért.

Amikor határokat állítottak fel

> Egy résztvevő felkavart lett, és sírni kezdett. Az ifjúsági munkás szelíden így szólt: „Itt vagyok veled. Szeretnél mellém ülni, vagy inkább egy kis teret?”

A fiatal úgy döntött, hogy a munkatárs mellé ül – biztonságban, de nem túl közel. A többi résztvevő a felnőttet támogató **és kiszámítható** személynek látta, nem pedig szelektíven szeretetteljesnek.

Tipp: A fizikai érintkezés különösen érzékeny kérdés, ha olyan fiatalokkal dolgozunk, akiknek további támogatásra van szükségük. A preferenciák és a tolerancia szintje jelentősen eltérő lehet. Egyes fiatalok akár olyan társasági szokásos gesztusokra is szorongással vagy kellemetlen érzéssel reagálhatnak, mint például a kézfogás. Mások viszont aktívan kereshetik a fizikai megnyugvást, beleértve az ölelést vagy a közelséget. Nincs egységes szabvány; ezt egyénileg kell felmérni.

Célszerű az első találkozások során tisztázni a határokat és a kényelmi szinteket. Ezt nyugodt, egyértelmű módon lehet megtenni azzal, hogy rákérdezünk a preferált üdvözlési formákra, a személyes térre, valamint arra, hogy mi jelent számukra támogatást, és mi okoz kellemetlenséget. Ezeket a preferenciákat nem szabad rögzítettnek tekinteni. Az idő múlásával a kényelmi szintek változhatnak, ahogy a bizalom kialakul, vagy ahogy a fiatal önbizalmat nyer. Ezért folyamatos megfigyelésre és rendszeres ellenőrzésre van szükség.

A fizikai érintkezésnek mindig szándékosnak, beleegyezésen alapulónak és a fejlődési szintnek megfelelőnek kell lennie. A beleegyezésnek aktívnak és folyamatosnak kell lennie, nem feltételezhető a korábbi interakciókból. Az elv nem az, hogy kategorikusan elkerüljünk minden érintést, hanem annak biztosítása, hogy minden fizikai interakció egyértelműen támogató funkciót töltsön be a fiatal tanulása, szabályozása vagy biztonságérzete szempontjából.

Ugyanakkor a csoportos környezetben elengedhetetlen az átláthatóság. Ha egy fiatalnak speciális érzékszervi érzékenységei vagy igényei vannak az érintéssel és a fizikai távolsággal kapcsolatban, ezt a fiatal beleegyezésével, megfelelő és tiszteletteljes módon közölni kell a szélesebb körű csoporttal. A személyes térre, a beleegyezésre és a fizikai interakcióra vonatkozó közös csoportnormák kialakítása csökkenti a félreértéseket és védi az összes érintett személyt.

Egy határnak feltétlenül abszolútnak kell maradnia: semmilyen körülmények között nem lehet rejtett vagy titkos fizikai érintkezés. Minden fizikai interakciónak láthatónak, szakmailag indokoltnak és a biztonsági irányelvekkel összhangban lévőnek kell lennie. Ez védi a fiatalokat, a szakembert és a munkakörnyezet integritását.

3. Nincs kettős kapcsolat (barátság, romantikus kapcsolat, pénzügyi kapcsolat) – Gyakorlati példák

Amikor NEM határoztak meg határokat

Egy ifjúsági munkás „barátként” kezdett el a programon kívül magánjelleggel találkozgatni egy résztvevővel. Hamarosan a fiatal elvárásokat támasztott: szívességeket, ingyenes ételt, fuvart és állandó érzelmi rendelkezésre állást. A csoport tagjai észrevették ezt, és azt mondták:

„Barátok. Ezért kap ő különleges bánásmódot.” Csökkent a központ iránti bizalom, és a vezetésnek be kellett avatkoznia.

Amikor határokat állítottak fel

Egy résztvevő meghívta az ifjúsági munkást egy születésnapi bulira. A munkás melegen és profin válaszolt: „Törődöm veled, és hálás vagyok a meghívásért. De az ifjúsági központon kívül nem vehetek részt személyes eseményeken. Szívesen ünnepelnék veled, amikor a héten találkozunk a központban.”

A fiatal úgy érezte, hogy értékelik, miközben a határ sértetlen maradt.

Tipp: Vannak olyan helyzetek az ifjúsági munkában, amelyek a szakembert „szürke zónába” helyezhetik, különösen akkor, ha olyan fiatalokkal dolgozik, akiknek további támogatásra van szükségük. Például ha hazaviszi a résztvevőt, mert az a program során rosszul lett, ez egyszerű gondoskodásnak tűnhet, de a fiatal vagy a társai másképp értelmezhetik. Egyesek ezt kiváltságnak vagy különleges bánásmódnak tekinthetik, ami féltékenységet, kirekesztettséget vagy megnövekedett elvárásokat válthat ki.

Ahhoz, hogy ezeket a helyzeteket biztonságosan és etikusan kezeljük, elengedhetetlen az átláthatóság. Az ifjúsági munkásnak egyértelműen közölnie kell a körülményeket mind az érintett személlyel, mind pedig – amennyiben indokolt – a csoporttal is. Hangsúlyozni kell, hogy ez kivételes intézkedés, nem pedig rendszeres juttatás vagy jogosultság. Ha ezt egy szokatlan helyzetre adott egyszeri válaszként fogalmazzuk meg, az segít elkerülni a félreértéseket és fenntartja a méltányosságot a csoportdinamikán belül.

Ezen felül fontos, hogy a szakember tisztában legyen a szakmai határokkal és a biztonsági protokollokkal. Bármilyen szállítást vagy támogatást egyértelműen indokolni kell, szükség esetén dokumentálni kell, és amennyiben lehetséges, előre közölni kell. A csoport lehetséges reakcióinak átgondolása és a kommunikáció előre történő megtervezése csökkenti a kétértelműséget, és elősegíti a biztonságos, következetes és befogadó környezet kialakítását.

4. A személyes információk közlésének elkerülése – Gyakorlati példák

Amikor NEM határoztak meg határokat

Egy szakember túl sokat osztott meg saját nehéz gyermekkori élményeiről, hogy „kapcsolatot teremtsen” egy résztvevővel. A fiatal később egy konfliktus során felhasználta ezt a történetet:

„Nem mondhatod meg, mit tegyek – te is ugyanezt tetted, amikor annyi idős voltál, mint én!” A szakember elvesztette tekintélyét és biztonságát, és a dinamika elmosódott.

Amikor határokat állítottak fel

Egy ifjúsági munkás csak egy rövid, támogató mondatot mondott: „Nem tudom pontosan, hogy érzel, de én is átéltem nehéz időszakokat. Nekem az segített, hogy beszéltem valakivel. Nézzük meg, hogyan tudlak most támogatni.”

A hangsúly a fiatalon maradt, nem a szakember múltján.

Tipp: Sok segítő szakember, köztük az ifjúsági munkások is, személyes élményeik, kihívásaik vagy saját fiatalkorukban átélt nehézségek miatt választják ezt a pályát. Ez természetes késztetést kelthet arra, hogy „nekem is” történeteket osszanak meg, hogy kapcsolatot teremtsenek vagy normalizálják az élményeket. A fiatalokkal – különösen azokkal, akiknek további támogatásra van szükségük – való munka során azonban a túlzott azonosulás vagy a beszélgetés a szakember saját élményeire való összpontosítása akaratlanul is elterelheti a figyelmet a fiatalról, csökkentheti cselekvőképességét, vagy elmoshatja a szakmai határokat.

Ahhoz, hogy visszafogják a személyes megnyilvánulásokat, és helyette a fiatalra összpontosítsanak, a szakemberek a következő lépéseket követhetik:

1. **Álljunk meg egy pillanatra, és** vizsgáljuk meg magunkat – Mielőtt válaszolnánk, szánjunk egy pillanatot arra, hogy észrevegyük a személyes történet megosztására irányuló késztetést. Kérdezzük meg magunktól: Ez rólam szól, vagy a fiatalról? Segít-e nekik, ha ezt megosztom, vagy csak a saját kapcsolatteremtési igényemet elégíti ki?
2. **Gondolkodjon el a** célon – Mérlegelje, hogy az anekdota valóban támogatja-e a fiatal tanulását, problémamegoldását vagy döntéshozatalát. Ha nem, tartózkodjon a megosztástól.
3. **Kíváncsisággal terelje át** a beszélgetést – Terelje a beszélgetést a fiatal szemszögébe nyitott kérdések feltevésével: „Hogyan érezted magad akkor?” vagy „Mit gondolsz, mi segítene ebben a helyzetben?”
4. **Használj empatikus elismerést a személyes** megnyílás **helyett** – Olyan kijelentések, mint „Látom, hogy ez nagyon nehéz volt számodra” vagy „Érthető, hogy frusztráltnak érezted magad”, megerősítik a fiatal tapasztalatát anélkül, hogy a szakember saját történetét belevonná.
5. **Általános betekintést nyújts, ne személyes** történetet – Ha útmutatásra vagy tanácsra van szükség, fogalmazd meg általános stratégiák vagy megfigyelések

formájában: „Sok fiatalnak segít, ha…” ahelyett, hogy „Amikor én a te helyzetedben voltam, én…”

6. **Gondolkodj el a történteken és dolgozd fel őket** utána – Ha továbbra is érzed a késztetést, hogy megossz valamit, használd ki a szupervíziót vagy a kollégákkal való megbeszélést, hogy a foglalkozáson kívül feldolgozd a saját élményeidet. Ez megőrzi a jólétedet, miközben a gyakorlatban továbbra is a fiatalra összpontosítasz.
7. **Mutass példát a reflektív** hallgatásra – Mutasd meg, hogy a figyelem, a kíváncsiság és az elismerés a fiatal felé irányul. Ez megerősíti az önállóságukat és azt az érzést, hogy az ő tapasztalataik az elsődlegesek.

Azáltal, hogy tudatosan átirányítják a figyelmet az „én”-ről a „te”-re, a szakemberek fenntartják az etikai határokat, megerősítik a fiatal hangját, és biztosítják, hogy a nyújtott támogatás valóban megfeleljen az egyéni igényeiknek és helyzetüknek. Idővel ez a megközelítés a bizalomépítéshez és az önérvényesítéshez is hozzájárul, megmutatva a fiataloknak, hogy a történetük és a cselekvőképességük a legfontosabb az interakcióban.

Figyelem: két területet érint különösen súlyosan, ha nem határoznak meg és tartanak be határokat.

1. Krízis
2. Kiégés

1. Kommunikáció válsághelyzetben – Gyakorlati példák

Amikor NEM határoztak meg határokat

Az egyik résztvevő pánikrohamot kapott, és egy ifjúsági munkás megígérte: „Senkinek sem mondom el, esküszöm.” Később, amikor biztonsági okokból jelenteni kellett az esetet, a résztvevő úgy érezte, hogy elárulták, és elvesztette a bizalmát a központ iránt.

Amikor határokat állítottak fel

Az ifjúsági munkás így fogalmazott: „Titokban tartom a dolgot, hacsak nem forog veszélyben a biztonságod. Ha valaha is el kell mondanom valakinek a biztonságod érdekében, először neked fogom elmondani.”

A fiatal úgy érezte, hogy tájékoztatták, tisztelik és védik.

2. A határok hiánya → kiégés – Gyakorlati példák

Amikor NEM voltak határok

Egy ifjúsági munkás folyamatosan segített egy résztvevőnek a munkaidőn kívül, késő éjszaka is válaszolt az üzeneteire, és kizárólagos felelősséget érzett a jólétéért. Ez érzelmi kimerültséghez, haraghoz, és végül kiégéshez vezetett.

Amikor határokat állítottak fel

A munkatárs egyértelmű kereteket határozott meg: „Itt, a központban elérhető vagyok. Ezen időn kívül használhatod ezt a segélyvonalat vagy a tanult földelő technikákat.”

A résztvevő megtanulta az egészséges önállóságot; a munkatárs stabil maradt, és képes volt támogatni az egész csoportot.

Öngyilkossági kockázat: gyakorlati útmutatás és reagálás eszközök (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Gyakori tévhitek és tények az öngyilkosságról

A gyakori tévhitek félelmet és habozást keltenek a fiatalokkal foglalkozó szakemberekben, amikor öngyilkossági kockázatra kell reagálniuk. Ezen tévhitek megértése növeli az önbizalmat és a biztonságérzetet.

1. tévhit: Azok, akik öngyilkosságról beszélnek, nem fogják megtenni. **Tény:** A legtöbb öngyilkosságot elkövető ember előzetesen beszélt erről valakinek.
Tévhit 2: A fiatalok öngyilkossága impulzív cselekedet. **Tény:** A legtöbbjük már régóta gondolkodik rajta.
Tévhit 3: Az öngyilkosságról való beszélgetés csak még jobban megerősíti őket ebben a gondolatban. **Tény:** A nyílt beszélgetés csökkenti a kockázatot.
4. tévhit: Azok, akik öngyilkossági gondolatokat fejeznek ki, meg akarnak halni. **Tény:** Nem az életüket akarják befejezni, hanem azt, hogy a *fájdalom* véget érjen.
5. mítosz: Minden öngyilkosság megelőzhető. **Tény:** A legtöbbet igen, de nem mindet – ez csökkenti a bűntudatot és a kiégést.
6. tévhit: Az öngyilkosság előjelek nélkül történik. **Tény:** A legtöbb ember előzetesen jeleket mutat.
7. mítosz: Csak a mentálisan beteg emberek hajlamosak az öngyilkosságra. **Tény:** Az öngyilkossági gondolatok súlyos lelki szenvedésből fakadnak, nem feltétlenül betegségből.
8. mítosz: A sikertelen kísérlet nem komoly. **Tény:** A korábbi kísérletek jelentősen növelik a kockázatot.
9. tévhit: Ha jobban érzik magukat, a kockázat megszűnik. **Tény:** A kockázat nőhet, amikor visszatér az energia.
10. tévhit: Az öngyilkosság bizonyos csoportokban gyakoribb.

Tény: Minden társadalmi-gazdasági réteget érint.
11. tévhit: Az öngyilkossági gondolatok egész életen át fennmaradnak. **Tény:** Általában átmeneti jellegűek.

Figyelmeztető jelek

- szokatlan vagy extrém kockázatvállalás
- fokozott alkohol- vagy drogfogyasztás
- visszahúzódás, elszigetelődés
- a halálról vagy eltűnésről szóló kijelentések
- a személyes tárgyak elajándékozása
- a szorongás utáni hirtelen nyugalom
- önkárosító viselkedés

Kockázati tényezők

- kábítószerrel való visszaélés
- depresszió vagy mentális betegség
- korábbi kísérlet
- trauma, veszteség, szakítás
- elszigeteltség
- családi konfliktus
- társadalmi-gazdasági stresszfaktorok
- kulturális nyomás

Biztonsági és biztonsági protokoll

(az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS BIZTONSÁG című fejezetből)

Cél: A biztonsági intézkedések biztosítják, hogy minden fiatal védelmet élvezzen a károsodástól, a bántalmazástól, az elhanyagolástól, a kizsákmányolástól és a veszélyes környezettől. Ez az irányelv egyértelmű lépéseket határoz meg az ifjúsági munkások számára, amelyeket akkor kell követniük, ha aggodalom merül fel egy fiatal fizikai, érzelmi vagy pszichológiai biztonságát illetően.

Az ifjúsági munkások kötelesek bejelenteni a kockázatokat, de nem nyomozók. Feladatuk a következő:

- felismerjék a bántalmazás vagy sérelem jeleit
- nyugodtan és etikusan reagálni
- a pontos nyilvántartás vezetése
- az ügyet a kijelölt biztonsági hatóságokhoz továbbítani

1. lépés: A bántalmazás vagy sérelem jeleinek felismerése

Az ifjúsági munkásoknak képzésben kell részesülniük, hogy felismerjék **a fizikai, viselkedési és verbális jeleket**.

A lehetséges jelek a következők:

a) Fizikai jelek:

- megmagyarázhatatlan zúzódások, égési sérülések vagy egyéb sérülések
- ismétlődő fizikai nyomok
- elhanyagolás jelei (rossz higiénia, rendkívüli fáradtság, kezeletlen egészségügyi problémák)

b) Érzelmi jelek:

- hirtelen visszahúzódás vagy félénkség
- túlzott engedelmeskedés vagy „megfagyott” viselkedés
- alacsony önértékelés

- szégyen vagy bűntudat kifejezése
- erős reakciók bizonyos felnőttekre vagy környezetekre

c) Viselkedési jelek:

- agresszió, elszökés, romboló viselkedés
- nehézség a felnőttekbe vetett bizalom kialakításában
- nem helyénvaló szexuális viselkedés
- önkárosítás vagy öngyilkossági gondolatok
- kábítószerrel való visszaélés
- túlzott kockázatvállalás

d) Környezeti jelek:

- a fiatal kerüli, hogy hazamenjen
- otthoni erőszakról, konfliktusokról vagy instabil helyzetről szóló beszámolók
- aggodalomra okot adó szülői/gondviselői viselkedés

Fontos: Egyetlen jel önmagában nem bizonyítja a bántalmazást — de **az idő során megjelenő több jel együttesen KÖTELEZŐEN komolyan kell venni**.

2. lépés: Nyugodtan reagáljon, és nyújtson támogatást

Ha egy fiatal bántalmazásról számol be:

Tegye a következőket:

- maradjon nyugodt
- hallgassa meg megszakítás nélkül
- köszönd meg neki, hogy elmondta
- ne ítélkező hangnemet használjon
- ismerd el az élményüket

NE:

- Ne mutass megdöbbenést (*„Mi?! Ez szörnyű!”)*
- Ne hibáztasd a fiatal embert
- Tegyen fel irányító kérdéseket
- Vizsgálja meg a részleteket
- Szembesítse az állítólagos elkövetőt.

Példa: *„Köszönöm, hogy elmondtad. Nagyon örülök, hogy megbíztál bennem. Jogod van a biztonsághoz, és segíteni fogok abban, hogy megkapd a megfelelő támogatást*.”

3. lépés: NE ígérj titoktartást

A fiataloknak meg kell érteniük, hogy a biztonság elsőbbséget élvez a magánélet védelmével szemben.

Példa: *„Nem tarthatom ezt titokban, mert a biztonságod nagyon fontos. De veled maradok, és támogatlak az egész folyamat során*.”

Ezzel megőrzöd a bizalmat és az átláthatóságot.

4. lépés: Gyűjtsd össze a minimálisan szükséges információkat

Az ifjúsági munkások **nem nyomoznak**. Csak **nyitott, semleges, nem sugalló** kérdéseket tegyen fel, például:

- *„Elmondanád, mi történt?”*
- *„Mikor történt ez?”*
- *„Hogy érzed magad most?”*

Kerülje az olyan kérdéseket, mint:

- *„Kezével vagy övvel ütött meg?”*
- *„Biztos vagy benne, hogy az igazat mondod?”*
- *„Miért nem mondtad el korábban senkinek?”*

A te feladatod a helyzet **tisztázása**, nem pedig a kihallgatás.

5. lépés: Gondoskodj az azonnali biztonságról

A helyzettől függően:

- válaszd el a fiatalt a veszély forrásától
- tartsd felügyelet alatt
- segíts neki az érzelmeinek szabályozásában
- szükség esetén aktiválja a válságkezelési protokollt
- sérülés esetén gondoskodjon orvosi ellátásról

Ha a fiatal **közvetlen** veszélyben van → hívja a mentőket.

6. lépés: Jelentsék az aggályokat a gyermekbiztonsági felelősnek

Minden szervezetnek rendelkeznie kell egy kijelölt biztonsági felelőssel (DSO). Az ifjúsági munkásoknak:

- a lehető leghamarabb (még aznap) jelentsék az esetet
- csak a tényszerű, szükséges információkat osszák meg
- kövessék a szervezet bejelentési eljárását
- a súlyos eseteket továbbítaniuk kell a hatóságoknak

Ha a DSO nem elérhető → továbbítani kell az ügyet a következő felelős hatóságnak.

7. lépés: Forduljon külső hatóságokhoz (szükség esetén)

A nemzeti jogszabályoktól és a szervezet irányelveitől függően az ügyeket a következő szervekhez lehet továbbítani:

- szociális szolgálatokhoz / gyermekbiztonsági szolgálatokhoz
- rendőrség (bűncselekmények esetén)
- pszichiátriai sürgősségi csapatok
- egészségügyi szakemberek
- családsegítő szolgálatok

Az ifjúsági munkások SOHA nem döntik el, hogy a bántalmazás „valódi-e” – ők csak **jelzik az aggályaikat**, a hatóságok pedig kivizsgálják az ügyet.

8. lépés: Minden tényt pontosan és objektíven dokumentáljon

A dokumentációnak tartalmaznia kell:

- dátum, időpont, helyszín
- a fiatal által elhangzott pontos szavak (ha lehetséges, idézettel)
- megfigyelhető viselkedés
- bármilyen észlelt sérülés (helye, mérete, megjelenése)
- a megtett intézkedések
- kit értesítettek
- beindított beutalási folyamatok
- kockázati szint
- utókezelési terv

Kerülje a véleményeket, feltételezéseket vagy értelmezéseket.

9. lépés: Követés a fiatal esetében

A bejelentés után:

- biztosítsa róla, hogy helyesen cselekedett
- nyújtson neki támaszt és érzelmi támogatást
- magyarázza el (egyszerű nyelven), mi fog történni ezután
- tartsa fenn a szokásos rutinot a szorongás csökkentése érdekében
- gondoskodj a folyamatos figyelemmel kísérésről

Példa: *„Még mindig itt vagyok neked. Nem vagy egyedül ebben*."

10. lépés: Csapatbeli áttekintés és reflexió

A helyzet után:

- értesítsd az érintett munkatársakat

- frissítsd a kockázatkezelési tervet
- felügyeletet vagy utólagos megbeszélést kínálj az érintett ifjúsági munkásnak
- azonosítsa az eljárás hiányosságait
- erősítsük meg a megelőző intézkedéseket

A védelem az egész csapatot érinti – nem csak azt a munkatársat, aki a bejelentést kezeli.

Szervezeti önértékelő eszköz: (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Utasítások

Minden állítás esetében értékelje szervezetének jelenlegi felkészültségi szintjét a következő skála segítségével:

1 – Nincs bevezetve – Korlátozott / kialakulóban lévő gyakorlat – Részben bevezetve – Nagyrészt bevezetve – Teljes mértékben bevezetve és következetesen alkalmazva

Ezt az eszközt a munkatársak egyénileg vagy csapatként is kitölthetik, hogy összehasonlítsák a nézőpontokat és meghatározzák a fejlesztés prioritásait.

Minden területen talál példákat, amelyek segítenek az értékelésben.

Skála:

- **1. szint – Kezdeti / kezdő:** Minimális tudatosság, eseti bevonás, korlátozott hozzáférhetőség.
- **2. szint – Fejlődő:** Alapvető tudatosság, néhány irányelv és alkalmazkodás, de következetlen gyakorlat.
- **3. szint – Befogadó:** Az irányelvek, gyakorlatok és a munkatársak kompetenciái nagyrészt megvannak; támogatják a fiatalok részvételét.
- **4. szint – Fejlett / Vezető:** A teljes befogadás beágyazódott a kultúrába, a programokba és a partnerségekbe; folyamatos fejlesztés és innováció.

A. Szervezeti jövőkép, vezetés és elkötelezettség

Ez a szakasz azt értékeli, hogy a többlettámogatást igénylő fiatalok befogadása beágyazódott-e a szervezet küldetésébe, vezetői prioritásaiba és hosszú távú terveibe.

1. Szervezetünk küldetésében, jövőképében vagy stratégiai dokumentumaiban egyértelműen elkötelezi magát a többlettámogatást igénylő fiatalok befogadása mellett.
2. A vezetés aktívan támogatja a befogadást, mint a szervezet alapvető értékét, nem pedig opcionális tevékenységet.
3. A szervezet rendszeresen felülvizsgálja, hogy programjai hozzáférhetők-e és befogadóak-e a sokszínű fiatalok számára.
4. A vezetés kifejezetten az inkluzív ifjúsági munkára szán erőforrásokat (időt, költségvetést, személyzeti kapacitást).
5. A szervezet adatokat gyűjt vagy elemzi a helyi közösségben élő fiatalok sokszínűségéről, hogy megértse, kik lehetnek alulreprezentáltak.
6. A szervezet már elvégezte vagy tervezi elvégezni egy akadálymentességi vagy befogadási auditot.

Szint	Jellemzők
1 – Kezdeti	A fogyatékossággal élő fiatalok befogadását ritkán veszik figyelembe; a vezetés nem tekinti prioritásnak.
2 – Fejlődő	A vezetés tisztában van a befogadás szükségességével; léteznek bizonyos kezdeményezések, de azok nem következetesek.
3 – Befogadó	A befogadás beépült a stratégiai tervekbe, és tükröződik az erőforrás-elosztásban; a vezetés előmozdítja az inkluzív értékeket.
4 – Fejlett	Az inkluzivitás a szervezet alapvető értéke; a vezetés aktívan támogatja az innovációt, nyomon követi az előrehaladást, és külső partnerekkel is megosztja a bevált gyakorlatokat.

B. Politikák, eljárások és védelem.

Ez a szakasz azt értékeli, hogy a szervezet hivatalos irányelvei és eljárásai aktívan támogatják-e a többlettámogatást igénylő fiatalok befogadását, és biztosítják-e, hogy minden résztvevő teljes mértékben hozzáférhessen a programokhoz.

1. A szervezet rendelkezik írásbeli befogadási vagy esélyegyenlőségi irányelvvel, amely kifejezetten foglalkozik a fogyatékossággal, a támogatási igényekkel és az akadálymentességgel.
2. A politikák és eljárások minden fiatal számára – képességeiktől függetlenül – elősegítik a valós részvételt minden programban és tevékenységben.
3. A személyzet és az önkéntesek ismerik a szervezet befogadási és akadálymentességi irányelveit, és tudják, hogyan kell azokat a gyakorlatban megvalósítani.
4. Egyértelmű eljárások vannak érvényben azoknak az eseteknek a bejelentésére, amikor a tevékenységek, a helyszínek vagy az erőforrások nem voltak akadálymentesek, vagy megakadályozták bármely fiatal részvételét.
5. Egyértelmű eljárások vannak érvényben a diszkrimináció, a zaklatás vagy a kirekesztés bejelentésére.
6. A szervezet biztosítja a személyes adatok bizalmas kezelését és tiszteletben tartását.

7. A szabályzatokat és eljárásokat rendszeresen felülvizsgálják és frissítik, hogy tükrözzék az inkluzív értékeket, a bevált gyakorlatokat és a múltbeli tapasztalatokból levont tanulságokat.
8. A szervezet aktívan figyelemmel kíséri az akadálymentességi eljárások betartását, és nyomon követi a részvétel útjában álló akadályokat vagy hiányosságokat.

Szint	Jellemzők
1 – Kezdő	Nincsenek írásbeli inkluzív irányelvek; a jelentési és biztonsági mechanizmusok korlátozottak.
2 – Fejlődő	Léteznek bizonyos befogadási vagy esélyegyenlőségi irányelvek, de a személyzet tudatossága nem egységes.
3 – Befogadó	Az irányelvek teljes körűen lefedik az akadálymentességet, a megkülönböztetésmentességet, a részvételt és a védelmet; a személyzet képzésben részesült, és az eljárások bevezetésre kerültek.
4 – Fejlett	A szabályzatokat rendszeresen felülvizsgálják és frissítik; a fiatalok és a családok részt vesznek az eljárások kialakításában.

C. Fizikai, érzékszervi és digitális akadálymentesség

Ez a szakasz azt értékeli, hogy a szervezet helyiségei és kommunikációs csatornái akadálymentesek-e.

1. Ifjúsági tereink fizikailag akadálymentesek a fizikai fogyatékossággal élő résztvevők számára (pl. rámpák, liftek, akadálymentes WC-k, széles ajtónyílások).
2. A tevékenységi területeken elegendő hely áll rendelkezésre a kerekesszékesek és a mozgássegítő eszközöket használó résztvevők számára.
3. A tevékenységek tervezésekor figyelembe veszik a környezeti tényezőket, mint például a világítást, a zajszintet és a zsúfoltságot.
4. A szervezet érzékszervi szempontból barátságos területeket vagy csendes helyeket biztosít, ahol a fiatalok szükség esetén önszabályozást gyakorolhatnak.
5. A táblák, a vizuális anyagok és a környezeti jelzések segítik a tájékozódást és az akadálymentességet.
6. A tevékenységekkel kapcsolatos információk akadálymentes formátumokban érhetők el (egyszerű nyelv, könnyen olvasható anyagok, vizuális segédeszközök vagy digitális formátumok).

7. Az online kommunikációs csatornák és a weboldalak a lehető legnagyobb mértékben betartják az akadálymentességi szabványokat.

Szint	**Jellemzők**
1 – Kezdő	A fizikai és digitális terek nagyrészt akadálymentesek; minimális kiigazításokra van szükség.
2 – Fejlesztés alatt	Néhány akadálymentesítési intézkedés létezik (rámpák, alapvető vizuális segédeszközök); a digitális hozzáférés korlátozott.
3 – Inkluzív	A fizikai, érzékszervi és digitális akadálymentesség alapvető; csendes zónák és érzékszervi segédeszközök állnak rendelkezésre; többféle kommunikációs formátumot biztosítanak.
4 – Fejlett	Az akadálymentességet proaktív módon beépítik a tervezésbe; a fejlesztéseket rendszeres ellenőrzések és a fiatalok visszajelzései alapján hajtják végre; a digitális eszközök teljes mértékben akadálymentesek.

D. A személyzet kompetenciái és a szervezeti tanulás

Az inkluzív ifjúsági munka képzett és reflektív szakembereket igényel.

- A személyzet és az önkéntesek képzést kapnak a fogyatékossággal élők befogadásáról és az inkluzív ifjúsági munka gyakorlatáról.
- Az új munkatársak vagy önkéntesek a szervezethez való csatlakozáskor bevezető tájékoztatást kapnak a befogadásról és az akadálymentességről.
- A személyzet magabiztosan tudja a tevékenységeket a különböző képességű résztvevők igényeihez igazítani.
- A szervezet ösztönzi a személyzetet, hogy reflektáljon a fogyatékossággal kapcsolatos személyes előítéleteire vagy feltételezéseire.
- A munkatársak tisztában vannak a fogyatékosság orvosi modellje, társadalmi modellje és az emberi jogokon alapuló modell közötti különbséggel.

- A szervezet támogatja az inkluzív oktatással, a kommunikációs módszerekkel vagy a segítő technológiákkal kapcsolatos szakmai fejlődést.
- A munkatársak nyugodtan kérdezik meg a résztvevőket közvetlenül támogatási igényeikről és a részvételükhöz preferált módszerekről.

Szint	**Jellemzők**
1 – Kezdő	A személyzet alig vagy egyáltalán nem részesült képzésben az inkluzió vagy a fogyatékosság témakörében; ad hoc ismeretekre támaszkodik.
2 – Fejlődő	Egyes alkalmazottak képzésben részesülnek; a magabiztosság és a készségek szintje változó.
3 – Befogadó	A személyzet képzést kap az inkluzív ifjúsági munkáról, a kommunikációról és az alkalmazkodási stratégiákról; ösztönzik a reflektív gyakorlatot.
4 – Fejlett	Az összes munkatárs magasan képzett; a mentorálás, a társaktól való tanulás és a folyamatos szakmai fejlődés integrálva van; a fogyatékossággal élő munkatársak is a csapat részét képezik.

E. Az inkluzív programok tervezése és megvalósítása

Ez a szakasz azt vizsgálja, hogy az ifjúsági tevékenységeket az inkluzivitás szem előtt tartásával tervezték-e meg.

1. A tevékenységeket inkluzív elvek, például az egyetemes tanulási tervezés (Universal Design for Learning) vagy hasonló megközelítések alapján tervezik meg.
2. A programok többféle lehetőséget biztosítanak a fiatalok részvételére (pl. beszélgetés, kreatív kifejezés, mozgás, digitális eszközök).
3. A tevékenységekhez kapcsolódó utasításokat különböző formátumokban (vizuális, szóbeli, írásbeli) biztosítják.

4. A programok rugalmasságot biztosítanak, hogy a fiatalok képességeiknek és érdeklődésüknek megfelelően vehessenek részt.
5. A személyzet előre felismeri a részvétel lehetséges akadályait, és előre megtervezi a szükséges kiigazításokat.
6. A szervezet gondoskodik arról, hogy a tevékenységek helyszínei, anyagai és eszközei akadálymentesek legyenek.
7. A fiatalokkal foglalkozó szakemberek rugalmasak maradnak, és váratlan igények felmerülése esetén módosítják a tevékenységeket.

Szint	**Jellemzők**
1 – Kezdő	A tevékenységek ritkán veszik figyelembe az inkluziót; az ifjúsági részvétel passzív vagy opcionális.
2 – Fejlődő	Néhány kiigazítás történt; a részvételi lehetőségek korlátozottak; a fiatalok visszajelzéseit részben figyelembe veszik.
3 – Befogadó	A programokat az inkluzió szem előtt tartásával tervezik (UDL-elvek); a fogyatékossággal élő fiatalok közösen tervezik a tevékenységeket; a részvételi szerepek értelmesek.
4 – Fejlett	A fiatalok aktívan vezetik a kezdeményezéseket; az értékelés és a programfejlesztés a fiatalok visszajelzésein alapul; többféle részvételi lehetőség áll rendelkezésre.

F. A fiatalok részvétele és felhatalmazása

Az inkluzív ifjúsági munka azt jelenti, hogy biztosítjuk, hogy a fiatalok befolyásolhassák az őket érintő döntéseket.

1. A fogyatékossággal élő fiatalok aktívan részt vesznek a tevékenységek tervezésében és kialakításában.
2. A fiatalok számára érdemi választási lehetőségeket kínálnak a programokban való részvételük módját illetően.
3. A résztvevőket arra ösztönzik, hogy adott esetben vezető szerepet vállaljanak.
4. Az ifjúsági visszajelzéseket aktívan gyűjtik akadálymentes módszerekkel (pl. vizuális eszközök, egyszerű kérdőívek, csoportos megbeszélések).
5. A fiatalokat tájékoztatják arról, hogy visszajelzéseik hogyan befolyásolták a döntéseket vagy a programváltozásokat.
6. A szervezet a fogyatékossággal élő fiatalok élettapasztalatait szakértelemként értékeli.

Szint	**Jellemzők**
1 – Kezdő	A fogyatékossággal élő fiatalok alig gyakorolnak hatást a tevékenységekre; a döntéseket főként felnőttek hozzák.
2 – Fejlődő	Van némi lehetőség a fiatalok véleményének meghallgatására, de a részvétel korlátozott vagy informális.
3 – Befogadó	A fiatalok aktívan részt vesznek a programok közös megtervezésében, és érdemi részvételi szerepeket választhatnak maguknak; visszajelzéseket gyűjtenek, és azokat felhasználják a tevékenységek fejlesztésére.
4 – Fejlett	A fiatalok, amennyiben lehetséges, kezdeményezéseket vezetnek és döntéseket hoznak; a részvétel minden programba beépül; a visszacsatolási folyamatok szisztematikusak és átláthatók.

G. Partnerségek és közösségi együttműködés

Az erős partnerségek segítik a szervezeteket abban, hogy átfogó támogatást nyújtsanak a töblettámogatást igénylő fiataloknak. A szervezet együttműködik a fogyatékossággal élők támogatásával vagy az inkluzív oktatással foglalkozó helyi szervezetekkel.

1. Partnerségek állnak fenn iskolákkal, szociális szolgálatokkal vagy olyan szakemberekkel, akik szükség esetén tanácsot vagy támogatást tudnak nyújtani.
2. A szervezet kapcsolatot tart fenn a fogyatékossággal élők szervezeteivel.
3. A családoknak vagy gondviselőknek lehetőségük van visszajelzést adni vagy releváns információkat megosztani, amikor ez indokolt.
4. A szervezet legalább három olyan közösségi partnert tud megnevezni, akik az akadálymentesség vagy az inkluzív oktatás terén nyújthatnak támogatást.

Szint	**Jellemzők**
1 – Kezdő	A külső partnerekkel való együttműködés korlátozott vagy egyáltalán nincs; az ifjúsági támogatás elsősorban belső forrásokból történik.
2 – Fejlődő	Van némi együttműködés a helyi szolgáltatásokkal vagy iskolákkal, de a koordináció nem következetes.
3 – Befogadó	Erős partnerségek az iskolákkal, az OPD-kkel, a szociális szolgálatokkal és a családokkal; a külső szakértelem beépítése a programokba.
4 – Fejlett	Szisztematikus, több érdekelt felet bevonó együttműködés; a partnerségek stratégiai jellegűek, és figyelembe veszik a fiatalok és a családok véleményét; a közösen kidolgozott kezdeményezések rendszeres gyakorlatnak számítanak.

H. Szervezeti kultúra és befogadó légkör

Ez a szakasz azt vizsgálja, hogy a szervezeti kultúra valóban támogatja-e az inkluziót.

1. A személyzet a fogyatékossággal élő fiatalokat képességekkel és potenciállal rendelkező, cselekvőképes egyéneknek tekinti.
2. A szervezet előmozdítja a fogyatékossággal szembeni tiszteletteljes nyelvhasználatot és hozzáállást.
3. Az inkluzív értékek láthatóak a szervezet környezetében (pl. poszterek, kommunikációs anyagok, nyilvános üzenetek).
4. A személyzet és az önkéntesek fellépnek a diszkriminatív magatartás vagy a fogyatékosságot lekicsinylő megjegyzések ellen, amikor azok előfordulnak.
5. A szervezet olyan kultúrát támogat, amelyben tiszteletben tartják a különbségeket és értékelik a sokszínűséget.
6. A fogyatékossággal élő fiatalok úgy érzik, hogy a szervezet programjaiban szívesen látják őket és tisztelik őket .

Szint	Jellemzők
1 – Kezdeti	A befogadás nem része a szervezeti kultúrának; a problémákat utólagosan kezelik.
2 – Fejlődő	A munkatársak és a vezetés fontosnak tartja az inkluziót; a fejlesztési erőfeszítések eseti jellegűek.
3 – Befogadó	Az inkluzió beágyazódott a kultúrába; a munkatársak aktívan fellépnek a diszkrimináció ellen; a visszacsatolási ciklusok és az értékelések alapján folyamatos fejlesztés zajlik.
4 – Fejlett	A szervezet vezető szerepet tölt be az inkluzív ifjúsági munkában; a kultúra ösztönzi az innovációt, a folyamatos tanulást és a bevált gyakorlatok külső megosztását.

I. Értékelés és folyamatos fejlesztés

Az inkluzív szervezetek folyamatosan értékelik és fejlesztik gyakorlatukat.

1. A szervezet rendszeresen értékeli programjait az inkluzió szempontjából.
2. A fogyatékossággal élő fiataloktól kapott visszajelzéseket aktívan figyelembe veszik a programok fejlesztése során.
3. A munkatársak elgondolkodnak az inkluzív tevékenységekből levont tanulságokon, és belső szinten megosztják a bevált gyakorlatokat.
4. A szervezet azonosítja a fejlesztésre szoruló területeket, és cselekvési terveket dolgoz ki az inkluzió érdekében.
5. Az inkluziót és az akadálymentességet figyelembe veszik a jövőbeli stratégiai tervezés és költségvetés-tervezés során.

Szint	Jellemzők

1 – Kezdeti	Korlátozott értékelés; az inklúziót nem vizsgálják rendszeresen.
2 – Fejlődő	Az értékelés szórványosan történik; egyes munkatársak figyelembe veszik a fiatalok véleményét.
3 – Befogadó	A programokat rendszeresen értékelik a fiatalok részvételével; az eredmények alapján javításokat hajtanak végre.
4 – Fejlett	Az inkluzivitás és az akadálymentesség alapját képezi a stratégiai tervezésnek; a szisztematikus értékelés és az innováció biztosítja a szervezet folyamatos tanulását.

A pontszámok értelmezése

- Mely területek kapták a legmagasabb pontszámokat?
- Mely területeken van a legnagyobb fejlődési igény?
- Mely területeken a legnagyobb a különbség a jelenlegi és a kívánt szint között?
- Milyen gyakorlati lépésekkel lehetne javítani az inkluziót a következő 6–12 hónapban?
- Mely partnerségek vagy erőforrások támogathatnák ezt a fejlődést?

Szervezeti cselekvési terv

1. Melyek a szervezet legerősebb területei az inkluzív ifjúsági munka tekintetében?
2. Mely területeken van a legnagyobb fejlődési igény?
3. Mely három konkrét intézkedést hozhatna a szervezet a következő évben a fogyatékossággal élő fiatalok befogadásának erősítése érdekében?
4. Készítsen **stratégiai cselekvési tervet**: tűzzön ki rövid távú célokat (2. szint → 3. szint) és hosszú távú célokat (3. szint → 4. szint).
5. Ismételje meg az értékeléseket rendszeresen (pl. évente) az előrehaladás nyomon követése érdekében

Önértékelő kérdőív ifjúsági munkások számára (az 5. ALAPELVEK, ETIKA ÉS VÉDELEM című fejezetből)

Az alábbi önértékelő kérdőív az inkluzív ifjúsági munkára összpontosító több forrásból, valamint saját tapasztalatainkból áll össze. Célja, hogy segítse az ifjúsági munkásokat és a képzőket abban, hogy reflektáljanak hozzáállásukra, nyelvhasználatukra, a program felépítésére és a kapcsolatépítési készségeikre, amikor fogyatékossággal élő és támogatást igénylő fiatalokkal dolgoznak

Célcsoport: Olyan ifjúsági munkások, akik támogatást igénylő fiatalokkal foglalkoznak.

Cél: A személyes kompetenciák felmérése és a szakmai fejlődés területeinek azonosítása.

Értékelje jelenlegi kompetenciaszintjét az egyes állításoknál 1-től 5-ig terjedő skálán:

1 – Egyáltalán nem értek egyet

2 – Nem értek egyet

3 – Semleges

4 – Egyetértek

5 – Teljesen egyetértek

A. Személyes értékek, előítéletek és tudatosság

Az etikus, inkluzív gyakorlat a saját „belső barométer” megértésével kezdődik – azaz azoknak a meggyőződéseknek, feltételezéseknek és érzéseknek a megértésével, amelyek befolyásolják a szakmai magatartást a fogyatékossággal élő fiatalokkal való munka során.

Állítás	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Rendszeresen elgondolkodom azon, hogy pontosan mi az, ami bizonyos személyek vagy fogyatékosságok esetében kényelmetlen érzést kelt bennem, és megpróbálom megérteni ennek okait. (Belső megfigyelés)					
Kerülöm, hogy előre feltételezzem, mire képes vagy mire nem képes egy fiatal, ehelyett a kompetenciát feltételezem, és közvetlenül megkérdezem tőlük, milyen képességeik és igényeik vannak. (A feltételezések					

megkérdőjelezése)					
Részt vettem, vagy hajlandó vagyok részt venni egy hivatalos értékelésen, például a fogyatékossággal kapcsolatos implicit asszociációs teszten (IAT) vagy a PYD egyéni önértékelésen, hogy feltárjam a rejtett előítéleteket vagy a tudásbeli hiányosságokat. (Előítéletek azonosítása)					
Tisztában vagyok azzal a hatalommal és kiváltsággal, amellyel felnőttként vagy szakemberként rendelkezem, és elgondolkodom azon, hogy a fiatalokkal való interakciók során hogyan alkalmazhatok tudat alatt domináns technikákat. (Hatalmi dinamikák)					
Hajlandó vagyok nehéz kérdéseket feltenni magamnak arról, hogy a szabadság, a részvétel és a hozzáférés hogyan oszlik meg a közösségemben. (Önarreflexió)					

B. Nyelv, kommunikáció és inkluzív interakció

A nyelv alapvető eleme annak a környezetnek a megteremtésének, amelyben a fiatalok úgy érzik, hogy szívesen látják őket, tisztelik őket és biztonságban vannak.

Nyilatkozat	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Közvetlenül megkérdezem a fiatalokat, hogy milyen leírásokat vagy terminológiát részesítenek előnyben (például a személyközpontú vagy az identitásközpontú nyelvhasználatot). (Előnyben részesített terminológia)					
Nyomtatott és digitális anyagaim megfelelnek az akadálymentességi irányelveknek, például nagy betűméretet, egyszerű nyelvet vagy piktogramokkal ellátott, könnyen olvasható változatokat használok.					

(Inkluzív tartalom)					
Többféle formátumban (írásban, vizuálisan és szóban) adok utasításokat, hogy támogassam azokat a fiatalokat, akik másképp dolgozzák fel az információkat. (Többféle kommunikációs mód)					
Aktív hallgatási technikákat alkalmazok, például visszamondom a fiatalok kijelentéseit saját szavaimmal, és nyitott, barátságos testtartást tartok fenn. (Hangnem és testbeszéd)					
Magabiztosan és következetesen lépek fel a lekicsinylő megjegyzések, a gyűlöletkeltő beszéd vagy a fogyatékosságot megbélyegző megjegyzések ellen, amint azok felmerülnek. (A sértő megjegyzések kezelése)					

C. A program kialakítása és környezete

Az inkluzív programokat szándékosan úgy tervezik meg, hogy már a kezdetektől fogva figyelembe vegyék a sokszínű igényeket, ahelyett, hogy később utólag igazítanák őket.

Állítás	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Egyértelműen meghatározzom a tevékenységek céljait és a résztvevőktől elvárt eredményeket.					
Gondoskodom arról, hogy a program ütemezése átlátható legyen, egyértelműen közöljék, kifüggesszék és felülvizsgálják, hogy a résztvevők tudják, mire számíthatnak és mikor. (Átláthatóság és rutinok)					
A tevékenységek tervezésekor feltegyem magamnak a kérdést, hogy ki maradhat ki, és proaktívan többféle lehetőséget biztosítok a fiatalok számára a részvételre (például rajzolás, beszéd, mozgás vagy írás). (Univerzális tanulási tervezés – UDL)					

Kiválasztom a különböző képességű résztvevők számára megfelelő nem formális tanulási módszereket.					
Különböző igényekhez igazodó, reális és inkluzív ütemtervet készítek.					
Átmeneti jelzéseket adok, például „5 perces figyelmeztetéseket” vagy más jelzéseket, hogy segítsem a fiatalokat felkészülni egy tevékenység befejezésére és a következőre való áttérésre. (Átmenetek kezelése)					
Hatékonyan azonosítom és kezelem a hozzáférhetőséghez szükséges erőforrásokat, beleértve a személyi, anyagi és pénzügyi erőforrásokat.					
Innovatív és fenntartható megközelítéseket alkalmazok a tevékenységek tervezésében.					
Felmérjük a fizikai környezetet, hogy nincsenek-e benne potenciális stresszforrások, például éles fényű neonlámpák, hirtelen felcsapó hangok vagy zsúfolt terek. (Érzékszervi tudatosság)					
Gondoskodom arról, hogy a tevékenységi térben legyen egy kijelölt csendes zóna vagy kényelmi sarok érzékszervi eszközökkel, például fidget játékokkal vagy fejhallgatókkal, hogy a fiatalok önszabályozhassák magukat, ha túlterheltek.					

D. Tevékenységek megvalósítása fogyatékossággal élő fiatalok számára

Nyilatkozat	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Hatékonyan együttműködöm minden releváns érdekelt féllel, beleértve a résztvevőket, a kollégákat, az intézményeket és a közösségi partnereket.					
A tevékenységeket úgy vezetem, hogy minden résztvevő egyenlő mértékben vehessen részt bennük.					

Olyan helyszíneket és anyagokat készítek elő, amelyek akadálymentesek és a különböző képességűek igényeihez igazodnak.					
Felismerem a résztvevők támogatási igényeit, és reagálok rájuk.					
Rugalmas maradok, és a váratlan helyzeteket konstruktív módon kezelem.					

E. Kapcsolati dinamika **és a fiatalok bevonása**

Az ifjúsági munkások és a fiatalok közötti szoros és bizalmon alapuló kapcsolatok kulcsfontosságúak a fogyatékossággal élő fiatalok fejlődésének és jólétének támogatásában.

Nyilatkozat	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Együttműködő és bizalmi kapcsolatokat építek ki és tartok fenn a fiatalokkal.					
Szándékosan igyekszem közös érdeklődési köröket találni a fiatalokkal (például sport, zene vagy hobbi), hogy szorosabb kapcsolatot építhessek ki velük. (Közös érdeklődési körökön keresztül történő kapcsolatteremtés)					
Gondoskodom arról, hogy támogatásom a fiatalok önállóságának tiszteletén alapuljon, nem pedig sajnálaton vagy „megmentői” szemléleten. (Empátia kontra sajnálat)					
Szándékosan felkérem azokat a fiatalokat, akik úgy tűnik, hogy a tevékenységek perifériáján mozognak, hogy olyan szinten vegyenek részt, amely számukra kényelmes. (Aktív befogadás)					
Tiszteletben tartom a fiatal fogyatékosságának bizalmas jellegét, ugyanakkor egyértelműen elmagyarázom a titoktartás határait (például olyan helyzetekben, amikor önmagának vagy másoknak árthat). (Bizalom és titoktartás)					
Felismerem és támogatom a fiatalok belső motivációját.					
Konstruktív visszajelzést és bátorítást adok a résztvevőknek.					

Tiszteletteljes és pozitív interakciókat mutatok be mindenféle képességű emberekkel, hogy a csoport többi tagja is tanulhasson ezekből a példákból. (Példamutatás)					
Felismerem és kiaknázom a fiatalok kompetenciáit és potenciálját.					
Megértem a fiatalok igényeivel kapcsolatos legfontosabb fejlődéspszichológiai elméleteket.					

F. Munkamódszerek – Csoportvezetés és csapatmunka

Nyilatkozat	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Kreatív és innovatív megközelítéseket alkalmazok a csoportvezetés során.					
Felismerem és figyelembe veszem a csoport igényeit és érdeklődési körét.					
Gondoskodom a pozitív, támogató és motiváló csoport légkörről.					
Ösztönzöm a csoporttagok kreativitását és részvételét.					
Hatékonyan kezelem és megoldom a csoporton belüli konfliktusokat.					
Ismerem a csoportmunka különböző módszereit és a csoportvezetési technikákat.					

G. A fiatalok kompetenciák elsajátításának támogatása

Állítás	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Segítek a fiataloknak a személyes fejlődés és az önreflexió folyamatában.					
Hatékonyan mentorálom a fiatalokat nem formális tanulási környezetben.					
Hatékonyan alkalmazom a tapasztalati tanulási módszereket.					
Megértem és elősegítem a formális, nem formális és informális tanulás közötti kapcsolatokat.					

H. Részvétel és önállóság

A valódi befogadás biztosítja, hogy a fiatalok érdemi befolyással bírjanak az életüket érintő döntésekre.

Állítás	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
A fogyatékossággal élő fiatalok aktívan részt vesznek a programok közös kidolgozásában és tervezésében, ahelyett, hogy csak utólag kérnék ki a véleményüket. (*„Rólunk nem dönthetnek nélkülünk*")					
Valódi választási lehetőségeket és különböző részvételi szerepeket (például vezetői, résztvevői vagy megfigyelői szerepeket) biztosítok, hogy a fiatalok gyakorolhassák az önrendelkezést. (Érdemi választás)					
Ifjúságbarát értékelési módszereket alkalmazok, például könnyen olvasható űrlapokat, képi kérdőíveket vagy videós reflexiókat, hogy visszajelzést gyűjtsön az összes résztvevőtől. (Visszacsatolási ciklusok)					
Tájékoztatom a fiatalokat arról, hogy visszajelzéseik hogyan befolyásolták a döntéseket, és milyen változások történtek ennek eredményeként. (Elszámoltathatóság)					

I. Értékelés és a gyakorlatból való tanulás

Állítás	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
A tevékenységeket kritikus szemmel és objektíven értékelem.					
Ismerem a különböző értékelési eszközöket és módszereket. Az értékelés eredményeit felhasználom a jövőbeli tevékenységek fejlesztésére és javítására.					

A fiatalokat aktívan bevonom az értékelési folyamatba, és komolyan veszem a visszajelzéseiket.					
Különböző lehetőségeket és módszereket biztosítok számukra, hogy megoszthassák véleményüket.					

Ellenőrzőlista a folyamatos fejlesztéshez

Kérjük, jelölje meg, hogy az alábbi állítások mennyire igazak a jelenlegi gyakorlatára.

Állítás	**Igaz**
Az elmúlt 12 hónapban elvégeztem egy személyes elfogultsági önértékelést.	
A fiatalokkal együtt áttekintettem a program szabályait, hogy azok biztosítsák a különböző identitások védelmét.	
Meghatároztam legalább három közösségi partnert vagy szakértőt, akikhez tanácsért fordulhatok a támogatási igényekkel kapcsolatban.	
Rendszeresen kihasználom a tanítási lehetőségeket, hogy foglalkozzak a rendszerbeli igazságtalansággal vagy a fogyatékosságon alapuló diszkriminációval a fiatalok csoportjában.	

Reflexió és fejlesztési terv

1. Mely kompetenciákban érzi magát a legerősebbnek?
_____

2. Mely kompetenciákat szeretnéd továbbfejleszteni?
_____

3. Milyen konkrét lépések vagy tanulási lehetőségek segíthetnek a fejlődésben?
_____

Gyakorlati gyorsútmutató ifjúsági munkások és mentorok számára (a 6. FEJEZETBŐL: AZ INKLUZÍV IFJÚSÁGI MUNKA ALAPELEMEI)

1. A támogatás legyen személyre szabott és értelmes

Minden fiatal más és más. Szánj időt arra, hogy megértsd, hogyan tanulnak, hogyan kommunikálnak és hogyan mozognak a világban. Alakítsd a támogatásodat az erősségeik és kihívásaik köré, és gondolkodj hosszú távon: hová akarnak eljutni, és hogyan tudunk velük lépésről lépésre haladni?

1.2 Segíts nekik átvenni a vezetést

A fiataloknak a lehető legnagyobb mértékben nekik kell irányítaniuk a dolgokat. Bátorítsuk őket arra, hogy döntéseket hozzanak, kifejezzék preferenciáikat, és elgondolkodjanak azon, mi működik számukra. Még a kis döntések is erősítik az önbizalmat és a függetlenséget.

1.3 Tegye kevésbé stresszesé az átmeneti időszakokat

Az iskolából a képzésbe, a képzésből a munkába – az átmenetek nyomasztóak lehetnek. A világos kommunikáció, a rendszeres rutinok és a más szakemberekkel való jó együttműködés segít a fiataloknak abban, hogy ezekben a változásokban támogatottnak és biztonságban érezzék magukat.

2. Hogyan dolgozunk (módszertani támogatás)

2.1 Használjuk azt, amiről tudjuk, hogy működik

Kezdjen egyszerű felmérésekkel, hogy megismerje a támogatási igényeket és az erősségeket a különböző területeken – tanulás, kommunikáció, szociális készségek, viselkedés és pályaválasztási érdeklődés. Alakítsa ezeket a megállapításokat egyértelmű célokká, amelyeken közösen dolgozhatnak. Rendszeresen ellenőrizze az előrehaladást, és szükség szerint módosítsa a terveket.

2.2 Ne dolgozzon egyedül

Az együttműködés mind az Ön, mind a fiatal számára megkönnyíti az életet. Vegye fel a kapcsolatot tanárokkal, terapeutákkal, családtagokkal, munkáltatókkal – mindenkivel, aki része a fiatal életének. A közös terv és a következetes üzenetek stabilitást és egyértelműséget nyújtanak a fiatal számára.

3. Etikai és szakmai alapelvek

3.1 Legyen tiszteletteljes, igazságos és az erősségekre összpontosító

Minden interakciónak tükröznie kell a méltóságot és a tiszteletet. Koncentráljon arra, amit a fiatalok tudnak, ne pedig arra, amit nem. Alakítsa úgy a kommunikációját, hogy a fiatalok úgy érezzék, megértik őket és befogadják őket.

3.2 Legyen egyértelmű és őszinte

Magyarázza el, mit csinál és miért – olyan módon, hogy a fiatalok is megértsék. Tisztelje a magánéletet, védje a személyes adatokat, és gondoskodjon a biztonságukról. Az egyértelműség bizalmat épít.

3.3 Maradjon a valóság talaján

Dokumentálja munkáját, gondolkodjon el rajta, és kérjen felügyeletet, ha szüksége van rá. A jó gyakorlat az önismeretből és a folyamatos tanulásból fakad.

4. Mindenkit védő határok

4.1 Tudja, hol kezdődik és hol végződik a szerepe

Az ifjúsági munkások gyakran nagyon törődnek a fiatalokkal, de ne feledje: Ön támogató, nem barát, szülő vagy megmentő. A világos határok mind Önt, mind a fiatalokat védik.

4.2 Légy tudatában az érzelmeknek

A munka érzelmileg megterhelő lehet. Figyelj oda, amikor túlterheltnek érzed magad, vagy túlságosan kötődsz valakihez. Használd ki a csapat támogatását, a felügyeletet és az egészséges távolságtartást, hogy kiegyensúlyozott és hatékony maradhass.

5. Fejlesztendő készségek

5.1 Olyan módon kommunikálj, ami nekik megfelel

Használj vizuális segédeszközöket, egyszerű nyelvet, alternatív és kiegészítő kommunikációs eszközöket (AAC) vagy lépésről lépésre történő magyarázatokat. Gyakran és tapintatosan ellenőrizd, hogy megértették-e az elmondottakat. A kommunikációnak biztonságosnak és megvalósíthatónak kell tűnnie számukra.

5.2 Erősítse a mindennapi élethez és a karrierhez szükséges készségeket

Támogasd őket a funkcionális készségek elsajátításában, a feladatok kezelésében, a másokkal való együttműködésben és a valós élethelyzetek felfedezésében – iskola, képzés, önkéntesség, munkapróbák.

5.3 Kapcsolat fenntartása a tágabb rendszerrel

Tanulja meg, hogyan kell együttműködni az iskolákkal, pszichológusokkal, munkáltatókkal és a szociális szolgálatokkal. A jó csapatmunka biztosítja, hogy a fiatalok ne vesszenek el a rendszerben.

6. Eszközök, amelyek megkönnyítik a munkáját

6.1 A megértés és a tervezés érdekében

- Egyszerű funkcionális értékelések
- Erősségeken alapuló profilok
- Vizuális célkitűzési eszközök
- Kommunikációs ellenőrzőlisták

6.2 A mindennapi támogatáshoz

- Vizuális ütemtervek és feladatkártyák
- Szociális történetek
- Érzékszervi és érzelmi szabályozási eszközök
- Akadálymentes digitális platformok

6.3 A munkára való felkészüléshez

- A munkaköri feladatok lebontása
- Munkakörülmények ellenőrzőlistái
- Munkahelyi megfigyelési űrlapok
- Sablonok a munkáltatókkal folytatott beszélgetésekhez

Gyakorlati visszajelzési eszközök és alkalmazkodási példák (a 8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZAJELZÉS című fejezetből)

Gyakorlati példa: egyszerű visszajelzési eszköz (vizuális)

A rendszeres visszajelzések gyűjtésének egyik hatékony módja a könnyen érthető és gyorsan használható, alacsony küszöbű vizuális eszközök alkalmazása.

Példa: Emoji-alapú visszajelzési skála

Egy foglalkozás végén a fiatalokat felkérik, hogy válaszoljanak egy egyszerű kérdésre, például: *„Hogyan érezted magad a mai tevékenység során?”*

Vizuális lehetőségek közül választhatnak:

- **Tetszett / Jól éreztem magam**
- **Rendben volt**
- **Nem tetszett / Kényelmetlenül éreztem magam**

Ez történhet:

- szóban
- mutatással
- matricával vagy kártyával
- digitálisan (táblagépen vagy telefonon)

Miért működik:

- megszünteti a szóbeli magyarázat kényszerét
- támogatja a neurodiverz kommunikációs stílusokat
- az ifjúsági munkás számára azonnali, hasznos visszajelzést nyújt
- lehetővé teszi a minták időbeli nyomon követését

Ez az egyszerű eszköz kiegészíthető olyan nyomonkövetési kérdésekkel, mint például: *„Mi tette jónak/hasznosnak?”* vagy *„Mit változtatnál meg?”*

Gyakorlati példa: a visszajelzések alapján történő alkalmazkodás (mini esettanulmány)

Egy heti csoportfoglalkozás során több fiatal is következetesen a semleges vagy negatív emojit választotta a visszajelzési skálán. A megfigyelések azt is mutatták, hogy a hosszabb utasítások során fokozódott a nyugtalanság és a figyelemelvesztés.

Ahelyett, hogy a tervezett struktúrát folytatták volna, az ifjúsági munkások átgondolták a visszajelzéseket, és megállapították, hogy a tevékenységek kognitív szempontból túl igényesek voltak, és nem voltak elég interaktívak.

Végrehajtott módosítás:

- az utasításokat lerövidítették és kisebb lépésekre bontották
- több mozgásalapú és gyakorlati tevékenységet vezettek be
- vizuális segédeszközöket vezettek be
- a hosszú egyéni feladatokat csoportmunkával váltották fel

A következő foglalkozásokon a visszajelzések észrevehetően pozitívabb irányba fordultak, és a részvétel is növekedett. A fiatalok a reflexiós pillanatok során is aktívabban kezdtek hozzászólni.

Fő tanulság: A valós visszajelzések alapján végzett apróbb kiigazítások jelentősen javíthatják az elkötelezettséget és a befogadást. Nem maga az eszköz a fontos, hanem az, hogy mennyire következetesen használják a visszajelzéseket a változás irányítására.

Gyakorlati mérési és nyomonkövetési eszközök (a 8. ÉRTÉKELÉS ÉS VISSZACSATOLÁS című fejezetből)

Mérési eszközök (gyakorlatiasak és fogyatékossággal élők számára is használhatók)

1. Megfigyelési lapok

Cél: A fiatalok részvételének, kommunikációjának, önállóságának, viselkedésének és hangulatának nyomon követése a tevékenységek során.

Kialakítás: Rövid, könnyen használható űrlapok a fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára, lehetőleg digitális formátumban, hogy a szakemberek később is hozzáférhessenek hozzájuk.

Használat: A foglalkozások alatt vagy közvetlenül azok után kell kitölteni, hogy rögzítsék a megfigyeléseket és feljegyezzék az időbeli mintázatokat.

2. Könnyen használható ifjúsági visszajelzés

Cél: A fiatalok szemszögének rögzítése olyan módon, amely hozzáférhető és vonzó számukra.

Kialakítás: Ikonok, hangulatjelek, vizuális skálák vagy mondatkezdők használata, a kognitív és kommunikációs képességekhez igazítva.

Használat: Gyorsan kitölthető a tevékenységek során vagy után, hogy azonnali betekintést nyújtson a fiatalok élményeibe és érzéseibe.

3. Biztonsági értékelő eszközök

Cél: A fizikai, mentális és érzelmi biztonság, valamint a tevékenységek inkluzivitásának nyomon követése.

Kialakítás: Egyszerű ellenőrzőlisták vagy reflexióra ösztönző kérdések a személyzet számára.

Használat: Rendszeresen ellenőrizze a biztonsági kockázatokat, azonosítsa a befogadás akadályait, és vizsgálja felül a válságkezelési eljárásokat.

4. Készségútlevél vagy portfólió

Cél: A készségek fejlődésének dokumentálása és nyomon követése az idő múlásával.

Tartalom: Társas készségek, gyakorlati készségek, munkavállalással kapcsolatos készségek és egyéb fejlődési mérföldkövek.

Használat: Rendszeresen frissítve tevékenységekből, reflexiókból vagy a fiatalok eredményeiből származó példákkal; megosztva a fiatalokkal a haladás láthatóvá tétele érdekében.

5. Esetjegyzetek és incidensjelentések

Cél: Egyéni helyzetek, jelentős események vagy kihívások rögzítése.

Felépítés: Strukturált sablonok az egyértelműség és a következetesség biztosítása érdekében.

Használat: Utánkövetési tervezéshez, a támogatás kiigazításához vagy az érintett személyzetnek történő jelentéshez használják.

6. Szülői/gondviselői visszajelzések

Cél: A fiatalok Youth House-on kívüli fejlődésével kapcsolatos információk rögzítése.

Felépítés: Rövid interjúk, kérdőívek vagy informális beszélgetések.

Felhasználás: Az otthoni élmények megértésére, a megfigyelések alátámasztására és a tervezéshez szükséges információk gyűjtésére szolgál.

7. Ifjúsági munkás reflexiós naplója

Cél: A személyzet tanulásának és a program fejlesztésének támogatása.

Felépítés: Egyszerű kérdések:

- Mi történt?
- Mit jelent ez?
- Mit fogok változtatni?

Használat: A foglalkozások vagy tevékenységek után kell kitölteni, hogy átgondoljuk a hatékonyságot, a kihívásokat és a szükséges kiigazításokat.

Hogyan valósítsuk meg lépésről lépésre a „ ” (Hogyan fogom ezt csinálni?) nyomon követést?

1. lépés: Készítsen monitoring sablonokat
Bármilyen formátum megfelelő (xls, online felmérés stb.)

2. lépés: A személyzet képzése a következő témákban:

- megfigyelés

- ítéletmentes rögzítés
- inkluzív kommunikáció
- biztonság
- támogatási igények

3. lépés: Heti adatgyűjtés
Rövid, következetes, egyszerű.

4. lépés: Szervezzen strukturált értékelő megbeszéléseket
Minden alkalommal ugyanazokat a vezető kérdéseket használja.

5. lépés: Hozzon létre egy tanulási ciklust
Új adatok → reflexió → programváltoztatás → újbóli nyomon követés.

Etikai irányelvek és reflexiós eszközök az inkluzív ifjúsági munkához

(a „6. Az inkluzív ifjúsági munka alapkövei” című részéből)

Átfogó etikai irányelvek

A fogyatékossággal élő fiatalokkal való munka etikai irányelvei a humanitárius és emberi jogi elveken, a szakmai integritáson, a folyamatos önreflexión és a fiatalok autonómiájának tiszteletben tartásán alapulnak.

A legfontosabb etikai irányelveket és elvárásokat az alábbiakban soroljuk fel:

I. Filozófiai és emberi jogi alapok

1. Emberi jogi megközelítés: A fogyatékosság kérdését emberi jogi szemszögből kell megközelíteni. Az inkluzió biztosítása etikai és emberi jogi szempontból is fontos.
2. A társadalmi modell alkalmazása: A szakembereket arra ösztönzik, hogy alkalmazzák a fogyatékosság társadalmi modelljét. Ez a modell azt sugallja, hogy a fogyatékosságot a környezet (pl. egy akadálymentesítetlen ifjúsági központ vagy program) okozza, és nem az adott személy belső hiányossága. Ez a keret felhatalmazó jellegű, mert a programra (a személyzetre és a mentorokra) hárítja a felelősséget a proaktív befogadásért.
3. Etikai elkötelezettség: A mentorprogram-szolgáltatóknak etikai kötelességük, hogy kielégítsék a fogyatékossággal élő fiatalok támogatási igényeit, és biztosítsák, hogy a mentorálási élmény méltányos és magas színvonalú legyen.
4. A stigmatizációtól való elmozdulás: A programoknak el kell fogadniuk azt az elvet, hogy proaktívan kell fellépniük a diszkrimináció, a kirekesztés és a strukturális egyenlőtlenségek ellen.
5. A fogyatékosságellenesség kezelése: A programoknak figyelniük kell a fogyatékosságellenesség (a testi fogyatékosság nélküli és neurotipikus személyek előnyben részesítése) által okozott negatív hatásokra és burkolt előítéletekre, amelyek a szolgáltatók tudatalatti meggyőződéseiből fakadhatnak.

II. Viselkedés és nyelvhasználat

1. Személyközpontú megközelítés és méltóság: A legfontosabb etikai irányelv: „Először az embert lássuk, ne a fogyatékosságot.” Mutassunk tiszteletet, ne sajnálatot. A hangsúlyt az egyén képességeire, erősségeire, tehetségére és érdeklődési körére kell helyezni.
2. *„Semmit rólunk, nélkülünk”* elv: A fogyatékossággal élő fiatalokat közvetlenül be kell vonni a programok és politikák tervezésébe és végrehajtásába, és velük konzultálni kell.

3. Önrendelkezés és autonómia: A fiatalok önrendelkezését és függetlenségét támogatni kell. A támogatást az egyénnek kell nyújtani, nem pedig az egyén helyett.
4. Nyelvhasználat:
    - Fontos, hogy a szakemberek egyeztessenek a fiatalokkal arról, mely kifejezésekkel érzik magukat a legkényelmesebben.
    - Kerülni kell az olyan terminológiát, amely erősíti a szegregációt, a megbélyegzést vagy a hiányosságokon alapuló szemléletet. Amennyiben lehetséges, a szakembereknek tiszteletteljes, személyközpontú és akadálymentességre irányuló nyelvet kell használniuk, miközben tiszteletben tartják az egyéni preferenciákat is.

    - Tilos a gyűlöletkeltő beszéd és a megalázó kifejezések, például a rasszista, homofób, szexista vagy a fogyatékossággal kapcsolatos sértések (fogyatékosságellenesség) használata.

III. Szakmai felelősség és felkészültség

1. Szakmai fejlődés és az előítéletek kezelése: A képzőknek és a személyzetnek folyamatosan fejleszteniük kell a sokszínű csoportokkal való együttműködés iránti konstruktív hozzáállásukat. Be kell építeni az önértékelést, hogy segítsen azonosítani a személyes elfogultságokat, előítéleteket és a tudásbeli hiányosságokat.
2. Az alacsony elvárások tilalma: A szakembereknek etikai kötelességük, hogy kerüljék a fogyatékossággal élő fiatalok képességeivel kapcsolatos előítéletek vagy alacsony elvárások kifejezését. Ehelyett a fiatalokat arra kell ösztönözni, hogy tegyék fel a kérdést: „Tényleg lehetetlen ez, vagy csak nehéz?”
3. Az etikai határok tiszteletben tartása: A képzőknek és az ifjúsági munkásoknak tudniuk kell, mi etikus és mi nem. Az etikai elveket – amint azokat a szakmai szabványokról és etikai szempontokról szóló anyagok ismertetik – be kell tartani, különösen a terápiás gyakorlatok során.
4. Konfliktuskezelés: Kerülni kell az autoriter megközelítéseket. Ha egy fiatal nehéz viselkedést tanúsít, azt igényeinek kifejezésének kell tekinteni, nem pedig rossz vagy helytelen viselkedésnek.
5. Hiteles példaképek: A programoknak arra kell törekedniük, hogy fogyatékossággal élő szakembereket és mentorokat vonjanak be hiteles közvetítőként, mivel ez segít a fiataloknak az önbizalom és az identitás kialakításában.

IV. Biztonság és elszámoltathatóság

1. A biztonságos tér alapelvei: Biztosítani kell a fizikai és pszichológiai biztonságot. Célszerű követni a traumára érzékeny megközelítés alapelveit:

biztonság, megbízhatóság és átláthatóság, választás és önrendelkezés, valamint együttműködés.

2. Titoktartás: A szakembereknek tisztában kell lenniük a titoktartás határaival, különösen önkárosítás vagy másokat fenyegető veszély esetén, mivel ezeket az információkat nem védi a titoktartás, és azokat be kell jelenteni. Fontos, hogy a személyzet ne beszéljen másokkal a fiatalok támogatási igényeiről és nehézségeiről.
3. Visszajelzési mechanizmusok: Etikai követelmény, hogy a fiatalok számára biztonságos és hozzáférhető módot biztosítsanak a nem megfelelő viselkedés, zaklatás, diszkrimináció vagy helytelen gyakorlatok bejelentésére, amely garantálja méltóságukat és biztonságukat a bejelentési folyamat során.
4. A „ne okozz kárt” elv: Különös gondot kell fordítani a digitális vagy terápiás eszközök tervezésére a szigorú etikai felügyelet és a klinikai elszámoltathatóság biztosítása érdekében, hogy a megoldások ne torzítsák vagy túlságosan leegyszerűsítsék a problémákat, és ne okozzanak kárt.

Etikai útmutató ifjúsági munkások számára

1. Tisztelet és méltóság

- Minden fiatalhoz tisztelettel kell viszonyulni, függetlenül fogyatékosságától, hátterétől vagy képességeitől.
- Használjunk személyközpontú nyelvet (pl. „autizmussal élő fiatal” ahelyett, hogy „autista fiatal”), kivéve, ha az érintett másképp kívánja.
- Tisztelje az egyéni döntéseket, preferenciákat és az autonómiát.

2. Befogadás és akadálymentesség

- Gondoskodjon arról, hogy minden tevékenység befogadó és akadálymentes legyen, valamint igazodjon a különböző fizikai, kognitív, érzékszervi és kommunikációs igényekhez.
- Amennyiben lehetséges, szüntessék meg a részvétel akadályait.
- Kerülje a képességekkel kapcsolatos feltételezéseket; inkább kérdezzen és figyeljen.

3. Titoktartás és magánélet

- Védjék a fiatalokkal, a családokkal és a kollégákkal kapcsolatos személyes adatokat.

- Csak akkor osszon meg információkat, ha az biztonsági, támogatási vagy jogi okokból szükséges.
- Világosan magyarázza el a titoktartás határait a fiataloknak és a gondviselőknek.

4. Biztonság és jólét

- Mindig helyezze előtérbe a fizikai és érzelmi biztonságot.
- Kövesse a kockázatértékelési és válságkezelési eljárásokat.
- A szorongás, bántalmazás vagy elhanyagolás jeleire haladéktalanul és megfelelő módon reagáljon.

5. Tudatos részvétel

- Magyarázza el a tevékenységeket, az elvárásokat és a lehetséges kockázatokat a fiatalok számára érthető módon.
- Szerezzen be tájékozott beleegyezést a részvételhez, a fényképezéshez, a felvételek készítéséhez vagy az értékelésekhez.
- Lehetővé kell tenni a fiatalok számára, hogy szankciók nélkül visszalépjenek vagy módosítsák részvételüket.

6. Önállóság és fejlődés

- Támogassák a készségfejlesztést, az önállóságot és a társadalmi befogadást.
- Bátorítsuk a fiatalokat véleményük kifejezésére, döntéshozatalra és a megfelelő felelősségvállalásra.
- Kerüljék a túlzott védelmet; teremtsenek egyensúlyt a támogatás és az önállóságra irányuló lehetőségek között.

7. Méltányosság és megkülönböztetésmentesség

- Minden fiatalt egyenlően kell kezelni, elkerülve a kedvezményezést vagy az elfogultságot.
- Ismerje fel és küzdjön le a személyes előítéleteket és sztereotípiákat.

- Gondoskodjon arról, hogy az irányelvek és a gyakorlatok kulturálisan érzékenyek és befogadóak legyenek.

8. Szakmai határok

- Tartsunk fenn egyértelmű határokat a fiatalokkal szemben a bizalom és a biztonság elősegítése érdekében.
- Kerüljük az olyan kettős kapcsolatokat, amelyek összeférhetetlenséget vagy kizsákmányolást eredményezhetnek.
- Mutasson példát a szakmai magatartás és a feddhetetlenség terén.

9. Együttműködés és kommunikáció

- Dolgozzon együtt a családokkal, a gondviselőkkel és az érintett szakemberekkel a fiatalok támogatása érdekében.
- Tartson fenn nyitott, tiszteletteljes és őszinte kommunikációt.
- Ossza meg azokat a betekintéseket és megfigyeléseket, amelyek javíthatják a támogatást, miközben tiszteletben tartja a titoktartást.

10. Reflektálás és felelősségvállalás

- Rendszeresen reflektáljon saját gyakorlatára, előítéleteire és cselekedeteinek hatására.
- Szükség esetén kérjen felügyeletet, képzést és kollégák támogatását.
- Vállaljon felelősséget a döntéseiért, és legyen hajlandó a gyakorlatot a fiatalok legjobb érdekeit szem előtt tartva módosítani.

Az adaptált ETS kompetenciakeret elhelyezkedése

(a 10. FORRÁSOK, ÉRTÉKELÉS ÉS FENNTARTHATÓSÁG című fejezetből)

Ez a kompetenciakeret a SALTO Képzési és Együttműködési Erőforrásközpont „ETS kompetenciamodellje ifjúsági munkások és képzők számára” című dokumentumára épül, de jelentősen kiterjeszti azt, hogy megfeleljen a **töblettámogatást igénylő fiatalokkal végzett, inkluzív, jogokon alapuló ifjúsági munka speciális igényeinek**.

Bár az ETS-modell szilárd általános alapot biztosít az ifjúsági munka gyakorlatához – az értékekre, a részvételre, a tanulásra és a facilitációra összpontosítva –, **szándékosan tág és nem előíró jellegű** marad. Ennek következtében nem teszi kellőképpen operatívvá azokat a kulcsfontosságú területeket, amelyek a mai európai ifjúsági munka magas színvonalú, inkluzív gyakorlatához szükségesek.

Ez a keretrendszer az alábbiak révén pótolja ezeket a hiányosságokat:

- **Beépíti az ENSZ Fogyatékossággal Élő Személyek Jogairól szóló Egyezményén (UNCRPD) alapuló**, **emberi jogokon alapuló megközelítést**, túllépve az általános értéknyilatkozatokon, és a jogi és etikai elszámoltathatóság irányába haladva.
- **Fogalmi egyértelműséget teremt a fogyatékosság fogalmát illetően**, beleértve az orvosi, társadalmi és biopszichoszociális modellek kifejezett alkalmazását, lehetővé téve a szakemberek számára, hogy kritikai szemmel elemezzék és átalakítsák gyakorlatukat.
- **Az akadálymentesség gyakorlati megvalósítását**, az inkluzió elvének konkrét tervezési kompetenciákká (pl. univerzális tervezés, UDL, AAC, könnyen olvasható szövegek) való átültetését.
- **A hatalom és a részvétel kérdésének kifejezettebb kezelése**, a részvétel mint bevonásról **a közös alkotás és a közös döntéshozatal** felé való elmozdulás.
- **A traumára érzékeny és védelmet biztosító megközelítések integrálása** amelyek az ETS-modellben nincsenek kifejezetten kidolgozva.
- **A megélt tapasztalatok szakértelemként való elismerése**, a konzultációtól a közös alkotás és a megosztott hatáskör felé való elmozdulás.
- A Youthpass-szel összhangban lévő, **mérhető tanulási eredmények, mutatók és értékelési eszközök biztosítása**, amelyek nem szerepelnek szisztematikusan az ETS-modellben.

Ebben az értelemben a keretrendszer nem helyettesíti az ETS-modellt, hanem **elmélyíti, pontosítja és operatívvá teszi azt**, így közvetlenül alkalmazhatóvá téve a következőkre:

- képzési tervek kidolgozása
- a programok végrehajtása
- értékelés és hatásmérés
- a finanszírozás és a szakpolitikák összehangolása

SZÓJEGYZÉK

Ez a szószedet a módszertanban használt kiválasztott kulcsszavakat tartalmazza.

A kompetenciákra vonatkozó hivatkozások a 2023-as *ETS-kompetenciamodellben* szereplő kilenc kompetenciaterület pontos nevét használják*, amely az ifjúsági munkások nemzetközi munkavégzésére vonatkozik*: https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4385/ETS_Competence_Model_Youth_Workers_final_2023.pdf

A

Fogyatékosság-diszkrimináció: Diszkrimináció, előítélet és rendszerszintű kirekesztés azon a meggyőződésen alapulva, hogy a fogyatékosság nélküli létezés, kommunikáció, tanulás vagy működés a normális, értékesebb vagy felsőbbrendű. A fogyatékosság-diszkrimináció egyéni, intézményi és kulturális szinten is megnyilvánulhat. Megnyilvánulhat alacsony elvárások, paternalizmus, akadálymentes rendszerek hiánya, szegregáció formájában, vagy abban a feltételezésben, hogy a fogyatékossággal élő embereket „meg kell gyógyítani", ahelyett, hogy az akadályokat kellene eltávolítani.

https://www.accessliving.org/newsroom/blog/ableism-101/

Példa: Egy ifjúsági munkás feltételezi, hogy egy nem beszélő résztvevő nem tud tevékenységet vezetni, és kizárja őt a vezetői lehetőségekből.

Gyakorlat: Kérdőjelezzük meg a feltételezéseket, feltételezzük a kompetenciát, szüntessük meg az akadályokat, és gondoskodjunk arról, hogy a felelősség, a láthatóság és a vezetői lehetőségek valóban elérhetők legyenek.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Polgári elkötelezettség.

Akadálymentesség: A fizikai környezet, az érzékszervi feltételek, a kommunikáció, az információ, a digitális platformok, a módszerek, a tevékenységek, a szolgáltatások és a szervezeti gyakorlatok proaktív és szisztematikus kialakítása és adaptálása annak érdekében, hogy minden fiatal egyenlő alapon hozzáférhessen, megérthesse, használhassa és részt vehessen bennük. Az akadálymentesség nem egyéni kedvezmény, hanem emberi jog és szakmai felelősség az ENSZ Fogyatékossággal Élők Jogi Egyezménye (CRPD), különösen annak 9. cikke értelmében. Magában foglalja a fizikai, érzékszervi, kommunikációs, információs, digitális, módszertani, programszervezési és attitűdbeli akadálymentességet. Az akadálymentesség az univerzális tervezés révén előre veszi a sokszínűséget, ugyanakkor ésszerű alkalmazkodást biztosít, amennyiben egyéni igények fennállnak.

https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html

Példa: Egy ifjúsági központ lépcsőmentes bejáratot, akadálymentes mosdókat, csendes teret, vizuális ütemterveket, könnyen olvasható információkat, feliratozott videókat, alternatív és kiegészítő kommunikációs (AAC) lehetőségeket, képernyőolvasóval kompatibilis regisztrációs űrlapokat, valamint különböző részvételi lehetőségeket biztosít.

Gyakorlat: A kezdetektől fogva építsük be az akadálymentességet, vizsgáljuk át a fiatalokkal a lehetséges akadályokat, érdeklődjünk az egyéni hozzáférési és kommunikációs preferenciákról, biztosítsunk ésszerű alkalmazkodást anélkül, hogy felesleges diagnosztikai információk közlését követelnénk, és rendszeresen értékeljük, hogy a részvétel valóban akadálymentes-e.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Erőforrások kezelése; Értelmes kommunikáció.

Érdekérvényesítés: Olyan cselekvések és folyamatok, amelyek támogatják az embereket vagy csoportokat abban, hogy megértsék, érvényesítsék és gyakorolják jogaikat, valamint befolyásolják a döntéseket, intézményeket és rendszereket. Az ifjúsági munkában az érdekérvényesítés magában foglalja a fiatalok támogatását abban, hogy önérvényesítés révén saját magukért szólaljanak fel és cselekedjenek, miközben kihívást jelentenek az akadályokat teremtő politikákra és gyakorlatokra.

Példa: Egy ifjúsági munkás segít egy fiatalnak megérteni, hogyan kérhet ésszerű alkalmazkodást egy oktatási vagy képzési szolgáltatótól.

Gyakorlat: A fiatalok ismereteinek, önbizalmának és önképviseleti lehetőségeinek erősítése, szükség esetén a rendszerbeli akadályok kezelése a megfelelő intézményekkel együttműködve.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Hálózatépítés és érdekképviselet; Polgári szerepvállalás.

Cselekvési képesség: Az a képesség és lehetőség, hogy értelmes döntéseket hozzunk, befolyásoljuk a döntéseket, és olyan módon cselekedjünk, amely alakítja a saját életünket. A cselekvési képesség nem csak a személyes önbizalomtól vagy készségektől függ, hanem olyan környezettől is, amely valódi választási lehetőségeket, hozzáférhető információkat, megfelelő támogatást és valódi befolyást biztosít.

Példa: A fiatalok maguk választják ki a projekt prioritásait és formátumait, ahelyett, hogy csak a felnőttek által már meghozott döntések közül válogathatnának.

Gyakorlat: Teremtsen valódi döntési pontokat, biztosítson hozzáférhető lehetőségeket, tisztelje az elutasítást, és mutassa meg, hogyan befolyásolják a fiatalok választásai az eredményeket.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Polgári elkötelezettség.

Segítő technológia: Olyan termékek, eszközök, szoftverek vagy rendszerek, amelyek fenntartják vagy javítják az egyén működőképességét, önállóságát, kommunikációját, tanulását vagy részvételét. A segítő technológia lehet alacsony vagy magas technológiai színvonalú, és magában foglalja a mobilitást segítő eszközöket, a hallássegítő technológiákat, a képernyőolvasókat, az alternatív billentyűzeteket, a kommunikációs eszközöket, valamint a kognitív vagy szervezési támogatásokat. Hasznossága az egyéni preferenciáktól, a megfelelő értékeléstől, a hozzáférhetőségtől, a képzéstől és a folyamatos támogatástól függ.

https://www.unicef.org/media/120836/file/%20Global%20Report%20on%20Assistive%20Technology.pdf

Példa: Egy résztvevő szöveg-beszéd szoftvert és alternatív billentyűzetet használ egy digitális történetmesélési feladat elvégzéséhez.

Gyakorlat: Kérdezze meg, milyen technológiát használ már az illető, győződjön meg a program rendszereivel való kompatibilitásról, biztosítson időt a beállításra és a gyakorlásra, és ne feltételezze, hogy egy eszköz minden hasonló állapotú személy számára megfelelő.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Erőforrások kezelése; Értelmes kommunikáció.

Kiegészítő és alternatív kommunikáció (AAC): A beszédet kiegészítő vagy helyettesítő kommunikációs módszerek széles skálája. Az AAC lehet segédeszköz nélküli – például gesztusok, arckifejezések vagy jelnyelv –, vagy segédeszközös – például tárgyak, képkártyák, ábécé-táblák, kommunikációs könyvek, táblagépek vagy beszédgeneráló eszközök. Az AAC ideiglenesen vagy tartósan használható, és kiegészítheti a személy meglévő beszédét.

https://www.asha.org/NJC/AAC/

Példa: Egy résztvevő gesztusok és beszéd mellett kommunikációs táblát is használ, hogy hozzájáruljon egy csoportos beszélgetéshez.

Gyakorlat: Kövesse az adott személy által preferált kommunikációs módszereket, gondoskodjon arról, hogy az AAC-eszközei mindig rendelkezésre álljanak, biztosítson elegendő válaszidőt, és gondoskodjon arról, hogy a kommunikációs partnerek tudják, hogyan kell tiszteletteljesen használni a rendszert.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; A tanulás elősegítése.

B

Akadály: Olyan attitűdbeli, környezeti, kommunikációs, digitális, intézményi, pénzügyi vagy eljárási akadály, amely korlátozza a hozzáférést, a részvételt, a választási lehetőségeket vagy a befogadást. A fogyatékosság társadalmi modellje szerint a kirekesztés akkor alakul ki, amikor az egyéni jellemzők vagy támogatási igények kölcsönhatásba kerülnek a társadalomban és a környezetben jelen lévő akadályokkal.

Példa: Egy ifjúsági program hivatalosan mindenki számára nyitott, de a megközelíthetetlen helyszín, a bonyolult regisztrációs űrlap és a rugalmatlan időbeosztás megakadályozza egyes fiatalok részvételét.

Gyakorlat: Az akadályok azonosítása a tevékenységek előtt, alatt és után; a fiatalok bevonása az akadálymentességi felülvizsgálatokba; valamint annak rögzítése, hogy mi változott és mi igényel még intézkedést.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Interkulturális érzékenység tanúsítása; Értékelés és értékelés.

Hovatartozás: Az a tartós élmény, hogy az embert elfogadják, tisztelik, értékelik, kapcsolódik egy csoporthoz vagy közösséghez, és képes hozzájárulni annak működéséhez. A hovatartozás túlmutat a részvételen vagy a fizikai jelenléten: magában foglalja a kapcsolatokat, az elismerést, a befolyást és azt az érzést, hogy az egyén részvétele számít.

Példa: Egy fiatal személyt rendszeresen felkérnek ötletek megosztására, érdemi szerepeket vállal, és értékes csoporttagként ismerik el, nem pedig csupán bevont vendégként.

Gyakorlat: Építsen ki megbízható kapcsolatokat, reagáljon korán a kirekesztésre, ismerje el a hozzájárulás különböző formáit, és hozzon létre közös csoportélményeket, amelyekben mindenkinek van értelmes szerepe.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Interkulturális érzékenység tanúsítása.

A fogyatékosság és a működés biopszichoszociális modellje: Olyan keretrendszer, amely a működést és a fogyatékosságot a biológiai vagy egészségügyi tényezők, a pszichológiai tényezők, a tevékenységek, a részvétel, a személyes körülmények, valamint a társadalmi és fizikai környezet kölcsönhatásán keresztül értelmezi. Segíthet a szakembereknek abban, hogy a diagnózisra való kizárólagos támaszkodás helyett a teljes helyzetet vegyék figyelembe. Ezen módszertanban ez a modell kiegészíti, nem pedig felváltja az emberi jogi és a társadalmi- i modelleket, amelyek továbbra is elengedhetetlenek a jogok, a hatalom, a diszkrimináció és az akadályok felszámolására irányuló felelősség megértéséhez.

https://www.who.int/docs/default-source/classification/icf/icfbeginnersguide.pdf

Példa: Ahelyett, hogy egy fiatal visszahúzódását kizárólag szorongással magyarázná, a csapat figyelembe veszi az érzékszervi túlterhelést, a korábbi élményeket, a csoporton belüli kapcsolatokat, a kommunikációs akadályokat és a tevékenység akadálymentességét is.

Gyakorlat: Vizsgálja meg az egymással kölcsönhatásban álló személyes és környezeti tényezőket anélkül, hogy az ifjúsági munkát diagnózissá vagy kezeléssé alakítaná, és tartsa középpontban a fiatal saját perspektíváját.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programtervezés; Interkulturális érzékenység; Csapatmunkában való együttműködés.

C

Közös alkotás és közös megvalósítás: Olyan részvételi megközelítések, amelyekben a fiatalok és a saját tapasztalatokkal rendelkező emberek egyaránt befolyással és felelősséggel rendelkeznek a programok tervezése, végrehajtása, értékelése vagy irányítása során. Mindkettő túlmutat a puszta konzultáción. A közös megvalósítás általában a hatalom tartósabb újraelosztását és az egész folyamat során fennálló egyenlő partnerséget jelenti, míg a közös alkotás utalhat egy adott tevékenység, erőforrás vagy megoldás közös kidolgozására is.

Példa: A fiatalok segítenek meghatározni a program prioritásait, kiválasztani a módszereket, lebonyolítani a tevékenységeket, értelmezni a visszajelzéseket, és eldönteni, mi kell változni.

Gyakorlat: Átlátható módon állapodjanak meg a szerepekről és a döntéshozatali jogkörökről, biztosítsanak hozzáférhető részvételi lehetőségeket, adott esetben kompenzálják a szakértelmet, és számoljanak be arról, hogy a hozzájárulások hogyan befolyásolták az eredményt.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programtervezés; Értékelés és értékelés; Polgári elkötelezettség.

Kényelmi sarok vagy csendes zóna: Egy kijelölt, hozzáférhető, alacsony ingerszintű tér, ahol a résztvevők szünetet tarthatnak, szabályozhatják az érzékszervi vagy érzelmi túlterhelést, vagy pihenhetnek büntetés vagy megbélyegzés nélkül. A térnek választás alapján elérhetőnek kell lennie, és nem szabad arra használni, hogy valakit a csoport kényelme érdekében elszigeteljenek vagy eltávolítsanak.

Példa: Egy ifjúsági központ csendes teret biztosít állítható világítással, kényelmes ülőhelyekkel, vizuális információkkal, vízzel és opcionális érzékszervi segédeszközökkel.

Gyakorlat: Magyarázza el és normalizálja a teret mindenki számára, tartsa önkéntes alapon a hozzáférést, ellenőrizze az egyéni érzékszervi preferenciákat, és gondoskodjon arról, hogy a használata ne zárja ki a fiatalokat a tevékenységhez való visszatérésből.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Erőforrások kezelése; Programok tervezése.

Kényelmi zóna – tanulási zóna – pánikzóna: A biztonság és a kihívás különböző szintjeit leíró modell. A kényelmi zóna ismerős és kezelhető; a tanulási vagy fejlődési zóna elérhető kihívásokat és fejlődést jelent; a pánikzóna olyan stresszt vagy túlterhelést jelent, amely megakadályozza az értelmes tanulást. E zónák közötti határok személyenként eltérőek, és helyzetek szerint változhatnak.

Példa: Egy fiatal, akit a nyilvános beszéd túlterhel, először egy partnerrel osztja meg az ötletét, később egy kis csoportban, és csak ezután dönti el, hogy beszél-e az egész csoport előtt.

Gyakorlat: Fokozatos és támogatott kihívásokat kínáljon, figyelje a túlterhelés jeleit, engedje meg az elutasítást és a szüneteket, és egyeztesse a tempót a fiatalokkal, ahelyett, hogy egy szabványos eredmény felé hajtaná őket.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése.

Kommunikációs, választási és szünetkártyák: Vizuális vagy írásbeli eszközök, amelyek lehetővé teszik, hogy valaki szükségletét, preferenciáját, érzelmét, döntését vagy kérését anélkül közölje, hogy kizárólag a beszédre támaszkodna. Ide tartozhatnak a „igen”, „nem”, „segítségre van szükségem”, „szünetre van szükségem”, érzelmi állapotokat vagy tevékenységi választási lehetőségeket jelző kártyák. Ezek eltérnek az autizmus kezelésében alkalmazott speciális Power Card stratégiától.

Példa: Egy mozgalmas csoportos tevékenység során egy résztvevő felmutat egy „Szükségem van egy csendes szünetre” kártyát, ahelyett, hogy szóban kellene elmagyaráznia az igényét.

Gyakorlat: Dolgozza ki a kártyákat azokkal együtt, akik használhatják őket, tanítsa meg a csoportnak, mit jelentenek, tegye őket könnyen elérhetővé, és kezelje a kommunikációt érvényesnek és cselekvésre ösztönzőnek.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Erőforrások kezelése.

Titoktartás és annak határai: Az a szakmai és etikai felelősség, hogy megvédjük a személyes adatokat, és azokat ne osszuk meg egyértelmű és jogos indok nélkül. A titoktartás elengedhetetlen a bizalomhoz, de nem abszolút. Előfordulhat, hogy az információkat meg kell osztani, ha azt a törvény, a biztonsági kötelezettségek vagy egy közvetlen és súlyos kockázat megköveteli. Bármilyen információ-megosztásnak szükségesnek kell lennie, arányosnak kell lennie, a releváns információkra kell korlátozódnia, és ahol csak lehetséges, azt a fiatal számára is meg kell magyarázni.

Példa: Egy ifjúsági munkás a beszélgetés elején elmagyarázza, hogy az információk bizalmasak maradnak, kivéve, ha komoly biztonsági aggály merül fel, amely mások segítségét igényli.

Gyakorlat: Magyarázza el a titoktartást és annak határait érthető nyelven, szerezzen beleegyezést, ha lehetséges, vegye figyelembe a szervezeti eljárásokat, csak a szükséges minimumot ossza meg, és tényszerűen dokumentálja az okot és a további lépéseket.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Csapatmunkában való együttműködés; A tanulás elősegítése.

Hiteles közvetítő: Olyan mentor, facilitátor, kortárs vagy példakép, akinek releváns élettapasztalata vagy megbízható kapcsolata erősítheti a hitelességet, az azonosulást és az elkötelezettséget. A közös élmény nem teszi automatikusan alkalmassá valakit erre a szerepre; megfelelő felkészülés, határok, támogatás és méltányos elismerés is szükséges.

Példa: Egy fogyatékossággal élő fiatal felnőtt társszervezőként vesz részt egy, az oktatási vagy foglalkoztatási rendszerekben való eligazodásról szóló foglalkozáson, és gyakorlati tapasztalatait osztja meg anélkül, hogy elvárnák tőle, hogy mindenkit képviseljen.

Gyakorlat: Vonjuk be a saját tapasztalattal rendelkező embereket egyenrangú és megfelelően támogatott közreműködőként, tisztázzuk szerepüket, és kerüljük a szimbolikus gesztusokat vagy a fizetetlen érzelmi munkát.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Csapatmunkában való együttműködés; Hálózatépítés és érdekképviselet.

D

Feszültségcsökkentés: Olyan nyugodt, tiszteletteljes és arányos kommunikációs és környezeti stratégiák összessége, amelyeket a növekvő szorongás, konfliktus, izgatottság vagy kockázat csökkentésére alkalmaznak. A feszültségcsökkentés során elsőbbséget élvez a biztonság, a méltóság, a stimuláció csökkentése, a világos választási lehetőségek és az idő. Nem jelenti azt, hogy megnyerjük a vitát, kényszerítjük az engedelmességet, vagy a fiatalokkal foglalkozó szakember kompetenciáján túlmutató klinikai kezelést nyújtunk.

https://www.nice.org.uk/guidance/ng10/chapter/1-Recommendations

Példa: Amikor egy résztvevő túlterhelté válik, az ifjúsági munkás lehalkítja a hangját, csökkenti a hallgatóságot és az érzékszervi terhelést, két egyértelmű lehetőséget kínál fel, és időt ad a személynek a válaszadásra.

Gyakorlat: Ismerje fel a korai jeleket, szabályozza saját reakcióját, használjon szó szerinti és nem megszégyenítő nyelvet, biztosítsa a fizikai biztonságot, kövesse a megállapodott protokollokat, és kérjen szakértői vagy sürgősségi segítséget, ha a helyzet meghaladja a szerepkörét.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Értelmes kommunikáció.

Diagnosztikai túlhangsúlyozás: Olyan elfogultság, amelynek során a szorongást, a fájdalmat, a viselkedésváltozást vagy más nehézséget automatikusan egy ismert fogyatékosságnak vagy diagnózisnak tulajdonítják, miközben más lehetséges okokat figyelmen kívül hagynak. Ez késleltetheti a megfelelő támogatás nyújtását és megerősítheti a pontatlan feltételezéseket.

Példa: Egy fiatal visszahúzódását és érdeklődésvesztését „az autizmus részének" tekintik, anélkül, hogy figyelembe vennék a depressziót, az iskolai zaklatást, a fájdalmat, a kimerültséget vagy a környezeti stresszt.

Gyakorlat: Figyelje meg a személy szokásos viselkedésétől eltérő változásokat, vegye figyelembe a lehetséges magyarázatokat, hallgassa meg a fiatal személyt, inkább a megfigyeléseket dokumentálja, mint a diagnózisokat, és szükség esetén irányítsa a fiatal személyt szakorvosi vizsgálatra.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Értékelés és értékelés.

Fogyatékosság: Az emberi sokszínűség egyik formája, amelyet az egyén fizikai, érzékszervi, intellektuális, kognitív, pszichoszociális vagy egyéb jellemzői, valamint a hozzáállásból, a környezetből, a kommunikációból, az intézményi rendszerből vagy egyéb tényezőkből fakadó akadályok közötti kölcsönhatás alakít ki. A fogyatékosság nem csupán egy diagnózis vagy egyéni hiányosság. Jelentését jogi meghatározások, a kultúra, az identitás és az önazonosítás is befolyásolhatja.

https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf

Példa: Egy kerekesszékes személy nem vehet részt egy emeleten tartott tevékenységben, ha nincs felvonó; a fogyatékosságot okozó tényező a hozzáférhetetlen környezet, nem pedig a kerekesszék.

Gyakorlat: Kérdezzük meg, mi teszi lehetővé a részvételt, szüntessük meg az akadályokat, kerüljük a felesleges diagnózisok nyilvánosságra hozatalát, és tiszteletben tartsuk, ahogyan az egyes személyek leírják fogyatékosságukat vagy állapotukat.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Programok tervezése; Társadalmi elkötelezettség.

Fogyatékossági büszkeség: Olyan pozitív fogyatékossági identitás és jogalapú szemlélet, amely a fogyatékosságot az emberi sokszínűség részének tekinti, és elutasítja a szégyent, a sajnálatot, valamint azt a feltételezést, hogy a fogyatékossággal élők élete szükségszerűen alacsonyabb rendű. A fogyatékossági büszkeség nem tagadja a fájdalmat, a károsodást, a diszkriminációt vagy a támogatási igényeket; szembeszáll a fogyatékosságellenességgel, és elismeri a fogyatékossággal élők kultúráját, hozzájárulását, cselekvőképességét és vezető szerepét.

Példa: Fogyatékossággal élő fiatalok vezetnek egy rendezvényt, amely a fogyatékossági kultúrát ünnepli, megosztja a megélt tapasztalatokat, és az akadálymentességért kampányol anélkül, hogy a résztvevőket inspiráció vagy jótékonyság tárgyaként ábrázolná.

Gyakorlat: Gondoskodj a fogyatékosság pozitív és sokszínű ábrázolásáról, támogasd a fogyatékossággal élők által vezetett kezdeményezéseket, szállj szembe a sajnálaton alapuló vagy hősi sztereotípiákkal, és teremts teret a fiatalok számára, hogy saját módjukon fejezhessék ki identitásukat.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Hálózatépítés és érdekképviselet; Polgári elkötelezettség.

Megtett út: Olyan értékelési koncepció, amely a fiatal saját kiindulási pontjához, céljaihoz, körülményeihez és akadályaihoz viszonyítva ismeri el az előrelépést. Nem kizárólag a szabványosított eredményekre támaszkodik, hanem értékeli az olyan területeken elért, jelentőségteljes, fokozatos változásokat, mint a magabiztosság, az önállóság, a kapcsolatok, a kommunikáció, a részvétel vagy a készségek.

Példa: Egy fiatal, aki kezdetben nem vett részt a csoportos tevékenységekben, később rendszeresen járni kezd, kifejezi preferenciáit, és kezdeményez kapcsolatot társaival.

Gyakorlat: Állapodjunk meg egyéni célokban, használjunk hozzáférhető és változatos bizonyítékokat, tekintsük át az előrehaladást a fiatalokkal együtt, és kerüljük el a résztvevők egyetlen szabványos útvonalhoz való viszonyítását.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értékelés és értékelés; A tanulás elősegítése.

E

Könnyen olvasható információ (Easy Read): Egy olyan hozzáférhető információs formátum, amelyet kifejezetten értelmi fogyatékossággal élő emberek és mások számára terveztek, akiknek nehézségeik lehetnek az írásos információk megértésében. Az Easy Read betartja a nyelv, a tartalom, a szerkezet, a tipográfia, az elrendezés és a vizuális támogatásra vonatkozó konkrét szabványokat. Ismerős szavakat, rövid mondatokat, egyszerre csak egy fő gondolatot, egyértelmű címsorokat, letisztult elrendezést, valamint releváns képeket vagy szimbólumokat használ. Az értelmi fogyatékossággal élő személyeket be kell vonni az információk kidolgozásába és ellenőrzésébe. Az Easy Read strukturáltabb, mint az egyszerű nyelv, és a két kifejezést nem szabad egymás szinonimájaként használni.

https://www.inclusion-europe.eu/easy-to-read-standards-guidelines/

Példa: Egy programmeghívó minden fő gondolatot külön sorba helyez, elmagyarázza a bonyolult szavakat, világos és kellően nagy betűméretet használ, valamint releváns képeket tartalmaz, amelyek bemutatják az időpontot, a helyszínt, a tevékenységeket és a rendelkezésre álló támogatást.

Gyakorlat: Kövesse az elismert „Easy Read” szabványokat, vonja be a célközönség tagjait az anyag elkészítésébe és ellenőrzésébe, és gondoskodjon arról, hogy a képek ne csupán díszítsék az oldalt, hanem tisztázzák a jelentést is.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Programtervezés.

Érzelmi intelligencia: Az a képesség, hogy felismerjük, megértsük, kezeljük és konstruktív módon reagáljunk saját és mások érzelmeire. Az ifjúsági munkában ez magában foglalja az önismeretet, az önszabályozást, az empátiát, a kapcsolati érzékenységet, valamint azt a képességet, hogy olyan módon kommunikáljunk, amely támogatja a bizalmat és a pszichológiai biztonságot.

https://www.apa.org/topics/emotion/emotional-intelligence

Példa: Egy ifjúsági munkás észreveszi a növekvő feszültséget, felismeri saját frusztrációját, nyugodtan reagál, elismeri az érintett érzelmeket, és módosítja a tevékenységet, mielőtt a helyzet eszkalálódna.

Gyakorlat: Gondolkodj el az érzelmi állapotodon, alkalmazz aktív hallgatást és érzelmek elismerését, ismerd fel a szorongás korai jeleit, és szükség esetén módosítsd a hangnemet, a tempót, a módszert vagy a csoportszerkezetet.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; A tanulás elősegítése; Csapatmunkában való együttműködés.

Empowerment: Olyan folyamat, amelynek során a fiatalok megerősítik tudásukat, készségeiket, önbizalmukat, erőforrásaikat, kapcsolataikat és lehetőségeiket, hogy befolyásolhassák a döntéseket és nagyobb kontrollt gyakorolhassanak saját életük felett. Az empowerment nem valami, amit a szakemberek adnak a fiataloknak; ehhez az akadályok lebontása, a hatalom megosztása, valamint a cselekvőképesség és az önrendelkezés támogatása szükséges.

Példa: A fiatalok hozzáférhető információkat és támogatást kapnak ahhoz, hogy üléseket vezessenek, prioritásokat határozzanak meg, és saját véleményüket képviseljék a döntéshozók előtt.

Gyakorlat: Térjünk át a „helyettük való cselekvésről" a lehetőségek biztosítására és a támogatásra, nyújtsunk értelmes választási lehetőségeket és megvalósítható felelősséget, és kerüljük el, hogy a fiatalok döntéseit szakemberek preferenciáival helyettesítsük.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Polgári elkötelezettség.

Mérlegesség és egyenlőség: Az egyenlőség azt jelenti, hogy mindenkinek ugyanazokat a jogokat, lehetőségeket vagy erőforrásokat biztosítjuk. A mérlegesség elismeri, hogy az emberek különböző akadályokkal szembesülnek, és a méltányos részvételhez eltérő erőforrásokra, kiigazításokra vagy támogatási szintekre lehet szükségük. A mérlegesség nem az elvárások csökkentését jelenti; hanem olyan feltételek megteremtését, amelyek között valóban elérhetőek az érdemi lehetőségek.

Példa: Mindenkit meghívnak ugyanarra a műhelymunkára, de az egyik résztvevő könnyen olvasható anyagokat kap, egy másik jelnyelvi tolmácsolást vesz igénybe, egy harmadiknak pedig több feldolgozási időt biztosítanak.

Gyakorlat: Ne csak azt kérdezzük, hogy ugyanazt a lehetőséget kínálják-e fel, hanem azt is, hogy a gyakorlatban mindenki hozzáférhet-e ahhoz, használhatja-e és kihasználhatja-e azt.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Polgári elkötelezettség; Programok tervezése.

H

A fogyatékosság emberi jogi modellje: Olyan megközelítés, amely a fogyatékossággal élő embereket jogtulajdonosokként, nem pedig jótékonyság, gondozás vagy védelem tárgyaként értelmezi. Összekapcsolja a fogyatékosságot a méltósággal, az autonómiával, az egyenlőséggel, a részvétellel és az elszámoltathatósággal. Elismeri a fogyatékosságot az emberi sokszínűség részeként, és megköveteli az államoktól, intézményektől és szolgáltatóktól, hogy szüntessék meg az akadályokat, megelőzzék a diszkriminációt, nyújtsanak támogatást, és biztosítsák, hogy az emberek a gyakorlatban is gyakorolhassák jogaikat.

https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf

Példa: Egy ifjúsági szervezet a akadálymentes részvételt érvényesíthető kötelezettségnek tekinti, és bevonja a fogyatékossággal élő fiatalokat a programjaival és irányelveivel kapcsolatos döntéshozatalba.

Gyakorlat: Az inklúziót jogi kérdésként és intézményi felelősségként kell kezelni, be kell vonni a fiatalokat a döntéshozatalba, és gondoskodni kell arról, hogy a támogatás erősítse, ne pedig korlátozza az önállóságot.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység; Polgári elkötelezettség.

I

Fogyatékosság: Egy személy fizikai, érzékszervi, értelmi, kognitív vagy pszichoszociális működésében jelentkező eltérés, veszteség vagy korlátozottság. A fogyatékosság társadalmi modelljében a fogyatékosság és a fogyatékossággal élés nem szinonimák: a fogyatékossággal élés akkor alakul ki, amikor akadályok korlátozzák a fogyatékossággal élő személy részvételét. Egyesek inkább olyan kifejezéseket használnak, mint állapot, eltérés vagy fogyatékosság, ezért a terminológiát az érintett személy preferenciáihoz és a vonatkozó kontextushoz kell igazítani.

Példa: Valakinek lehet halláskárosodása, míg kirekesztésről akkor beszélünk, ha egy találkozón nincs feliratozás, tolmács, vizuális információ vagy megfelelő hallgatási körülmények.

Gyakorlat: Ne vonjon le következtetéseket a képességekről vagy a támogatási igényekről a fogyatékosság megnevezése alapján. Érdeklődjön az akadálymentesítési igényekről, összpontosítson az akadályok eltávolítására, és tartsa tiszteletben a preferált nyelvhasználatot.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Értelmes kommunikáció; Programok tervezése.

Befogadás: A környezetek, kapcsolatok, módszerek, rendszerek és hatalmi struktúrák folyamatos és szándékos megváltoztatásának folyamata, annak érdekében, hogy minden fiatal szívesen látott, tiszteletben tartott, támogatott legyen, és érdemben részt vehessen. A befogadás több, mint fizikai jelenlét vagy elhelyezés egy általános oktatási környezetben; magában foglalja a tartozás érzését, az akadálymentességet, a választási lehetőséget, a befolyást és a megfelelő támogatást.

Példa: Egy résztvevő ugyanazon a programon vesz részt, mint társai, megérti az információkat, kiválaszthatja, hogyan kíván hozzájárulni, hozzáfér a szükséges támogatáshoz, kapcsolatokat építhet és befolyásolhatja a tevékenységeket.

Gyakorlat: Vizsgáljuk meg, ki léphet be, vehet részt, tartozhat a közösséghez, gyakorolhat befolyást és részesülhet előnyökben; távolítsuk el az akadályokat, és alakítsuk át a programot, ahelyett, hogy elvárnánk a fiataloktól, hogy alkalmazkodjanak egy változatlan rendszerhez.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Interkulturális érzékenység tanúsítása; Polgári elkötelezettség.

Tájékozott beleegyezés: Olyan folyamatos folyamat, amelynek során egy személy hozzáférhető formában kap releváns információkat, lehetősége van kérdéseket feltenni és mérlegelni a lehetőségeket, valamint önként beleegyezik egy tevékenységbe, döntésbe vagy az információk felhasználásába. A beleegyezésnek konkrétnak, érthetőnek és nyomásmentesnek kell lennie. Felülvizsgálható vagy visszavonható. Szükség lehet támogatott döntéshozatalra és akadálymentes kommunikációra. A jogi vagy biztonsági korlátokat egyértelműen meg kell magyarázni.

Példa: A videó felvétele előtt a fiatalokkal foglalkozó szakember elmagyarázza, hol fog megjelenni a felvétel, ki láthatja, mennyi ideig fogják felhasználni, és hogy az elutasítás nem befolyásolja a résztvevő részvételét más tevékenységekben.

Gyakorlat: Ahelyett, hogy az aláírásra támaszkodnánk, ellenőrizzük a megértést, a körülmények változása esetén vizsgáljuk felül a hozzájárulást, tiszteletben tartjuk az elutasítást, megfelelően rögzítsük a hozzájárulást, és tartsuk be a jogi és biztonsági kötelezettségeket, ha a hozzájárulás alapján nem lehet meghatározni a válaszlépést.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; A tanulás elősegítése.

Belsővé vált fogyatékosság-ellenesség: Az a folyamat, amelynek során egy fogyatékossággal élő vagy többlettámogatást igénylő személy magába szívja a fogyatékossággal kapcsolatos negatív társadalmi meggyőződéseket, és azokat magára vonatkoztatja. Ez szégyenérzetként, önbizalomhiányként, alacsonyabb elvárásokként, a támogatás kérése iránti vonakodásként vagy abban a meggyőződésben nyilvánulhat meg, hogy a részvételt ki kell érdemelni azzal, hogy függetlennek vagy „kevésbé fogyatékosnak” tűnik.

Példa: Egy fiatal elutasít egy akadálymentes részvételi lehetőséget, mert úgy véli, hogy a támogatás iránti igény azt jelenti, hogy képtelen, vagy teher mások számára.

Gyakorlat: Kérdőjelezzük meg a hiányosságokra épülő üzeneteket, ismerjük el az erősségeket és az erőfeszítéseket, nyújtsunk pozitív példát, normalizáljuk a támogatást, és teremtsünk lehetőségeket a sikeres részvételre és vezetői szerepvállalásra.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Interkulturális érzékenység tanúsítása.

Keresztszövődés: Olyan keretrendszer, amely segít megérteni, hogy az identitás és a társadalmi helyzet különböző aspektusai – például a fogyatékosság, a nem, az etnikai hovatartozás, a szexuális irányultság, a migrációs státusz, az életkor és a társadalmi-gazdasági helyzet – hogyan hatnak egymásra, és alakítják ki a „ ” kiváltság, a diszkrimináció és a kirekesztés sajátos tapasztalatait. Ezek a hatások nem egyszerűen összeadódnak; olyan specifikus akadályokat hozhatnak létre, amelyeket egy egyetlen kategóriára épülő megközelítés nem vesz észre.

https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/6/explainer-intersectional-feminism-what-it-means-and-why-it-matters

Példa: Egy fiatal, fogyatékossággal élő migráns nő egyszerre szembesülhet az akadálymentességgel, a nemmel, a nyelvvel, a jogállással és a kulturális elvárásokkal kapcsolatos akadályokkal.

Gyakorlat: Kerüljük az általánosító feltételezéseket, érdeklődjünk a részvétel teljes kontextusáról, és vizsgáljuk meg, hogy a program szabályai hogyan érinthetik az embereket eltérő módon.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység; Programtervezés; Polgári elkötelezettség.

L

Saját tapasztalat: A fogyatékosság, a neurodivergencia, a mentális egészségügyi nehézségek, a trauma, a krónikus betegség, a kirekesztés vagy más releváns életkörülmények közvetlen személyes megtapasztalása révén szerzett tudás és szakértelem. A saját tapasztalat a szakértelem érvényes formája, de senkitől sem várható el, hogy minden hasonló identitással vagy tapasztalattal rendelkező személyt képviseljen.

Példa: A többlettámogatást igénylő fiatalok saját tapasztalataik alapján elemzik a programok akadályait, és akadálymentes megoldásokat javasolnak, ezzel hozzájárulva a személyzet képzéséhez.

Gyakorlat: Vonjuk be a saját tapasztalattal rendelkező személyeket egyenrangú partnerekként, tartsuk tiszteletben azokat a határokat, amelyeken belül megosztani kívánják tapasztalataikat, biztosítsunk hozzáférési támogatást, és megfelelően ismerjük el vagy kompenzáljuk hozzájárulásukat.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Csapatmunkában való együttműködés; Programok tervezése; Értékelés és értékelés.

M

A fogyatékosság orvosi modellje: Olyan modell, amely a fogyatékosságot elsősorban az egyén károsodásában, állapotában vagy diagnózisában látja, és a kezelésre, a rehabilitációra vagy a korrekcióra összpontosít. Az orvosi ismeretek és az egészségügyi ellátás ugyan fontosak lehetnek, de ha kizárólag erre a modellre támaszkodunk, az elhomályosíthatja a környezeti akadályokat, a jogokat, az erősségeket és a személy saját céljait. Az ifjúsági munkásoknak nem szabad a diagnózist az egyedüli magyarázatként használniuk a részvételi nehézségekre.

https://www.who.int/docs/default-source/classification/icf/icfbeginnersguide.pdf

Példa: Egy program arra a következtetésre jut, hogy egy fiatal a diagnózisa miatt nem tud részt venni, anélkül, hogy előbb megvizsgálná, lehet-e változtatni a kommunikáción, az időzítésen, az érzékszervi körülményeken vagy a tevékenység kialakításán.

Gyakorlat: Ismerje fel, mikor releváns a klinikai szakértelem, de az ifjúsági munkát összpontosítsa a részvételre, a kapcsolatokra, az erősségekre, a jogokra és az akadályok eltávolítására.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Programok tervezése.

Mikroelisméret: Apró, mindennapi gesztusok, amelyek elismerést, tiszteletet, befogadást és bizalmat fejeznek ki mások hozzájárulása iránt. Ezek együttes hatása erősítheti a tartozásérzetet és a pszichológiai biztonságot, különösen azok számára, akik rendszeresen kirekesztéssel vagy alacsony elvárásokkal szembesülnek.

Példa: Egy ifjúsági munkás elegendő időt ad a résztvevőnek a válaszadásra, elismeri az ötletét, az általa preferált kommunikációs módszert alkalmazza, majd később bemutatja, hogyan befolyásolta az ötlet a tevékenységet.

Gyakorlat: Figyeljünk fel a hozzájárulás különböző formáira és ismerjük el azokat, használjunk tiszteletteljes nyelvet, ismerjük el az erőfeszítéseket anélkül, hogy leereszkedő dicséretet adnánk, és gondoskodjunk arról, hogy a figyelem méltányosan oszlik el.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Interkulturális érzékenység tanúsítása.

Mikroagressziók: Finom, mindennapi megjegyzések, viselkedésformák vagy környezeti üzenetek, amelyek sztereotípiákat, tiszteletlenséget vagy kirekesztést közvetítenek egy marginalizált személy vagy csoport felé. Lehetnek akaratlanok, de kumulatív hatásuk aláásható a biztonságérzetet, az önbizalmat, a tartozás érzését és a részvételt.

Példa: Egy fogyatékossággal élő fiatal személyt ismétlődően „inspirálónak” dicsérnek azért, mert hétköznapi feladatokat hajt végre, miközben tényleges ötleteit és készségeit figyelmen kívül hagyják.

Gyakorlat: A szándék helyett a hatásra koncentráljunk, reagáljunk, ha káros nyelvhasználat történik, szükség esetén bocsánatot kérjünk és orvosoljuk a helyzetet, valamint szálljunk szembe azokkal a mintákkal, amelyek megerősítik a sztereotípiákat vagy az egyenlőtlen hatalmi viszonyokat.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Értelmes kommunikáció.

Sokszorozó: Olyan résztvevő, aki a programban szerzett ismereteit megosztja, alkalmazza vagy továbbfejleszti a kortárs csoportjában, szervezetében vagy közösségében. A sokszorozás kiterjeszti a hatást az eredeti tevékenység határain túlra, de ennek a résztvevő érdeklődésén, képességein és önkéntes döntésén kell alapulnia, nem pedig automatikus kötelezettségként kell kezelni.

Példa: Egy inkluzív ifjúsági csereprogram után egy résztvevő átalakít egy akadálymentesítési tevékenységet, és lebonyolítja azt a helyi ifjúsági csoportjában.

Gyakorlat: Segítsünk az érdeklődő résztvevőknek reális utólagos tevékenységek megtervezésében, biztosítsunk hozzáférhető anyagokat és mentorálást, valamint ismerjük el a nyilvános felszólaláson vagy a formális képzésen túlmutató különböző hozzájárulási formákat.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Hálózatépítés és érdekképviselet.

N

NEET: A foglalkoztatásban, oktatásban vagy képzésben nem részt vevő fiatalok rövidítése. A NEET egy statisztikai és politikai kategória, nem pedig egy személy identitásának, motivációjának vagy potenciáljának leírása. A csoport rendkívül sokszínű, és a fiatalok számos okból kerülhetnek ebbe a helyzetbe vagy léphetnek ki belőle, ideértve a hozzáférhetetlen rendszereket, a fogyatékosságot, a gondozási felelősségeket, a diszkriminációt, az egészségügyi nehézségeket vagy a korlátozott helyi lehetőségeket.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/21271.pdf

Példa: Két, NEET-ként besorolt fiatalnak nagyon eltérő támogatásra lehet szüksége: az egyik akadálymentes foglalkoztatást kereshet, míg a másik éppen betegségből lábadozik, vagy megszakadt tanulmányi pályáját próbálja folytatni.

Gyakorlat: Kerüljük a hiányosságokra vonatkozó feltételezéseket, tárjuk fel az egyéni célokat és akadályokat, alkalmazzunk elérhetőséget és bizalomépítést, és kapcsoljuk össze a fiatalokat a hozzáférhető oktatási, foglalkoztatási és közösségi lehetőségekkel.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Hálózatépítés és érdekképviselet; Polgári szerepvállalás.

Neurodiverzitás és neurodivergens: A neurodiverzitás az emberi elme és a neurológiai működés természetes sokféleségére utal egy populáción belül. Magában foglalja mind a neurotipikus, mind a neurodivergens embereket, ezért inkább egy csoportot ír le, mint egy egyént. A „neurodivergens” kifejezés olyan személyt jelöl, akinek kognitív, szenzoros, kommunikációs, figyelem- vagy tanulási profilja eltér a társadalomban uralkodó elvárásoktól. Ide tartozhatnak az autizmussal élők, valamint az ADHD-val, diszlexiával, diszpraxiával, Tourette-szindrómával és egyéb neurológiai eltérésekkel élők. A „neurodivergens” kifejezés nem diagnózis, és nem szabad arra használni, hogy következtetéseket vonjunk le a képességekről vagy a támogatási igényekről.

https://neurodiversitysymposium.wordpress.com/what-is-neurodiversity/

Példa: Egy ifjúsági csoportot neurodiverznek lehet nevezni, mert különböző neurológiai profilú emberekből áll. Egy személy leírhatja magát neurodivergensnek, de nem úgy, hogy „neurodiverzitással rendelkezik”.

Gyakorlat: Tiszteletben kell tartani az önazonosítást és a preferált terminológiát, kerülni kell a címkékre alapuló feltételezéseket, és közvetlenül kell érdeklődni a kommunikációs, érzékszervi, tanulási és részvételi preferenciákról.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Értelmes kommunikáció.

Nem formális és informális tanulás: A nem formális tanulás szándékos, önkéntes és a formális oktatáson kívül szervezett, általában tanulási célokkal, facilitációval és reflexióval jár, de nem feltétlenül vezet formális képesítéshez. Az informális tanulás a mindennapi tapasztalatok, kapcsolatok, részvétel és tevékenységek során történik, és lehet, hogy nem tervezett, vagy nem azonnal ismerhető fel tanulásként. Az ifjúsági munka általában mindkettőt ötvözi.

https://www.coe.int/en/web/youth/-/recommendation-on-youth-work

Példa: Egy tervezett csapatmunka-tevékenység támogatja a nem formális tanulást, míg egy közös étkezés során kialakuló, nem tervezett beszélgetés informális tanuláshoz vezethet a kommunikáció vagy a kapcsolatok terén.

Gyakorlat: Teremtsen kedvező feltételeket mind a tervezett, mind a spontán tanuláshoz, tegye láthatóvá a tanulást a reflexió révén, és kerülje el, hogy az önkéntes ifjúsági munka formális iskolai oktatássá váljon.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése.

Semmi rólunk nélkülünk: A fogyatékossággal élők jogaiért küzdő mozgalom egyik alapelve, amely kimondja, hogy a fogyatékossággal élőknek érdemben részt kell venniük az őket érintő döntésekben, politikákban, programokban és kutatásokban. Ez többet igényel, mint egyszerű konzultációt: az embereknek hozzáférhető információkra, megfelelő támogatásra, valódi befolyásra és visszajelzésre van szükségük arról, hogy hozzájárulásukat hogyan használták fel.

https://www.un.org/development/desa/disabilities/

Példa: A többlettámogatást igénylő fiatalok részt vesznek a program prioritásainak kiválasztásában, az anyagok tesztelésében, a tevékenységek értékelésében, valamint annak eldöntésében, hogy milyen változtatásokat kell végrehajtani.

Gyakorlat: Vonjuk be a fiatalokat a kezdetektől fogva, szüntessük meg a részvétel akadályait, osszuk meg a döntéshozatali jogköröket, szükség esetén kompenzáljuk a szakértelmet, és kerüljük a pusztán szimbolikus képviseletet.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Polgári elkötelezettség; Programtervezés; Értékelés és értékelés.

P

Részvétel (értelmes): A fiatalok aktív és őszinte bevonása az őket érintő ügyekbe, hozzáférhető lehetőségekkel a véleménynyilvánításra, a döntéshozatalra, a felelősség megosztására és az eredmények befolyásolására. Az értelmes részvétel túlmutat a puszta jelenléten, az információszolgáltatáson vagy a hatástalan konzultáción. A részvétel különböző formákat ölthet, és nem követeli meg, hogy mindenki ugyanúgy szólaljon meg, vezessen vagy járuljon hozzá.

https://rm.coe.int/168071b4d6

Példa: A fiatalok kiválasztják a program prioritásait, beszéd, írás, képek, alternatív és kiegészítő kommunikációs eszközök (AAC) vagy támogatott beszélgetés útján járulnak hozzá, és visszajelzést kapnak arról, hogy hozzájárulásuk hogyan változtatta meg a programot.

Gyakorlat: Kínáljon fel többféle részvételi módot és szintet, előre nyújtson tájékoztatást és támogatást, tartsa tiszteletben az elutasítást, és gondoskodjon arról, hogy a részvétel ne csupán szimbolikus jelenlétet jelentsen, hanem látható hatást is gyakoroljon.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Polgári elkötelezettség; A tanulás elősegítése; Programok tervezése.

Személyközpontú megközelítés: Olyan munkamódszer, amely a fiatal személyt egészében látja, ahelyett, hogy diagnózisra, fogyatékosságra, viselkedésre vagy támogatási igényre redukálná. Tiszteletben tartja a méltóságot, a preferenciákat, az erősségeket, a kapcsolatokat, az identitást, a célokat és az élettapasztalatokat; feltételezi a kompetenciát; és a személlyel együtt alakítja ki a támogatást. Ez a „ ” szakmai megközelítés eltér a „személy-első” és az „identitás-első” nyelvhasználat közötti nyelvtani választástól.

Példa: Ahelyett, hogy egy címke alapján döntene arról, mire képes egy autista résztvevő, a fiatalokkal foglalkozó szakember a fiatal érdeklődési köreiről, preferált kommunikációs módjáról, érzékszervi igényeiről, céljairól és korábbi tapasztalatairól érdeklődik.

Gyakorlat: Kérdezzen, mielőtt feltételezéseket tenne, összpontosítson az erősségekre és a célokra, vonja be a fiatalokat a döntéshozatalba, igazítsa a támogatást anélkül, hogy átvenné az irányítást, és vizsgálja felül a megállapodásokat, ha a körülmények megváltoznak.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Értelmes kommunikáció; Interkulturális érzékenység tanúsítása.

Személy-első és identitás-első nyelvhasználat: A személy-első nyelvhasználat a személyt helyezi a fogyatékosság vagy állapot elé, például „fogyatékossággal élő személy”. Az identitás-első nyelvhasználat a fogyatékosságot vagy a neurotípust az identitás részeként nevezi meg, például „fogyatékos személy” vagy „autista személy”. A preferenciák egyénenként, közösségenként, nyelvenként és kontextustól függően eltérőek; egyik formát sem szabad általánosan előírni.

Példa: Egy résztvevő azt mondja, hogy az „autista személy” kifejezést részesíti előnyben, míg egy másik a „fogyatékossággal élő személy” kifejezést. A fiatalokkal foglalkozó szakember tiszteletben tartja mindkét preferenciát.

Gyakorlat: Kérdezze meg és tartsa tiszteletben az egyéni preferenciákat, használja az érintett közösségek által választott terminológiát, amikor csoportokról beszél, kerülje az elavult vagy megalázó kifejezéseket, és ne javítsa ki az önazonosítást.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Interkulturális érzékenység tanúsítása.

Egyszerű nyelv: Olyan kommunikációs megközelítés, amely segít a célközönségnek a lehető legkönnyebben megtalálni, megérteni és felhasználni az információkat. Az egyszerű nyelv ismerős szavakat, tömör és logikusan felépített tartalmat, egyértelmű címsorokat, rövid, közvetlen mondatokat, aktív nyelvhasználatot, valamint az elkerülhetetlen szakszavak magyarázatát alkalmazza. Az „Easy Read”-del ellentétben nem feltétlenül követi a betűtípusra, az elrendezésre, a képekre vagy az értelmi fogyatékossággal élő személyek bevonására vonatkozó konkrét szabályokat az anyag elkészítése és ellenőrzése során.

https://www.plainlanguage.gov/

Példa: Ahelyett, hogy azt írnák: „Kérjük a résztvevőket, hogy a kezdés előtt jelezzék, milyen módon szeretnének részt venni”, a meghívóban ez áll: „Mondd el nekünk, hogyan szeretnél részt venni, mielőtt a tevékenység megkezdődik.”

Gyakorlat: Határozza meg a célközönséget, helyezze előtérbe a fontos információkat, kerülje a felesleges szakzsargont, használjon közvetlen mondatokat, és ellenőrizze, hogy az olvasók megtalálják-e, megértik-e és felhasználják-e az információkat. Használja az Easy Read-et, ha annak specifikusabb szabványai szükségesek.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Programok tervezése.

Szakmai határok: Világos és következetes korlátok, amelyek meghatározzák az ifjúsági munkás szerepét, felelősségeit, elérhetőségét, kommunikációját, fizikai érintkezését, önfeltárását, a titoktartást és a résztvevőkkel való kapcsolatait. A határok mind a fiatalokat, mind a szakembereket védik, elősegítik a méltányosságot és a kiszámíthatóságot, csökkentik a függőséget és a a részrehajlást, valamint segítenek a szakembereknek abban, hogy kompetenciájuk keretein belül maradjanak. A határok nem a törődés hiányát jelentik; éppen ellenkezőleg, biztonságosabbá és fenntarthatóbbá teszik a támogatást.

Példa: Az ifjúsági munkás elmagyarázza munkaidejét és kommunikációs csatornáit, nem nyújt terápiát, és a megállapodás szerinti beutalási eljárást követi, ha egy fiatalnak speciális mentálhigiénés támogatásra van szüksége.

Gyakorlat: Magyarázza el érthetően a szerepeket és a határokat, használja a szakmai kommunikációs csatornákat, következetesen alkalmazza a szabályokat, kérjen felügyeletet, dokumentálja a komoly aggályokat, és utalja tovább vagy jelentsen feljebb, ha a szükségletek meghaladják a felelősségi körét vagy kompetenciáját.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Értelmes kommunikáció; Csapatmunkában való együttműködés.

Szakmai fenntarthatóság: Azok a feltételek, amelyek lehetővé teszik az ifjúsági munkások és szervezetek számára, hogy hosszú távon biztonságos, etikus és következetes támogatást nyújtsanak anélkül, hogy túlterhelésre, elmosódott szerepekre vagy egyéni áldozatokra lenne szükség. Ide tartoznak a reális munkaterhelés, a megfelelő létszám, a felügyelet, a képzés, a szerepek egyértelműsége, a pihenőidő, a szervezeti eljárások, valamint a megfelelő pénzügyi és anyagi erőforrások. A kiégés megelőzése szervezeti felelősség, ugyanakkor egyéni gyakorlat is.

https://www.who.int/standards/classifications/frequently-asked-questions/burn-out-an-occupational-phenomenon

Példa: Egy szervezet rendszeres felügyeletet szervez, gondoskodik a távollétek pótlásáról, korlátozza a munkaidőn kívüli kommunikációt, és biztosítja, hogy a bonyolult eseteket a csapat tagjai közösen kezeljék, ahelyett, hogy azok egyetlen munkatársra hárulnának.

Gyakorlat: Figyelemmel kell kísérni a munkaterhelést és az érzelmi igénybevételt, igénybe kell venni a szupervíziót és a kollégák közötti támogatást, be kell tartani a szerepkörök határait, korán fel kell vetni a kapacitással kapcsolatos aggályokat, valamint a szervezeti tervezésbe és a költségvetésbe be kell építeni a személyzet támogatásával és elérhetőségével kapcsolatos költségeket.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Erőforrások kezelése; Csapatmunkában való együttműködés; Értékelés és értékelés.

R

Ésszerű alkalmazkodás: Egy adott helyzetben biztosított szükséges és megfelelő módosítások vagy kiigazítások, amelyek lehetővé teszik a fogyatékossággal élő személy számára, hogy jogait gyakorolhassa és másokkal egyenlő alapon részt vehessen a társadalmi életben, anélkül, hogy ez aránytalan vagy indokolatlan terhet róna a szervezetre. Az ésszerű alkalmazkodás személyre szabott, és az azonosított igényekre reagál. Kiegészíti, de nem helyettesíti az általános akadálymentességet és az univerzális tervezést.

https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf

Példa: Egy résztvevő igényeinek megfelelően további feldolgozási időt, csendes munkaterületet, adaptált anyagokat vagy jelnyelvi tolmácsolást kap.

Gyakorlat: Beszélje meg az igényeket az érintett személlyel, reagáljon gyorsan és tisztelettel, védje a személyes adatokat, kerülje a felesleges diagnosztikai bizonyítékok bekérését, és dokumentálja a szervezeti döntéseket, ha a kért kiigazítás nem biztosítható.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Erőforrások kezelése; Értelmes kommunikáció.

Átirányítási és eskalációs folyamat: Egy olyan, előre egyeztetett folyamat, amely a fiatal számára a ifjúsági munkás szerepkörén túlmutató támogatást, szakértelmet vagy hatósági segítséget biztosít. Az átirányítás általában a fiatal és egy megfelelő szolgáltatás vagy szakember közötti kapcsolatot teremt; az eskaláció pedig egy kijelölt személyhez vagy magasabb szintű felelős személyhez terjeszti az ügyet, ha a kockázat, a sürgősség vagy a helyzet összetettsége ezt megköveteli. Mindkettőhöz egyértelmű szerepkörökre, lehetőség szerint hozzájárulásra, arányos információmegosztásra és nyomon követésre van szükség.

Példa: A fiatal bevonásával az ifjúsági munkás segít neki kapcsolatba lépni egy elérhető foglalkoztatási szolgálattal, miközben egy azonnali biztonsági aggályt továbbít a szervezet kijelölt biztonsági felelősének.

Gyakorlat: Tartsuk naprakészen a hálózatot és az írásbeli eljárásokat, magyarázzuk el a rendelkezésre álló lehetőségeket, tisztázzuk a titoktartás határait, alkalmazzunk barátságos beutalásokat, ahol ez helyénvaló, csak a szükséges információkat osszuk meg, és ellenőrizzük, hogy az érintett személy hozzáférhet-e a támogatáshoz.

Az ETS vonatkozó kompetenciaterületei: Hálózatépítés és érdekképviselet; Csapatmunkában való együttműködés; Erőforrások kezelése.

Reflektív szupervízió: Strukturált, bizalmas szakmai folyamat, amelynek keretében az ifjúsági munkások egy megfelelően felkészült szupervízorral együtt vizsgálják meg gyakorlatukat, érzelmi reakcióikat, etikai dilemmáikat, határaikat, kockázataikat és tanulási folyamataikat. Célja a szakmai reflexió, a támogatás, az elszámoltathatóság és a fejlődés; nem szabad, hogy kizárólag a teljesítmény ellenőrzésére szolgáljon.

Példa: Egy ifjúsági munkás a szupervízió segítségével vizsgálja, hogy egy résztvevő ismétlődő krízisei miért keltenek benne személyes felelősségérzetet, és hogy biztonságosabb határokat és csapatalapú válaszlépéseket állapítsanak meg.

Gyakorlat: Rendszeresen biztosítson szupervíziót, egyértelműen válassza el azt a fegyelmi eljárásoktól, biztosítsa a titoktartást a meghatározott határok között, és használja fel a szupervízióból nyert tanulságokat mind az egyéni gyakorlat, mind a szervezeti rendszerek megerősítésére.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Csapatmunkában való együttműködés; Értékelés és értékelés.

S

Védelem: Azok a szervezeti és szakmai intézkedések, amelyeket a visszaélés, elhanyagolás, kizsákmányolás, erőszak, nem biztonságos gyakorlat és egyéb káros hatások megelőzésére és kezelésére alkalmaznak. Néhány, többlettámogatást igénylő fiatal fokozott kockázatnak van kitéve függőség, kommunikációs akadályok, elszigeteltség, diszkrimináció, korábbi traumák vagy nehezen elérhető bejelentési rendszerek miatt; ez a kockázat nem az adott személy veleszületett jellemzője. A védelem megköveteli a megelőzést, a hozzáférhető bejelentési lehetőségeket, az arányos intézkedéseket, a világos felelősségi köröket és az elszámoltathatóságot.

Példa: Egy szervezetnek kijelölt biztonsági felelőse van, hozzáférhető panaszkezelési csatornákkal, egyértelmű bejelentési és válságkezelési eljárásokkal, képzett személyzettel, valamint az aggályok dokumentálására és felülvizsgálatára szolgáló eljárással rendelkezik.

Gyakorlat: Ismerje és tartsa be az alkalmazandó jogszabályokat és a szervezeti eljárásokat, magyarázza el a bejelentési kötelezettségeket és a titoktartás korlátait, nyugodtan reagáljon a bejelentésekre, rögzítse a tényeket, csak a szükséges mértékben ossza meg az információkat, és soha ne folytasson a szerepkörén túlmutató vizsgálatot.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Erőforrások kezelése; Csapatmunkában való együttműködés; A tanulás elősegítése.

Biztonságosabb tér: Olyan környezet, amelyet szándékosan alakítottak ki a fizikai, érzelmi, interperszonális és identitáson alapuló sérelem kockázatának csökkentése, valamint a méltóság, a tisztelet, a kiszámíthatóság, a választási lehetőség és a részvétel támogatása érdekében. A „biztonságosabb" kifejezés elismeri, hogy a teljes biztonság nem garantálható, és hogy a feltételeket aktívan fenn kell tartani, felül kell vizsgálni és javítani kell.

Példa: A résztvevők közösen alakítják ki a csoportmegállapodásokat, tudják, hogyan jelentsék az aggályaikat, büntetés nélkül szünetet tarthatnak, és egyértelmű tájékoztatást kapnak arról, mi fog történni a tevékenység során.

Gyakorlat: Ötvözze a hozzáférhető környezetet, az átlátható elvárásokat, a zaklatás elleni intézkedéseket, a titoktartási határokat, a biztonsági eljárásokat, a kiszámítható struktúrát és a résztvevőktől érkező rendszeres visszajelzéseket.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése; Erőforrások kezelése.

Önrendelkezés: A választás, a célok kitűzése, a preferenciák kifejezése, a megfelelő kockázatvállalás és a saját élet irányítása indokolatlan külső ellenőrzés nélkül való joga és képessége. Az önrendelkezés nem azt jelenti, hogy támogatás nélkül marad az ember; igényelhet hozzáférhető információkat, támogatott döntéshozatalt, a választás gyakorlására szolgáló lehetőségeket és az autonómiát tiszteletben tartó környezetet.

Példa: Egy fiatal kiválasztja, mely tevékenységekben vesz részt, meghatározza a személyes tanulási célját, és eldönti, milyen támogatás segítené abban, hogy elérje azt.

Gyakorlat: Érdemi választási lehetőségeket kínáljunk, tiszteljük az elutasítást, támogassuk a kezelhető felelősségvállalást, ismerjük el az egyéni tempót, és kerüljük a túlzott védelmet, illetve azt, hogy a döntéseket automatikusan a családtagokra vagy szakemberekre ruházzuk át.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Polgári elkötelezettség.

Önrendelkezés-elmélet: Olyan pszichológiai motivációelmélet, amely az autonómiát, a kompetenciát és a kapcsolódást alapvető pszichológiai szükségletekként határozza meg. Az ifjúsági munkában ez olyan környezetek kialakítását segítheti elő, amelyekben a fiatalok értelmes választási lehetőségeket tapasztalnak, képesnek érzik magukat a fejlődésre, és támogató kapcsolatokat alakítanak ki másokkal.

https://selfdeterminationtheory.org/theory/

Példa: Egy résztvevő több értelmes szerep közül választ, elérhető kihívást kap hasznos visszajelzéssel, és azt egy támogató csoport tagjaként teljesíti.

Gyakorlat: Olyan tevékenységeket tervezzünk, amelyek erősítik a választási lehetőségeket, az elérhető kompetenciákat és a kapcsolódást anélkül, hogy nyomást, túlzott ellenőrzést vagy a belső motivációt aláásó jutalmakat alkalmaznánk.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése.

Önirányított tanulás: Olyan folyamat, amelyben a tanuló aktív szerepet vállal a tanulási igények azonosításában, a célok kitűzésében, a módszerek vagy források kiválasztásában, valamint a haladás átgondolásában ( ). Az önirányítás egy folytonos skálán helyezkedik el, és nem jelenti azt, hogy a tanulás strukturálatlanul vagy támogatás nélkül történik.

Példa: A résztvevő kiválaszt egy projektcélt és a tanulás bemutatásának preferált módját, míg az ifjúsági munkás segít a folyamatot kezelhető lépésekre bontani.

Gyakorlat: Biztosítson hozzáférhető választási lehetőségeket, lépcsőzetes támogatást, visszajelzést és reflexiót; a támogatást fokozatosan igazítsa az önbizalom és a kompetencia fejlődéséhez.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése.

Önsabályozás: Az a képesség, hogy a helyzetnek és a személy céljainak megfelelő módon észleljük és kezeljük a figyelmet, az érzelmeket, a viselkedést, az energiát és a stresszre adott reakciókat. Az önszabályozást befolyásolja a fejlődés, a fogyatékosság, a neurodivergencia, a trauma, az egészség, a kapcsolatok és a környezet. Nem szabad összetéveszteni a néma engedelmességgel vagy a jogos szükségletek elnyomásával.

Példa: Egy résztvevő felismeri az érzékszervi túlterhelést, használja a szünetkártyát, átmegy egy csendes helyre, és visszatér, amikor készen áll.

Gyakorlat: Támogassa az egyéni jelzések és stratégiák tudatosítását, csökkentse az elkerülhető környezeti stresszt, kínáljon közös szabályozást és választási lehetőséget, és kerülje el, hogy az embereket szégyenbe hozza a szorongás látható jelei miatt.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Értelmes kommunikáció.

A fogyatékosság társadalmi modellje: Olyan modell, amely megkülönbözteti a károsodást a fogyatékosságtól, és a fogyatékosságot az emberek közötti interakcióban, valamint a társadalmi, környezeti, intézményi és attitűdbeli akadályokban helyezi el. A figyelmet az egyén „megjavításáról” az akadályok eltávolítására és a rendszerek megváltoztatására irányítja. A modell elengedhetetlen az inklúzióhoz, de az emberi jogi megközelítéssel, valamint az egyén egyéni tapasztalataira és támogatási igényeire való odafigyeléssel együtt kell alkalmazni.

https://www.scope.org.uk/about-us/social-model-of-disability/

Példa: Egy kerekesszékes személyt nem maga a kerekesszék zár ki, hanem a lépcsők, a nem akadálymentes közlekedés és az a programtervezés, amely feltételezi, hogy mindenki ugyanazt az útvonalat tudja használni.

Gyakorlat: Az akadályok azonosítása és eltávolítása, a fogyatékosság-ellenesség leküzdése, az akadálymentesség beépítése a tervezésbe, valamint annak elkerülése, hogy minden részvételi problémát a fiatalra vezessünk vissza.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Programok tervezése; Polgári elkötelezettség.

Szociális történetek: Rövid, strukturált, személyre szabott elbeszélések, amelyek világos és tiszteletteljes módon írják le egy helyzetet, a releváns társadalmi információkat, a lehetséges nézőpontokat és a hasznos reakciókat. Szöveget és képeket is tartalmazhatnak, és segíthetnek az ismeretlen tevékenységek, elvárások vagy átmeneti helyzetek megértésében. Céljuk a viselkedés magyarázata, nem pedig annak irányítása, és illeszkedniük kell az adott személy életkorához és preferenciáihoz.

https://www.autism.org.uk/learn/what-we-do/training/social-stories

Példa: Egy bentlakásos program előtt a fiatal kap egy vizuális történetet, amely bemutatja az utazást, a helyszínt, az alvási lehetőségeket, a napi menetrendet, a résztvevőket és azt, hogyan kérhet szünetet.

Gyakorlat: Amennyiben lehetséges, dolgozzák ki a történetet a fiatalokkal közösen, használjanak pontos és megnyugtató információkat, kerüljék a felnőttek számára gyerekes anyagokat, és frissítsék a történetet, ha a tervek megváltoznak.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; A tanulás elősegítése.

Szociális-érzelmi tanulás (SEL): Az érzelmek megértéséhez és kezeléséhez, a kapcsolatok építéséhez, az empátia kimutatásához, a felelősségteljes döntéshozatalhoz és a célok elérése érdekében végzett munkához kapcsolódó ismeretek, készségek és attitűdök fejlesztésének folyamata. Az inkluzív ifjúsági munkában a SEL-t a különböző kommunikációs, érzékszervi, kognitív és kulturális tapasztalatokhoz kell igazítani, és nem szabad egyetlen „helyes” érzelemkifejezési módot előírni.

https://casel.org/fundamentals-of-sel/

Példa: Egy csoport vizuális érzelmi eszközöket, szerepjátékot, beszélgetést és egyéni reflexiót használ a konfliktusok és a támogatás kérése különböző módjainak feltárására.

Gyakorlat: Használjon hozzáférhető és változatos módszereket, kapcsolja össze a tanulást valós helyzetekkel, tisztelje az érzelmek kifejezésének különböző formáit, és kerülje el, hogy az ifjúsági munka terápiává váljon.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése; Értelmes kommunikáció.

Erősségekre épülő megközelítés: Olyan megközelítés, amely az egyén képességeiből, érdeklődési köréből, kapcsolataiból, erőforrásaiból, törekvéseiből és potenciáljából indul ki, ahelyett, hogy hiányosságok vagy problémák alapján határozná meg őket. Nem hagyja figyelmen kívül az akadályokat, a kockázatokat vagy a támogatási igényeket; foglalkozik velük, miközben arra épít, ami már működik, és ami fontos a fiatal számára.

https://www.scie.org.uk/strengths-based-approaches/guidance/

Példa: Egy fiatal, akinek nehézséget okoz a csoportos beszélgetés, kiváló vizuális tervezési készségeivel járul hozzá a munkához, és fokozatosan átveszi a csoport számára hozzáférhető anyagok elkészítésének szerepét.

Gyakorlat: Kérdezzen az érdeklődési körről és a korábbi sikerekről, ismerje el az erőfeszítéseket és a kis lépéseket, tűzzön ki reális, de ambiciózus célokat, és kerülje az leereszkedő vagy a valódi teljesítménytől elrugaszkodó dicséretet.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Értelmes kommunikáció.

Támogatási igények: Azok a kiigazítások, erőforrások, segítségnyújtás vagy feltételek, amelyekre egy személynek szüksége lehet ahhoz, hogy hozzáférjen az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, az ifjúsági munkához vagy a közösségi élethez, részt vehessen bennük, és azokból hasznot szerezhessen. A támogatási igények lehetnek gyakorlati, társadalmi, érzelmi, kommunikációval kapcsolatos, érzékszervi, kognitív, fizikai, környezeti, átmeneti, hosszú -termű vagy ingadozó jellegűek. Ezek a személy, a tevékenység és a környezet közötti interakcióból fakadnak, és kizárólag a diagnózis alapján nem lehet róluk megbízható következtetéseket levonni.

Példa: Egy résztvevőnek szüksége lehet előre megadott, egyértelmű információkra, további feldolgozási időre, csendesebb környezetre, utazási támogatásra vagy alternatív részvételi lehetőségre.

Gyakorlat: Kérdezzen közvetlenül a szükségletekről és preferenciákról, a diagnózis helyett a részvételre összpontosítson, egyeztesse a támogatást az érintettel, tartsa tiszteletben a titoktartást, és vizsgálja felül a megállapodásokat, ha a tevékenység vagy a körülmények megváltoznak.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programok tervezése; Értelmes kommunikáció; Értékelés és értékelés.

Támogatott döntéshozatal: Olyan folyamat, amely lehetővé teszi az érintett személy számára, hogy szükség esetén támogatással saját döntéseket hozzon és közölje azokat, ahelyett, hogy más döntene helyette. A támogatás magában foglalhatja a hozzáférhető információkat, a további időt, a megbízható támogatókat, a tolmácsolást, az alternatív és kiegészítő kommunikációs eszközöket (AAC), a lehetőségek összehasonlításában nyújtott segítséget vagy a döntés közlésében nyújtott segítséget. Az érintett személy akarata és preferenciái továbbra is központi szerepet játszanak.

https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=OD3o%2BgOdAKWeDYmIhDj41RWC7o7rLAf%2BHNUgFD5jy4TnNCzzKoEyz%2BUfYG8mKCHLoXpv3obt4ArfhbK8tgVVRQ%3D%3D

Példa: Egy fiatal képek segítségével összehasonlítja a két programlehetőséget, egy megbízható támogatóval ellátogat mindkét helyszínre, kérdéseket tesz fel, és közli saját választását.

Gyakorlat: Határozza meg, milyen támogatás segítené a döntés meghozatalát, kerülje el, hogy a személyt a szakember által preferált lehetőség felé terelje, ellenőrizze a megértést, és a támogató véleménye helyett a személy döntését rögzítse.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Értelmes kommunikáció; Polgári elkötelezettség.

T

Változáselmélet: A tervezett tevékenységek várhatóan hogyan és miért vezetnek bizonyos kimenetekhez, eredményekhez és hosszabb távú hatásokhoz – ennek strukturált magyarázata. Feltételezéseket fogalmaz meg, és láthatóvá teszi az erőforrások, a cselekvések, a rövid távú változások és a kívánt hatások közötti összefüggéseket, hogy azok tesztelhetők és felülvizsgálhatók legyenek.

https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/

Példa: Egy program elmagyarázza, hogy a hozzáférhető tájékoztató tevékenységek és az egyéni támogatás várhatóan hogyan növelik a részvételt, ami erősítheti az önbizalmat, a kapcsolatokat, a készségeket, valamint később a közösségi vagy foglalkoztatási eredményeket.

Gyakorlat: Dolgozzák ki az elméletet a résztvevőkkel és az érdekelt felekkel együtt, határozzák meg a feltételezéseket és az akadályokat, válasszanak ki értelmes mutatókat, és módosítsák az útitervet, ha a nyomon követés során kiderül, hogy a változás a vártaktól eltérő módon zajlik.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programtervezés; Értékelés és értékelés.

Átmeneti tervezés és a támogatás folytonossága: Egy személyközpontú folyamat, amely felkészít a tevékenységek, szolgáltatások, életszakaszok, oktatás, foglalkoztatás, önálló életvitel vagy egy program befejezése közötti változásokra. Célja, hogy megakadályozza a megbízható támogatás hirtelen elvesztését, és hogy a fiatal céljai, beleegyezése és változó igényei alapján világos, hozzáférhető útvonalakat alakítson ki.

Példa: Mielőtt egy résztvevő kilépne egy ifjúsági programból, meghatározza jövőbeli céljait, felkeresi a lehetséges szolgáltatásokat, találkozik egy új kapcsolattartóval, megegyezik abban, hogy milyen információkat oszthat meg, és megtervezi a további lépéseket.

Gyakorlat: Korán kezdje el a tervezést, vonja be a fiatalokat a folyamat egészébe, koordinálja a szerepeket a különböző szektorok között, biztosítson hozzáférhető információkat, alkalmazzon „meleg átadást”, védje a magánéletet, és ellenőrizze, mi történt az áttétel vagy a kilépés után.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Hálózatépítés és érdekképviselet; Csapatmunkában való együttműködés; Programok tervezése.

Traumára érzékeny megközelítés: Olyan megközelítés, amely felismeri a trauma lehetséges és széles körű hatásait, és igyekszik elkerülni az újbóli traumatizálódást. Elsőbbséget biztosít a fizikai és érzelmi biztonságnak, a megbízhatóságnak, az átláthatóságnak, a választási lehetőségnek, az együttműködésnek, az önállóság erősítésének és a kulturális tudatosságnak. Az ifjúsági munkásoknak nem szükséges ismerniük az adott személy traumás múltját, sem traumakezelést nyújtaniuk ahhoz, hogy a traumára érzékeny elveket alkalmazzák.

https://www.samhsa.gov/mental-health/trauma-violence/trauma-informed-approaches-programs

Példa: A résztvevő csatlakozás előtt megfigyelheti a tevékenységet, szégyenérzet nélkül elutasíthatja azt, előzetes tájékoztatást kaphat a változásokról, és eldöntheti, hogyan kíván hozzájárulni.

Gyakorlat: Építsen ki kiszámítható kapcsolatokat és rutinokat, magyarázza el, mi fog történni, kerülje a kényszerítést és a nyilvános konfrontációt, kínáljon érdemi választási lehetőségeket, vegye észre a szorongás jeleit, és irányítsa tovább a résztvevőt, ha szakértői támogatásra van szükség.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése; Értelmes kommunikáció.

U

Univerzális tervezés (UD): Olyan termékek, környezetek, programok és szolgáltatások tervezése, amelyeket a lehető legtöbb ember a lehető legnagyobb mértékben használhasson anélkül, hogy későbbi adaptációra vagy speciális tervezésre lenne szükség. Az univerzális tervezés figyelembe veszi az emberi sokféleséget, de nem menti fel a fennmaradó egyéni igényekhez való ésszerű alkalmazkodás biztosításának kötelezettsége alól.

https://universaldesign.ie/about-universal-design

Példa: Egy program alapvető jellemzőiként lépcsőmentes helyszíneket, egyértelmű jelzéseket, rugalmas ülésrendet, akadálymentes digitális anyagokat, kiszámítható ütemterveket és többféle részvételi formát alkalmaz.

Gyakorlat: Alkalmazzuk az univerzális tervezést már a tervezés legelső szakaszától kezdve, vonjuk be a tesztelésbe a különböző felhasználókat, és szükség szerint ötvözzük az általános akadálymentességet az egyéni igényekhez igazodó megoldásokkal.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Programtervezés; Erőforrás-gazdálkodás.

Univerzális tanulási tervezés (UDL): A tanulás tervezésének olyan keretrendszere, amely többféle részvételi, ábrázolási, cselekvési és kifejezési lehetőséget kínál. Az UDL csökkenti az elkerülhető akadályokat azáltal, hogy különböző módszereket biztosít az információkhoz való hozzáféréshez, a részvételhez, a készségek gyakorlásához és a tanulás bemutatásához, miközben a tanulási célok egyértelműek maradnak.

https://udlguidelines.cast.org/

Példa: A résztvevők szöveg, hanganyag, képek, bemutatók vagy beszélgetések segítségével ismerhetik meg az információkat, és beszéd, írás, rajzolás, előadás vagy videó formájában mutathatják be a tanulás eredményeit.

Gyakorlat: Határozza meg a legfontosabb tanulási célt, értelmes lehetőségeket kínáljon ahelyett, hogy különálló, alacsonyabb szintű feladatokat adna, tartsa fenn az egyértelműséget és a struktúrát, és szükség esetén biztosítson egyéni alkalmazkodást.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése.

V

Önkéntes részvétel: Az ifjúsági munka egyik meghatározó elve, amely szerint a fiatalok kényszer, büntetés, manipuláció vagy a nem kapcsolódó támogatás elvesztése nélkül dönthetik el, hogy részt vesznek-e és hogyan. Az önkéntesség magában foglalja annak lehetőségét, hogy elutasítsanak egy tevékenységet, alternatívát válasszanak, szünetet tartsanak, meggondolják magukat vagy visszavonják hozzájárulásukat, kizárólag a világosan elmagyarázott jogi vagy közvetlen biztonsági felelősségek figyelembevételével.

https://www.coe.int/en/web/youth/-/recommendation-on-youth-work

Példa: Egy fiatal úgy dönt, hogy nem vesz részt egy szerepjátékban, hanem inkább megfigyelőként vesz részt és visszajelzést ad, anélkül, hogy bírálnák vagy kizárnák a program többi részéből.

Gyakorlat: Világosan magyarázza el a lehetőségeket és a következményeket, kerülje az ösztönzésnek álcázott nyomást, kínáljon érdemi alternatívákat, és rendszeresen ellenőrizze, hogy a részvétel továbbra is önkéntes-e.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Polgári elkötelezettség.

Y

Töblettámogatást igénylő fiatalok: Olyan fiatalok, akiknek további, személyre szabott vagy intenzívebb támogatásra lehet szükségük ahhoz, hogy másokkal egyenlő alapon hozzáférjenek az ifjúsági munkához, részt vegyenek benne és hasznot húzzanak belőle. Ezek az igények fogyatékossággal, neurodivergenciával, mentális egészségügyi nehézségekkel, traumával, krónikus betegséggel, tanulási igényekkel, kommunikációs, érzékszervi vagy fizikai hozzáférési követelményekkel, illetve társadalmi és környezeti akadályokkal kapcsolatosak lehetnek. A támogatási igények lehetnek láthatóak vagy nem láthatóak, átmeneti jellegűek, hosszú távúak vagy ingadozóak, és azokat a fiatalokkal együtt kell azonosítani, nem pedig a diagnózisból kiindulva feltételezni. A kifejezés egy inkluzív munkakoncepció, nem pedig diagnózis vagy önálló jogi kategória.

Példa: Egy fiatal akkor vesz részt teljes mértékben, ha az információkat könnyen olvasható formában kapja meg, további feldolgozási időt biztosítanak számára, megszervezik az utazási támogatást, és csendes hely áll rendelkezésére.

Gyakorlat: Kérdezzük meg a részvétel preferált módjait, egyezzünk meg a támogatásról a fiatalokkal, kerüljük a felesleges diagnózisok nyilvánosságra hozatalát, védjük a titoktartást, és vizsgáljuk felül a megállapodásokat, ha a szükségletek vagy a körülmények megváltoznak.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: Interkulturális érzékenység tanúsítása; Programok tervezése; Értelmes kommunikáció.

Ifjúsági munka: A fiatalok által, velük és értük végzett, széles körű társadalmi, kulturális, oktatási, környezeti és politikai tevékenységek, akár egyénileg, akár csoportosan. Az ifjúsági munkát fizetett vagy önkéntes ifjúsági munkások végzik, és az önkéntes részvételen, valamint a nem formális és informális tanuláson alapul. Támogatja a személyes és társadalmi fejlődést, az aktív részvételt, a befogadást, a közösségi elköteleződést, valamint a fiatalok befolyását az életüket érintő döntésekre. Az ifjúsági munka nem helyettesíti a terápiát, az egészségügyi ellátást vagy a szakértői beavatkozást.

https://www.coe.int/en/web/youth/-/recommendation-on-youth-work

Példa: A fiatalok önként vesznek részt egy közösségi projektben, meghatározzák annak prioritásait, együtt dolgoznak, fejlesztik készségeiket és kapcsolataikat, valamint egy ifjúsági munkással együtt reflektálnak a tanulási tapasztalataikra.

Gyakorlat: Bizalmi szakmai kapcsolatok kiépítése, részvételi és nem formális tanulási módszerek alkalmazása, a döntéshozatali jogkör megosztása, az etikai határok tiszteletben tartása, valamint a tevékenységek olyan módon történő alakítása, hogy minden fiatal érdemben részt vehessen bennük.

Vonatkozó ETS kompetenciaterületek: A tanulás elősegítése; Programok tervezése; Polgári elkötelezettség.

Hivatkozások

- Amerikai Pszichiátriai Társaság (APA). (2013). *A mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve* (5. kiadás). Washington, DC: APA.
- Banks, S. (2016). *Szakmai etika a szociális munkában és az ifjúsági munkában* Sage.
- Barkley, R. A. (2015). *Figyelemhiányos hiperaktivitási zavar: Kézikönyv a diagnózishoz és a kezeléshez* (4. kiadás). New York: Guilford Press.
- Barnes, C., & Mercer, G. (2010). *A fogyatékosság feltárása: Szociológiai bevezetés*. Cambridge: Polity Press.
- Baron-Cohen, S. (2017). *A mintakeresők: Hogyan ösztönzi az autizmus az emberi találékonyságot*. London: Allen Lane.
- Bath, H. (2008). *A traumára érzékeny ellátás három pillére*. *Reclaiming Children and Youth, 17*(3), 17–21.
- Bowlby, J. (1988). *Biztonságos bázis: szülő-gyermek kötődés és az egészséges emberi fejlődés*. New York: Basic Books.
- Brit Diszlexia Egyesület. (2020). *Gyakorlati stratégiák a fiatalok és felnőttek tanulási támogatásához*. London.
- Bruce, M., Bridgeland, J. és Hariharan, A. (2020). *Támogató tanulási környezetek és traumára érzékeny gyakorlat*. Aspen Institute.
- CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning). (2020). *SEL-keretrendszer: Melyek az alapvető kompetenciák?* Chicago.
- Centre for Youth Impact. (2021). *Bizonyítékok gyűjtése és tanulás az ifjúsági munkában*. London: CYI.
- CHADD (Figyelemhiányos/hiperaktív rendellenességgel élő gyermekek és felnőttek). (2020). *Az ADHD megértése serdülőknél és felnőtteknél*.
- Cooper, L., Parry, S. és Dixon, T. (2021). *Ifjúsági munka és traumára érzékeny gyakorlat*. Bristol: Policy Press.
- Cooper, S. (2020). *Reflektív gyakorlat az ifjúsági munkában: Elmélet és alkalmazások*. Routledge.
- Európai Tanács. (2017). *Minőségi szabványok az ifjúsági munkában*. Strasbourg: Európai Tanács Kiadó.
- Európai Tanács. (2019). *A fiatalok helyi és regionális életben való részvételéről szóló felülvizsgált európai charta*. Strasbourg: CoE.

- Európai Tanács. (2020). *Ifjúsági munka portfólió: Minőségi szabványok az inkluzív gyakorlat számára*. Strasbourg.
- Európai Bizottság. (2017). *Az európai szociális jogok pillére*. Brüsszel: EU.
- Európai Bizottság. (2018). *Az EU ifjúsági stratégiája 2019–2027: Bevonás, összekapcsolás, felhatalmazás*. Brüsszel: EU.
- Európai Bizottság. (2018). *Ifjúsági stratégia 2019–2027: A fiatalok bevonása, összekapcsolása és felhatalmazása*. Brüsszel: Európai Unió.
- Európai Bizottság. (2021). *Az EU iránymutatásai az ifjúsági munkában a védelemről*.
- Európai Bizottság. (2023). *Befogadási és sokszínűségi stratégia az Erasmus+ programban és az Európai Szolidaritási Testületben*. Brüsszel: EU.
- Eurostat. (2023). *A fogyatékossággal élők és a fogyatékosság nélkül élők foglalkoztatási rátái*. Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat
- Fetterman, D. M., & Wandersman, A. (2015). *Empowerment evaluation: Knowledge and tools for self-assessment, evaluation capacity building, and accountability*. Sage.
- Geldard, K., Foo, R., & Geldard, D. (2022). *Tanácsadás serdülőknek: Proaktív megközelítés a fiatalok számára* (6. kiadás). London: Sage Publications.
- Gillham, B. (2018). *Pszichológiai elsősegély ifjúsági munkások számára*. Oxford: OUP.
- Goleman, D. (1995). *Érzelmi intelligencia*. New York: Bantam Books.
- Horvát Köztársaság kormánya. (2023). *Nemzeti ifjúsági stratégia 2023–2030*. Zágráb.
- Grandin, T. (2011). *Ahogy én látom: Személyes betekintés az autizmusba és az Asperger-szindrómába*. Arlington, TX: Future Horizons.
- Greene, J. C. (2017). *Vegyes módszerek az értékelésben: Elmélet és gyakorlat* Jossey-Bass.
- Herman, J. (2015). *Trauma és gyógyulás*. New York: Basic Books.
- Lyon, G. R., Shaywitz, S. E. és Shaywitz, B. A. (2003). *A diszlexia definíciója*. *Annals of Dyslexia, 53*(1), 1–14.
- McAdams, D. P. (2018). *Narratív identitás: Mi az? Milyen szerepet játszik? Journal of Personality, 86*(1), 128–138.

- Mental Health First Aid International. (2020). *Elsősegély a fiatalok mentális egészségéért kézikönyv*. MHFA International.
- Munkaügyi, Nyugdíjrendszer, Család- és Szociálpolitikai Minisztérium (Horvátország). (2023). *Nemzeti ifjúsági stratégia 2023–2030*. Zágráb: a Horvát Köztársaság kormánya.
- Munkaügyi, Nyugdíjrendszer, Család- és Szociálpolitikai Minisztérium. (2021). *Nemzeti terv a fogyatékossággal élők jogaiért 2021–2027*. Zágráb.
- Milton, D. (2012). *Az autizmus ontológiai státuszáról: A kettős empátia problémája*. *Disability & Society, 27*(6), 883–887.
- Moran, L., & Brady, B. (2020). *A fiatalok jólétének elősegítése csoportmunkán keresztül*. London: Palgrave Macmillan.
- National Autistic Society (UK). (2020). *Az autizmus megértése: Gyakorlati útmutató ifjúsági szakemberek számára*. London.
- Nemzeti Gyermeki Traumatikus Stressz Hálózat (NCTSN). (2018). *A traumára érzékeny ellátás eszköztára*.
- Nemzeti Egészségügyi és Gondozási Kiválósági Intézet (NICE). (2019). *ADHD: Diagnózis és kezelés*. London: Egyesült Királyság.
- Nemzeti Ifjúsági Ügynökség. (2021). *Biztonságos terek kialakítása az ifjúsági munkában*. London.
- OECD. (2021). *Az ifjúsági munka és az ifjúságpolitika erősítése: szektorok közötti együttműködés és fenntartható támogatási rendszerek*. Párizs: OECD Publishing.
- OECD. (2022). *NEET-fiatalok: Politikák az inkluzív munkaerőpiacokért*. Párizs: OECD Publishing.
- Perry, B. D. (2006). *A terápiák neuroszekvenciális modellje*. *Journal of Loss and Trauma, 11*(1), 71–83.
- Perry, B. D. és Szalavitz, M. (2017). *A fiú, akit kutyaként neveltek: és egyéb történetek egy gyermekpszichiáter jegyzetfüzetéből*. New York: Basic Books.
- Perry, B. D., & Winfrey, O. (2021). *Mi történt veled? Beszélgetések a traumáról, a rezilienciáról és a gyógyulásról*. New York: Flatiron Books.
- Porges, S. (2018). *Zsebkönyv a polivagális elméletről*. New York: W. W. Norton.
- Reid, G. (2016). *Diszlexia: Kézikönyv a gyakorló szakemberek számára* (5. kiadás). Wiley Blackwell.

- Ruch, G. (2010). *Kapcsolatalapú gyakorlat: szociális munka modellek és módszerek*. Jessica Kingsley.
- SAMHSA – Kábítószer-fogyasztás és mentális egészségügyi szolgáltatások igazgatósága. (2020). *Öngyilkosság-megelőzési eszköztár a fiatalokat segítő szervezetek számára*. Washington, DC.
- SAMHSA (Kábítószer-fogyasztás és mentális egészségügyi szolgáltatások igazgatósága). (2014). *Traumatudatos ellátás a viselkedés-egészségügyi szolgáltatásokban*. Rockville, MD: Egyesült Államok Egészségügyi és Szociális Szolgáltatások Minisztériuma.
- Snowling, M. J., & Hulme, C. (2012). *Beavatkozások gyermekek nyelvi és írás-olvasási nehézségei esetén*. *International Journal of Language & Communication Disorders, 47*(1), 27–34.
- Stanley, B., & Brown, G. K. (2012). *Biztonsági tervezési beavatkozás: Rövid beavatkozás az öngyilkossági kockázat csökkentésére*. *Kognitív és viselkedési gyakorlat*.
- UNICEF. (2020). *Biztonságos tanulás: Biztonságos környezet a gyermekek és fiatalok számára*. New York: UNICEF.
- UNICEF. (2021). *Keretrendszer a serdülők jólétéhez szükséges készségekről*. New York: UNICEF.
- UNICEF. (2021). *Mentális egészség és pszichoszociális támogatás serdülők számára: Gyakorlati útmutató*. New York: UNICEF.
- Egyesült Nemzetek. (2006). *A fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény* (UN CRPD). New York: Egyesült Nemzetek.
- Van der Kolk, B. (2014). *A test megőrzi a nyomokat: agy, elme és test a traumák gyógyításában*. New York: Penguin.
- Wenger, E. (2015). *Gyakorlati közösségek: tanulás, értelmezés és identitás*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2011). *Világjelentés a fogyatékosságról*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2019). *Öngyilkosság-megelőzés: segédanyag ifjúsági munkások számára*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *A fiatalok mentális egészsége: globális helyzetjelentés*. Genf: WHO.

- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *Világjelentés a mentális egészségről*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *Világjelentés a mentális egészségről: A mentális egészség átalakítása mindenki számára*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *ICD-11: Autizmus spektrum zavar*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *ICD-11: Specifikus tanulási zavarok*. Genf: WHO.
- Egészségügyi Világszervezet (WHO). (2022). *Betegségek nemzetközi osztályozása (ICD-11): Idegfejlődési rendellenességek*. Genf: WHO.
- Wright, D., & Harris, J. (2021). *Csoportdinamika az ifjúsági munka területén*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Youth Work Europe Network. (2021). *A bizonytalan viselkedésre való reagálás az ifjúsági környezetben: Útmutató a szakemberek számára*. Brüsszel.

youth
inclusion.eu

Gyakorlati útmutató ifjúsági szakembereknek, oktatóknak és közösségi szakembereknek, akik hozzáférhetőbb, befogadóbb és biztonságosabb ifjúsági tereket szeretnének létrehozni.

A kiadvány gyakorlati eszközöket, reflexiókat és módszereket kínál ahhoz, hogy a hozzáférési igényekkel élő fiatalok részt vehessenek, hozzájárulhassanak és fejlődhessenek.

• ahol mindenkinek helye van •

youthinclusion.eu

ISBN 978-963-87614-7-7

Az Európai Unió társfinanszírozásával

Erasmus+
Életre szóló lehetőség.

SALVA VITA

Sirius
Központ a pszichológiai tanácsadásra, oktatásra és képzésre

Az
andragoski zavod